

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232059

UNIVERSAL
LIBRARY

بَعُوذُكَ نَعَالًا

کتاب تطاب

مجلد اولیاء

مؤلف

حضرت شیخ الاسلام ابن قیم الجوزی کا کوری و سر اللہ

حسبہ اللہ

جناب لوی شیعہ علیہ صبا عیسیٰ بی اے کوری

قیمت فی جلد

منهج
۴۰۶

۱۲۰۶/

تتمة
٥٩

۱۲۵۱
۴۵۴
مس

فہرست مضامین کتاب تطہارۃ الجاہلۃ الاولیاء

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۲	حمد و نعت مع سبب تالیف کتاب	۲۶	بیان حال ریاضت و مجاہدہ حضرت بایزید بسطامی
۳	مقدمہ در بیان اثبات مجاہدہ و فوائد آن	۴۲	بیان حال ریاضت و مجاہدہ عبداللہ بن مبارک
۴	بیان حال ریاضت حضرت اوسین قرنیؓ	۴۶	بیان حال ریاضت و مجاہدہ شیخ سفیان ثوری
۶	بیان مجاہدہ مالک بن دینار رضی	۴۸	بیان حال ریاضت و مجاہدہ شقیق بلخی رحمہ
۹	بیان مجاہدات حسن بصری رضی اللہ عنہ	۵۰	بیان حال ریاضت و مجاہدہ امام ابوحنیفہ کوفی
۷	بیان حال مجاہدات محمدؐ و اسع رحمۃ اللہ علیہ	۵۲	بیان حال ریاضت و مجاہدہ امام شافعی رحمہ
۱۰	بیان حال ریاضت و مجاہدہ حبیب عجمیؒ	۵۳	بیان حال ریاضت و مجاہدہ امام احمد بن حنبل
۱۱	بیان حال مجاہدہ و ریاضت حضرت حازم کی	۵۴	بیان حال ریاضت و مجاہدہ شیخ داؤد طائی
۱۲	بیان حال ریاضت و مجاہدات حضرت عتبہ النخعی	۵۶	بیان حال ریاضت و مجاہدہ حارث محاسبی
۱۳	بیان حال ریاضت و مجاہدات حضرت فضیل عیاضی	۵۷	بیان حال ریاضت و مجاہدہ ابو سلیمان ارانی
۱۴	بیان حال ریاضت و مجاہدات ابراہیم بن ہادیم	۵۹	بیان حال ریاضت و مجاہدہ شیخ محمد سماک
۱۵	بیان حال ریاضت و مجاہدہ حضرت بشر حافی	۶۰	بیان حال ریاضت و مجاہدہ محمد اسلم طوسی
۲۱	بیان حال ریاضت و مجاہدہ حضرت قسطلانیؒ	۶۱	بیان حال ریاضت و مجاہدہ شیخ احمد بصری

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۶۳	بیان حال یاضت و مجاهده حاتم اصم بلخی رح	۱۰۰	بیان حال محمد بن عاصم الانطاکی رحمه الله علیه
۶۴	بیان حال یاضت و مجاهده سهل بن عبد الله	۱۰۱	بیان حال شیخ عبد الله بن حنیق رحمه الله علیه
۷۲	بیان حال یاضت معروف کرخی رحمه الله علیه	۱۰۲	بیان حال خواجہ سید بغدادی رحمه الله علیه
۷۴	بیان حال سری سقطی رحمه الله علیه	۱۰۹	بیان حال شیخ عمر بن عثمان کی رحمه الله علیه
۷۸	بیان حال شیخ فتح مصلی رحمه الله علیه	۱۱۱	بیان حال شیخ ابوسعید نواز رحمه الله علیه
۷۹	بیان حال شیخ احمد خواری رحمه الله علیه	۱۱۴	بیان حال شیخ ابوالحسن نوری رحمه الله علیه
۸۰	بیان حال سلطان احمد خضرویه بلخی رح	۱۲۰	بیان حال ابو عثمان حیرری رحمه الله علیه
۸۲	بیان حال بو تراب بخشی رحمه الله علیه	۱۲۲	بیان حال شیخ ابو محمد رویم رحمه الله علیه
۸۴	بیان حال شیخ یحییٰ معاذ رازی رحمه الله علیه	۱۲۴	بیان حال شیخ ابن عطاء رحمه الله علیه
۸۵	بیان حال شاه شجاع کرمانی رحمه الله علیه	۱۲۶	بیان حال ابو عبد الله جیلانی رحمه الله علیه
۸۶	بیان حال شیخ یوسف ابن حسین رح	۱۲۷	بیان حال شیخ یوسف اباط رحمه الله علیه
۹۳	بیان حال شیخ ابو حفص مداد رحمه الله علیه	۱۲۸	بیان حال شیخ ابویعقوب اسحاق نهرجوری
۹۸	بیان حال شیخ حمد دن تھار رحمه الله علیه	۱۳۰	بیان حال شیخ سمون محب رحمه الله علیه
۹۹	بیان حال شیخ منصور عمار رحمه الله علیه	۱۳۱	بیان حال ابو محمد نقش رحمه الله علیه

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۱۳۲	بیان حال شیخ ابو عبد الله ابن الفضل	۱۴۸	بیان حال ابو عبد الله خفیف رحمۃ اللہ علیہ
۱۳۳	بیان حال ابو الحسن بونگی رحمۃ اللہ علیہ	۱۵۲	بیان حال شیخ محمد بن عری رحمۃ اللہ علیہ
۱۳۴	بیان حال شیخ محمد بن علی حکیم ترمذی	۱۵۴	بیان حال شیخ حسین بن منصور حلاج
۱۳۵	بیان حال ابو بکر وراق ترمذی رحمۃ اللہ علیہ	۱۵۹	بیان حال ابراہیم خواص رحمۃ اللہ علیہ
۱۳۶	بیان حال شیخ عبد الله منازل رحمۃ اللہ علیہ	۱۶۲	بیان حال شیخ ابراہیم شیبانی رحمۃ اللہ علیہ
۱۳۷	بیان حال شیخ ابوالحسن سہلانی رحمۃ اللہ علیہ	۱۶۴	بیان حال شیخ ابو حمزہ بغدادی رحمۃ اللہ علیہ
۱۳۸	بیان حال شیخ ابوالخیر نساج رحمۃ اللہ علیہ	۱۶۸	بیان حال شیخ ابو عمر نجید رحمۃ اللہ علیہ
۱۳۹	بیان حال ابو الخیر قطیع رحمۃ اللہ علیہ	۱۶۹	بیان حال شیخ ممشاد علوی دہلوی رحمۃ اللہ علیہ
۱۴۰	بیان حال شیخ ابو حمزہ خراسانی رحمۃ اللہ علیہ	۱۷۰	بیان حال شیخ ابو الخیر صایغ رحمۃ اللہ علیہ
۱۴۱	بیان حال شیخ احمد مسروق رحمۃ اللہ علیہ	۱۷۱	بیان حال شیخ ابوبکر دہلوی رحمۃ اللہ علیہ
۱۴۲	بیان حال شیخ عبد الله ترغندی رحمۃ اللہ علیہ	۱۷۳	بیان حال شیخ ابوبکر بکلی رحمۃ اللہ علیہ
۱۴۳	بیان حال شیخ عبد الله مغربی رحمۃ اللہ علیہ	۱۷۴	بیان حال شیخ ابوالحسن ثقفی رحمۃ اللہ علیہ
۱۴۴	بیان حال ابو علی جرجانی رحمۃ اللہ علیہ	۱۷۸	بیان حال شیخ ابواسحاق کاذرانی رحمۃ اللہ علیہ
۱۴۵	بیان حال شیخ ابوبکر کتانی رحمۃ اللہ علیہ	۱۷۹	بیان حال ابو عثمان مغربی رحمۃ اللہ علیہ

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۱۸۲	بیان حال شیخ ابوالنصر سراج رحمۃ اللہ علیہ	۲۰۳	بیان حال شیخ داؤد
۱۸۳	بیان حال شیخ ابوالعباس بہاؤدین رحمۃ اللہ علیہ	۲۰۴	بیان حال شیخ حسام الدین متقی ملتانی
۱۸۵	بیان حال شیخ ابوالعباس تصاہب رحمۃ اللہ علیہ	۲۰۶	بیان حال شیخ سلیم بن بہار الدین
۱۸۶	بیان حال ابو علی دقاق رحمۃ اللہ علیہ	۲۰۷	قدس سرور
۱۸۹	بیان حال شیخ ابوالحسن خرفا تہجدی	۲۰۸	بیان حال شاہ بدیع الدین مدنی
۱۹۱	بیان حال شیخ علاء الدین خوارزمی	۲۰۹	بیان حال حضرت شیخ بہار الدین
۱۹۲	بیان حضرت شیخ محی الدین عبدالقادر	۲۱۰	ذکر یاملتانی
۱۹۳	جلالی رضی اللہ عنہ	۲۱۱	بیان حال یاضات دجاہات مشائخ قلندریہ
۱۹۴	بیان حال حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر	۲۱۲	بیان حال حضرت سید خضر رومی کہسار دہلوی
۱۹۹	بیان حال حضرت سلطان نظام الدین اولیاء	۲۱۳	بیان حال حضرت شیخ نجم الدین غوث القلندر
۲۰۰	بیان حال شیخ نور قطب عالم پٹودی	۲۱۴	بیان حال حضرت شیخ قطب الدین بنیاد
۲۰۱	بیان حال شیخ شاہ بینا لکھنوی	۲۱۵	قلندر
۲۰۲	بیان حال شیخ محمد عیسیٰ جوہری	۲۱۶	بیان حال حضرت شیخ محمد قطب قدس سرہ
۲۰۳	بیان حال شاہ میان جیو	۲۱۷	بیان حال شاہ عبد السلام قلندر

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۲۱۷	بیان حال حضرت شاہ عبدالقدوس قلندر	۲۶۱	بیان حالات و مقامات حضرت ایشان
۲۱۹	بیان خلفائے آنحضرت	۲۶۲	بیان بعضی واقعات آنحضرت
۲۲۰	بیان حال حضرت شاہ مجاہد قلندر لاہوری	۲۶۷	ذکر بعض مجاہدین بے ملائحتہ تقدیم و تاخیر
۲۲۲	بیان حال حضرت شاہ فتح قلندر جوپوری	۲۶۸	شاہ ابوالغیث
۲۲۶	بیان حال حضرت شاہ الہدیہ احمد قلندر	۲۶۹	میان معروف
۲۲۷	بیان حال حضرت شاہ باسط علی قلندر الہادی	۲۷۰	شیخ علوار الدین مجذوب
۲۳۵	بیان حال حضرت شاہ محمد امین قلندر الہ آبادی	۲۷۱	مسعود نساہی
۲۳۷	بیان حال حضرت شاہ محمد ارث قلندر	۲۷۲	شیخ حسن مجذوب
۲۳۹	بیان حال سید محمد داس عرف شہنشاہ قلند	۲۷۳	شیخ حسن بودلہ دہلوی
۲۴۲	بیان حال حضرت شاہ عبدالرحمن جانباز قلند	۲۷۴	شیخ عبداللہ شاہ الہ آبادی
۲۴۳	لاہور پری	۲۷۵	میان مونگر لاہوری
۲۴۴	بیان حال شیخ محمد قلندر کفوی	۲۷۶	بابا کپور مجذوب
۲۴۵	بیان حال حضرت شاہ محمد کاظم قلندر دہلوی	۲۷۷	بابا مجذوب
۲۴۶	بیان حال غلیہ توحید ایشان	۲۷۸	الہ دین مجذوب

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۲۸۳	شاہ منصور	۲۹۱	حال بی بی فاطمہ زوجہ شیخ احمد خضرویہ
۲۸۵	سوہن دیوانہ	"	بیان دختر شاہ شجاع کرمانی
"	ذکر شاہ صدیقی	۲۹۲	حال بی بی فاطمہ بنت المثنی
۲۸۶	ذکر بعض افسانہ صالحات	۲۹۳	بیان حال ریاضت را ابو بصری
۲۸۷	بی بی فاطمہ سام	۲۹۶	احوال حضرت بی بی محمدہ و مہ جہان
۲۸۹	والدہ شیخ فرید الدین شکر گنج	"	بیان حال زوجہ حضرت شاہ محمد ماہ
"	بی بی زلیخا	۲۹۸	بیان حال بی بی عاصمہ زوجہ حضرت
۲۹۰	حال بی بی اولیا		شاہ باطل علی قلندر۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقَاتِ وَالصَّلَاةُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ
 مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَاصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ ط اصابعی گوید فقیر ترا علی ابن حضرت
 شاه محمد کاظم قلت علوی قادری که از مدتی بخاطر میگذشت که چنانکه در ابتدای
 حال خود اقوال صوفیه را از کتاب تذکرة الاولیا و نفحات وغیره برد آورده کجا که ده کتابی بترتیب
 داده بمقالات صوفیه نام نهاده ام خواستم که باز بهان طریق کتاب دیگر در بیان ریاضات و مجاهدات اولیا
 ترتیب دهم لهذا به تلاش کتب این طائفه مثل طبقات صوفیه وغیره می ماندم چون کتب دیگر ازین قسم دستیاب
 نشدند لاچار قصد کردم که حال هر قدر که از کتاب تذکرة الاولیا و نفحات الانس و اخبار الاحیاء و ملفوظات
 چشتیان و بعضی کتب خاندان قلندر بهیچم شود غنیمت است و کافی مصحح در خانه اگر کس است بحرف
 بس است پس الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى ذَٰلِكَ که درین زمان سنه هجری نبوی یک هزار و دویست و شصت و هشت است
 کتب مذکوره را دیدم و حال ریاضات و مجاهدات حضرت صوفیه صافیة ازال بر آورده بجا نمودم و بترتیب
 کتابی جدا گانه پراختم و مجاهدات الاولیا موسوس ساختم حق تعالی طالبان سلوک را حق در ویش
 این زمانه را مثل سابق توفیق مجاهده و ریاضت و عبادت و بدو این کتاب را آئینه حال ایشان سازد
 تا فقیر را بدعای خیر یار آرد مفاد این ترتیب آن است اگر کسی خواهد که علم و عمل صوفیه دریا بدقیق این

و نسخه کافی است. حاجت بکتاب دیگر نیست مقدمه در بیان اثبات مجاهده و فوائد آن از کلام مجید و
 حدیث شریف بد آنکه در قرآن است وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا این قول مشعر است
 بر مجاهده و فائده آن و در حدیث است که رَجَعْنَا مِنَ الْجَاهِدِ إِلَى الْإِيمَانِ الا کبر پس صحاب
 عرض کردند مَا الْجَاهِدُ قَالَ الْكِبَرُ قَالَ أَكَلَهُ وَهُوَ جَاهِدُ النَّفْسِ پس جهاد جنگ با کفران است و مجاهده
 جنگ با نفس خود چنانچه خود آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم فرمود الْجَاهِدُ مِنْ جَاهِدِ نَفْسِهِ فِي اللَّهِ و
 مجاهده را افضل نباشد از آنکه رنج آن زیاده تر است از جهاد که جهاد را ندن می باشد و مجاهده بهتر کردن
 نفس بود و فائده جهاد قافیه نام است و حصول دنیا که غنایم بدست آید و فائده مجاهده مشاهده حق بود
المشاهدة كَمَا مَيَّزَاتُ الْجَاهِدِ کجا جهاد و کجا مجاهده با یکدیگر فرقی است عظیم که در جهاد یکبار گشته میشود
 و در مجاهده هزار بار پس طرق مجاهده و سیاست نفس در کتب تصوف واضح و واضح است دستوده است
 در همه ادیان و ملل و اهل طریقت مأمور اند به رعایت آن و مشایخ را درین باب رموز و کلمات بسیار است
 و در کتاب کشف المحجوب و تعرف و غیره تفصیل مذکور اگر خواهی درین کتب بهین غرض سهل تشریح در اهل
 این غلبه بسیار دارد و در این باب بر این بسیار است گویند و می خود را بران داشته بود
 که در پانزده روز یکبار طعام خوردی و عمر در از غذا ائے اندک گذرانیدی. و جمله محققان مجاهده را
 اثبات کرده اند و آن را از اسباب مشاهده گفته اند و می بوده است که مجاهده را علت مشاهده
 گفته است و مطالب را اندر یافت حق تاثیر عظیم نهاده است و می زندگانی دنیا را و
 طلب فضل نهاده بر حیات عقبی در حصول مراد از آنکه میگوید آن مژده نیست که چون در دنیا خدمت
 کنی آنجا قربت یابی که قربت به خدمت بدست نیاید لهذا علت وصول حق مجاهده بنده باشد که بتوفیق
 حق کند و دیگران گویند که وصول حق را علت نباشد که هر که حق رسد فضل رسد پس فضل را با فضل
 چه کار که مجاهده تهذیب است نه حقیقت قرب را از آنکه رجوع مجاهده به بنده باشد و هو الله مشاهده

بحق محال باشد کہ ابن علیت آن گردو یا آن علیت این و حجت سهل بن عبد اللہ تستری درین باب کلام حق است عز وجل کہ فرمود **وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا** و نیز ورود انبیاء و اثبات حق و نزول کتب و جملہ احکام تخلیف مجاہدہ است اگر مجاہدہ علیت مشاہدہ نبودے این جملہ باطل شدے انتہی پس درویش را باید کہ ہمیشہ در مجاہدہ کو شد و بچندے در صحبت استاد راہ دیدہ ماندہ سلوک کند و از بلندی پستی راہ خوب واقف شود اگر استاد موجود نباشد کتب ابن طائفہ پیش نظر دارد و علم حاصل کند کہ بے علم عمل سرگز در دست نہ آید در تعریف علم و مذمت جہل کتب ہا پر است بیت

نہ از حشمت و جاہ و مال و منال
نیا بخندے چون شکر شیر باش

بنی آدم از علم یا بد کمال
از جاہل گیر زندہ چون تیر باش

چنانچہ منقول است کہ مردے جاہل از خلق کنارہ کردہ بخلوت نشست و آنچه طبع بخیر است میکرد روزے یکے از بارانش بر مقام اور رفت تا از حال او دریا بد کہ چنان اوقات میگذازد چون بخلوت خانہ او پا ہنہا دبوئے بد فوراً بد ماغش رسید پریشان شد و متحیر کہ این عفونت از کجا این بار غلوت شین گفت این بوئے نجاست است کہ از بینی من برمی آید و ہمیشہ این است کہ چند روز است کہ نفس من خواہش بوئے خوش کرد برائے کسر آن پنہ از نجاست ترک کردہ در بینی خود کشیدہ تا نفس مشکہ شود و باز خواہش عطر کند یا رش گفت آفرین بر عقل و شعور تو کہ علاج از آلہ مرضش کردی و زیادہ تر برین شدی تو بہ کن و طاهر شود نماز سہ روزہ باز از سر نو ادا کن کہ ہمہ فاسد شد از نجاست فاس کن کہ کار علم چیست و کار جہل چیست **أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** اللّٰهُمَّ احْفَظْنَا مِنَ الْهَمْلِ وَلَذِقْنَا عِلْمًا صَحِيحًا وَنَافِعًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ۔

بیان حال ریاضت حضرت اوس قرنی رضی اللہ عنہ

در تذکرۃ الاولیا است کہ وہ ہرگز در عمر خویش در شب سخت یک شب گفتے ہند و لیلۃ القیام

و دیگر شنب گفتمند سیدنا لکوم دو گر شنب گفتمند هذه ليلة السجود یک شنب بقیام بسر برے و یک شنب
 بر کوع و یک شنب سجدہ گفتمند اوس چون طافت میاری شنبه باین درازی بیک طال گفت سن خود یکبار سبحان
 در هه علی نغمه باشم در سجود کرد و زبانه باشد و بسیار تسبیح خواندن سنت است و من بزرگوار
 میسکنم و این ازان سنیکم که میخوام تعبادت مثل عبادت آسمانیان کنم پرستیدند از دکه
 خنوع چیسیت در نماز گفت اگه اگر نيزه بر پهلوش ز نند خبرش نبود و گویند که یکے از وے گفت
 که درین نزدیکی تو مردیست که از سی سال گور برائے خود کنده است و کفنی در آن آویخته و
 بر سر آن گور شسته است و می گردن شنب آرام میگردد و زبوز گفت مرا آنجا به برید پس
 دیر آنجا بردند و او را دید زرد گشته و نحیف شده و چشم از گریه در خاک افتاده و حال با وے
 گفت يا فلان شغلک القبر عن الله اے فلان سی سال است که گور و کفن ترا از خدا باز
 داشته است این هر دوت راه تو آمده اند آن مرد در آن گفتمند بندیشید و آن آنت راه
 در خود بید حال بروے کشف شده نعره زد و دوران گور بیفتا دو جان داد و اکنون تامل کن که و میگوید
 گور و کفن حجاب آن گشت حال حجاب دیگران چه خواهد بود و نقل است که وے یکبار شنبانه
 روز پنج غوره بود چهارم بامداد بیرون برآمد در راه یک دینار زر انگننده دید گفت ازان کسے
 افتاده باشد وے ازان بگردایند خواست که گیاہ از زمین بر چید و بخورد نگاه کرد که گوسفندے
 می آید و گرده گرم در دمان گرفته پیش وے بر نهاد گفت مگر آنکسے ربوده باشد وے از وے
 بگردایند گوسفند سخن آمد و گفت که من بنده آن کم که تو بنده او می یستمان روز می خدا از بنده
 خدا چون وے دست دراز کرد تا گرده بگیرد پس گرده را در دست خود دید و گوسفند تا پیشد
نقل است که همایگان او می گویند من دیر از دیوانگان می شمر دیم آخر از وے درخواستیم تا برآ
 او خانه سازیم بر دسر اے خود یک سال و دو سال میگذشت او را و بچه نبودے که بران

روزہ کشا دے و طعام او آں بوکر گاہ گاہ دانہ ملائے خربا بر چیدے و شبانگاہ بفروختے و در وجہ قوت
 خود صرف کر دے و بدان افطار کر دے و اگر خرمائے خشک یا نمے تنکا ہر ششے ماروزہ بدان افطار
 کر دے و اگر خرمائے خشک در راہ بسیار یافتے در بازار بفروختے و بصدقہ دادے و جامہ ازخو
 کہنہ بودے کہ از مزبلہ ہا بر چیدے و پاک شستے و بہم بردوختے و بآن چیلون بیستاختہ وقت نماز اول بیرون
 شدے و پس از نماز خفتن باز آمدے و بہر محلہ کہ رفتے کو دکان دیر یا بہ سنگ میزدند وے میگفت
 کہ ساق پائے من باریک است سنگ خورد اندازید تا پام شکستہ دخون آلودہ نشود کہ از نماز باز مانم مرا غم فوت
 نماز است نہ غم پائے **بیان مجاہدہ مالک دینار رحمۃ اللہ علیہ** در تذکرہ الاولیا است کہ
 دینار نام پدر وے بود و بھنے گویند و جہش مالک در کشتی نشستہ بود چون اعیان دریا از دوز کشتی
 خواستند گفت نہ دارم پس چند انش زدند کہ بہوش شد چون بہ ہوش آمد باز آہنا مزخواستند و نیاقتند پس
 باز زدند بچہن سہ نوبت گذشت آخر باد گفتند کہ پائے تو میگیرم و بدریامی اندازم پس ماہیان تمام از
 دریا سر بر آوردند ہر یکے دینارے در دہان گرفتہ مالک دست دراز کرد از یکے دینارے شد و باد داد
 چون آہنا این حال دیدند فوراً بر پیش افتادند و وے از کشتی بیرون شدہ بر وے آب قدم نہاد و
 تا پدید شد ازین جہت دیرا مالک دینار گویند **نقل** است کہ مالک خانہ بزد گرفتہ بود و ہودے برابر آن
 سرانے داشت و محراب خانہ مالک بدسراے ہودے بازداشت ہودہ دانست کہ بقصد انداکے من
 کردہ است دے چاہے کندہ منفذے ساختہ از ان چاہ بہ نزدیک محراب وے و ندستے بر آن چاہ
 می نشست روزے ہودہ دل تنگ شد از آنچہ کہ ہیچ وے از من نگوید پس نزدیک وے آمد و گفت
 اے جو از دامن میان محراب نجاست بتو نرسد گفت میرسد اما طغارے و چادرے ساختہ ام چون
 چیزے بدی بجانب در آید بریزم و بشویم گفت ترا ختم نبود گفت بود لیکن فروخورم ہودہ در حال سلمان شد
نقل است کہ دیرا سبب توبہ آن بود کہ خود صاحب جمال و بسے مالدار بود و در مسجد دمشق کہ بنا کرد

امیر معاویہ بودی ماند و در آن مسجد وقت بسیار بود مالک را طمع آن شد کہ تولیت آن مراد ہند ازین جہت
در آن مسجد متکلف شد و یکسال دایم عبادت میکرد و بامید آنکہ ہر کہ ویرا دیدے در نماز یافتہ تا یکسال این
برآمد کہ بروز در عبادت گذاریندے و شب بیدار شدہ بطرب مشغول شدے یک شب بطرب بود چون
یارانش بختند آن عودے کہ میزنند آوازے از شنیدن **یَا مَالِکُ مَالِکُ اَنْ کَا تَتُوْبُ** چون این شنید
درست ازان بداشت پس بسجده رفت و تہی شد و باخود اندیش کرد کہ یکسال است تا خدا را عبادت بریاد
نفاق کردم اکنون باید کہ خدا را عبادت با صدق و اخلاص کنم و اگر تولیت این مسجد من و ہند اقبال نکنم چون
این نیت کرد و شب عبادت کرد و بدل ہوائی روز دیگر مردمان در تہسین مسجد باخود اتفاق کردند
کہ تولیت این مسجد را بیاقت مالک دینار دار پس پیش وے ہمہ آمدند وے در نماز بود صبر کردند چون
فارغ شد ہمہ گفتند کہ اے مالک ما ہمہ بشفاعت آمدہ ایم تا تو تولیت این قبول کنی پس مالک بیل
خود گفت الہی تا یکسال ترا عبادت بہر یا میکردم و بچکس متوجہ من نشد اکنون کہ دل بتو دادم و تہسین
درست کردم کہ ہرگز نخواہم گرفت کسان را نزدیک من فرستادی تا این کار در گردن من کنند بعزت
تو کہ خواہم انکاخ از مسجد بیدار آمد و وے در کار آورد پس ریاضت و مجاہدہ پیش گرفت تا چنان معتبر
و نیکو کار شد کہ در بصرہ مردے بود تو انکہ چون وے بر دوختی گذاشت با جمال نزدیک ثابت بنانی **عَلَيْهِ**
علیہ آمد و گفت اے خواہم نخواہم کہ زن مالک شوم نامراد در کار طاعت یاری و ہدایت مالک
را گفت اے مالک چنین است مالک جواب داد کہ لے ثابت من دینار اسہ طلاق دادہ ام وزن از جملہ
دنیا است پس مطلقہ شدہ را عقد نتوان کرد **نَقْلُ** است کہ گفت مدے دراز آرد وے غمرا بود چون
اتفاق شد ہان روز کہ وقت حرب بود ناگاہ مرآپ گرفت عاجز شدہ در خمیہ رفت و آن روز خفتم
در بر غم و باخود میگفتم اے من اگر ترا نزدیک تعالیٰ منزلت بودے امروز ترا این تپ نہ گزنی پس
بخواہم غم تپ آواز داد کہ اے مالک اگر امروز حوب میکردی اسیر شدنی گشت بخوک میخوردی

و کافرت میکروند پس این تب تر اتحنه عظیم است چون از خواب بیدار شدیم سکر حق بجب آورد و مود
نقل است که مالک را سالهای گذشته که ترشی و شیرینی نخوردے که شبے بدوکان جنازے رفتے
دازدوکان او گرده خریدے بدان روزہ کشادے گاہ گاہ جنازنان گرش بدادے آن نان گرش
همنان بودے و همنان خورش دتے بیا رشدار زوے گوشت در دیش افتاد و روز صبر کرد چون
کارش از حد شد بدوکان روای رفت و پایچہ گو سفند خرید و راستین ہننا و بویہ رفت و داس شاگرد
در عقب او فرستاد کہ بہ بیند ناچہ میکند و یکہ در موضع خالی رفتے پایچہ از استین بر آوردہ شہ بار
برسید و گفت اے نفس پیش ازین بتوز سداں نان و پایچہ بدریش داد و گفت اے تن ضعیف
من اینہمہ رنج بگرموی ہم نہ از دشمنی است بلکہ از شفقت است روزے چند صبر کن باشد کہ این محنت بر آید
و در نیتے آفتی کہ ہرگز آنرا اذوال نبود و گفت ندانم این چہ معنی است کہ ہر کہ چہل روز گوشت نخورد
عقل او زائل شود من بہست سال است کہ گوشت نخوردہ ام و عقل من ہر روز زیادہ است نقل است کہ
وے چہل سال در بصرہ ماند و طب نخورد و ہر گاہ رسیدے گفتے اے اہل بصرہ انیک شکم من از و
یہیج کاستہ نشدہ است و شکم شاکہ رطب بخورید یہیج زیادہ نشدہ است چون چہل سال برآمد و فے
خرما و نفیس من پدید شد و نمی خورد و شبے ہفتے آواز داد کہ رطب می باید خورد و چون این آواز
رسید نفیس فریاد برآورد مالک نفیس را گفت کہ اگر رطب بخوای یک ہفتہ روزہ بدار و شب افطار
ہم کن و تمام شب در نماز گذار نفیس را منی شد چون چنین کرد پس بازار رفت و رطب خرید و در
مسجدے رفت تا بخورد و کو د کے از بام آواز داد کہ اے پدر جہودے رطب خریدہ است و در مسجد
میرود تا بخورد و پدر گفت کہ جہود در مسجد چہ کند در حال پدر کو دک بیا مد جو بے برداشتہ تا اورا
از مسجد بیرون کند چون مالک را دید و پایش افتاد و گفت در محلہ ما روز چیزے نخوردند جسز
جہودان مالک چون این شنید آتش در جانش افتاد و دانست کہ کو دک را زبان غیب بگفت

گفت خدایا هنوز طرب ناخورده نامم چهود نهاده ای اگر بخورم نامم بکفر بری بغزت تو که هرگز طرب نخورم و نقل است
 که همه شب بیدار بودم دختره داشت یکشب گفت ای پدر یک خطه نجیب گفت این
 بشخون مرگ نمی ترسم و نیز از آن که دولتی بمن رو نماید بناید که مرا خفته یابد و در سه به بیدار آن آمد و نقل است
 که از دوی پر سیدند که چگونه گفت که چگونه باشد آنکس که نان خدا می خورد و فرمان شیطان می برد و دو هفته
 زنی مالک را گفت ای مرائی جواب داد که بیست سال است که هیچ کس مرا بنام من نخواند الا تو که نیک
 دانستی که من کیتم چون وفاتش شد بزرگی دیرا خواب دید پرسید که خدا با تو چه کرد گفت خدا را دیدم با اینهم
 گناهاں بسیار که دهم آتا بسبب من ظنی که با او اشتهم همه محو کرد و انگهان نیکو که بروی بروم همه با پیام زید

ابان مجاهدات حسن بصری رضی الله عنه

در تذکره الاولیاء در ابتداست توبه و ترک بجزای ایشان مرقوم است که چون در بصره آمد و گوشت خورد که در دنیا
 نهند و تا عاقبت کارش معلوم نشود چنان خود را در انواع مجاهدات و عبادت افکند که در عهدی کسی امکان زیادت از آن
 ریاضت نبود یا ریاضت او بجای رسید که بنیاد مال طهارت او در متوضا تقصیر نیست و در عزالت چنان شد که اسید از جمله
 خلق منقطع گرداید و لا جرم از جمله برآمد نقل است یک روز بر در صومعه او که نشسته بود حسن بر بام صومعه
 نماز میکرد چندان در سجده بگریست که آب از ناودان ریزان شد چکیدن گریست دید جامه آن مردان
 آنرا گفت این آب ناپاک است که بشویم حسن گفت که بشوئی که آب چشم عاصیانست نقل است که در حال
 کودکی بروی صحنه رفته بود هرگاه دس پیرا بن نوپوشید آن گناه را بر گریان نوشته و چندان
 گریسته که هوش از او برنفت

ابان حال مجاهدات محمد واسع رحمه الله علیه

در تذکره الاولیاء است که در ریاضت چندان بود که نان خشک در آب زده میخورد و سیگفت هر که

بدین قناعت کند از همه خلق بے نیاز شود و در سناجات گفتے الہی مرا گرسنہ و برہنہ میداری
چنانکہ دوستان خود را آخر آن مقام بچہ یاکم کہ حال من چون دوستان تو بود و گاہ بودے کہ از
غایت گرسنگی بخانہ جن بصری رح رفتی و انچہ یافتی بخوردی چون جن آمدی بدان شاد شدے
و سخن دے است کہ فرخ آنکے کہ بامداد گرسنہ نیز دو شبانگاہ گرسنہ خپد و با این حالت
ادخار ارضی بود۔

بیان حال ریاضت مجاہد حبیب عجبی رحمۃ اللہ علیہ

حال ابتداء سبب توبہ و تفصیل در تذکرۃ الاولیاء مرقوم است گویند کہ بعد ترک بخریدے روزگار بے برآمد کہ برگ و نو باشد
نہ تش آنکہ و طلب نفقات میکرد حبیب تنگ شدہ از خانہ برآمدہ قصد صومعہ کردہ و عبادت پیش گرفت
چون شب درآمد باز نزد زن آمد و بے رسید کجا کار کردی کہ چیزے نیا و روحی حبیب گفت آنکس کہ
من کارش کردم بس کہ یم است شرم دارم کہ از دے چیزے خواہم او خود بروقت خواہد داد و دے در دہ روز
مزد میدہد پس ہر روز در آن صومعہ میرفت و عبادت میکرد تا دہ روز تمام شد و روز دہم بہ نماز پیشین رسید و پیش
درویش انشا کہ استب در خانہ چہ برم و باز نہ گویم در آن تفکر فرود شد و دل تنگ گردید در حال خدائے تعالیٰ
حمالی بر در خانہ او فرستاد بایک خردوار آورد یک حمال دیگر بایک سلیخ گوشت دیک حمال دیگر بار و غن
و انگبین مع حوائج دیگر و جو از دے دیگر صاحب جمال باصرہ ششصد درم سیم بد خانہ حبیب رسید و در
بزدوزن فرا پیش آمد و گفت چہ کار است آخوان خوب رد گفت این جملہ را خداوند کار فرستادہ است و گفت است
حبیب را بگو کہ در کار بیفزاید تا من در مزد زیادت کنم این گفت و برنت چون شب درآمد حبیب شرم زد و
تخل و گلین رو بخانہ نہاد چون بد خانہ رسید بوسے نان و آواز دیک می آمد ترین حبیب پیش او آمد
در رویش پاک کرد چنان لطف نمود کہ گاہے نکودہ بود گفت ای مردانکار از بہرے کی میکنی آنکس نیکو بہتر دیکار است و غفلت است

ایک چہن و چنان فرستادہ است بدست جو انمردے نیکو روے و بر تو چہن پیغام فرستادہ است حبیب تیر شد
و گفت ده روز کار کردم با من چہن نیکو کی کرد اگر بیش کنم دانی کہ چہ کند پس بجلی روے از دنیا بگردانید
و بعد از حق مشغول شد تا از بزرگان استجاب الدعوات گردید۔ **نقل است** کہ سی سال بود کہ حبیب
عجمی کزین کی داشت کہ روے او تمام ندیدہ بود در دزے کزین کہ خود را گفت اے ستورہ کزین کہ ما
را آواز دہ گفت نہ من کزین کہ تو ام گفت مرادین سی سال زہرہ بنودہ است کہ بیرون او
ہیچ چیز نگاہ کنم ترا چگونہ توانستی دید۔

بیان حال مجاہدہ و ریاضت حضرت حازم بنی رحمۃ اللہ علیہ

نقل است کہ ہشام بن عبد الملک روے پرسید آن حبیب کہ بدان نجات یابم درین کار گفت آنکہ ہر درمی کہ می
ستانی از بجائے ستانی کہ حلال بود و بجائے ہی کہ حق بود گفت اینکہ تو اند کہ دگفت آنکہ از دوزخ
گردیزان و بہشت را جو یان و طلب رضائے رحمان کند و سخن او است کہ بر شام باد کہ از دنیا اتر از کند
بن چہن رسیدہ است کہ روز قیامت بندہ را کہ دنیا دوست داشتہ بود و جملہ طاعات بجا آورده بود
او را بر سر جمع بر پا کنند و منادے کنند کہ بگریہ کہ این بندہ آنست کہ انچہ حق تعالیٰ حقیر داشتہ است
و بینداختہ او برگرفتہ و عزیز داشتہ است و انچہ حق تعالیٰ دشمن داشتہ است یعنی دوست گرفتہ
است **نقل است** کہ بزرگی گفتہ از مشائخ یکے غم حج کرد و بہ بغداد رسید و بہ نزدیک ابو حازم
در آمد و ریافت خفتہ زمانی صبر کرد تا بیدار شد گفت درین ساعت پیغمبر علیہ السلام را بخواب دیدم
کہ مرا تو پیغام داد و گفت حق ما در نگاہدار کہ ترا بہتر است از حج گذاردن باز اگر دورضائے دل او
طلب کن من از اینجا باز گشتم دیکہ نہ رفتم۔

بیان ریاضت و مجاہدات حضرت عبیدۃ الغلام رحمۃ اللہ علیہ

گویند کہ چون بے بخود من رفت چنان شد کہ برائے قوت کشت خود کردے و آنرا آرد کہ روے

و بآب غم کرده با آفتاب خشک گردانیدے و بہ ہفتہ یکبار از ان خوردی و عبادت مشغول شدے
پیش ازین خوردے و گفتے انکہ اگر اکا بتین شرم میدارم کہ بہ ہفتہ بیش از یکبار بآب حنائہ روم و
نقل است کہ عبتہ راجلے استادہ دیدند کہ در سماع عرق از دے میرنخت پرسیدند حال صحت
گفت در ابتدا جماعتی ہما نم آمدند ایشانرا ازین دیوار ہمسایہ پارہ کلوخ باز کردم تا دست بشویند
پس ہر وقت کہ ایجا میرسم از ان خجالت و ندامت چندین عرق از من میچکد اگر چہ بچلے خواستہ ام
و گویند از عبد الواحد بن زید گفتند کہ ہیچکس را دانی کہ دے از خلق مشغول باشد بحال خویش
گفت یکے را دانم کہ این ساعت در آید عبتہ بن الغلام در آمد از دے پرسید کہ در راہ کرا دیدی گفت
ہیچکس را نہ در راہ دے بہ بازار بود و **نقل است** کہ ہرگز عبتہ طعام و شراب خوش خوردی مادرش
گفت باتن خویش رفت کن گفت رفت دے طلب میکنم کہ روزے چند ریخ کشد و جادید در راحت
باشد و دے گوید کہ شبے حورے را بنجواب دیدم گفت یا عبتہ بر تو عاشقم نگو تا چیزے نکنی کہ بسبب
آن میان من و تو جدائی افتد گفت دنیا را طلاق دادم طلا تمیکہ ہرگز رجوع نکنم تا اینکہ ترا بینم۔

بیان حال ریاضات و مجاہدات حضرت فضیل عیاض رحمۃ اللہ علیہ

گویند کہ سہی سال گذشت کہ ہرگز کسے دیرادر دنیا بشادی خندان لب ندید مگر روزیکہ پیش
وفات کردہ بود آنروز خندان یافتند مردم پرسیدند کہ اسے خواجہ این وقت شادی و خوشی نیست
چہ یغذی گفت دانستم کہ خدا بزرگ ادراضی بود پس من ہم بموافقت رضائے او میروم کہ خندہ
میزنم و خوشم و قسم میکنم۔

بیان حال ریاضات و مجاہدات ابراہیم بن ادہم رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیاء تفصیل مرقوم است بادشاہ بلخ بود سبب توبہ ترک سلطنت دے در ان چند
دوہ سطور است چون پادشاہی گذاشتہ لباس فقر پوشید پادہ در کہ و بیابان میگشت

و میکہ گیت تا بمرد رسید آنجا پہلے است نامینائی ازان پل قریب فتادن بود اگر دمی افتاد و ہلاک میشد
 و آبش می برد و ابراہیم گفت اللہم احفظہ مطلق در ہوا بایستاد ویرا بگر فتنند و بیرون آوردند و ہر
 ابراہیم حیران ہانخند تا چہ مرد است پس از آنجا بنیشا پل رفت و در غار آنجا کہ شہور است ماندہ عبادت
 میکرد کہ داند کہ در آن غار شب و روز چہ عبادت میکرد و ہر چہ شب بربالائے غار شدے و پشتم ہر نیم بہر
 گرفتے و علی الصبح آدینہ شہر برے و بفرودختے و نان خریدی و یک نیمہ صدقہ دادی و نماز گذاردہ باز
 بغار شدے تا ہفتے دیگر حاشش این بودے **نقل است** کہ شبے در زمستان در آن غار بود سرمائے
 عظیم بود و رخ شکستہ غسل کردہ بود و تا سحر در نماز بود و وقت حرجم آن بود کہ ہلاک شود و در خاطرش آمد کہ اگر
 آتش بودے مرا گرم کردے چند آنکہ در خواب رفت اژدہائے رافران شد کہ برد پشست ابراہیم را
 گرم کن اژدہ بیاید و پس پشت ابراہیم بخت کہ پشت ابراہیم گرم شد چون وے بیدار شد اژدہ طے
 دید کہ ویرا گرم می ساخت و غوفی عظیم دروشش پیدا شد گفت خداوند اتو اورا بصورت لطیف بمن نمود
 اکنون من ویرا بصورت قہری بمنیم طاقت ننیدارم در حال اژدہ بار وے خود پیش ابراہیم بر زمین مالد و
 در ساعت ناپدید گشت گویند چون مردمان از حال وے آگاہی یافتند وے ازان غار بگریخت و
 و بیکہ نہاد آنوقت شیخ ابو سعید البوالخیر قدس سرہ زیارت آن غار رفت و گفت سبحان اللہ اگر این غار
 پر از مشک بودے این بوے ندادے کہ جوالمزے روزے چند بصدقہ اینجا بدہ است و گویند
 چون ابراہیم رو بادیہ نہاد یکے از اکابران دین بوے رسید و اسم اعظم بے آموخت تا بدان خدا را
 یاد میکرد و میخواند و آنحال خضر اید وے گفت اے ابراہیم آن برادر من بود البیاض کہ اسم اعظم
 تو آموخت پس میان ابراہیم و خضر بسیار سخن رفت و پیرا خضر بود کہ ویرا درین کار کشید باذن اللہ
 تعالیٰ و گویند کہ وے میگفت کہ در بادیہ میرقم چون بذات العرق رسیدم ہفتاد و مرقع پوشش را دیدم
 کہ جان دادہ خون از ایشان روان شدہ افتادہ اند چون گرد ایشان بر آمدم یکے را رختی باقی ماند

بود از دیر سیدم کہ اے جو افر داین چه حال است گفت اے پسر او ہم علیک بالما و الجمل بیٹ
 دومہ کہ ہجو رگروی نزدیک نزدیک میا کہ رنجور شوی کس سبادا کہ رباط سلاطین این گستاخی کند۔
 و تبرس از دوستی دے کہ حاجیان را چون کاfran روم میکشد با حاجیان غوا سیکند و بدانکہ با قومی بودیم
 صوفی و متوکل قدم در بادیه نهادیم و غم کریم کہ با کسے چیزے نگویم و جز از خداوند اندیشہ نکند حرکت بکون
 از بہر خدا کنیم بغیرش التفات نکنیم چون بادیه را طے کریم و براجا نگاہ رسیدیم خضر علیہ السلام ہا رسید سلام
 کریم و شاد شدیم و گفتیم الحمد للہ کہ کسی ماسکوار مطالب بطلب رسید کہ چنین کس باستقبال ما آمد فوراً
 ندا آمد کہ اے کذابان و مدعیان قول و عہد شما ہمین بود کہ مرا فراموش ساختید و با غیر من مشغول شدید۔
 اکنون بدین غر است تا جا نہائے شام بخارت نبرم و خون شام زیم باشما صلح نکند این جو افر داین را کہ
 می بینی ہمدین باز خواست اند ہلا اے ابراہیم اگر تو نیز سر انداری پائے در نہ دایا و در شوا بلہ ہم گفت
 کہ من حیران شدم و گفتیم چرا تر ہلاک نکردند گفت از آنکہ فام تا پختہ شوم و بر صفت ایشان بروم
 این بگفت و جان داد **نقل است** کہ دے چہار دہ سال بادیه را قطع کرد و در تمام راہ بتضرع
 و زاری گذرا نہ تا بکہ رسید پیران حرم ہمہ باستقبال دے آمدند ابراہیم خود را در میان قافلہ
 انداخت تا کہ اے اورا نشناسد خادمان پیش از پیران ابراہیم را دیدند پرسیدند کہ ابراہیم کجاست
 کہ مشائخ حرم باستقبالش آمدہ اندا و گفت چہ میخواہند از ان زندیق خادمان ویرا سیلے زوند کہ تو
 ویرا بدین نام خوانی زندیق تویی وے گفت من ہمین میگویم چون از دے در گذشتند ابراہیم بانفس
 خود گفت ہاں اے نفس سزائے خود دیدی میخواستی کہ مشائخ حرم باستقبال تو آیند الحمد للہ
 کہ بکام خودت دیدم نگاہ اورا بشناختند و عذر خواستند پس در کہ ساکن شدہ انگاہ اورا یاران
 پیدا آمدند و دے از کسب دست خوردی ہمزم کشی کردی پایز بانی کردی **نقل است** کہ
 چون از بلخ برفت پسرے داشت خورد و سالہ چون دے بزرگ شد خواست کہ پدرا زیارت کند

و خدمتش نماید پس با چهار هزار کس باز او را حله بکمر رفت با سید دیدن پدر چون در مکه رسید و در مسجد
 حرام مرتفع پوشان را دید پس سید که ابراهیم ادهم را شناسید گفتند بے ادب شیخ ما است و بصحرای طلب
 هیزم رفته است چون پسران سخن شنید بصرار رفت و دید پیرے پشته هیزم برگردن نهاده می آید گریه
 بر پسر آید تا خود را نگاهداشت و آهسته در پئے او آمد تا باز از رسید ابراهیم آواز میداد من بشوی ^{بالطیب}
 بالطیب مردے آنرا بخیرید و نانش بداد ابراهیم پیش اصحاب آمد و نان پیش نهاد و خود پیش از
 مشغول شد چون از نماز فارغ شد با صاحب گفت خود را از امر دان و زنان نگاه داری خصوصاً امر دان
 که امر دان و زنان بسیار باشند همه قبول کردند چون حاجیان بطواف مشغول شدند ابراهیم نیز طواف
 کرد آن پسر پیش ابراهیم آمد صاحب جمال بود ابراهیم نیز او را میدید یاران ابراهیم را عجب آیدان
 ابراهیم گفتند ما را منع میفرمودی و خود بخدای صاحب جمال نظر میکردی درین چه حکمت است
 گفت من از پنج چون بر آدم مرا پسرے شیر خواره بود و دانم که دے همین باشد آن پسر سر روز می آید
 و پدر بوشش نظر کردی لیکن پسر ظاهر نیکو در روزے یارے از یاران ابراهیم در خیمه او گذشت
 دید که بر کسی نشسته قرآن میخواند و میگردد آن درویش اندرون خیمه رفت و سلام کرد و از دے
 گفت تو از کجای د پسریتی آن پسر بگریست و گفت من پدر خود را ندیدم مگر دمی روز اکنون ندانم
 که دے او هست یا نه پدرم ابراهیم است درویش گفت تا شمار از نزد دے میبرم دے با مادر خود
 همراه شد ابراهیم آنوقت بایاران خود پیش رکن یا نئے نشسته بود چون از دوز نگاه کرد و پاد خود را
 یا پسر وزن خود دید چون زن ابراهیم دید او را بیصبر شده فریاد بردارد و از پسر گفت که همین پدر
 تست جمله یاران فریاد بردارد و دیگر سبب پسرش بیپوش شد و بیفتاد و چون بهوش آمد پدر را
 سلام کرد ابراهیم جواب داد و در کنار گرفت پرسید که بر کدام دینی گفت بردین محمد علیه السلام
 گفت الحمد للہ پرسید که قرآن دانی گفت دانم گفت الحمد للہ گفت از علم خبری دایے گفت

بلے گفت الحمد للہ پس ابراہیم خواست تا برو دپسراو دہی گذاشت و مادر فریاد میکرد و دابراہیم
 روی آسمان کرد و گفت اَللّٰہُمَّ اغْنِنِیْ بِرِزْقِکَ عَنْ رِزْقِ اٰوَدَیْہِمْ وَرِزْقِ اٰوَدَیْہِمْ وَرِزْقِ اٰوَدَیْہِمْ
 گرفتہ سوئے آسمان دیدی اَللّٰہُمَّ اغْنِنِیْ بِرِزْقِکَ عَنْ رِزْقِ اٰوَدَیْہِمْ وَرِزْقِ اٰوَدَیْہِمْ وَرِزْقِ اٰوَدَیْہِمْ
 اِنْدَیْہِمْ مَحَبَّتًا وَحُبًّا مَعًا غَیْرَنَا چون این ندا شنیدم دعا کردم کہ یارب مرا فریاد رس
 اگر محبت او مرا از محبت تو باز دارد یا جان او بردار یا جان من در حال دعا استجاب شد و گفت
 پانزدہ سالہ شقت کشیدم ندائے شنیدم کہ کن عبدًا وَاَسْتَجِیْبُ نَقْلُ است کہ از دے پرسیدند
 چہ رسید ترا کہ مملکت را گذاشتے گفت روزے بر تخت نشسته بودم آئینہ در پیش دیدہ من داشتند نگاہ
 کردم منزل خود گور دیدم و در آن سوئے نہ و سفرے دراز در پیش دیدم و مرا زادے نہ و خدا را قاضی
 و عادل دیدم و مرابطتے نہ ملک بردم ہر شد گفتند چہ از خراسان گریختی گفت از آنکہ بسیار می
 پرسیدند کہ دوش چون بودی و امر و چونے گفتند چہ از آن نکی گفت ایچ زن شوہر کند یا رہنہ
 و گرسنہ مانند آن زن نمیکنم کہ ہر زینکہ کم بر بہنہ و گرسنہ ماند اگر تو ائم خود را اخلاص دہم دیگرے
 را در فتر اک خود چہ ایندم پس از آن در ویش کہ حاضر بود پرسید تو زن داری گفت نہ گفت
 فرزندے داری گفت نہ گفت نیک است در ویش گفت چہ گونه گفت آن در ویش کہ زن
 کرد بر شتی نشست و چون فرزند آمد غرق شد گفت در ویشے می نالید گفت پندارم کہ در ویشی
 را لگان خریدی گفت در ویشی از کہ خریدی گفت من ہلک بلخ اورا خریدم و ہنوز نمی ارزد۔
 نقل است کہ کسے بیش ابراہیم ہزار دینار آورد کہ بیکر گفت از درویشان ایچ نگیرم ائم و گفت
 من تو نگریم گفت از آنکہ داری زیاد است باید ترا گفت بلے گفت بیکر کہ سر درویشان توئی خود مان
 در ویشے نبود بلکہ گدائے باشند مرا ایچ نیست و خواہم گفت سخت ترین حالتے کہ مرا پیش آمد
 این بود بجائے برسم و مرا کسے بشناسد انگاہ مرا از آنجا باید گریخت ندانم کہ کدام سخت تر بود

بوقت ناشناختن ذلت کشیدن یا بوقت شناختن از عزت گریختن و گفت درویشی حتمی تو نگری پیش
 آمد دیگران تو انگری جبتند درویشی پیش آمد و گویند و فتنه یک ده هزار درم پیش ابراهیم آورد
 پذیرفت گفت میخواهی که نام من از میان درویشان پاک کنی یا بنقد رسم و گویند چون کار دے
 بروی از غیب آمدی گفته کجا اندلوک دنیا را بهمینند که این چه کار و بار است تا از ملک خود
 شانز انگ آید و از یک گفته که خواهی که از اولیا باشی گفت خواهیم گفت بیکزده دنیا و آخرت
 رغبت کن و روی بخدا اگر کلیت و خود را از ما سوا الله فاسخ گردان و طعام از حلال خورد و نه
 قیام شب است و نه قیام روز و گفت یحکیم بنافه پایگاه مردان به نماز و روزه و حج و عمره
 اگر بدانکه بدانست که در خلق خود چه درمی آرد از حلال یک از وے گفت جوانی هست صاحب جود
 و عالت عظیم و ریاضت نیکو میدارد و ابراهیم پیش وے برفت جوان گفت سه روز مهان من شو پس
 مهان وے شد مراقبه حال وے کرد زیادت ازان بود که میگفتند ابراهیم با غیرت آمد و خواست
 که تجسس حال وے کند آیا شیطانی است یا همه خالص بعد تجسس معلوم شد که شیطانی است
 گفت الله اکبر پس ازان جوان گفت تو نیز سه روز مهان من شو وے نیز هانش شد ابراهیم
 از طعام حلال خود ویرا خور ایند جوان را حالت گم شد و شوق و بقراری و بیخوابی همه پاک رفت
 وے از ابراهیم گفت تو با من این چه کردی گفت لقمه تو از وجهه حلال بنور شیطان با آنهمه
 در تومی آمد و میرفت چون لقمه حلال باطن تو فرو شد اصل کارت به نمود تا بدانے که اساس
 اینکار داین خدمت لقمه حلال است **نقل است** که در رمضان بروز گیاره آورده وے
 و بفروخته و بدرویشان داده و همه شب تا روز نماز کرده گفتند چرا دمی خواب نکنی گفت
 از آنکه چشم بکساعت از گریه نمی آساید پس خواب را کجا گنجایش و چون نماز بگذارد وے دست
 بروی خود باز نهاده و گفته می تبسم که نماز بردیم باز نند **نقل است** که روزی بیچ

نیافت گفت الهی شکر آنرا چه بار صدر کعت نماز کنم دیگر روز هم نیافت همچنین چهار صد رکعت نماز کرد تا هفت شب بعد ازان ضعف در وی پیدا آمد گفت الهی اگر بدی شاید در حال حاجتی آمد و گفت بقوت حاجت داری گفت دارم و در اینجا نه بر د چون نیک در ابراهیم نظر کرد دفعه زو گفت چه بود گفت من غلام توام و مال من ازان تست ابراهیم گفت آزادت کردم و هر چه داری بتو بخشیدم مراد ستوری ده تا بروم پس گفت الهی عهد کردم که بعد ازین بحر از تو بیج نخواهم که اکنون نان خواستم دنیا پیش من آوردی گویند که عطار سلمی نوشته است با سنا و عبد الله مبارک که ابراهیم در سفر بود ز ادش مانند چهل روز صبر کرد و گل خورد و از کس نگفت تا رنج یکس زرسد و هسل گوید یا ابراهیم ادهم در سفر بودم من بیمار شدم انچه داشت بر من نفقه کرد و از دے و ادهم خبری داشت بفروخت و بخرچ آورد چون به شدم گفتم خبر کجا است گفت بفروختم گفتم بر کس نشنیدم گفت برگردن من پس همه منزل مرا برگردن خویش نشانند **نقل است** که ستن از یاران ابراهیم در مسجدی خواب بودند شب بغایت سرد بود ابراهیم خود را بر درید داشت تا با داد دفع با اندایشان میکرد و وزیر عطار سلمی گفت بجای ابراهیم در سفر بودم و نفقه نماد پانزده روز سنگریزه خورد و گفت چهل سال است که از میوه مکّه نخورده ام از بخت که شکر یان بعضی ازان زمین مکّه خریده بودند **نقل است** که چندین حج پیاده کرد و از چاه زمزم آب خورد و از بخت که ولورسن چاه سلطانی بود و **نقل است** که هر روز بمزدوری رفته و تا شب کار کردی و هر چه سستی خرجه یاران کردی اما تا نماز نکردی چیزی نخریدی بعد نماز هر چه خریدی پیش یاران نهادی شبی یاران گفتند ابراهیم بیرونی آید و مرا انتظار میدهد امشب انتظارش نکنیم و انظار نمایم تا بعد ازین دو آید همچنان کردند چون ابراهیم بیامده را خسته دید گفت آه مگر چیزی نیافتند و اگر نه خفتند پس قدری آورد و دره خیر کرد و آتش میکرد و محاسن بر خاک نهاده باد

میگرد تا آتش تیز گردد و یاران بر فراستند و گفتند چه میکنی گفت شمار اخفته یا فتم دانستم که طعای
 نیافتم باشد اینک برائے شما طعای میسازم ایشان یکدیگر را گفتند بگریه که مادر حق او چه اندیشیده
 بودیم و او در حق ما چه اندیشید **نقل است** که یکے مدتی در صحبت ابراہیم بود چون مفارقت
 خواست گفت اے خواجہ از عیبی کہ در من دیدہ باشی ازان خبر دارم کن و بے گفت من بیج
 عیب در تو ندیدہ ام از آنکہ در تو بچشم دوستی میدیدم عیب از دیگرے پس **نقل است**
 کہ عیالدارے وقت شام بخانه میرفت اندوگین و دلنگ ازینکہ بیج نیافتم ام با عیال چہ خواهم
 داد ناگاہ ابراہیم را دید شاد و شسته گفت یا ابراہیم مرا از تو غیرتی آید کہ تو چنین فانی من
 چنین حیران گفت من ہر چہ از عبادات کردہ ام بتو دادم و تو این اندوہ کی ساعت بمن دہ
نقل است کہ اورا گفتند تا درین راہ آمدی گاہے شادی تو رسید گفت چند بار اول در
 کشتی بودم با جامہ خلن دومی دراز در حالے کہ اہل کشتی ازان غافل بر من میخندیدند و مسخرہ
 آنجا بود ہر ساعت بیادے سرم من گرفتے و سیلے برگردن من زدے و من خود را بمراد
 خود یافتے دیدان خواری نفس نشاد شدنی ناگاہ موجب عظیم برخواست کہ ہم غرق بود ملاح
 گفت یکے را بدریائی ہا بیدانداخت تا ساکن شود گوش من گرفتند تا بیدار اندازند در حال موج
 ساکن شد آن ساعت کہ گوشتم گرفتند خود را بمراد خود دیدم و یکبار بمسجدے رفتم کہ غنیم
 رفتن نیافتم و من از ضعف و ماندگی اذ آنجا طاقت برخواستن نداشتم با ہم گرفتند و میکشیدند
 و مسجد را ز دبان پایہ بودم را در زیر انداختند بہر پایہ کہ سرم می آمد می شکست و بہر پایہ سیر اقلیم
 بمن کشف میشد با خود میگفتم چہ بودے کہ اگر پایہ ز دبان بشی بودی تا چند جائے دیگر سرم
 بشکست و بار دیگر آن بود کہ بجائے گرفتار شدم مسخرہ بر من بول کرد اینچنانی مر شادم و بار دیگر
 پوشتین داشتم گزندہ بسیار دروے افتادہ بودند و مرا میگزیدند ناگہان جامہ از حشر میر

و دیبا یاد کردم نفس فریاد برآورد که آخر این چه رنج است که بر خود نهاده اینجا بنم نفس را ببرد خود
دیدم و گفتم یکبار بتو کل ببادیه رفتم چند روز چیز نیافتم دوستی داشتم در مقامی گفتم اگر
پیش و پس تو کل باطل شود پس در سجده رفتم و گفتم تو کلت علی الحی الذی کلایموت
لما تفعی و اواز داد سبحان الله ان خدائی که پاک کرد و پس ازین از متوکلان گفتم چرا گفتم تو کل

که باشد آنکه بر نعمه که دوستی مجازی دهد را به دراز پیش گیر دانهگاه گوید تو کلت علی الحی الذی
کلایموت و گفتم زاهدی متوکل را دیدم پرسیدم که از کجا خوری گفت این علم نزد من نیست
از روزی دهنده پرس مرا باین فتنه که چه کار و گفتم روزی غلامی خریدم گفتم چه نامی
گفت هر چه خوانی گفتم چه خوری گفت هر چه دهی گفتم چه پوشی گفت هر چه پوشانی گفتم چه
کاری گفت هر چه فرمانی گفتم چه خواهی گفت بنده را با خواست چه کار با خود گفتم ای مسکین
تو دهم عمر خدا را چنین بنده نه بوده باره بندگی ازین بیا موز چندان بگویم که بی هوش شدم
و گفتم وقتی در بادیه بتو کل میرفتم سه روز هیچ نیافتم ابلیس گفت بادشاه بلخ و چندان
نعمت گذاشته تا گرسنه به حج میروی با تامل باید شد گفتم الهی دشمن را بد دست بگذار تا مرا
بوزانند این بادیه را بعد تو قطع توان کرد و اواز شنیدم که آنچه در حبیب داری بینداز
تا آنچه در غیب است بیرون آرم دست در حبیب کردم چهار دانگ سیم داشتم که فراموش شده
بود چون بیند اختم ابلیس از من بر میدوید قوتی در من پیدا آمد از غیب

بیان حال ریاضت و مجاهده حضرت بشر حامی رحمه الله علیه

دیر احوالی ازان گویند که از شدت غلبه شایده حق هرگز کفش در پائے نگر دی چون پرسید
از و پس که چرا کفش در پائے نمیکنی گفت از آنکه آن روز که آشفتی کردم پا برهنه بودم اکنون
شرم میدارم که کفش پوشم و نیز حق تعالی میفرماید که زمین را بساط شد اگر دیدم پس بساط سلطا

ادب نبودش پوشیدہ رفتن جمیع از اصحاب خلوات چنان بودہ اند کہ بکلونج استنجائی نکردند
و آب دہن در زمین نمی انداختند کہ جملہ نور اللہ رسیدند بشرائز این حال بود **نقل است**
کہ مدت چہل سال او آذر دئے گوشت بریان میکرد و بہائے آن نیافت و گویند سالہادش
باقلا خواست و خورد و ہرگز آب از جوئے کہ سلطان کندہ بود و خورد و بزرگی گوید پیش بشر بودم
و سرمایے سخت بود و او را برہنہ دیدم گفتم در بحالت مردمان جامہ زیادت می پوشند تو جامہ پیرو
کردی گفت درویش از یاد کردم مال نداشتم کہ با ایشان مواساۃ کنم بہ بہین موافقت کردم
یکے بابشر مشورت کرد کہ ہزار درم حلائے دارم خواہم کہ حج روم گفت بہ تماشا میروی یا برائے
رضائے حق گفت برائے رضائے حق بشر گفت اگر چنین است دام درویشے گذار و باہیتے
دہ و یا بعیال دارے دہ کہ آن راحت کہ بدل ایشان رسد از صد حج برافاضلتر است
گفت رغبت بر حج بسیار دارم گفت ازین است کہ از وجہہ حلال نہ بدست آوردہ تا بجای
خرج نکنی آرام نیابی۔

بیان حال ریاضت و مجاہدہ حضرت ذوالنون مصری رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیا است کہ سبب توبہ اش آن بود کہ دید از خرداوند کہ فلان جا عابدے است
گفت پس قصد زیارتش کردم دیدم کہ خود را بر درخت آویختہ میگفت کہ اے تن مساعدت
کن با من بطاعت و اگر نہ بخچین گذار مت تا از گرگی بمیری گریہ من افتاد و آواز گریہ من عاتق
شدید گفت کیست کہ رحمت میکند بر کسے کہ شمش اندک است و جرمش بسیار گفت
پیش او رفتم و سلام کردم پرسیدم این چہ حالت است گفت این تن با من قرارے
نمیگیر و مطاعت حق و باطن آشفتن بخوابد ذوالنون گفت کہ ہذا شتم کہ خون مسلمانے ریختہ است یا کبیرۃ
آوردہ است گفت ندانستی کہ چون بخلق آسمینی ہمہ چیز بد از پس آن آید گفتم خوش زاہد می

گفت ازین زاهد تر بخوابی کہ بینی بگنتم آری گفت برین کوہ برو چون بر کوہ فتم جوانی دیدم بر ذصومعہ
 یک پائے درون آستانہ نہادہ دیکہ بیرون پائے کیرون بود بریدہ و کرمان از ان بخوردند پیش اور فتم و
 سلام کردم از حالش پرسیدم گفہ: روزے درین صومعہ شستہ بودم نہ از نیطرف گزر کرد و لم
 مایل اشد و فتم تقاضائے آن کرد کہ از پے او بیرون روم چون یک پائے از صومعہ بر آوردم آواز
 شنیدم کہ شرم نمی آید بعد از سی سال کہ خدا را عبادت کردی اکنون طاعت شیطان کنی فوراً این پائے
 کہ بیرون نہادہ بودم بریدہ گشت اکنون اینجا شستہ ام تا دیگر چہ پیش آید تو چہ را پیش گنہگار ان آمدی
 اگر خوابی کہ مردے از مردان خدا بی بینی بر سر این کوہ رو پس ذوالنون گفت از بلندی نتوانستم رفت
 اما خبر دہ پرسیدم گفہ مدتے است تا مردے بر آن صومعہ سر کوہ خدا را عبادت میکنند یک روز
 یکے بادی مناظرہ میکرد کہ روزی بسبب کسب است او نہ کہ دیکہ من بیخ چیز خورم کہ در آن
 سبب از کسب بوق بود چند روز برآمد کہ بیخ خور و اللہ تعالیٰ ز نور ان را فرستاد تا کہ داوی پرند
 وادراصل میدہند ذوالنون گفت تا چون آن چیز را دیدم دانستم کہ ہر توکل بر خدا کند خدا کار او بازد
 و بیخ کسے صنائع نگذارد پس در راہ می آدم مرغکے نابینا دیدم بر درختے گفتم این بیچارہ غلف
 از کجا بخورد و در حال مرغ فرو آمد و مقاربت زمین زد و سکورہ از زمین برآمد و یکے کچہ بود و دیکے
 گلاب بخورد و در درخت رفت و کہرہ ناپدید شد ذوالنون گفت چون آن دیدم یکبارگی توکل
 اعتماد کردم پس از آنجا منسرتے ہند برو فتم چند کس ہمراہ داشتم شبانہ در خرابہ آدم آنجا حصرہ زریا فتم
 و ہر قمرہ تختہ نہادہ و بران نام خلد شتہ یا دان من آنرا فتمت کردند من بجائے زر آن تختہ از ایلان
 بستہم و بوسیدم تا کارم از بر کاش بجائے رسید کہ شبے بخواب دیدم کہ گویند کہ اے ذوالنون
 ہر کس بہ زردنقرہ و جواہر رغبت کردند تو عالی تر از ان طلب کردی کہ نام ما است لاجرم در
 علم و حکمت بر تو کشادہ کردم پس بشہر باز آدم و گویند ذوالنون مصری روزی کنار رودے رفت

و طہارت کرد آنجا کو شکے بود نگاہ دے بلائے آن افتاد کینز کے دید صاحب جمال خواست تا اور ایانہ
 گفت اے کینز کہ اے گفت اے ذوالنون چون از دورت دیدم پنداشتم کہ دیوانہ چون نزدیک
 آدمی دانستم کہ عارفی چون نزدیک تر آمدے دانستم کہ عالمی چون نگاہ کردی دانستم بیچ نہ دے
 گفت چگونہ گفت اگر عارف بودی چہمت بر دون حق نظر نکردی و اگر عالم می بودی بنا حرم نظر
 نکردی و اگر دیوانہ بودی طہارت نکردی این بگفت فہماید شد معلوم گشت کہ دے آدمی نبود تنبیہ
 بود پس آتے در جان ذوالنون افتاد بہ دریا خود را انداخت جماعتے در شستی بودند موافقت
 کرد و باز رگائے در شستی بود گوہرے ازان دے ضایع شد ہمہ اتفاق کردند کہ نزد ذوالنون است
 پس ویرامیر نجائیدند استخفاف میکردند چون کار از حد گذشت ذوالنون گفت خداوند اوسیدانی
 فوراً ہزار ماہی سر بر آوردند در دہان ہر یکے گوہرے بود ذوالنون یکے ازا ہنگرفتہ بآہنا دوا دل شستی
 این حال دیدہ در پایش افتادند و عند ما خواستند از آن روز ویرانام ذوالنون افتاد و **نقل است**
 کہ ذوالنون در کوہ ہمیگزشت قوے بتلایان را دید حال پرسید گفتند اینجا عابدی است در صومعہ
 بعد ہر سال یکبار بر می آید دوم خود بر بتلایان میدمد ہمہ شفامی یا بند و باز میرود پس ذوالنون
 آنجا توقف کرد چون دے بعد سال بیرون آمد دیدم دے است رنگ روئے اوزر گشتہ و نحیف
 خدہ و چشم او در مفاک افتادہ بچشم شفقت در بتلایان نظر کرد بعد آن سوے آسمان نگرست
 ہمہ بتلایان صحت یافتند چون خواست کہ بصومعہ خود برو و ذوالنون دامنش گرفت و گفت از بہر
 خدا چنانچہ علاج ظاہر ایشان کرد می علاج باطن من کن سوے من دید و گفت اے ذوالنون
 دست از من بردار کہ دوست از او ج عظمت و جلال نگاہ نمیکند چون ترا ببند کہ دست در دامن
 غیر آردہ ترا بد و باز گذارد و او را بتو این بگفت و بصومعہ باز رفت **نقل است** کہ او را دہ سال
 سکباج آرد و بود و نذر و شب عیدے نفس او گفت چہ شود کہ نزد ابعدی سکباج دے ذوالنون

گفت اے نفس اگر اشب مواسات کنی تا در دور کعبت نماز قرآن ختم کنم فردا از اسکباج بخورم نفس موافقت کرد دیگر روز چون از نماز عید فارغ شد اسکباج آورد و لقمہ برداشت تا نزدیک دہن آورد و در دہن بہنہاد از دست بیفکند و در نماز ایستاد بعد از آن خادم گفت یا شیخ این چہ حال است گفت آن ساعت کہ لقمہ برداشتم نفس گفت عاقبت بمقصود رسیدم ہنوز نرسیدہ لقمہ از دست نہادم باز ہما وقت یکے در آمدہ باو گچے سکباج پیش شیخ بہنہادو گفت اے شیخ من مردے حالم و عیالدارم عیال سکباج آزد سیکر و ندو سیر نہنشد و دوش کہ شب عیدے بود سکباج تیار کردم امروز ساعت بخواب شدم و پیغمبر علیہ السلام را بخواب دیدم فرمود و خاہی کہ فردائے قیامت مرا یا بی گفتم بلے یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود ایک دیگر سکباج برگیر و پیش ذوالنون برد سلام من برسان و بگو کہ محمد علیہ السلام شفاعت میکند کہ لقمہ چند بکار برد با نفس صلح کن ذوالنون بگریست و گفت فرمان بردارم **نقل است** کہ چون کارا و بلند شد اہل مصر اورا بنزدقہ منسوب کردند و خلیفہ متوکل را کہ بادشاہ عصر بود خبر کردند پس وے کے رافرستادہ از آنجا پیش خود بغداد طلب کرد چون بغداد آمد نہد بر پائے او کردہ بزدان فرستاد چہل روز مجوس ماند خواہر بشر رح ہر روز یک قرص نان کہ از کسب کار رشتہ خوب پیدا میکرد میفرستاد وے میخورد خواہر بشر گفت کہ از کسب حلال خود میفریم چرا نمی خوری گفت اذان کہ طبعش پاک نبود یعنی بدست زندانیان گذر میکرد چون از زندان بیرون شد بیفتاد و پشیمانی او شکست دغون بسیار جاری شد تا میچ بر روئے دجامہ او نیفتاد و انچہ بر زمین می افتاد ہمہ ناپدید میشد چون دیر از و خلیفہ بردند و پرسش حال وے کردند خلیفہ بگریست و جہلا را کان دولت در مضاحت او متحیر شدند تا خلیفہ مرید او شد و اورا عزیز و مکرم باز گردانید **نقل است** کہ ذوالنون را مریدے بود کہ چہل سال چسلہ داشتہ بود و چہل موقت ایستادہ و چہل سال خواب شب نکردہ و چہل سال بیابانی حجہ دل نشستہ بود و روزے

پیش ذوالنون آمد و گفت اے شیخ چنین و چنان کردم با این همسر دوست با من سخن نگفت
و بر من نظر نکرد و هیچ از عالم غیب کشف نشد و این نه از مدح خود میگویم شرح حال خود میکنم
و از حق شکایت نمیکتم اما غم بید و لیتی و بد بختی خود بیان میکنم و هنوز دلم از طاعت او سیر نشد مگر می
ترسم که باقی عمر من نیز اگر همچنین خواهد گذشت پس واسه بر من اے شیخ تو طیب غمناکانی بچارگی
مرا تدبیر کن ذوالنون گفت برو امشب سیر بخود و نماز رخصت گذار و منهد شب بخندپ تا با باداد
باشد که دوست اگر بعنایت بتو نبی بنید بعضی در تو نظر اے کند پس آنرا دید رفت و هم چنان کرد
پس در خواب پیغمبر علیه السلام را دید گفت دوست سلام میرساند و میفرماید رخصت و نماز باشد
کسی که بدرگاه من آید و زود سیر شود که اصل در کار استقامت است و ترک ملاست خلق و حق تعالی
میفرماید که مرا در چهل سال در کنار تو بنهم و هر چه اسید و ارمی بتو دهم اما سلام بابان مدعی برسان
و بگو از ذوالنون که اے مدعی را بمن و دروغگو اگر رسوا اے عالم نگذارم نه خداوند تو ام تا پیش
ازین با عاشقان و فروماندگان درگاه ما مگر نکنی امیدی چون بیدار شد بگریست و روزه بخندست
شیخ نهاد و خواب خود بیان نمود و ذوالنون چون شنید که خداوند مرا سلام گفته است و مدعی دروغگو
خوانده است از شادی آن بهائے هائے گریست و نقل است که ذوالنون گفت اعرابی را
دیدم در طواف زرد و نحیف و گداخته گفتم تبمعی گفت بل گفتم محبوب تو بتو نزدیک است یا
و گفت نزدیک گفتم با تو مخالف است یا موافق گفت موافق گفتم بحان الله محبوب تو
بتو قریب است و موافق و تو بدین زاری گفت اے بطل اندانسته که عذاب قریب و
موافقت سخت تر بود از عذاب بعین مخالف و ذوالنون گفت در سفری زنی را دیدم
پرسیدم از او از غایت محبت گفت اے بطل محبت را غایت نبود و گویند که ذوالنون
بسیار بودیکه بعبادت ادا نگذاشت الم و دوست خوش بود ذوالنون بسیار متغیر شد و گفت که

اگر او را دانسته برگزنام او با سانی نبرد **نفل است** که ذوالنون گوید در سفر بودم بصحرائے
 کربلا رسیدم دیدم که گبرے ارزن می پاشد گفتم اے گبر چه دانه می پاشی گفت مرغان امروز دانه
 نیامدی باشم تا برچینند و خدا بر من رحمت کند گفتم دانه که بیکانه پاشد برنده گفت اگر قبول نکنند
 یارے بنیاد آنچه من میکنم گفتم بنید گفت مرا همین بس پس بر حج رفتم دآن گبر را دیدم عاشق دار
 مرا در خواست دید گفتم اے ذوالنون دیدی که پذیرفت دآن تخم بد او پس مرا بخانه برد ذوالنون گفت
 که تخم خوش شد گفتم خداوندنا پشته پشته ارزن گبرے چهل ساله ارزان میفروشی با تھے آواز داد خداوند
 تعالیٰ هر که را خواند نه بر علت خواند و هر که را راند نه بعلت راند تو اے ذوالنون فارغ باش که کار
 فعال نمایرید باقیاس تو راست ناید و تخم ذوالنون گفت که دوستی داشتم فقیر و بمراد بخش
 دیدم گفتم خدا با تو چه کرد گفت بیامرزید و فرمود که بیامرزیدم ترا این سبب که از سفگان پیچ نگرفته
 با وجود احتیاج دهم دے گوید که هرگز نان و آب سیر نخوردم تا نه معصیت کردم یا قصد معصیت در سن پدید

بیان حال یاضت مجاهد سلطان العافین بانی سبطامی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکره الاولیا است که از مادرش نفعل کنند هنگامیکه و س در شکم من بود اگر من لقمه شبته میخورم
 او در شکم من می طپید و قرار نمیگرفت تا آن لقمه را دفع نمیکرد می **نفعل است** که چون مادرش
 بکتب فرستاد هرگاه بسوره لقمان بدین آیت رسید **اِنَّ اسْکُوْنِيْ وَلِيَّ الدِّیْنِ کَیْدَ اَسْاَدِ مِیْنِ**
 این آیت برسد و س آنچه بود گفت بردش کار کرد و لوح بهناد و از مادر گفت که یامرا از خدا
 در خواه تا همسه از ان تو باشم یا مرا بخدا بخش تا همسه از ان او باشم مادرش گفت اے فرزند
 ترا در کار او کردم حق خودتو بخشیدم پس باینکه از سبطام رفت دسی سال در بادیه شام میگذشت
 و ریاضت میکرد و یغوانی و برنگی و گرسنگی دایم گرفته بود و صد و سیزده پیر را خدمت کرد و از هم

فائدہ گرفت و انما بخل یکے امام جعفر صادق بود **نقل است** کہ روزے پیش امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ بود امام گفت کہ آن کتاب انطاقل فر دگیر بازیگفت کہ کدام طاق جعفر گفت مدے است تا اینجا طاق را ندیدہ گفت نہ کہ مرا بان چہ کار کہ پیش تو سر بر آرم بنظارہ نیادہ ام امام گفت چون چنین است بسطام رو کہ کار تو تمام شد **نقل است** کہ ازوے گفتند فلا بنجا پیری است بزرگ بدیدنش رفت چون نزدیک وے رسید دید کہ آن پیر آب دهن جانب قبلہ انداختہ مال بازگشت گفتند چرا بازگشتی گفت اگر ویرا در طریقت قدمے بودے خلاف شریعت بروے نہ فتی پس معلوم شد کہ ویرا در طریقت قدمے نیست **نقل است** کہ از خانہ اوتا در مسجد چہل گام بود او ہرگز آب دهن را آنجا نینداخت بسبب حرمت مسجد **نقل است** کہ وے در دوازہ سال بکعبہ رسید در ہر گامے مصلی می انداخت و نماز می گذارد و میگفت این دہن پادشاہ دینا نیست کہ بگیاراز آنجا توان و دید و چون بکعبہ رسید آن سال بدینہ زنت و گفت کہ ادب بنود زیارت پیغمبرہ تبع این زیارت آزادگانہ احرام بندم پس بوقت باز آمد و سال دیگر احرام گرفت در راہ خلقے ہمراہ او شدند بازیگچون هجوم شیخت دیدہ و ہست کہ محبت خود را از دل ایشان دور کند و زحمت خود از راہ ایشان بردارد و نماز نایاد کرد و در ایشان انکر سیت و گفت ای انا اللہ لا الہ الا انا و اعربک دودن ہمہ گفتند این مرد دیوانہ است اورا بگذاشتند و رفتند و شیخ آنجا بلبان حق تعالی سخن گفت چنانچہ بر بنبر گفت حکایتہ

عن اللہ پس در راہ کلمہ سری یافت کہ بروے نوشتہ بود صمہ بکمر عمی فہمہ لا یقولون
نعرہ بزد و آنرا ہواشت دہوسہ داد و میگفت این سر سبز صوفی می ماند کہ در راہ حق محو شدہ است
و ناچیز گشتہ نہ گوش دارد کہ خطاب لم یزلی شغور و چہ چشم دارد کہ جمال لم یزلی بیند و نہ زبان
دارد کہ کلمہ از معرفت او گوید این آیت در شان اوست **نقل است** کہ ذوالنون مریدے

پیش بایزید فرستاد و پیغام داد که همه شب نمی خسی در بادیه و قافله در گذشت بایزید جواب داد که
 از ذوالنون بگو که مرد تمام آن باشد که همه شب خفته باشد و چون باد او شود پیش از قافله بمنزل
 رسیده باشد ذوالنون این شنید بگریست و گفت مبارکش باد احوال مابین در حبه نرسیده
 بدین بادیه طریقت میخاهد و بدین روش سلوک باطن **نقل است** که در راه حج شتر می داشت
 که بر آن زاد و راحله خود میداشت یک گوسفند که اینقدر بار گران برین سگین نهادن ظلم است
 بایزید گفت ای جوانمرد در دانه این بار شتر نیست نگه کن که بیج بار بر پشت او هست چون
 آنکه کرد و دید که بیک دست آن بار بالا شتر بود گفت بجان الله عجب کاره است پس بایزید
 گفت اگر حال خود از شما پنهان دارم زبان ملامت دراز میکنید و اگر کمشون کنم طاقت آن
 ندارید چسب باید کرد چون مشرف به زیارت مدینه شد بخاطرش آمد که بخد مت مادر و موم پس
 با جمعی روزه به بطام نهاد اهل بطام با استقبالش آمدند بایزید مرآت ایشان گران خود
 بشهر رسیده ماه رمضان بود قرص از دو کاسه برگرفت و میخورد خلق این حال دیدند و یکبار
 بر میدند شیخ با اصحاب خود گفت دیدید بینه شری کار کردم همه خلق مرا در گذر و ندیس سحرگاه بد خانه
 رفت و گوش داشت آواز مادر شنید که میگفت ای غریب مرا نیکو دار و دل مشاوح را از خوش
 و حالات نیکو دور اگر است کن چون این دعا بایزید شنید بگریست و در بنزد مادرش گفت کیست
 گفت غریب تو مادر گریان شد و در بکشد و گفت ای طیفور چغم غل کرد از بسکه در نراق تو گریتم
 و پشتم و تا شد از بسکه بار غم کشیدم بایزید گوید آنچه در حله ریاضات و مجاهدات و خدمت و غربت
 می کنم در آن یافتم که شیه مادر از سن آیه خواست و در کوزه آب بخورد و در سویم بنود و سرالفا
 بود بلب جونی غم و آب آوردم مادر در خواسته بود همچنان کوزه بردست نهادم و در
 انتظار میکردم تا بیدار شد و آب خورد کوزه بردست فزوده نهادم گفت چه از دست نهادی

ترسیدم که تو بیدار شوی و من حاضر نباشم و تنه دیگر گفتم آن یک نیمه در فراز کن تا وقت
 سحر بودم تا نیمه راست فراز کنم باینجه چنانکه خلافت فرمان نشود وقت سحر آنچه می چشم از در آمد نقل است
 که بازید از مکه می آمد بهمدان رسید اندک تخم معصوم خوریده در خرقه بست و بسطام آورد چون
 باز کشا و مورے در آمیان بود گفت اینهارا از جاتے خود آواره کرده ام پس برخواست و باز
 بهمدان بروا سجا که خانه آنها بود بنهار تاکه در مقام التَّعْظِيمِ لِلَّهِ بنایت کمال نموده
 باشد در عالم الشَّفَقَةِ عَلٰی خَلْقِ اللَّهِ باین درجه نباشد و تے گفت که دوازده
 سال اینگر نفس خود بودم و او را در کوره ریاضت می نهادم و با تش مجاهده می تا نعم و برسدان
 می نهادم و به تپک ملامت می نمودم تا آئینه ساشتم پنج سال آئینه خود بودم و بالواع طاعات و
 عبادات آن آئینه را می زد و دوم پس یکسال نظر اعتبار کردم در میان خود از غرور و عشو و اعتماد
 بر طاعت و عمل خود پسندیدن زاری دیدم پنج سال دیگر حید کردم تا از ان زمانه بریده شد
 اسلام تازه آوردم نگه کردم همه خلایق را مرده دیدم چنانکه بکبر در کار ایشان کردم و انجنازه هم
 باز گشتم دبی ز حشمت حق بد حق بحق پویشتم نقل است که چون بدر مسجد رسیدے ساعتے
 بایستاده و بگریسته گفتند چه حال است گفت خود را چون زن ستیاضه می یایم میترسم
 چون بمجد در آیم بیالاید نقل است که یکبار غم حج کرد و منزله چند رفت و باز آمد گفتند
 هرگز تو غم نخ نمودی این وقت چون افتاد گفت در راه زنگنی دیدم تیغ کشیده گفت
 اگر باز گردی نیک و اگر نه بدین تیغ میرت از تن جدا کنم پس گفت تو کت الله بیسکطام
 و قَصَدَتْ الْمُبِيتِ الْحَامِ نقل است که گفت مر دے پیشم آمد و گفت کجا میری
 گفتم به حج گفت چه داری گفتم دویست درم گفت بمن ده که صاحب عیالم و هفت بار
 اگر دم بگرد و باز گرد که حج تو این است همچنان کردم و باز گشتم نقل است که چون کار

اولیبت شد و سخن او در عرصہ اہل ظاہر بنی گنجید ہفت بارش از بسطام بیرون کردند و
 میگفت کہ چرا بیرون میکنید میگفتند از آنکہ مردے بدی گفت نیک شہرے کہ بدش بایزد بود
نقل است کہ شجہ بر بام رابطہ شد تا ذکر گوید بر دیوار بایستاد و تا صبح بیخ نگفت
 آنکہ کرد کہ بجائے بول خون کرزہ بود پرسیدند این چه حالت است گفت از دو سبب تا بباد
 بطلان ماندیم یکے آنکہ در کودکی بر زبانم سخن رفت بود و دریم آنکہ چند ان غطت بر من سایہ
 انداختہ بود کہ اگر دل حاضر میشد زبانم کار نمیکرد اگر زبانم در حرکت نمی آمد دل از کار میشد ہمہ
 شب را درین حال بروز آوردم **نقل است** کہ چون شیخ خلوتے کردی بر لے عبادتے
 یا از تکرے در خانہ شدے و ہمہ سوراخ ہا بگرفتے و گفتے کہ می ترسم کہ آوازے مرا بسوزاند
 داین خود بہانہ بودی عینی بسطامی گوید کہ سیزدہ سال با شیخ صحبت داشتم از دے سخن
 نشنیدم و عادتش آن بود کہ سر بر زانو ہناردے چون سر بر آوردی آبے کردی و باز
 سر بر زانو ہناردے شیخ نہلکی گفت کہ این در حال تبصن بود اما در حال بسط از دے فوائد
 بسیار یافتند یکبار در خلوت بر زبانش رفت سبحانی ما اعظم شأنے چون بخود باز آمد
 مریدان گفتند شامچین لفظ گفتی گفت خداے شمارا خصم باد اگر بار دیگر بشنوید مرا پارہ پارہ
 میکنید پس ہر یکے را کردے داد چون وقت دیگر ہماں گفقت اصحاب قصد کردند تا اورا
 بکشند خانہ را از بایزد پدیدند چنانچہ ہر چہاں گوشہ بر بود اصحاب کار دیز و مذ و کار گرفتند
 چنانچہ کسے کار دبراک زند چون ساعتے برآمد آن صورت شہید دیدمشد تا بایزد پدید آمد چون
 صعوہ در محراب آن اصحاب درآمدند و آن حال با شیخ گفتند شیخ گفت بایزد این است
 کہ می بینید آن بایزد بخود **نقل است** کہ وقتے سیبے سرخ بگرفت و بروے نگرست و گفت
 کہ سیبے لطیف است بسرش نداے آند کہ اے بایزد شرم نذاری کہ نام من بر میوہ می نہی

چهل روز نام خدا از زبان او فراموش شد گفت سوگند که تا زنده باشم میوه بسطام نخورم و
 گفت رونمائی در خاطر گذشت که من پیرو قسم و بزرگ عرصه چون اندیشه کردم و انستم که غلطی عظیم
 افتاد بر خاستم و براه خراسان شدم و در منزله مقام کردم و سوگند خوردم که این جابر بنخیزم تا
 حق تعالی کس را بمن فرستد که مرا بامن نماید سر شبانه روز آنجا مقام کردم و روز چهارم مردی را دیدم
 اعوری بر اهل سواری آمد چون نظر کردم اثر آشنای در دیدم با شتر اشاره کردم که توقف کن در حال
 پلای شتر در زمین فرو شد آن مرد بمن نگریست و گفت مرا بدان می آری که چشم گرفته باز کنم و چشم باز
 گرفته فرو گیرم بسطام و اهل بسطام را بیا بیزید غرق کنم از بهیبت او بهوشم رفت گفتم از کجای می آیی
 گفت اذ آنوقت که تو عهد کرده من سه هزار فرسنگ آمده ام انگاه گفت زمینهارا بایزید
 بایزید دل را انگاه دار درو بے بر تافت و برفت و نقل است که چهل سال در مسجد مجاور
 بود حبانہ مسجد را جدا داشته و جامہ طهارت جدا و چهل سال پشت بے پیچ دیوار بے
 باز ننهاد الا بید یوار سجده یار باطلے گفت حق تعالی از ذره باز خواهد پرسید و این از
 ذره بیش بود و گفت چهل سال انچه آدمیان خوردند من نخوردم یعنی فوت من از جائے دیگر
 بود و گفت چهل سال دیدی بانی دل کردم چون نگاه کردم زمار شرکی در میان خود دیدم و شرکش
 آن بود که بجز حق التفات کردی و در و لیکه شرک نمائند بجز حق سلیش نبود و گفت چهل سال دیدی
 دل بودم چون نگاه کردم بندگی و خداوند بے از حق دیدم گفت سی سال خدا پرستی طلبیدم
 چون نگاه کردم او طالب بود و من مطلوب و گفت سی سال است هرگاه که خواهم خدا را یاد کنم
 پس دمان و زبان خود بنویسم بآب تعظیم حق را ابو موسی گفت از دوسه پرسیدم که صعبترین
 چیز بے درین راه چه دیدی گفت اگر صعبترین گویم تو طاقت شنیدن آن نداری
 اما آسانترین این است که نفس را کار بے فرمودم قبول نکرد و یکسال است که آبش نداده ام

وگفت مدتی نفس را بدرگاه میروم و میگویی چوں مدد حق رسید او مرا می برد و میخندید و **نقل است**
 که آخر کار او بجائے رسید که هر چه در خاطر او گذشت در حال پیش اظہار آمدی و چون خدا را یاد کرد
 بجائے بول خون از دے جدا شد و **نقل است** که ابو تراب را مریدے گرم و صاحب حال
 و وحد بود ابو تراب از دے گفتے ترا صحبت ابو یزید باید روزے مرید بجو ابش گفت کسے که
 هر روز خداے با یزید را البصد بار بیند اورا چه حاجت صحبت با یزید باشد آخر الامر روزے
 همراه پیر شده به بطام آمد چون پرسیدند آنوقت شیخ بخانه نبود بآب رفته بود آنجا هر دو رفتند
 شیخ را دیدند که می آمد سبوعے آب بدست و پوستینے کہن در بر چون چشم با یزید بر مرید ابو تراب
 افتاد چشم آنمید پر با یزید در حال بلرزید و بیفتاد و جان داد ابو تراب گفت شیخا یک نظر و
 مرگ با یزید گفت اے ابو تراب در نہاد این جوان کارے بود که هنوز وقت کشف آن
 نبود در مشاہدہ با یزید آن کار بیکبار کشف شد طاق آن نداشت و فرود رفت **نقل است**
 کہ یحییٰ معاذ از می بہ با یزید نامه نوشت کہ چه گوئی در حق کسے کہ قدحے شراب خورد و مست
 ازل و ابد گشت با یزید جواب نوشت کہ اینجا مرد هست کہ در شب روزے دریاے ازل
 و ابد در می کشد و غرہ هکلی من منوید میزند پس یحییٰ نامه نوشت کہ مارا با تو ترسیت
 لیکن معاویہ و تو بہشت است در زیرہ سایہ طوبی و قرصے نان با آن نامه فرستاد بود
 آگفت کہ این را بخور کہ از آب زمزم کشیده ام با یزید در جواب نوشت و آن سرا و یاد کرد
 وگفت آنجا کہ یا در حق باشد ہم بہشت است و ہم سایہ طوبی و اما آن قرص نخوریم کہ با یزید ہم
 ششتم ندانم کہ از کدام تخم کشته یحییٰ چون این بشنید کمال شتیاق بزیارت با یزید رفت
 وقت نماز حنفی آنجا رسید گفت نخواسم کہ زحمت بہ شیخ و ہم تابا مداد شنیدم کہ شیخ در
 گورستان بجا دست شوال است بان گورستان زخم و شیخ را دیدم کہ تابا مداد بر سر دو گشت

پائے ایستاده بود در حال او عجب داشتم گوش کردم همه شب در کار بود و در گفتگوئی داد و ستد چون صبح برآمدن بآن شیخ برآمد احوال بدید آن اساکسب هذالمقام پس بکلی پیش رفت و سلام کرد و از واقعه شبانه پرسید شیخ گفت بستی دسه مقام بر اعرص کردی گفتم ازین همه بپوش خود را اینهمه حجاب است بکلی گفت چرا معرفت خواستی بایزید نوره زد و گفت خاموش ای بکلی که مرا خود غیرت می آید که اورا بدانم هرگز نخواهم که اورا جزو دے داند جائیکه مرگ او بدین در میان چه کار دارم و خود خواست ادانست که جزو دے کس دیگر اورا نشناخت بکلی گفت بکن عزت الله که از فتوحی که دوش ترا بوده است مرا نصیبی کن شیخ گفت اگر صفوة آدم و قدس جبرئیل و خلعت ابراهیم و شوق موسی و طهارت عیسی و محبت محمد رسول الله علیه السلام بخود دهند ز بهار را ضعیفی نشوی و ماده اے آن بطلبی صاحب بهمت باش و سرز بهیج فرو و مبار که بدان نجوب شوی **نقل است** که احمد بن حرب حصیری با خدمت دے فرستاد که شب بروے نماز گذارد شیخ گفت من عبادت آسمانیان و زمینان جمع کرده در بالشی نهادم و آنرا بر سر گرفته ام و گویند که ذوالنون مصلای نزد دے فرستاد دے واپس کرد که مرا مصلای چه کار آید ما را من دے باید که تا بروے تکیه کنم یعنی کار از نماز در گذشت و بهنایت رسید پس ذوالنون من دے مکلف پیش شیخ فرستاد شیخ باز فرستاد و شیخ در آنوقت گداخته بود و پیوسته و اتخولفان بود و گفت آنرا که لطف و کرم حق تکیه گاه بود بپالش مخلوق نیاز و بدان نیازش نبود **نقل است** که گفت شبی در صحرائے بوم در درختی کشیده احتلاطم افتاد و هوا بغایت سرد بود و غام که غسل کنم نفس کاهی کرد و گفت صبر کن تا روز بر آید چون کاهے نفس دیدم دهم که نماز قضا نخواهد شد همچنان با خرقه تنج شکم و غسل کردم و همچنان در میان خرقه بوم و خرقه تنج بسته بود تا آنجا که هوا گرم شد و همه زمستان درین بخش داشتم تا وقت بودی که بفتاد و بار بهوش شدی از کاهلی

نقل است کہ شیخ بگودستان می آمد جوانی از بزرگان بسطام بر لب میزد چون بنزدیک
 شیخ رسید شیخ گفت لا حول ولا قوۃ الا بالله جوآن بر لب بر سر بایزید و در سر شیخ و بط
 مهر دو شکست شیخ زادیہ باز آمد علی الصبح بہائے بر لب بدست خادم دادہ و
 طبقہ از حلوایش آنجوان فرستاد و گفت کہ بگوے بایزید عذر میخواہد و میگوید کہ دوش آن بر لب
 بر سر اشکستی این قراضہ لبان و دیگر بحر دازین حلو بخورتا تلخی شکستن آن از دلت بردو چون
 جوآن چنان دید بیامد و در پائے شیخ افتاد و بسیار گریست و تو بہ کرد و چند جوآن دیگر
 باوے موافقت کردند بر بکت اخلاق شیخ **نقل است** کہ روزی میرفت با اصحاب خود
 در سنگناے راہ گئے پیش آمد شیخ بازگشت و راہ بسگ ایشان کہ پس خاطر مریدے بطریق
 انکار رفت کہ حق تعالی آدمی را مکرم کردہ است شیخ سلطان العارفين است با اینہم بر سگے
 ایشان کہ دین چگونه باشد شیخ گفت اے عزیزان سگ بزبان حال با من گفت کہ درین
 السبق از من چه تقصیر و از تو چه توفیر کہ پستین سگے در من پوشانیدند و خلوت سلطان العارفين
 در بر تو انداختند این اندیشہ در سر ما آمد راہ برد ایشان کہ دم **نقل است** کہ روزی میرفت سگے
 بادی ہمراہ شد شیخ از و دامن در کشید سگ گفت اگر خشم خلل نیست و اگر ترم بہفت آب
 و خاک میان ما صلح شود اما اگر تو دامن بخود باز زنی اگر بہفت دریا غسل کنی پاک نشوی
 بایزید گفت تو پلیدی ظاہر داری و من پلیدی باطن بیا تا ہر دورا جمع کنم تا سبب جمعیت
 باشد کہ از میان ما پاکی سرزند سگ گفت تو ہمراہی مرا نشانی کہ من مردود و خلعم و تو مقبول
 خلق ہر کہ بر من رسد سگے بر میزند و ہر کہ بتو رسد السلام علیکم یا سلطان العارفين گوید و من ہرگز
 استخوانے فردار نہ بہا دم و تو نخے گندم داری بایزید گفت ہمراہی سگے را نشایم ہمراہے
 لکم یزل ولا یزال را چگونہ شایم بجان خداے کہ بہترین خلق را بہترین خلق پرورش دہد

پس شکی در من افتاد و از طاعت تو میدشدم گفتم بیا ز ارشوم و ز ناره بخرم و در میان بندم
 ز ناره آویخته در بازار دیدم پرسیدم بچند گفت بهزار درم سر در پیش انگندم تا تنه آواز داد
 که تو ندانسته ز ناره که بر میان چون تویی ببدند بهزار درم کم نشاید گفت دلم خوش شد و آسم
 که حق را عنایتی هست در حق من **نقل است** که زاهدی بود از جمله بزرگان بسطام صاحب
 طبع و صاحب قبول و از حلقه بایزید غائب بودی روزی گفت سی سال است تا
 صَائِمُ الدَّهْصِ وَ تَائِمُ اللَّيْلِ سَمِ لَیْکِن اَزِینْ عِلْمُ کَ تُو مِیْگُوئی در خود اثری نمی بایم
 هر چند تصدیق میکنم و دوست میدارم شیخ گفت اگر سیصد سال بروزه باشی و نمازگذاری
 یکذره بوی ازین حدیث نیایی گفت چرا گفت از آنکه تو محجوبی بنفس خود گفت این را
 دو است هست شیخ گفت هست اگر بعل آری گفت بعل آرم که طالبم شیخ گفت همین
 دنت برود و موسی سر و محاسن تبراش و جامه که داری بیرون کن و کلیم در میان بند و
 بر سر آن محله که آنجا ترا بهتر میدانند برد و قبره پر جو زن و پیش خود بند و طفلان را جمع کرده
 بگو که هر که مرا یک سیله زندیک جو بدیم و هر که دوزند و دهم در شهر میگردانم و گویا که
 اگر دنت زنده که علاج تو انیست زاهد گفت بسم الله لا اله الا الله شیخ گفت
 اگر کافر ای یکلمه گوید مومن شود و تو بدین کلمه مشرک شدی گفت چرا شیخ گفت از آنکه
 تو تعظیم خود را این کلمه گفتی نه تعظیم حق را و گفت من این علاج هرگز نتوانم کرد و دیگر زنا
 شیخ گفت علاج تو همین است مگر تو خواهی که **نقل است** که شاگرد ثقیف لمی را قصد
 حج شد ثقیف گفت به بسطام رفته از بایزید ملاقات باید که درید چون بخدست بایزید رفت
 و گفت تو مرید کیستی گفت ثقیف گفت او چه گونه گفت از خلق فارغ شد است و متوکل
 و میگوید اگر آسمان و زمین روین شوند و خلق همه عیال من شوند من از تو کل خود بزرگروم

بایزید گفت این است صفت کافری و انیست صفت مشرکی که اورا است بایزید اگر کلامی بود بشهر آن مشرک نه پر وقت مراجعت از وی بگوئی که خدا را بدو نان آزمایش میکنی چون گرسنه شوی از کسی دو گرده نان بخواه و بخورد باز نام تو کل بگوئه تا از شامت تو انشهر و ولایت غارت نشود و آنروز در مشتی این سخن باز گشت و پیش شفیق رفت و وی گفت چرا زود باز آمدی گفت بموجب حکم تو زیارت بایزید رفت بودم او چنین چنان در حق تو گفت شفیق عیب آن سخن در خود پدید گفت چرا نگفتم که چگونه گفت نه گفت برو اکنون بگو که اگر او چنان است تو چگونه مرید بیطام باز رفت و گفت پیرم باز فرستاده است تا از تو پرسم اگر شفیق چنین است تو چگونه بایزید گفت این نادان دیگری بن پس گفت اگر من بگویم که چو نم تو ندانی گفت اگر شیخ مصلحت بیند بفرماید یا بر کاغذ بنویسد تا روزگار من مانع نشود که من از راه دور آمده ام بایزید گفت بنویس.

بسم الله الرحمن الرحیم. بایزید انیست کاغذ در چپید و بوی داد یعنی بایزید بیچ نیست و چون بر صوف نیست چگونه و صفش توان کرد بایزید زره پدید نیست تا بدان چهره که پرسید که او چگونه است تو کل دارد با اخلاص که اینهمه صفت خلق است تخلو با حلاق الله می بایزید به کل متجلی شدن مرید بلخ رفت شفیق بیمار شد و او را نزد یک رسیده بود بر ساعت که برابر بام میفرستاد پیش از آنکه او را یک برسد جواب بایزید بشنود نفسی چند مانده بود که ناگاه مرید در رسید و آن کاغذ بوی داد

شفیق آنرا مطالعه کرد و گفت اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد ان محمدا عبده و رسوله و سلمان شد پاک از عیب و عذر از آن توبه کرد و جان داد نقل است که هزار مرید با سلطان احمد صفویه بخدست بایزید آمدند که

ہنوز بر آب میرفتند و در سہامی پریدند احمد گفت ہرگز از شطاطت مشاہدہ بازیید باشد ما آئید
 در نہ بیرون باشد ہر ہزار در رفتند ہر یکے را عصائے بود و دہلیز بہادند کہ آنرا بیت العصا خوانند
 گفت از ایشان مرطاطت دیدار بازیید نیست من عصا مار انگاہ خواہم داشت چون جمع
 پیش بازیید رفتند و سے گفت آنکہ بہتر شما است اوراد آرید پس اوراد را آوردند بازیید
 احمد گفت تا کہ یاحت و گر دعا کم گشتن احمد گفت آب چون بیکجا ایستد ستیر شود شیخ گفت
 چرا دریا نباشی تا ستیر نشوی دالایش پس پذیرے پس بازیید در سخن آمد احمد گفت فرد ترا کہ ما فہم
 نمی کنیم ہمچنین تا ہفت بار تا سخن بازی بدہم گرد چون بازیید خاموش گشت احمد گفت یا شیخ ابلیس
 را دیدم بر سر کوئے تو پرواز کردہ گفت آری با ما عہد کردہ بود کہ گرد بطام نگردم و اکنون یکے
 را دوسہ کرد تا در خون افتاد و شرط است کہ دزدان را بر در بادشاہان بردارند سہ یکے از دے
 پرسید کہ ما پیش تو جمع می بینم چون زنان ایشان کیانند گفت فرشتگان اند کہ می آیند و مرا از علوم
 سوال میکنند و من جواب میدہم و **نقل است** کہ شبہ بخواب دید کہ فرشتگان آسمان اول پیش
 او آمدند و گفتند بخیر تا خداے را یاد کنیم گفتم مرا زبان ذکر و انیس ہمچنین فرشتگان ہفت آسمان
 آمدند و گفتند ہمین ہر یکے اجواب دادم پس گفتن زبان ذکر ادکے داری گفتم آنکہ اہل
 دوزخ بدوزخ قرار گیرند و اہل بہشت در بہشت و قیامت بگذرد بازیید گرد عرش برگردد
 و بگوید السلام و گفت شبہ خانہ بن روشن شد گفتم اگر شیطان من ازان عزیز ترم و بلندست
 تر کہ تا بر من طمع بود اگر از نزدیکانی بگذارتا از سرائے خدمت بسرے کرامت برسم۔
نقل است کہ وے شبہ ذوق عبادت نمی یافت خادم را بگفت بگرتا در خانہ صیبت
 دید کہ خوشہ انگور است گفت این را یکے دہ کہ خانہ ما دوکان بقالان نیست تا وقت
 خوش شد **نقل است** کہ از بازیید پرسیدند کہ پیر تو کہ بود گفت پیر زنے کہ کروز در غلبات

شوق و توحید بودم بصرافتم پیر زنی با انبانے آرد رسید مرا گفت این ابان گندم ماہر گیر و من
چنان بودم کہ خود را نمیتوانستم برون بشیرہ اشارہ کردم بیاید دانیان او بر پشت و سے نہاد و
پیر زن را گفتم اگر بشہر روی چہ گوئی کہ را دیدم گفت بگویم طالع را دیدم شیخ گفت مان
چگونگی گفت این شیر کلک است یا نہ گفتم نہ گفت تو آزا کہ خدا تکلیف نکرده است تکلیف
و اداری ظلم نباشد و با اینہم میخواہی کہ این را بجا است بر خود بندی و اہل شہر دانند کہ صاحب
کہامانی، و شیر ترا مطیع است این نہ رعنائے بود گفتم بلے تو بہ کردم و از اعلیٰ بہ اسفل آدم
این سخن پیر زن پیر من بود ازان چنان شدم کہ اگر آیتے یا کراتے روے آوردی از حق تعالیٰ
تصدیق آن خواستے پس در حال نورے زرد دیدہ آمدی بخط سبز بردو نشسته کہ لا الہ

إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ فُوجِ نَحْيِ اللَّهِ إِبْرَاهِيمَ حَبِیلُ اللَّهِ مُحَمَّدُ سَیِّ
کَلْبِ اللَّهِ عِیْسَى دَوَّحِ اللَّهِ - بدین پنج گواہ کرامت پذیرفتے تا چنان شد کہ بجواہ دیگر حاجت
نباشد و آنحضرت گوید حق تعالیٰ را بخواب دیدم فرمود کہ جلد مردم از من چیزے میطلبند مگر بایزید کہ
از من مر میطلبند **نقل است** کہ شقیق بلخی و ابو تراب غشی پیش شیخ آمدند شیخ طعائے پیش آورد
از مردیان شیخ خادم بود ابو تراب گفت کہ تو ہم بخور گفت من روزہ دارم گفت بخور و ثواب
یکماہ بستان گفت مدد تو انم کش و شقیق گفت روزہ بچنائے و ثواب یکماہ بستان گفت
نوام کشاد بایزید گفت بگذار کہ اور اندہ حضرت است پس مدتے بر نیامد کہ اورا بدزدی
گرفتند و ہر دو دستش بریدند و **نقل است** کہ یکروز در جامع مسجد عصابزین زردہ بود و عصائے بقتاد پیری
آمد آن پیر دوتا شد و آن عصا برداشت شیخ بخانہ اور رفت و ازوے سچلے خواست و گفت پشت
دوتا کردے در گرفتن عصا گویند یکے در پیش او آمد و از حیا سہل پرسید شیخ جوابے داد کہ آنکس آتش
مردے در آد آبے زرد دید ایستادہ گفت اے شیخ این چیست گفت یکے اندر در آمد و سوالے

از جا کرد و من جواب دادم طاقت نداشت چنین آب شد گویند که یکبار شیخ بدجله رفت و جلد آب بهم
 آورد و گفت بدین غزه بنجوم مرا کریم باید ذکر است **نقل است** که شیخ در پس امامی نماز میکرد و امام
 گفت یا شیخ تو کسی نمایی چیزی از کسے نیگیری از کجا میخوری گفت صبر کن تا نماز ختم کنم که نماز پس
 کسے که روزی دهنده را نداند روانه باشد و نیز یکے را دید در مسجد که نماز میگذارد گفت اگر تو
 پنداری که این نماز سبب رسیدن است بخدا غلط کردی که همه پنداشت است نه مواصلت و اگر
 نماند کنی کافر شوی و اگر ذره بچشم اعتماد در دے نگری مشرک باشی و گفت کسے باشد که زیارت
 آید و ثمره آن لعنت باشد و کسے بیاید و فائده آن رحمت باشد گفتند چگونه گفت یکے بیاید و
 حالتی بر من غالب بیند که من در آن حالت با خود بنا کنم مرا غیبت کند و در لعنت افتد و اگر کسے بیاید
 حق را بر من غالب بیند و معذورم دار و ثمره آن رحمت باشد و نیز میگفت که کاش دو در قیامت
 برخاسته تاس خیمه خود بر طرف دوزخ زومی و نگذاشتی که دوزخ یک عاصی را بسوزد و هرگاه
 که دوزخ مرا بیند پست شود تاس سبب راحت خلق باشم حاتم اصم مرید از آن گفته هر کسے
 از شمار روز قیامت شفع عاصیان نشود او مرید من نبود این سخن بحضرت بایزید رسید گفت من
 میگویم که مرید من آنست که بر کنار دوزخ بایستد و هر کرا بدوزخ برسد دست او گرفته به
 بهشت برود بجائے او خود در دوزخ برود گفتند چرا بدین فضل که خدا ترا داده است خلق را
 بخدا نخوانی گفت کسے را که آورد کرده است بایزید چون نواند که بردارد و گفت هر که
 قرآن بخواند و بجزاؤه سلمانان نرود و عیادت بهاران نکند و یتیمان را نپرسد و دعوی این
 حدیث کند بداند که او مدعی است یکے شیخ را گفت که دل صافی کن تا با تو سخن گویم و کسے
 گفت سی سال است تا از حق تعالی دل صافی میخواهم هنوز نیافته ام بحیانت برائے
 تو دل صافی از کجا آرم و گفت خلق پندارند که راه خدا روشن تر از آفتاب است و من

چندین سال است تاملی خواهم کہ مقدار سرسوزنے این راہ بر من کشادہ شود و نیندود و **نقل است**
روزے کہ بلائے بردے نزدیک گفتے الہی نان فرستادی ناخوشم نیز باید بلائے بفریس
ناخوش کمتر روزے ابو موسی از شیخ پرسید کہ بامدادت چون است گفت نہ مرا بامداد است
نہ شبانگاہ و گفت بسینہ ما آواز دادند کہ اے بازید خستہ نہ ما از طاعت مقبول و خدمت
پسندیدہ پر است مارا اگر میخواہی چیزے بار کہ مارا بنود گفتم خدا داند آں چہ بود کہ ترا بنود گفت
بچارگی و عجز و نیاز و خوارے و مکنی و شکستگی **نقل است** کہ شیخ گفت کہ اول بار سبج بخا خدا
رفتم خانہ را دیدم و دوم بار کہ رفتم خدا داند خانہ را دیدم سیوم بار کہ رفتم نہ خانہ را دیدم و نہ خدا داند
خانہ را یعنی چنان در حق گم شدہ بود کہ ہیچ نمی دانستم اگر میدیدم حق میدیدم و دلیل برین سخن
آنست کہ یکے بدر خانہ بازید رفت آواز داد شیخ پرسید کرا سطلبی گفت بازید را گفت
در حق نہ بازید جز خداے نیست و یکبار دیگر در خانہ اورفت و آواز داد گفت کرا سطلبی
گفت بازید را گفت بچارہ بازیدی سال است کہ بازید را سجد و نام و نشان نمی
یابد این سخن را ذوالنون شنیدہ گفت خدا بر ادم بازید را بیا مرزاد کہ با جماعتے کہ در
خدا گم شدہ اند او نیز گم شدہ است **نقل است** کہ بازید را گفتند از مجاہدہ خود چیزیے بگو
گفت اگر بزرگ تر گویم طاقت آن ندارید کتر این است کہ روزے نفس را کارے فرمودیم
نا فرمانے کہ ویک سال آبش نداوم گفتم یا تن در طاعت دہ یا دشنگی جان دہ و دل بر ہلاک نہ۔
نقل است کہ گفت در ہمہ عمر خویش می بایدم کہ یک نماز کنم کہ حضرت اورا بشاید نکند و م
شبے بعد از نماز خفتن تا وقت صبح چہار رکعت نماز گذارومی ہر بار کہ فارغ شدی گفتمی بازین
باید نزدیک بود کہ صبح بدد بر نیارومی و گفتمے الہی من جہد کردم تا در غر تو بود اما بنود
در غر بازید است اکنون ترا بے نماز ان بسیار اند بازید را یکے از ایشان گیر و گفت

بعد از ریاضت چهل سال شبے حجاب برداشتند زاری کردم تا رانم دهند خطاب آمد که با
 کوزه شکسته که داری پوسیتنے باریست پوسیتن و کوزه بیندا ختم ندائے شنیدم که اے
 یارید با این مدعیان بگو که یارید بعد از چهل سال ریاضت و مجاہدہ تا کوزه شکسته و پوسیتن
 پارہ پارہ نینداخت باریافت ثما با چندین علان کہ دارید و طریقت را دام و دانہ ہواے
 نفس خود ساختہ اید کلا دحاشا کہ ہرگز ہار نیابید **نقل است** کہ یکے گوش میداشتہ کہ شیخ وقت سحر
 چہ خواہد کرد دید کہ شیخ بجا را دست گرفت و بیفتاد و خون ازوے روان شد گفتند این چہ حالت
 بود گفت ندائے آمد کہ تو کیستی کہ حدیث ماکنی **نقل است** کہ شبے بر سر انگشت پایے ایستاد از نماز
 خفتن تا سحر گاہ حادثش آن حال مشاہدہ میکرد و خون از چشم شیخ بر خاک می ریخت خادم
 در تعجب ماند بآواز شیخ پرسید کہ آن چہ حال بود شیخ گفت اول قدم کہ رنم بر ش رسیدم
 عرش را دیدم چون گرک لب آلودہ شکم تہی گفتم اے عرش تو نشان میدہند کہ اکھن
 علی العرش استوی بیا تا چہ داری عرش گفت کہ جائے این حدیث است کہ
 ما را نیز بدل تو نشان میدہند کہ انا عند المنکسرۃ تلو بہم چون بہقام
 قرب رسیدم گفتند بخواہ گفتم مرا خواست نیست ہم تو از برائے ما بخواہ گفتند تا ز وجود تو ذرہ
 می ناید این خواست محال است **عن نفسک و تعال** گفتم بی زلہ باز نخواہم گشت گستاخی
 خواہم کرد گفتند بگو گفتم بر حسب لائق رحمت کن گفتند باز بگو نگرستم بیج آفریدہ را ندیدم کہ اورا
 دلی شفیع نباشد حق را برایشان نیکخواہ ترا از خود یافتم پس خاموش شدم بعد ازان گفتم بر
 ابلیس رحمت کن گفتند گستاخی کردی خاموش کہ ادا آتش است آتشی را آتش باید جہد کن
 اما خود را بدان نیاری کہ منراے آتش شوے و گفت حق تعالیٰ مراد و ہزار مقام بنمود و در ہر
 مقامے ملکتے برین عرصن کرد قبول نکردم باخو گفت اے یارید چہ میخواہی گفتم آنکہ بیج نخواہم

دگویند چون کسے ازوے دعائے خواستے گفتے کہ خلق ہمہ آفریده خداست و خدا خالق ہمہ من در میان کہ ام کہ فضولی گنم۔

بیان حال یا ضرت مجاہدہ عبداللہ بن مبارک علیہ السلام

در تذکرۃ الاولیاء است کہ سبب توبہ او آن بود کہ بر کنیز کے فریفتہ شد چنانکہ قرار نہ داشت شبے در زمستان در زیر دیوار خانہ معشوق تا با داد و بایستاد بانتظار او و ہمہ شب برون می بارید چون بانگ نماز گفتند پنداشت کہ بانگ نماز خفتن است چون روز شد دانست کہ ہمہ شب مستغرق حال معشوق بودہ پس با خود گفت شرمست با دادے پسر مبارک کہ چنین شب مبارک تا روز بجهت ہوائے نفس خود بر پا بود می و اگر امام در نماز سورتے دراز خواندے دیوانہ شدی در حال وردی دروشش فردا آند توبہ کرو و در عبارت مشغول شد تا بدرجہ رسید کہ مادرش یکروز در باغ بود دید کہ وے در سایہ گلبنے خفتہ است و مارے از شاخ نرگس در دہن گرفتہ بگس ازوے میر اندانگاہ از مروجت کرد و بجا ز رفت و مجاہد را کہ شد و ہمہ عمر آنجا بسر کرد و نقل است کہ وے یکسال رنج کردے و یکسال غزوہ و یکسال تجارت کردے و منفعت آن براصحاب نفقہ کردے و در ویشان را خدادادے و تخم آن شمر وے و ہر کہ بیش خوردی ویرا بہر تخمے در ہمے دادے نقل است کہ وقتے با بدخوی ہمراہ شد چون ازوے جدا شد بگریست گفتند چرا گریستی گفت آن بیچارہ رفت و آن خوستے بد ہچمان باوے ماند نقل است کہ یکبار در بادیر میرفت براشتر سوار بہ نزدیک و رسید گفت اے درویش ما تو بچہ انیم ما را خواندہ اند شما کجا میرید کہ طفیلے اید و درویش گفت چون میزبان کریم بود طفیلے را بہتر دارد اگر شمارا بخانہ خود خواندہ ما را پیش خود خواند

عبداللہ گفت از تا تو بگو ان و ام خواست در پیش گفت اگر از شما دم خواست از برائے ما خواست
عبداللہ شرمندہ شد و گفت راست گفتم نقل است کہ دے در تقویٰ سجدے بود کہ بخیار
در منزله فرو و آمدہ بود و اپنے گران قیمت داشت چون بہ نماز مشغول شد اسب در زرع
یکے افتاد و از اہا بجا گذاشت و پیادہ رفت و وقتے از مرد بشام رفت بجهت قلمی کہ از شخصے
عاریت گرفتہ بود و بے رسانیدہ پس باز رسانید نقل است کہ روزے در ذی الحجہ
بصحرا شد و بارزدے حج میوخت گفت اگر آنجا بنیم باری اعمال آہنا بجا آرم کہ ہر کہ متشا
ایشان کند در ان اعمال کہ ناخن نہ تراشد و موئے خلق کند ثواب حاجیاننش اور انصیب شد
در ان میان پیرز نے پشت و قدام عصا در دست گرفتہ گفت یا عبداللہ از زدے حج واری
گفت بلے وے گفت مرا برائے تو فرستادہ اند تا حق ترا بعرفات رسانم عبداللہ باخود گفت کہ سر رونم
ماندہ است مرا چون بعرفات رساند گفت کہے کہ سنت با داد و بجا بگذاردہ باشد و فرضیہ برب چون
و تا آفتاب بر آمدن برد و باو ہمراہی توان کرد پس عبداللہ بسم اللہ گفتہ قدم بادی در راہ نہاد
و بزودے چنان از آب عظیم گذشت کہ بکشتہ نتوانست گذشت وے بہر آبی کہ میر سید از عبداللہ
میگفت کہ چشم بر ہم نہ چون چشم می پوشیدم خود را آنطرف آب میدیدم تا بعرفات رسانید چون حج
آزادم و از طواف سعی و عمرہ فارغ شدم و طواف و دواع کردم پیرزن گفت کہ بیامرا سپرے است
کہ چند گاہ است کہ بریاضت درون غاری است تا اورا بنیم رفتم جوانی دیدم زرد و ضعیف و نورانی
وے چون مادر او دید در پیشان ناد و بوسید و گفت و انم کہ تو نیا مدہ خدایت فرستادہ است
تجہیزم کنی کہ مرا وقت رفتن نزدیک است پس آن ہیز زن از عبداللہ گفت کہ اینجا مقام کن تا اورا
دفن کنی پس در حال آن جوان برد و اورا دفن کردند پس پیرزن گفت کہ بانی عمر بر خاک ادخواہم بود
تو اے عبداللہ برو سال دیگر اگر باز آئی و مرا نہ بینی بد عایاد آری و نقل است کہ عبداللہ کیال

در سرم بود اندر حج خانغ شده ساعتی بخواب رفت دید که دوفرشته از آسمان فرو آمدند یکی از دیگرے
 پرسید که اسال چند خلق به حج آمده اند گفت ششصد نفر را گفت حج چند کس قبول افتاد گفت
 حج یک نفر عبد اللہ گفت حج چندین مردم که از دور دور باین مصاب آمده اند حیث محنت همه
 ضائع شد پس آنفرشته گفت که در مشق کفش گری هست علی بن موفی نام وے اگر چه به حج نیامده
 است اما حج وے قبول است و حسب جیان را بد و بخشنده اند چون بیدار شد مثنیٰ ششم
 و بد مشق رفت و خانه او پر سیده بردوش رفته آواز دادم وے بیرون آمد گفتم چه نام داری گفت علی
 بن موفی گفتم چه کار کنی گفت پاره دوزے پس این واقعہ با وے گفتم گفت تو چه نام داری گفتم عبد
 بن مبارک نعرہ زد و دبیفتا چون بهوش آمد گفتم مرا از کار خود خبر ده گفت سی سال است که آذر وے
 حج دارم از پاره دوزے سیصد و پنجاه درم جمع کرده بودم اسال خواسته بودم که به حج روم روزه
 سر پوشیده که در خانہ است حاملہ بود و گراز ہمایہ بوے طعام نمی آید مرا گفت کہ برو پاره طعام بتان رنم
 بدرختانہ آن ہمایہ و ازان حالش خبر دادم ہمایہ گریستن کرد و گفت شبانہ روز است کہ اطفال
 من بیج نخورند امر و زخمے مرده دیدم پاره از وے جدا کردم و طعام ساختم مارا این مباح است
 و شمار اہل نبو چون سخن شنیدم آتے در جاتم افتاد و طعام خوردن را مرا کردم و سیصد و پنجاه درم با او
 دادم کہ نفقہ اطفال کن کہ حج ما این است عبد اللہ گفت صدق فی الملک فی الرحمن یا گفتم من
 سرترا کہ حق نفاے حج ترا قبول کرد و جملہ حاجیان را بتو بخشید نقل است کہ عبد اللہ بن مبارک
 غلامی مکاتب میداشت یکے عبد اللہ را گفت کہ این غلام نباشی میکند و سیم تو میدہد عبد اللہ بن
 شد شبے در عقب او رفت تا بگورستانے شد و سرگورے باز کرد آنجا مخرابے بود در آن بہ نماز ایستاد
 عبد اللہ از دور میدید آہستہ نزدیک غلام شد دید کہ پلاسے پوشیدہ و غلے برگردن نہادہ روے
 برخاک نمی مالید و زاری میکرد و عبد اللہ چون این دید آہستہ گریان باز آمد و در گوشہ بہ نشست

و غلام تا صبح آنجا ماند پس برآمد و سرگور پویشانید و در مسجد شد و نماز بآدا گذارد و گفت الہی روز
آمد و خداوند مجازی ازین درمی خواهد مایہ منفلسان توئی بدہ از جانیکہ دانی در حال نوری
از ہوا پدید آمد یکدم سیم بردست آن غلام نشست عبداللہ را طاقت نماند برخواست و سر غلام
بکنار گرفت وی بوسید و میگفت کہ ہزار جان خواہم فداست چنین غلام با خواہ تو بودہ و من غلام
پس غلام آن حال دید و گفت الہی چون پردہ من بدریدی و راز من آشکارا کردی و در
دنیا مرا راحت نماند بجزت خود کہ مرا فتنہ نگردانی و جان مرا برداری ہنوز سرش در کنار عبداللہ بود
کہ جان ہوا عبداللہ تہنیر و تکفین دے کہ دوا در بابا ہمان پلاس در گور ہنہا دہان شب سید عالم
را خواب دید و نیز ابراہیم خلیل البشیر را کہ ہر دو آمدند و ہر یک بر ہراقی نشستہ گفتند یا عبداللہ
چرا دوست مرا با پلاس دفن کردی **نقل است** کہ زمانی مر و بود و او در بازار نشیا پور میرفت غلام
دید با یک پیرا ہن کہ از سرمای لرزید گفت چرا با خواہہ میگوئی تا از برائے توجہ سازد گفت جگویم
او خود میداند و می بیند عبداللہ را دقت خوش شد نعرہ زد و دیہوش شد پس گفت کہ طریقت
ازین غلام باید آموخت **نقل است** کہ عبداللہ را دقت مصیبت رسید خلق بہ تعزیت اورفتند گری
نیز رفت و با عبداللہ گفت کہ خود مندا آن بود کہ چون مصیبت ہوسے رسد روز سخت آن کند جاہل
بعد از سہ روز خواہد کرد عبداللہ گفت این سخن از حکمت است بنویسد و ہم دے گفت
کے کہ اورا سیال بووایشان ازاد صلاح بدارد و شب از خواب بیدار شود و کوکان را بر نہ بیند
جامہ برایشان برافکنند آن عمل اورا از غرانا ضلتر است و گویند کہ پیش او حدیث غیبت میرفت
گفت من اگر غیبت کنم مادر و پدر خود را غیبت کنم کہ آنہا با حسان بن الی تراند روزے جوانی
آمد و پائے او افتاد و بگریست و گفت کہ از ما گناہے شد شیخ گفت چہ کردہ گفت زنا وے
گفت ترسیدم کہ غیبت کردہ۔

بیانِ حضرتِ ریاضیہ شیخ سفیان ثوری رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیا است کہ دے از ابتدا صاحب تقوی دروغ و صاحب تواضع و ادب بود چنانکہ نقل است کہ یکروز مادرش بر بام رفت و دے در شکم بود بر بام از ہمہ سایہ انگشتہ ترشی در دہان کرد و دے چندان سر در شکم مادر زد کہ قریب ہلاکت شد پس مادر از ان ہمہ سایہ بجلے ساخت تا سفیان در شکم قرار گرفت و ابتدائے حالش آن بود کہ روزے بغفلت پائے چپ درون مسجد نہاد و آوازے شنید اے ثور ثوری مکن چون این آواز شنید ہوش از وے رفت چون ہوش آمد محاسن خود بگرفت و طمانچہ بر روی خود میزد و میگفت چون پائے بہ ادب در مسجد نہاد و نامت از جریدہ انسان محو کرد و ند ہوش و ارتقا قدم چگونہ می نہی دزد و بعضے پائے در کشت زاری نہاد و آوازے آمد کہ یا ثور بگر کہ چہ عنایت بود کہے را کہ گامے برخلاف سنت بر تو اند داشت چون بظاہر بدین قدر بگریزند سخن از باطن او کہ تواند گفت و بیست سال برد دام بیج بشب خفت نقل است کہ خلیفہ عہد پیش او نماز میکرد و در نماز با محاسن حرکت میکرد - سفیان گفت اینچنین نماز نمازے بود این نماز را در عرصات قیامت بردہنت زنند خلیفہ گفت آہستہ برگو گفت اگر من از چنین ہمتے ہست بدارم دلم خون شود خلیفہ را این کینہ در دل بہاند خواست کہ بحیلہ او را بردار کشت تا کہے باز چنین گستاخ با خلیفہ نکند پس سزایش خلیفہ یافت انچہ یافت تفصیلش در تذکرۃ الاولیا مرقوم است نقل است کہ سفیان را در حال جوانی پشت دو تا شدہ بود گفتند اے امام سلمانان ترا ہنوز وقت این نیست و جواب نہاد و تاروزے الحاح کردند گفت مرا تا دے بود سخت بزرگ چون عمرش با آخر رسید من ببالین او نشستہ بودم ناگاہ دے چٹم باز کرد و گفت اے سفیان بی ہمتی

کہ بابا چہ میکنند پناہ سال است کہ تا خلق را راه راست می نمایم و بدرگاه حق میخوانم اکنون مرا می رانند و
 میگویند کہ برو مرا نشانی و باو گفت سستہ اوستا در خدمت کردم و علم آموختم چون کار یکے با خبر رسید جہود
 شد و دیگر گہر شد و دیگر ترسا ازین ترس طراتی از دلم برآمد و ششم شکستہ شد و نقل است کہ یکے دو
 بدرہ از پیش او فرستاد و گفت کہ بگیر کہ پدرم دوست و مرید تو بود از وجہ حلال است و بمن از ارث پدر
 رسیده است پس سفیان بہ سپر خود داد کہ ویرا باز دہد و بگو کہ دوستی من یا پدرت از بہر خدا بود پس سفیان
 گفت کہ آزا باز پس کردہ آمد مگفتم اسے پدر دل تو نگرنگ است می بینی کہ عیال دارم و بیچ
 ندارم برین رحم کنی سفیان گفت اسے پسر ترا می باید کہ بخوری من دوستی خدا بدوستی دنیا نفوذ نم
 کہ بقیامت در ماتم **نقل است** کہ یکے بہ پیش سفیان آورد او قبول نکرد و انھن گفت کہ من ہرگز حدیث
 از تو نہ شنیدہ ام سفیان گفت برادر تو شنیدہ است ترسم کہ بسبب مال تو دل من بر شفق تر شود
 از دیگران و این میل بود ہرگز از کسے چیزے نگرفتی و گویند اورا ہمہ سایہ وفات کرد بہ نماز جنازہ اش
 رفت آنجا دید کہ مردمان ہمہ تعریف وے میکنند سفیان گفت اگر میدانستم کہ خلق از وے بسیار
 خوشنوداند بہ نماز وے نمی آمدم زیرا کہ تا مرد و منافق نبود خلق از وے ہمہ خوشنود نگر وند سفیان
 را عادت بود کہ در بقصورہ مسجد جامع نشستے چون از مال سلطان جبرہ عود ساختند از آنجا بگریخت
 تا آن بوئے نشود و **نقل است** کہ روزے سفیان جامہ بازگونہ پوشیدہ بود از و گفتند کہ راست
 کنی نہ کرد و گفت این پیر این از برائے خدا پوشیدہ ام نخواہم کہ از برائے خلق بگردانم ہچنان بکنڈا
نقل است کہ جوانی راج فتن شدہ بود آہے کہ سفیان گفت کہ چہارج کرده ام تو دادم
 تو این آہ من دہ گفت دادم آن شب بخواب دید کہ اورا گفتند سووے کردی کہ اگر بر ہمہ اہل عرفا
 قیمت کنی تو نگر شوند و **نقل است** کہ روزے خود گریاہ شد غلامی امرود را دگفت بیرون کنی
 اورا کہ باہر زنے یک دیو است و باہر امرودی ہمیز دہ کہ اورا می آرایند در چشمہائے مردمان

نقل است کہ سفیان روزے نان بخورد و بگ میداد گفتند چرا نان بازن و فرزند خودی
گفت نان بگ نمی دهم تا روز پاس من نگاهدار تا نماز کنم و اگر بزین و فرزند و ہم از طاعت
باز دارند۔

بیان حال یاضت مجاہد شقیق بلخی حمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیا است کہ سبب توبہ وے آن بود کہ بر ترکان شد بہ تجارت و بہ نظارہ تجا نہ
رفت بہت پرستی را دید کہ بتہ را می پرستید و زاری میکرد شقیق گفت ترا آفرید کار یہ
زندہ و عالم و قادر اورا پرست و بت را پرست کہ از وی هیچ خیر و مضر نیاید وے گفت اگر
خدائے قادر باین صفت است کہ گفتی پس از بلخ چرا اینجا بہ تجارت آمدی آیا روز می
توانی توائی توانست داد شقیق ازین سخن بیدار شد در وے بہ بلخ نہاد گیرے ہمراہ او شد شقیق
گفت در چہ کاری گفت در بازار گانی گفت در پے روزی میروی کہ در تقدیر تو نیست تا
قیامت اگر بروی نیابی و اگر پس روزی کہ ترا مقدر است میروی مرو کہ خود بتو میرسد شقیق چون
این شنید نیک بیدار شد دلش از دنیا سر دشد پس بلخ آمد جاعے از دوستان بروے
جمع شدند در آن زمان علی بن عیسیٰ لہامان امیر بلخ بود وے سگان شکاری داشت دیرا سگ
گم شدہ بود ہمہ سہ شقیق را بگرفتند کہ سگ تو بروی اورا میبخانید تا کنس التجا شقیق کرد شقیق پیش امیر
رفت و گفت در سہ روز سگ بتو میرسانم اورا اخلاص دہ بعد از سہ روز دیگر متفکر شد کہ چہ کند شخصی
آنگ ایانہ پیش شقیق برد و بامید انعام آنگ پیش امیر برد و از ضمانت بیرون آمد و بعدہ کلی از دنیا
اعراض کرد و **نقل است** کہ در بلخ قحط عظیم بود چنانکہ یکدیگر را میخوردند شقیق غلامے را دید در بازار
شادان و خندان گفت اے غلام چہ بابے خوری است زبانی کہ خلق از گرتگی می جو شد

غلام گفت مرا چه غم خواهد دارم که ویرادی است خاصه و چندین غلّه دارد و مرا گرسنه ندارد شقیق این
 بشنید داد دست رفت گفت الهی این غلام بخواجّه که اینقدر را بنبار داشته است چنین نازان است
 تو مالک الملک و روزی دهنده مائی چرا نداده خوریم در حال از شغل دنیا تو به کرد و دوسه براه حق
 نهاد و در توکل بحد کمال رسید چنانچه پوینده گفتی که من شاگرد غلامی ام نقل است که شقیق قصد کعبه
 کرد و به بغداد رسید مارون رشید را در آنجا ندید گفت تو مئی شقیق زاهد و گفست شقیق منم زاهد تو مئی
 مارون گفت من چگونه زاهدم با اینهمه ملک شقیق گفت زاهد کس است که باندک فضاغت کند و تو به
 اندک فضاغت کردی که من تعالی میفرماید قل متاع الدنیا قلیل و تو بدینا آرام گرفته
 پس زاهد تو باشی مارون رشید در جواب خاموش شد و گفت اے شقیق مرا پند می ده گفت اے
 مارون یوشن دار که من تعالی ترا بجای صدیق اکبر نشانده است از تو صدق خواهد چنانکه از حق
 و بجای فاروق نشانده است از تو فرق خواهد میان حق و باطل چنانکه از حق و بجای ذی النور
 نشانده است پس از تو حیا و کرم خواهد چنانکه از حق و بجای مضمی نشانده است از تو علم و عدل
 خواهد چنانکه از حق و بجای زیادت کن گفت خدا را امرائی است که آزاد و زنج خوانند و ترا
 در بان آن کرده و سه چیز بتو داده مال و شمیر و تازیانه و گفته است که خلق را بدان سه چیز از دو پنج
 باز دار هر حاجتمند که پیش تو آید مال از تو دریغ ندارد هر که فرمان حق را اخلاص کند بدین تازیانه او را ادب کن
 و هر که راجد بدین شمیر فضاص خواه بدستور سه شری و اگر اینها بکنی تو پیشرو و زحیان باشی مارون
 گفت زیادت کن گفت تو چشمه و اعمال جو بهیا اگر چشمه روشن بود تیرگی جو بهیا زیان ندارد و اگر چشمه تا یک
 باشد بر دشنه جو بهیج اسید نباشد گفت زیادت کن گفت اگر دیبا بان تشنه شوی و قریب بهلاکت
 رسی آنوقت اگر کسی پیاله آب بنزد و بدی خری گفت بهر قدر که دس طلبد گفت اگر به نیمه ملک خواهد
 گفت بخرم گفت اگر در آنقدر آب تشنگی دفع نشود چنانکه بیم هلاکت شود و کی گوید که من علاجت

انکم ایمنہ ملک از توبت نم پس چه کنی گفت همه بدیم پس شقیق گفت چنانازی بدین ملکی که نیست آن
یک شربت آب بود پس بارون بگرفت و اورا با عز از تمام رخصت کرد پس شقیق بکه رفت و
انجام مردمان بروی گرد آمدند ابراهیم او هم بوسے افتاد شقیق گفت اے پسر او هم چون میکنی در کار
معاش گفت اگر چیزی برسد شکر کنم و اگر نرسد صبر کنم شقیق گفت مکان بلخ همین میکنند چون چیزی
یا بند مراعات کنند و دهم بجنبانند و اگر نباشد صبر کنند ابراهیم گفت شما چگونه کنید گفت اگر مارا
چیزی رسد ایشا کریم و اگر نرسد شکر کنیم ابراهیم برخاست و سراو جوید گفت انت آهلاست آد
والله چون از که به بند او آمد مجلس گفت سخن او بیشتر در قول بود در اشکای سخن گفت در بادیه
فرو شدیم چهار دنگ سیم در حبیب داشتیم پنجان دارم جوانی برخواست و گفت چهار دنگ در حبیب
می نهادی غذا حاضر نبود و بر او اعتماد نبود شقیق متغیر شد و بدان اقرار کرد و گفت راست میگوئی و از
منبر فرو و **انقل است** که پیرے پیش و سے آمد و گفت گناه بسیار کرده ام میخواهم که توبه کنم گفت
دیر آمدی او گفت از دو آدم گفت چون گفت هر که پیش از مرگ آید زود آید، باشد شقیق گفت
نیک آمدی و نیک گفتی و گفت بخواب دیدم که گفتند هر که بخدا اعتماد کند به روز می خورد و غمے
نیک او زیاده شود و سخی گردد و در طاعتش دسواس نبود۔

بیان حال یاضت مجاہد امام عظیم ابو حنیفہ کوفی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیاء عاشق تفضیل مذکور است ابو یوسف گوید نوزده سال در خدمت او بودم درین
نوزده سال نماز با دادر بطهارت نماز خفتن گذارد **انقل است** که ویرا بر کسے بالے بود و در
محلست او شاگرد سے از ان امام وفات کرد و امام به نماز بنمازه اورفت آفتاب گرم بود و آسنا
بهیج سایه نبود الا دیوار سے از ان آن مرد که قرض دار امام بود مردمان گفتند که درین سایه سنا

نبشین امام گفتند کہ صاحب این دیوار قرص دار من است روان باشد کہ ازین دیوار تفتی
 بمن رسد کہ ریاضت نقل است کہ وہ ہر شب سہ صد رکعت نماز گزار دی روزے
 میگذشت زنی باز نہ گفت این مرد ہر شب پانصد رکعت نماز میگذارد امام شنید
 بعد ازان پانصد رکعت نماز خواندن گرفت تا طین ایشان راست بود بعدہ روزے
 دیگر میگذشت کوکان با یکدیگر گفتند کہ این مرد ہر شب ہزار رکعت نماز میکند ابو حنیفہ
 گفت نیت کردم کہ ہر شب ہزار رکعت نماز گزارم روزے شاگردے با امام گفت
 کہ مردمان میگویند کہ ابو حنیفہ شب مخی خید گفت نیت کردم کہ دیگر ہر شب پنجم گفت چرا
 گفت خداستحالی میفرماید يُحِبُّهُ مَنْ اَنْ يَحْمَدُوْهُ اِمَّا لَمْ يَفْعَلُوْا الْاَيْتَةُ الْاَنْوَن
 من پہلو بر زمین نہم تا ازان قوم بناغم و بعد ازان سی سال نماز با دعا و بطہارت نماز و شای
 گزار دو گونہ کہ سر زانوئے ابو حنیفہ چون سر زانوئے شتر شدہ بود از کثرت سجدہ کردن و گویند
 کہ تو نگری را تو وضع کردہ بود از بہر مال او پس ہزار ختم قرآن کرد از بہر کفارت آن
 نقل است کہ محمد بن الحسن بنایت صاحب جمال بود چون یکبار اورا دید بعد ازان اورا
 ندید چون درس او گفتے اورا درس ستونی نشاندی کہ بناید کہ چشم بردافتہ داد و طامی
 گوید سبت سال پیش امام بودم گاہے سن اورا سر برہنہ ندیدم نہ در خلانہ در ملاو نہ
 برائے استراحت پاسے ورا ذکر گفتے ایے امام اگر در خلوت پاسے دراز کنی چہ ہا شد
 گفت با خدا ادب داشتن در خلوت اولی تر نقل است کہ روزے میگذشت کوکے
 را دید در گل بماندہ گفت ہوشدار تا نیفتی کوکے گفت اتفاقاً من پہل است اگر بفہم تنہا
 باشم اما تو ہوشدار کہ اگر پاسے تو بلنزد ہم سلمان کہ از پس تو آیند بلنزد و بر خاستن ہمسر
 و غور امام را از حد اقت کوکے عجب آمد بگرہ سیت و اصحاب را گفت زمینہار اگر شمارا

در مسئلہ چیز بی غایت بود و دلیل روشن نباشد در آن متابعت من نیکیند و این نشان کمال
 انصاف است **نقل است** کہ مردے مالدار بود و امیر المومنین عثمانؓ را دشمن داشتہ بحدی کہ
 اندر اجہود خواندے این سخن بابو حنیفہ رسید اورا بخواند و اندو گفت کہ من دختر ترا بفلان
 جہود خواہم داد او گفت کہ تو امام مسلمانان باشی رواداری کہ دختر مسلماننی بجهودی دہی من
 خود ہرگز نہم امام گفت بجان السدوچن این روانداری کے روا باشد کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم
 دو دختر خود بجهود دے دہد آفرودر حال ازان اعتقاد برگشت و توبہ کرد از برکت امام
نقل است کہ روزے در گمراہیکے را دید بے ازار بعضے اورا گفتند فاسقے است و بعضے
 گفتند ہری است ابو حنیفہ چہم برہم نہاد آفرود گفت اے امام مسلمانان روشنائی چشم
 از تو کے باز گرفتند گفت از وقتیکہ ستر از تو برداشتند۔

بیان حال پانصت مجاہد امام شامعیؒ رضی اللہ عنہ

حال کمال علم و تقوی و ادب و تفصیل در تذکرۃ الاولیاء مرقوم است گویند یکبار در دربار
 وہ بار برخواست و نشست گفتند چہ حال است گفت علوی زادہ بردر بازی می کند
 ہر بار کہ برابر من می آید حرمت اورا بری خیزم کہ روا نہود کہ فرزند رسولؐ فرزند آید و برنخیزم
نقل است کہ دستے کے مالی فرستاد تا بر بجاوران مکہ قسمت کنند و شامعی آنجا بود
 بعضے ازان مال بہ نزد یک اور بردند گفت خداوند مال چہ گفتہ است گفتند او دست
 کردہ است کہ این مال بدر ویشان شقی بدہند شامعی گفت مرا اندہ این مال نشاید
 گرفت کہ شقی نیم دگویند کہ دستے اندر ضعیفہ مکہ آندہ بود و وہ ہزار دینار بادی بود و گفتند
 بدین ضیاعی ہاید خرید یا گو سفندان تا نفع آن بسا کین برسد از بیرون مکہ خیمہ زد و آن

در فروخت دہر کہ می آید شسته بوی میداد تا نماز پیشین بیج نماند میگفت ہر کراہمت
آن بود کہ چیزے در شکم او شود قیمت دے آن بود کہ از شکم دے بیرون شود۔

بین حال یاضت مجاہد امام احمد بن حنبل رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیا است کہ چون در بغداد غلبہ معتزلہ بسیار شد میخواستند کہ از دے گویانند کہ قرآن
مخلوق است دے قدیم میگفت پس او را نزد خلیفہ بردند سرنگی بر در سر اسے غلیفہ بود گفت اسے
امام مسلمانان مردانہ پاشی در ہزار نترسی کہ من وقتے دزدی کردم ہزار چوب ہزار دند تا ہم مقرر دزدی
نشدم آخر رہائی یافتم ہر چند بر باطل بودم و تو بر حق تر امر دانگی او لی تر باشد امام گوید این سخن
او یاری داد مرا پس ہر چند امام پیر و ضعیف بود و او را میزدند و بر عقابین کشیدند دہر از آن زیانہ
زدند کہ قرآن را مخلوق گوئی دے نخواست و در آئینان بند از ارش کشادہ شد دستہاے او بستہ
بودند و دست از غیب پیدا شدند از ارش بستند چون این برلمان بدیدند ر ہا کردند در
آخر کار قومی پیش امام آمدند و گفتند درین قوم کہ تر از بخانیدند مگوئی گفت از برائے خداوند
و چند اشند کہ من بر باطل مجر و زخم چوب در قیامت بالایشان رہیج خدمت ندارم **نقل است کہ**
احمد در بغداد بودی امام گزنان بغداد خوروی گفتے آیین زمین را امیر المؤمنین عمر رضی اللہ عنہ وقف
کرده است بر غازیان و در بموصل فرستادی تا از آنجا آرد و آوردندے از آن نان خوروی پیش
صالح بن احمد بحال در صفہان قاضی بود صالح الدہر و قائم اللیل و در شب از دو ساعت پیش
نخفتی و بر در سرائے خانہ خود خانہ بے در ساختمہ بود شب و روز آنجا نشستم کہ نباید کہ در شب کے
را ہیجے باشد و در بستہ یابد اینچنین قاضی بود دیگر دے برائے امام احمد مان میخواستند خمیر یا از خانہ
صالح بستند چون نان پیش احمد آوردند گفت بن مان را چہ بوردہ است گفتند خمیر یا از نان

صالح است گفت آخر ایک سال تاضی اصفهان بوده است نان ابن حلق مارا نشاید گفتند پس
 این را چه کنم گفت بنهید چون سائے در آید بگوئید که خمیر مایه ازان صالح است و اگر دازان احمد اگر
 خواهید بستایند چهل روز در خانه بود سائے نیاید که بستاند آن نان بوسے گرفت بدجله انداختند -
 گفت چه کردید آن نان را گفتند بدجله انداختم احمد اذ آنوقت هرگز مایه آن دجله نخورد و در تقوی
 مجده بود که گفت اگر در جمعی از همه یکے را سرمه دانی همین بود نباید سرمه ازان بسن و نقل است
 که دے شاگردے قدیمی داشت هجو گردايند باين حرکت که بوسے بیرون خانه گل اندوده بود گفت
 یک ناخن از شاہراہ مسلمانان گرفت ترا نشاید علم آموختن -

بیان حال یاضت و مجاہدہ شیخ و اود طائی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرہ الاولیا است کہ سبب توبہ دے آن بود کہ از نومہ گری بیستہ عربی شنید مضمونش اینست
 کدام روی بود کہ در خاک ریختہ نشد و کدام چشم بود کہ در زمین پوشیدہ نگشت در دے عظیم از بیعتی
 بر دے فردا آمد قمر از دے رفت و منیر گشت همچنان بدرس امام ابوحنیفہ رفت امام زیر ابدین
 حال دیدہ گفت ترا چہ بود او واقعہ باز گفت و گفت کہ دلم از دنیا سر دشدہ است و چیزے در من
 پیدا گشتہ کہ راہ بدان نمی دانم امام گفت از دنیا اعراض کن داود دردی از خلق بگردانید و مختلف
 شد بعد مدتے امام ابوحنیفہ پیش او رفت و گفت کہ این کاری نباشد کہ در خانہ متوازی شوی و سخن
 نگویی پس یکسال بدرس ابوحنیفہ آمد میان امہ بنشست و بیچ نگفت براسماع بندہ کہ چون
 یکسال تمام شد گفت این صبر بکیا الہ من کاری سال کرد پس بکیب داعی افتاد و کنشایش او درین راہ
 از بود نامردانہ پاسے درین راہ نہاد و کتب را بآب فراداد و عزلت گرفت و امید از ظلالی منقطع
 کرد **نقل است** کہ بہست دینا ہ میراث یافتہ بود بہست سال ران گذران کرد بعضے شایخ آنوقت

گفتند کہ طریقت اینها است نہ نگاہ داشتن و گے گفت من اینقدر ازان نگاہ میدارم کہ سبب فریفت
من است تا باین میسازم تا بمیرم و هیچ از کار کردن نیاسود تا بحدیکہ نان باب نہادے و بہا نشاید
و گفتی میان کشامیدن و حاشیدن پنجاہ آیتہ از قرآن می تو انم خواندن روزگار چو اضلاع کنم ابو بکر
عیاش گوید بخاندہ داود رفتیم دیدم پارہ نان خشک در دست دارد دیگرید گفتیم یاد او داین چه حال است
گفت بخوہم کہ این پارہ نان بخورم امانید انم کہ حلال است یا حرام و دیگرے پیش اورفت گفت سبوح
آب دیدم در آفتاب نہادہ گفتیم چو در سایہ نہی گفت و قینکہ اینجا نہادہ بودم سایہ بود اکنون از خدا شرم
میدارم کہ از بہر نفس تنعم کنم **نقل است** کہ دیر اسرے کلان بود یکخانہ خواب شدی در دیگر ہاندے
کہ گفت چو امر مت سگان شکیکی گفت مرا با خدا عہد است کہ عمارت دنیا نکنم ہمہ سرانے او فرو
آفتاب جز دہلیز ماند چون وفات کرد دہلیز نتیہ بیفتا در دزے کہ گفت کہ این سقف شکستہ است
خواہد افتاد او د گفت بہت سال است کہ این سقف را ندیدہ ام **نقل است** کہ روزے مادرش
اورا دید در آفتاب شستہ و عرق از وے روان شدہ گفت اے جان مادر گر مانی عظیم است
و تو صائم الدہری چہ باشد اگر در سایہ نشینی گفت اے مادر از خدا شرم دارم کہ قدم بر اے سوانفت
نفس و غو شاد نفس بردارم و من رو اے ندارم مادر گفت این چہ سخن است گفت چون در بندادہ ^{بہشتی}
ناستایستہ دیدم دعا کردم ناحق تعالے رو اے از من باز گرفت تا معذور باشم و بہ نماز جماعت نروم
تا آنہا را نہ بینم اکنون شانزدہ سال است کہ رو اے ندارم با تو نگفتم **نقل است** کہ وے داکم ہندو ^{ہندو}
بودی چون شب در آمدی گفتی کہ الہی اندود لازم بر مجہ اندودہ با غلبہ کرد و خواب از من برد گفتی از
اندودہ کہ بیرون آید آنکہ مصیبت بروے متواتر گرد و دروئے گئے گفت وقتے پیش داود رفتیم اورا
خندان یافتیم عجب داشتیم گفتیم یا بابا سلیمان این خوشبختی از چہ است گفت بگاہ مرا ترا بی دادند
از اثر آب انس گویند امروز عید کردم و شادی نمودم **نقل است** کہ نان بخورد تر سائی بگذشت

پارہ بد و دوتا بخورد آن شب آن ترسا با حال خود صحبت کرد که معروف کرخی در وجود آند ابرو بیج
 واسطی از دے وصیت خواست گفت صبر عن الدنيا فانظرونی فی الاخرة یعنی مرگ را
 عید خود ساز و از مردان بگریز چنانکه از شیر بگریزد دیگرے از دوصیت خواست گفت زبان
 را نگاه دار گفت زیادہ کن گفت تنہا باش از خلق و گفت اگر تو انی دل ایشان بردار دیگرے
 وصیت خواست گفت مردگان نظر تو اندمیدی را گفت اگر سلامت خواهی سلامی بر دنیا کن بود
 و اگر کرامت خواهی تکبیرے با خرت گوئی ترک یعنی از ہر دو بگذر تا بحق رسے و معروف کرخی گوید کہ بچکس را
 ندیدم کہ دنیا خوارتر داشت از او و کہ دنیا دلدنیا را در جہنم او ذرہ مقدار نبود اگر کسے را از ایشان
 دیدی شکایت کردی لاجرم از راه و رسم چنان دور بود کہ گفت ہر گاہ کہ من جامہ بخویم دل را متغیر
 یابم اما فقر را بچشم حرمت و مردت نگر بستی جتنی گفت کہ بجائی اورا حجامت کرد و نیاری بد و
 داد گفتند اسراف کردی گفت ہر کرامت نبود عبادت نبود لا دین لمن لا مروت له

بیان حال یا و مجاہدہ رحمتی رحمت اللہ علیہ

در تذکرہ الاولیا است جنید گفت روزے عارث پیش من آمد اثر گرنگی در وے دیدم گفتیم یا اباعمر
 لطیفم آرم گفت نیک آید در خانہ شدم و پذیرے طلب کردم شبانہ از غرضی چیزے آوردہ بودند پیش
 او بردم انگشت او مطاعت نکرد و تقہ در دہان نہاد ہر چند کہ جہد کرد فرو نشد در دہان میگردد ایند پس
 برخاست و بیرون شد بعد از ان ازین حلال پر سیدم حادث گفت کہ گر سنہ بودم خواستم کہ دل تو نگاہ
 دارم لیکن مرا بخنداند قلعے ناشانی است کہ ہر طعمائیکہ در آن شہتے بود بخلق من فروز و دہکوار آن از
 کجا بود گفتیم از خانہ خویشاندی گفت امروز بخانہ من آئی رنتم پارہ نان خشک پیش من آورد و بخوردم
 گفت چیزیکہ پیش درویشان آری چنین آرد گفت سی سال است تا گوش من بجز از سیر من بیج

اشنیده است پس سی سال دیگر مال من چنین شد که بمن بجز از خدا هیچ نشنیده است و در محاسن بالغة تمام داشت و در احارث محاسنی ازین گفتند می و این مردی گفت حارث آنوقت که وفات میکرد بدیده محتاج بود و از پیش مناع بسیار مانده بود، هیچ نگرفت و بهر آن تنگ دستی وفات کرد.

بیان حال یاضت مجاهد ابوسلیمان رانی رحمه الله علیه

در تذکره الاولیا است که احمد عاری که از مریدانش بود گفت شبی در خلوت نماز میکردم در آن میان راحته عظیم یافتیم روز دیگر از ابوسلیمان گفتم زبانی گفت که تو ضعیف مردی که هنوز ترا خلوت در پیش است تا در خلا دیگر در ملا دیگر در هر دو جهان، هیچ چیز را آن خطر نیست که بنده را از حق تعالی باز تواند داشت و گفت شبی در مسجد بودم و آن سر آرازم نبود در وقت دعا یک دست پنهان کردم و یک دست بیرون داشتم راحته عظیم از راه این دست که بیرون بود بمن رسید و خوابم پس بیدار شدم و از دادگاه اباسلیمان آنچه روزی آن دست بود که بیرون کرده بودی دادیم اگر دست دیگر بیرون بودی نصیب و نیز دادی سوگند خوردم که هرگز دعا نکنم بمرادگر یا الهی و دست بیرون کرده باشم و گفت بجان الله اسخدا یک لطف خود در ناکامی دنا مرادی نهاد و گفت وقتی خفته ماندم و در من فوت شد حورس دیدم که میگویی خوش خمی سپسی و پانصد سال است تا مرا می آریند در پرده ابرائے تو و گفت شبی حورس دیدم از گوشه که می خندید در دشمنی و بعدی بود که وصف نتوان کرد گفتم این روشنی و زیائے و جمال از کجا آوردی گفت شبی طره چند از دیده باریدی ازان آب روے من مشتند این همه بها ازان است که آب چشم شما گلگون روی حور است هر چند بیشتر بخیر و گفت مرا عادت بود که وقت نان خوردن نمک خوردمی شبی در آن نمک کجندے بود که خورده آمد یکسال وقت خود کم کردم با یک کجندے نیکبند صد هزار شہوت بادل تو آمیخته ندانم چه خواهی کرد و گفت دوستی

داشتم کہ ہر چہ خواستی بدادی یکبار چیرے خواستم گفت چند خواہی حلاوت دوستی او از دلم برفت و گفت
 مردے دیدم بگو کہ بیج خود دی الا آب زمزم گفتم اگر این آب خشک شود چہ خودی گفت جز آن کہ خدا
 چند سال زمزم پرست بودم این گفت درفت احمد حواری گوید کہ ابوسلیمان در وقت احرام لبیک
 گفتی گفت حق تعالی بر موسی علیہ السلام وحی فرستاد کہ ظالمان است خود را بگو تا مریا دکنند کہ ہر کس ظالم
 بود مریا دکنند اور البعت یا دکنم پس گفت شنیدہ ام کہ ہر کہ نفقہ حج از مال شہت کند انگاہ گوید
 لبیک اورا گویند لا تبلیک ولا سعد یلک حتی تموت ما فی بدیع عقل است کہ بر فضیل طاقت
 شنیدن آید عذاب نداشت انضیل پر سیدند کہ پسر تو بدر جہ خون بچہ رسید گفت باند کے گناہ این
 سخن رہا سلیمان گفتند گفت کے را کہ خوف پیش بود از بسیارے گناہ بودند از اند کے گناہ و گفت
 فاضل ترین کار با خانات رضاے نفس است و گفت کہ احتلام عقوبتی است از بخت کہ علامت سیری
 است در ہر چیز را زنگاری است و زنگار نور دل سیر خوردن است و ہر کہ سیر خوردن چیرے بوسے در آید یکے
 آنکہ عبادت را حلاوت نیاید و حفظ و سے در یادداشت حکمت کم شود و از شفقت بر خلق محروم ماند کہ پندار
 کہ ہر جہانیاں سیر اند عبادت بردی گران افتد و شہوات بر سے زیادت گردد و ہمہ بومنان گردست
 گردند و اگر در مایل و گفت جوع نزد خدائی عزوجل از خزانہ است کہ نہ ہر یکے بخزد دست
 خود و گفت چون آدمی سیر خورد و جملہ اعضاے او از شہوات سیر بگردند یعنی تا کم سیر نبود بیج شہوات دیگر
 آرزو کنند و گفت گر سنگی کلید آخرت است و سیرے کلید دنیا و گفت ہر گاہ ترا حاجت بود از حوائج دنیا
 داشت بیج خورد تا آفت کہ ان حاجت روا باشد از ہر آنکہ سیر خوردن عقل را مستحضر کند گفت
 بر تو باد جوع کہ جوع نفس را دلیل کند و دل را قیق و علم سادہی بر تو ریزد و گفت اگر یک لقمہ
 از حلال شبے کم خورم دوست ز دارم از آنکہ مار در نہا کم زبیر کہ شب آفت آید کہ آفتاب فرخود
 و شب دل و دمان آفت آید کہ سمدہ از طعام پر شود و گفت حصین گاہ بداشتن زبان است

و مغربیات گرنگی است و دوستی دنیا سرسہ خطا ہا است و گفت ہر کہ بیکجا ح و سفر و حدیث
نوشتن مشغول شد روی بد دنیا آرد و گزینہ نیک کہ او از دنیا نیست بکجا از آخرت است یعنی ترافانغ
دار و تا بکجا آخرت پرداز می آتا ہر کہ ترا حق باز دارد از مال و اہل و فرزند شوم بود و گفت ہر چیز
را کابین است و کابین آخرت و بہشت ترک دنیا و ما فیہا۔

بیان حال حضرت مجاہد شیخ محمد سہاک رحمۃ اللہ علیہ

نقل است کہ احمد عواری گوید ابن سہاک بیمار شد من قارورہ دے پیش طبیب می بر دم و آن
طبیب ترسا بود در راہ مردے فورانی سفید پوش پیش بن آمد و گفت کجا میروی گفت پیش فلان
طبیب ترسا قارورہ فلان می برم گفت سبحان اللہ دوست خدا را از دشمن خدا استعانت
می طلبید و بنزدیک دے میردید باز گردید و بنزدیک ابن سہاک شوید و بگوئید تا دست بر آن
مقام نہد و خواند۔ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ بِالْحَقِّ
اَنْزَلْنَا هٰذَا بِالْحَقِّ نَزَلَ مِنْ بَارِئْتُمْ و از دے این حال گفتم او ہچنان کرد در حال شفا یافت بعد
از ان شیخ مرا گفت تو او را شناختی گفتم نہ گفت او خضر علیہ السلام بود **نقل است** کہ چون دفنس
بنزدیک آمد گفت الہی تو میدانی کہ در آنوقت کہ محصیت می کردم اہل طاعت ترا دوست میداشتم
این را کفارت آن گردان **نقل است** کہ او عرب بود او را گفتند کہ چرا زن ننگی گفت از ان
کہ من طاقت دو شیطان ندارم گفتند چگونہ گفت مرا شیطانے است و او را شیطانے در دست
دو شیطان چگونہ طاقت دارم بعد از وفات او را خواب دیدند گفتند خدا با تو چکر دگفت مرا
نواخت و فلعت و اکرام کرد و لیکن آنجا پیچ کسے را آبر و نصرت الا کسانیکہ با اعمال خود برداشتند
و تن خود را در رنج عیال داوندند۔

ابیان حالِ یاضت و مجاہدہ محمدؐ طوسی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیا است کہ یکبار ہمراہ امام علی موسی رضا رضی اللہ عنہ بہ بنیساپور آمدند ہر دو ہم در کجاوہ بودند ہر یک شتر و اسحاق بن راہویہ انھما در شتر می کشید میان شہر رسید کلاہی ندین بر سر و پیراہنہ از پشم در بر خیط کتاب برکت نہاد مردمان شہر چون ادراہن کیفیت دیدند بگریستند و از نیز بگریست ہمہ گفتند ما ترا بدین پیراہن دکلاہ ندینواتم دید **نقل است** کہ دسے و اعضا بود در مجلس اومنی چند سعد و می آمدند و با اینہما از برکات نفس ادرہم پنجاہ ہزار آدمی براہ راست باز آمدند و توبہ کردند پس مدت دو سال ادرہم بوس کردند از جہت ظلمے کہ ادرہم میگفتند کہ بگو کہ قرآن مخلوق است اومنی گفت در زندان ہر کوئی غسل کردی و سجادہ بردوش افگندی و بدر زندان آمدی چون منع کردند باز گشتے در دے برخاک نہادہ گفتی بار خدایا آنچه بر من بود کردم اکنون تودانی چون از زندان خلاص یافت بعد از چندے بطوس رفت و آنجا ساکن شد ادرہم آنجا مسجدے است ہر کہ نامیائند و آنجا رسد بنیائے گرد و بہ بند کہ آنچه جایگاہ است داد عرب بود چون آنجا نشست محمد بن اسلم طوسی مشہور شد و مدتی مدید در طوس بود و در خانہ او آب روانی بود ہرگز کوزہ آب ازان نگرفت و گفت این آب ازان مردمان است روانہ کہ برگیرم و مدتی بر آب رواش میل بود و ندانست چون عاقبت میل و از خدگذاشت یکروز کوزہ آب از چاہ بکشید و در آن جوئے انداخت و ازان جوئے آب روان برداشت پس بہ بنیساپور باز آمد۔

نقل است کہ یکے از اکابر گفت کہ در روم بودم ناگاہ ابلیس را دیدم کہ از ہوا در افتادہ گفتم اے لعین این چہ حال است و ترا چہ شد گفت این باعث محمد اسلم در متوضار بہ وضو بود من از بیم او اینجا افتادم و نزدیک بود کہ از پا در افتم و **نقل است** کہ دسے پیوستہ

وام گرفت و بدرویشان داد و دقتی جہودے آمد گفت ز سے چند بود ادهام باز دہ محمد بن اسلم، شیخ
 نداشت ہمان ساعت قلم تراشیدہ بود و تراشہ قلم پیش نہادہ بود از دگفت بر خیز و آن تراشہ قلم بر گیر
 جہود تراشہ قلم را دید کہ ز رشده است متعجب شد گفت ہر دینے کہ در و نفس عزیزے تراشہ قلم
 ز رشود آن دین باطل نبود پس ایمان آورد **نقل است** کہ شیخ علی فارمد می دینشا پور مجلس
 می گفت و امام الحرمین حاضر بود آنوقت یکے پرسید کہ العلما در شتہ الانبیا کہ امام اند ابو سے گفت
 نہ این گویندہ و نہ این شنوندہ اما آن مرد است کہ بر دروازہ خفہ است و اشارہ نجاک محمد بن اسلم
 کرد **نقل است** کہ دے در مینا پور بیمار شد یکے از ہمسایہ کان اورا بخواب دید کہ میگوید الحمد للہ
 کہ من ازین رنج خلاص یا نعم آمر دہ خواست کہ ویرا خبر دہد چون بد حسنہ رسید معلوم شد کہ دوش دے
 بر د چون جنازہ دے برداشتند خرقہ کہنہ کہ می پوشیدی بر جنازہ او پوشیدند و نند کہ بر آن نشستہ بر
 جنازہ او افکندند و سپردن بر بام آنوقت یادہ بودند گفتند کہ محمد بن اسلم بمرد و انچه داشت با خود
 برد سرگز دنیا اورا نتوانست فریفت۔

بیان حال و مجاہدہ شیخ احمد بسم اللہ علیہ

در تذکرہ الاولیا است کہ دے در درع ہمتائے نداشت و در عبادت بے مثل بود بحدیکہ کجی معاذ را از
 وصیت کرد کہ چون وفات کنم من بر پائے او نہند و در تقوے چنان بود کہ در ابتدا مادرش مرغی
 بر بیان کردہ بود گفت بخور کہ در حنائے خودی و رود ام و در آن ہیچ شب نیست احمد گفت این مرغ روز
 بہ بام ہمسایہ پریدہ بود و از آن بام دانہ چند خوردہ و آن ہمسایہ لشکر بود حلق مرآتہ یادہ گفتند کہ چندان ذکر حق تعالی بر شے
 غالب بود کہ من زین خواست ناموئے لب و دست کند و از ذکر بمی جنبانید گفتش چندان توقف کن کہ موے سب را
 اکتم گفت تو ثقل خود و ثقل باش ناچند جائے لب او بریدہ شد دقتی دوسے اورا نامہ نوشت

هر چند میخواست که خواشش نوید وقت نمی یافت تا روزی در میان اقامت یکے را گفت جوانم
این دوست بنویس و بگو تا باز بمن نامه نویسد که مرا فرصت نیست بخدا مشغول باش و السلام -

نقل است که احمد بن محمد بن زندی را بر توکل تخلص میکرد و گفت هرگاه که تخلصی بایدهای معذرت
رفته بگو خدا یا ملا اطفال چیز باید و الهیانه را گفته بود که هر چه او خواهد در حال از سوراخ در اندازید
چنین بود روزی الهیانه غایب بود و بر قاعده هر روز طعام خواست باری تعالی از غیب
طعام فرستاد چون الهیانه دیر او دیدند شسته چیز میخور و گفتند این از کجا آوردی گفت آنکس که
هر روز میداد و ادا میداد گفت که این طریق اورا مسلم شد **نقل است** که دس صومعه داشت که هر روز
آنجا رفته بهبادت مشغول شدی شبی آنجا رفته بود باران عظیم آمد بدش گذشت که میا و باران در خانه
افتد و کتاب تر شود آواز می شنود که ای احمد بن خیر و بجانم رو که آنچه از تو بکار آید بجانم فرستاد پس
تو اینجا می کنی احمد از آن خاطر توبه کرد **نقل است** که روزی سادات نیشابور بزیارت وی
آمد بودند پسر داشت که شراب میخورد و در باب میزد از در آمد و برایشان بگذشت بهیچ
التفات به سادات نکرد جمله شیر شدند احمد آن حال دید گفت معذرت دارم یکدما داشتمی از خانه بسماء
چیز آوردم بخوردیم و آن شب بار اتفاق صحبت افتاد این پسر در وجود آمد تفحص کردم مادرش
بعرفه رفته بود بخت آن سلطان و از آنجا چیز آورده بود **نقل است** که در همه عمر خود شبی
نخفته بود و گفتند اگر شبی بیاسای چه شو و گفت کسی را که بهشت از بالای آید و دوزخ در زیری
تابد و نداند که از اهل کدام است چگونه خواشش آید و سخن او است کاشکی بد است می که مراد سخن دارد
و غیبت کند و او را سیم و زردادی تلخ چون کاه من میکند از مال من خرج کند و گفت از خدا ایضا
بهتر رسید چنانکه تو انید و گوش داری تا دنیا شمار فرفته نکند چنانکه گذشتگان ببلای مبتلا شدند نشان مید
د میان خوف در جازندگانی کنیده تا نجات یابید -

بیان حال ریاضت و مجاہدہ حاتم اصم بلخی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیاء است کہ و سے ہر روز ریاضت و درغ و ادب و صدق و اعتیاد بے بدل بود و بعد از بلوغ یک نفس بیہر اقبہ و محاسبہ از و سے رنیا مدہ بود و یک قدم بے صدق و اخلاص ہرگز نہ فرستہ بود تا بعد یکہ عنیدہ گفتہ صدیق نما سناحاتہم الا صغرہ و اورا دعوت گرفتن نفس و وقایق کر نفس و معرفت روعات نفس کلماتے عجیب و تصانیف معتبرہ است چنانکہ یکروز یاران را گفت اگر مردمان از شما پرسند کہ از حاتم چہ آموزید چہ جواب دہید گفتند گویم علم گفت اگر گویند حاتم جاہل است گفتند گویم حکمت گفت اگر گویند حکیم نیست چہ گویند گفتند شاہگوئیہ گفت گویند و چہ آخر ہم یکے خود خستے بدانچہ در دست است و دویم نو میدے انچہ در دست دیگران است یکروز اصحاب را گفت عمر سیت تا من برنج شما میکشم باری ہیکس چنانکہ می باید شدہ اید یکے گفت فلان کس چندین غزا کردہ است حاتم گفت غازی باشد و مرثا شایستہ باید دیگرے گفت فلان کس بسی مال بذل کردہ است گفت سرک سخی بود و بفرمائے نام دے شایستہ چون باشد گفت آنکہ از خدا بہ ترسد و جو خدا امید ندارد و کرم او تا بحدے بود کہ روزے پیرزن نے نزد آمد و سئلہ پرسید آوقت بادی از دے رہا شد و چلشت حاتم گفت آواز بلند کن کہی تنوم کہ گوئیم اگر انست پیرزن آواز بلند کرد باز گفت آواز بلند تر کن آواز بلند تر کرد تا ہفت کرت ہین گفت تا شیخ سئلہ اورا جواب داد بعد از ان تا آن پیرزن زندہ ماند قریب پانفہ سال خود را اگر ساخت تا کہ بہ پیرزن گوید کہ ادنہ چنان است چون پیرزن وفات کرد انگاہ سخن اسہمہ را جواب داد بل زان ہر کہ بادی سخن گفتی گفتی بلند تر گوئے بدان سبب اصم اورا نام نہاد نقل است کہ یکے حاتم اصم را دعوت خواند گفت مرا عادت نیست بہانے رفتن و سے الحاح کرد گفت اگر لابد است سہ کار تا باید کردن یکے آنکہ ہر جائے کہ خواہم شینم دوم انچہ خود خواہم

بخورم سیدم آنچه ترا گویم بکنی گفت قبول کردم پس بر رفت و بصفت لعل نشست گفتندین بنجائی نت
گفت شرط کرده بودم که هر جا که خواهم بشنیم چون سفره نهادند حاتم قرص جوین از آستین بیرون آورد و خورد
گرفت و گفت اے شیخ از طعام با چیزی بخور گفت شرط کرده بودم که هر چه خواهم بخورم چون نانغ
شدند گفت بر تابه را در آتش نه نانغ شود و ے چنان کرد شیخ پاسب بر تابه کرد گفت قرص جوین
خورده ام و بگذشت و گفت اگر شما میدانید که صراط حق است و دوزخ حق است و از هر چه کرده باشند از آن
پیرندگانند که این بر تابه از صراط است پائے بر آن نهند و آنچه امروز خورده اند درین دعوت حساب آن
من و بندگانم را و اقامت آن نباشد حاتم گفت پس زدا طاقت چون خوانند پس از هر چه کرده
باشند در دنیا و خورده باشند از همه باز پرسند کما قال الله تعالی لِّلْمُتَّامِينَ يَوْمَئِذٍ -

عَنِ النَّعِيمِ **نقل است** که روزی یکے پیش او آمد و گفت که مال بسیار دارم میخواهم که ازین
مال ترا دیار آن ترا بدهم گفت ازان ترسم که چون تو میری مرا باید گفت اے روزی دهنده آسمان
روزی دهنده زمین بر در دے حاتم صم را گفت از کجا بخوری گفت از حسن گاه خدا استعالی
که آن کم نشود و نه زیادت پذیرد و آنرا گفت مال مروان بن قیس میخوری حاتم گفت ازال تو هیچ
چیز خورده ام گفت نه حاتم گفت کاشکی از سلیمان بودی گفت تحت می آری گفت
خداوند تعالی روز قیامت از بند حجت خواهد گفت اینهم سخن است حاتم گفت خدا استعالی
سخن فرستاده است و مادر تو بر پدر تو از سخن علان شده است گفت روزی شما از آسمان آید
گفت روزی همه از آسمان می آید فی السماء و ذکرکم و ما فی صدورکم گفت مگر از روزی
بخانه شما می آید گفت نه مادر حکم مادر بودم روزی مای آید گفت بحسب تار و زری بدان تو
در آید حاتم گفت دو سال در گاه سواره خسته بودم بدان من می آید گفت هیچکس را دیدی که
تا کشته می دردد گفت موی لب که می دردی ناکشته است گفت در هوار و تار و زری

نورسد گفت چون مرغ شوم برسد گفت بزیر آب شود روزی طلب گفت ماهی را روزی در زیر آب
 دهند اگر بمن رسد عجب نیست آنم و خاموش شد و توبه کرد و گفت مرا پندی ده گفت طمع از خلق بپز
 تا ایشان نیز بخلی از توبه بزنند و نهانی میان خود و حق دانی کن تا خدا آشکارا ترا نیکو کند و هر کجا که
 باشی خالق را خدمت کن تا خلق ترا خدمت کند و هم مردی از وی گفت تو از کجا پیخوری گفت
 وَ تَتَذَكَّرُ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَ الْأَعْرَاضِ نقل است که زن حاتم چنان بود که حاتم بغرض از رفت
 چهل ماه گفت از زن ترا چندین نفقه دهم گفت چند آنکه بزند گاهی خواهی حاتم گفت نه گاهی
 تو بدست من نیست و گفت روزی بهم بدست تو نیست چون حاتم رفت پیر زن نه او را گفت
 که حاتم روزی تو چه گذشته است گفت حاتم روزی خوار بود روزی ده اینجا است از رفت
 است نقل است که حاتم گفت که حاتم هم گفت که هر روز با دادا بلیس مراد و سوسه میکنند
 که در چوبه خوری گویم مرگ گوید که چه و پستی گویم کفن گفت کجا باشی گویم بگور گفت ناخوش مردی فردی ما
 و سیر و دل است که یک از حاتم وصیت خواست گفت اگر یاری خواهی خدا ترا بسپارد اگر همراهی خواهی
 که اما کاتبین ترا بس و اگر برت خواهی دنیا ترا بس و اگر سوسه خواهی قرآن ترا بس و اگر کار خواهی
 عبادت ترا بس و اگر وعظ خواهی مرگ ترا بس و اگر اینها که یاد کردم ترا پسندیده نیست دوزخ ترا
 بس نقل است که روزی حاتم نفقات چگونگی گفت بلاست و عافیت گفت سلامت
 بعد که بمشغن صراط است و عافیت آمدند که در بهشت آمده باشی گفتند ترا چه آید و کسید
 گفت عافیت گفتند همه روز در عافیت نه گفت عافیت من آنروز است که عاصی بنام
نقل است که کسی از حاتم گفت که فلان کس مال بسیار جمع کرده است گفت زندگانی
 هم جمع کرده است گفت نه گفت مرده را ان چه کار آید و یک از حاتم گفت حاجت
 داری گفت بانی گفت بخواه گفت حاجتم آنست که تو مرا بینی من ترا و یک از مشائخ

از حاتم پرسید کہ ناز چگونہ کنی گفت چون وقت در آید وضوئے ظاہر کنم و وضوئے باطن ظاہر بدن را از پا پاک کنم و باطن را بتوبہ دانگاہ بمسجد در آیم و مسجد را بمسجدہ کتم و مقام ابراہیم را میان دو ابروی خود نیم و بہشت را براست دوزخ را بر چپ خود نیم و صراط را زیر قدم دارم و ملک الموت را پس پشت خود انگام و دل را بخدمت سپارم انگاہ تکبیر گویم یا تعظیم و قیام بحرمت و قرآنی با ہیبت و سجودے با تضرع و رگوں بانوا منع و جلو سے بحلم و سلامی بشکر گویم پس نماز من بچنین باشد و گفت اگر وزن کنند کبر ز اہل ان روزگار و علماء قرار زیادہ آید از کبر امر اولوک و گفت کہ بخانہ و باغ آراستہ غوہ شو کہ بیج جائے بہتر از بہشت نبود آدم انچہ دید دید و بسیارے غوہ شو کہ ابلیس با ہمہ طاعت دید انچہ کہ دیدہ بہ بسیاری کرامت غوہ شو کہ بلغم با چندان کرامت و نام بزرگ خداوند کہ اورا دادہ بودند دید انچہ کہ دید خدا در حق وے گفت

فَمَثَلُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ - و بدیدن پارسایان و عالمیان غوہ شو کہ بچس از محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بزرگ تر نبود و تلمیذ و خدمت وے بود و خویشان وے اورا میدیدند و خدمت وے میکردند و بیج سود نداشت و گفت ہر کہ درین راہ در آید اورا سہرگ باید چشیدن موت الابض کہ آن گرنگی است موت الاسود کہ آن احوال بلا ہاست موت الاحمر کہ آن مرقع داشتن است و گفت دل پنج قسم است ولی است مردہ ولی است بیمار ولی است غافل و ولی است خفته و ولی است صحیح دل مردہ دل کفارت است و دل بیمار دل گنہگار و دل غافل دل پر خوار و دل خفته دل چہودان و بد کردار است و دل صحیح دل پوشیاران و دل طاعت گذاران با خوف از خداوند است و گفت در سہ وقت تمہد نفس کن چون غل کنی یاد دار کہ خدا ناظر است تو چون سخن گوئی یاد دار کہ خدای شتود و چون خاموش باشی یاد دار کہ خدا میداند کہ چگونہ خاموشی و گفت در چہار موضع نفس خود را باز جو کیے در غل صالح بے ریا و در گرفت بے طمع و در دادن بے منت و نگاہ داشتن بے بخل نقل است کہ چون حاتم بہ بغداد آمد خلیفہ را خبر رسید پس ویرا طلب کرد چون حاتم از دور درآمد خلیفہ را گفت ای زاهد خلیفہ گفت من زاہد نام

که همه دنیا بفرمان من است زاید توئی حاتم گفت نه توئی زاید که خدا میفرماید قُلْ مَتَّاعُوا الدُّنْيَا
فَلَيْلٌ لِّسَ تَوْبَانِد کی فُتَاعَت کرده اے خلیفه زاید تو باشی که من چون من بدینا دعوتی سرفرو نمی آیم
و بر بهشت جاودان آرزو نمی برم و از سلاسل دوزخ نمی هراسم چگونه زاید باشم -

بیان حال ریاض و مجاهد سہل بن عبد اللہ تشریفی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیاء مرقوم است کہ دے مرید ذوالنون مصری بود بیچ شیخے را از طفلی این واقعہ نمود کہ دیرا
چنانچہ از دے منقول است کہ میگفت یاد دارم کہ حق تعالی گفت الست بر حکم من گفتم ملی و
در حکم مادر بودن خویش را یاد دارم و گفت سہ سالہ بودم کہ خالم قیام شب کردی و من نیز پس او بر خاتم
و قیام میکردم پس خالم گفتی کہ اے سہل بجنب کہ دلم مشغول بیداری من پنهان و آشکارا نظارہ او
نمیکردم تا چنان شدم کہ خالم را گفتم مرا حملتے می باشد صعب چنانکہ نمی بینم کہ سر من بسجود است پیش
عروش گفت اے کودک پنهان دار این حال را و با کس گو و گفت یاد کن خدا را از دل گفت چگونه

گفت ہر گاہ کہ در جامہ خواب غلطی و ازین پہلو بیدارین پہلو گرد می ذربانت بجنبید بگو اللہ می و اللہ تعالی
و اللہ شہیدی پس این در در انکاہ داشتم و ہر شب بدل در زبان میگفتم اما ہر شب ہفت بار نام را
اجازت داد و پانزدہ بار پس ہر شب میگفتم ازین ذکر برین حالت و ذوق پدید آمد مدت یکسال
بر آمد با خالم خود حال گفتم گفت اے فرزند تنگ ہدرا را پنج ترا آموختہ ام و دائم بر آن باش چند آنکہ زندہ
و انکاہ بگو خواہی شدن پس سالہا برین گذشت پس خالم گفت اے سہل ہر کہ را خدا با دی بود
و دیرامی بیند چگونه معصیت کند خدا را بر تو باد کہ معصیت نکنی پس من در محسوسات شدم و انکاہ
ہر ابد پیرستان فرستاد گفتم من تہسم کہ بہت من پیرا کنندہ شود با معلم شرط کنند کہ ساعتی نزدیک دے
باشم و چیزے بیاوزم و بکار خود باز گردم بدین شرط بد پیرستان شدم و قرآن بیاوزم ہفت سالہ

بودم که روزه داشتم پیوسته دقت من نان جین بودی به دوازده سالگی مسئلہ افتاد کہ کہ
 محل نمیزانست کہ در خواستم نام را به بصرہ فرستادند و از علمائے بصرہ پرسیدم کہ چیکس جواب داد
 بعد از ان بعبادان آمدن نزدیک مردی کہ دیر اجیب بن حمزہ گفتندی از وی پرسیدم وی
 جواب داد پس بخد مت وے چندے ماندم و فوائد بایر داشتم پس بہ تتر آدم و قوت خود بدان
 آوردم کہ سالے مرا بیکدم جو خریدندی و آتش کردی و نان سختی در شب بیک اوقتیہ روزہ کشادی
 بے ناخوشش پس عزم کردم کہ در ہر شبانہ روز روزہ کشایم پس بہ پنج روز رسانیدم پس بہفت
 پس بہست روز رسانیدم گویند کہ ہفتاد روز رسانیدہ بود گاہ بودے کہ در چہل شبانہ روز مغز
 بادے خوردی و گوید کہ چندین سال بیازمدم و دسیری و گرسنگی در ابتدا ضعف من از گرسنگی
 بود و قوت من از سیری انگاہ گفتم خداوند اسہل را دیدہ اند و بدو باز سیری در گرسنگی و گرسنگی
 دسیری از تو بند و بیشتر روزہ شعبان می داشت کہ در شعبان اخبار بسیار آندہ است و چون ماہ
 رمضان آمدی یکبار چہرے خوردی و شب و روز در قیام بودی روزے گفت فریضہ است
 تو بہر بندہ ہر نفسے خواہ خاص خواہ عام خواہ مطیع خواہ عاصی و مروی بود و تر نسبت او را
 بزرگوارم کردندی بدوے خروج کردند بدین سخن کہ دے میگوید از معا صے عاصی را تو بہ باید کرد
 و مطیع را از طاعت تو بہ باید کرد و روزگار او را در حتم عالمہ بدگردانید و احوالش را بخیلفت
 منسوب کردند و تکفیرش نمودند بہ نزدیک عوام و بزرگان داد سر آن نداشت کہ با ایشان سناظرہ
 کند و دین دانش بگرفت و ہرچہ داشت از متاع و عقار و اسباب و فرش و ادائی زر و سیم بر کاغذ ہا نوشت
 و خلق را جمع کرد و آن کاغذ پارہ ہا بر سر ایشان انشا ند ہر کس کاغذ پارہ ہا برداشتند ہرچہ در ان نوشتہ
 بود بر ایشان میداد و شکر میکرد کہ دنیا قبول کردند چون ہمہ را بداد سفر حجاز پیش گرفت و بانفس گفت
 اے نفس من گشتم پیش ازین ازین بیچ آرز و نخواہی کہ بیایی نفس با او شرط کرد کہ نخواہم چون بگویم رسید

نفس او گفت تا اینجا تو چیز نمی خواستم الذنون پاره نان و ماهی آرزو دارم این مقدار مراده تا بخورم
 و ترا پیش ازین تا بگذرناغم بگو فردا آمد خواست دید که اشتر بسته بود گفت این اشتر را روزی
 چند گرایه و سهند گفت بد و درم شیخ گفت اشتر را بکشاید مرا به بندیده تا نماز شام بگذرد و سهند اشتر را بکشاید
 و شیخ را در حرم اس بستند شبانگاه بیدارم داده نان در پای بسته و در پیش نفس استاد و گفت ای نفس هرگاه از من
 آرزو خواهی باخو و قرار ده که از بادا و تا شبانگاه کار ستوران کنی تا بآرزوئی من پس بکعبه رفت ذوالنون را اینجا
 در یافته پس ازان هرگز پشت دیوار باز ننهادی و پای در از نکردی و هیچ سوال را جواب نداد و بر منبر نیامد
 و چهار ماه انگشت پای را بسته داشت و رویش از و پیر سید که انگشت را چیده است گفت هیچ
 نه انگاه در دیش نزدیک ذوالنون شد و ابراهیم دید انگشت پای بسته گفت چه افتاده است گفت که درو
 خاست گفت از که گفت از چهار ماه گفت حساب کردم دستم که بهل موافقت ذوالنون کرد و دافقه
 باز گفتم ذوالنون گفت کیست که از در دماگاه است و موافقت مای کند نقل است که روزی بهل
 در ستر پای در از کرد و پشت به دیوار باز نهاد و گفت سَلَوْنِي فَمَا شَعْنُكُمْ گفتند پیش زمین اینها نکرده
 گفت تا او ستاد زنده بود و شاگرد را با ادب باید بود تا هیچ نداشتند همانوقت ذوالنون در گذشته بود
 نقل است که عمر ولایت بیمار شد چنانکه همه اطباء و معالجین عاجز شدند گفتند این کار کس است که وعا کند
 بهل متجالب الدعوة است ویرا طلب کردند او حکم و سرمان اولوالعرا اجابت کرد چون در پیش او نشست
 گفت وعا درین کس متجالب شود که تو به کند و ترا در زندان مظلومان باشد همه برابر ما کرد و تو به بنمود گفت
 خداوند اچنانکه دل مصیبت او با و بنمودی عز طاعت من نیز به و نماست و چنانکه باطنش لباس انابت
 پوشانده می ظاهرش لباس عافیت پوشان عمر ولایت در حال صحت یافت مال بسیار بر دهن کرد و هیچ
 قبول نکرد و از اینجا برون آمد مرید می گفت اگر چیزی میگرفتی بهتر بود که در وجه قرص تو صرف
 کردی شیخ گفت ترا زدی باید بگر آن مرید دید که همه دشت و صحرا ترکشته و سنگریزه بالعل شده

پس شیخ گفت کسے را که با خدا چنین حال بود از غلوسے چرا چیزے گیر و نقل است که چون سہل سماع شنیدے اور
و جد پدید آمدی کہ بہت و پنج روز در آن وجد ماندے و طعام نخوردی و اگر زمان بودے عرق کردی چنانکہ
پیرانش می ترشدی و چون در آن حالت علماء رسوال کردند می گفتی صبر ازین بہتر است کہ کلام من در یوقت
شمارانفع خواہد کہ نقل است کہ یکے از بزرگان گفت کہ روز آدینہ پیش از نماز نزدیک سہل شدم مارے دیدم
در آخانہ بہ رسیدم گفت در آگفت می ترسم گفت بحقیقت الایمان نرسد کیسے کہ اند چیزے دیگر جز خدا
بہ ترسد گویند شیران و بلع نزدیک او بسیار آمدندی و ہر ایشان را غذا دادے امروز خانہ سہل
کہ در ستر است بہت الباع گویند از بخت است و وے از بکہ قیام کردہ بود و در یا صنت کشیدہ بخت
کہ تو تش بر جاعے ماند و حرقت ہل آورد چنانکہ در ساعے چند بار حاجت آمدی طرفے با خود داشتے
ازین کہ نگاہداشتن نوانستے اما چون وقت نماز آمدی انقطاع پذیرفتی و طہارت کردی و نماز گذاردی
و انگاہ باز بر جاعے خود بماندی چون بر منبر آمدی ہمہ خروش منقطع شدی و ہمہ در و پائے زائل شد
باز علت پدید آمدی اما یک ذرہ از شریعت از وے قوت نشدی نقل است کہ مریدے را گفت
جہد کن تا ہمہ روز اللہ اللہ گوی آنرید بران خاک کرد باز گفت شہاب بران پیوند کن تا چنان کہ اگر در خواب
دیدی ہمان اللہ اللہ گفتی تا اورا گفتند ازین باز گرد و بیاد داشت متحول شو پس چنان شد کہ
ہمہ روز گارش مستغرق شد و تھے در خانہ بود چوبی از بالا بیفتادہ و سرش از ان بشکست و قطران خون
کہ از سرش بر زمین آمدی ہمہ نقش اللہ اللہ پدید آمدی و وزے مریدے را فرمود کہ این کار
بکن وے گفت تو انم از بیم زبان خلق پس سہل رودے باصحاب کرد و گفت بحقیقت کار آن
نرسید تا از دو صفت یکے حاصل نکنید یا خلق از چشم شما بیفتد کہ چیز خالی را نہ بیند یا نفس شما
از چشم شما بیفتد کہ بہر صفت کہ خلق شمارا بیند پاک بدارند یعنی ہمہ حق را بینند نقل است کہ پیش
مریدے حکایت میکرد کہ در بصرہ نان پزی ہست کہ در جہد لایست دارد مرید برخواست و بہرہ رفت

آن نان پز را دید که خرطیر در محاسن خود کرده موافق عادت ثمان پزان می باشد در خاطر مرید گذشت
 اگر او را درجه ولایت بودی از آتش احتراز نکردی پس سلام کرد و سوال کرد نان پز گفت چون
 بابت پنجم حقارت در من بخوستی اکنون ترا از سخن من فائده نباشد نقل است که گفت روزی در بادیه
 میرفتم تنها پیر زنی را دیدم که می آید عصابه بر سر بسته و عصای در دست گرفته گفتم گراز قافله باز ماندی
 دست یکتا بروم و چیزی از آن بودی دادم که ساختگی خود کن تا از مقصود بازمانی پیر زن انگشت تعجب
 دندان گرفت و دست در هوا کرد و شسته زر بگرفت و گفت تو از جیب میگیری من از غیب میگیرم این
 بگفت و نا پدید شدن در آن حسرت میرفتم تا بعرفات رسیدم چون بطواف گاه رسیدم کعبه را
 دیدم که گرد یک طواف میگرد بخانه کعبه درون رفتم آن پیر زن را دیدم گفت یا سهل هر که قدم برگردد
 تا جمال کعبه بنید لایه او را طواف باید کرد تا چون قدم از خودی خود بردار و تا جمال حق بنید کعبه را
 گرد او طواف باید کرد و هم شیخ گوید مردی از ابدالان بر سر رسید با دو صحبت کرد و دے از
 حقیقت سائل می پرسید من جواب میدادم تا وقتی که نماز باید اذکار و دی و نیر آب فرومندی و
 نبشسته تا وقت زوال چون احی ابراهیم با ننگناز گفتی از زیر آب بیرون آمدی یک سروی بر دے
 تر نشدی پس نماز پیشین گذارد دے تا زیر آب در شدی و از آن بجز وقت نماز بیرون نیامدی
 دے تا با من بود بهمین صفت درین مدت هیچ خورد و با هیچ کس نه نشست تا وقتی که برفت دهم شیخ
 گفت که شبی قیامت را در خواب دیدم در میان موقوف ایستاده بودم ناگاه مرغی سفید دیدم که
 از میان موقوف از هر جای یک کس می گرفت و در بهشت می برد گفتم آیا این چه مرغ است که حق تعالی
 بر بندگان خود نهاده است ناگاه کاغذی از هوا پدید آمد باز کردم بر آن نوشته بود ند که این مرغی
 است که آنرا درع میگویند هر که در دنیا با درع بود حال دے در قیامت چنین خواهد بود و هم
 دے گفت که خواب دیدم که مراد در بهشت بودند سی صد تن را دیدم گفتم السلام علیکم پس پرسیدم

کہ خوف ناک ترچہ ہے در دنیا صہیت گفتند خوف خامہ و گفت اگر شکم من پر پیر شود و دست تزدارم کہ شکم از طعام حلال
 پر شود گفت چرا گفت از آنکہ چون شکم پر پیر شود عقل بیارند و آتش شہوت سرگرد و خلق از دست و زبان من
 این شود و چون شکم از طعام حلال پر شود و فتنوی آمد و کند و شہوت قوی گردد و نفس بارزد وے خود سر بر آرد و
 در باب گرگی و لقمہ حلال بسیار سخن ہماست در اینجا نوشتم دہم آن شیخ گفت مرد باید کہ چہا چیز گزیند تا در عبادت
 درست آید گرنگی و دہویٹے و ذاری و قناعت دہم گفت ہر کہ حرام خورد و ہفت اندام دے و محصیت افتد
 و ہر کہ حلال خورد و ہفت اندام دے و طاعت کوشد و توفیق خیر بدو بسند شود دہم دے گفت غلی برسہ
 قسم اند کہ دے اند با خود بجنگ برائے خدا دے اند با خلق بجنگ برائے حق و کہ دے دے اند با حق
 بجنگ برائے خود کہ چہ اقتضائے تو برضا سے نیست و چہ اسئیت تو بمشاوہت نیست و نیز گفت ہر کس کہ گزیند
 باید کہ باقتدائے مقتدائے باشد والا جملہ غذائے نفس خود دایند دہم دے گفت کہ بر دن رفتند علماء
 و عباد و زہاد و دنیا و دلہائے ایشان ہر روز در غلاف بود کشادہ نشد کہ دلہائے سدیقان و شہیدان گفتند
 ہر دہدے کہ کتاب و سنت گواہ آن نباشد بطل بود و گفت ایچ محصیت عظیم تر از جہل نیست و گفت ایچ
 ہاشم چیز است مشک بکتاب خدا و اقتدا بہ سنت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و خوردن حلال و بازداشتن
 دست از رنجاندن خلق اللہ اگر چہ دے ترابر بخاند و دور بودن از مناسبات و تعجیل بکند از دن حقوق گفتند
 بزرگترین مقامات خودے بدر اباغے نیک بدل کردن و گفت ایچ محصیت بہتر از فراغوشی حق نیست و گفت
 دل ہرگز زندہ نگردد و نفس نیرود و گفت ایچ عبادت نااضلتر از غلاف نفس نیست کہے از دے گفت
 کہ شیر برائے زیارت تومی آید گفت آری سگ بر سگ می آید۔

بیان حال دست و گریختن حضرت اللہ علیہ

ند تذکرہ از دنیا است کہ سری مقطبی گفت روز عید مردی را دیدم کہ انداختہ خوامی چہ گفتن این چہ گفت

این کودک میگرفت گفتم چرا گفت من میمهمم که دکان را جا بردارم دست من ندارم و ایشان جود دارند من ندارم پس این را
برائے آن می چیدیم تا فروخته و جویم و بیستم تا بگیرند و بازی کنند شری گفت این کار را من کفایت انم آن کودک
را بروم و جامه نو پوشانیدم و جو خریدم و دلش شاد گردید در حال نوبت در دلم پدید آمد و حال نوع دیگر شد
نقل است که روزی معروف را مسافر رسید در خانقاه او قبله را نمیدانست روی بسوی قبله دیگر کرد
و نماز گذارد بدان مسافر گفت تا بخل نشود بعد از آن مسافر گفت چرا مرا خبر نکردی شیخ گفت که مادر دیشب
در پیش او با تصرف چه کار است و مسافر را چندان مراعات کرد که صفت نتوان کرد نقل است که خال
معروف کرخی که دالی شهر بود روزی بجای رسید خرابه دید که معروف آنجا نشسته نان بخورد و سگ در پیش
او یک لقمه در دهان خودی نهید و یک لقمه در دهان سگ خال گفت که شرم ندارم با سگ نان بخوری
گفت از تنم نان نیدم پس سر برآورد و مرغی را از هوا بجا انداخت و فرو آورد و دست او نشست و بر خود
سرو چشم می بوسید معروف گفت هر که از خدا شرم دارد و همه چیز از دستش در آید خال بخل شد نقل است که
روزی همارش بشکست در حال نیم کرد گفتند اینک و جمله چای نیم میکنی گفت تواند بود که تا آنجا برسم و مردم
آزاد شود گویند یکبار شوق بروی غالب شد ستونی بود برخواست و از آذر کنار گرفت و بشار داد که بیم آن
بود که ستون پاره پاره گردد گفت هر که عاشق ریاست است هرگز فلاح نیابد و گفت زبان از مدح
نگاهد از چنانکه از دم گفت عارف را اگر هیچ نعمتی نبود او خود همه نعمتی بود نقل است که یکروز طعنه خوش
خوردی که گفت چه بخوری گفت من مهمانم آنچه مرا میدهند بخورم و یا اینهمه نفس را میگفت اے نفس غلام
ده مرا تا از این غلام دهم نقل است که شیع بر در امام علی موسی رضا باسی و یک تن می بودند پهلوی معروف
بشکست تا بار شد آفت سری گفت مرا وصیته کن گفت چون بهیرم پیر این من بصدقه ده که من بخوام
که از دنیا بیرون شوم و برهنه باشم چنانکه از مادر زاده باشم لاجرم در نجرید میماند داشت و از نوت تجرید او بود
که بعد وفات خاک او را تریان بجز خوانند نقل است که یکروز روزی در بود وقت نماز دیگر باز آمد

سقاے میگفت خدایش بیامزد که ازین آب بخورد و سه نخورد گفتند نه روزه داری گفت آری
مگر بدعا ہے او غبت کردم چون وفات کرد ویرا بخواب دیدند میگوید مرا در کار دعائے آن سقا کرد و
بیامزدید و محمد بن حسین رحمة الله علیه گوید که معروف کرخی را بخواب دیدم گفتم خدا یا تو چه کرد گفت بیامزدید
گفتم بزهد و ورع گفت نه بقبول این یک سخن که در کوفه از ابن سماک شنیدم که هرگز نگذاشتی بخدا باز گرد و
خدا بر جنت بروی باز گرد و همه خلق را بدو باز گردانند پس این سخن او در دل من افتاد بخدا باز گشتم و
از جبرائیلها دست برداشتم مگر خدمت امام علی ابن موسی رضا چون این سخن از حضرت امام گفتم فرمود ترا این
سخن بس است و سرے سقطه گوید که معروف کرخی را بخواب دیدم که زیر درش ایستاده و چشم فریاد کرده
بود که گر آن بھوت والہی و مدہوشی از حق تعالی جدا بفرستند کالعدم میگردد این کیست گفتند انتم
تو بهتر میدانی فرمان رسید که معروف است که از دوستی ما و الگشته جز بیدار ما بوش نیاید و بھولایے ماز
خود بھو نیاید

بیان حال سری سقطی رحمتہ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیاء است که وی مرید معروف کرخی و خال جنید بود در ابتدا در بغداد بنشیند و دوکانے
داشت که پرده برداش آویخته بود در آن نماز خواندی بسیار روزے یکے از کوه لبنان زیارت وے آمد
پرده از در برداشته سلام کرد و گفت فلان پسر ترا از کوه لبنان سلام کرده است سرے گفت که وی
در کوه ساکن شده پس کاری نباشد مرا باید که در میان بازار بکن مشغول باشم چنانکه یک لحظه از حق تعالی
غافل نشود منقول است که وی در خرید و فروخت دروہ دینار بنیم دینار خواستی یکبار ب شخصت
دینار بادام خریده بود بادام گران شد و لال بیامزد گفت بفروش گفت بچند گفت بھشت و سه
دینار دلال گفت امروز بہاے بادام نو دینار است گفت قرار من اینست که دروہ دینار نیم و نیکار

شودیش نسبتاً من غم خود نقص نکند دلال گفت من نیز رواندارم که کلائے ترا کم فروشم پس نہ دلال فروخت
و نہ سرے رواداشت در اول سقط فروشی کردی یکره بازار بغداد سوخت اورا نقد بازار سوخت گفت
من نیز فارغ شدم بعد از ان نگاه کردند دوکان او سوخته بود چون آنچنان یافت کہ بود پس در ان دوکان
انچه داشت بدویشان داد و طریق تصوف پیش گرفت از دپرسیدند کہ ابتدائے حال تو چه بود گفت دوز

حبیب را می بدوکان من بگذشت من چیزے بدوادم کہ بدویشان ده گفت جزا کح الله خیرا
آزوز کہ دعا گفت دنیا بردل من سرود شد تا روز دیگر معروف کرخی آمد باکود کہ ہمراہ گفت این کبودک را
جامہ ده جامہ دادم معروف کرخی گفت خدا دنیا را بردل تو دشمن گرداند و ازین شغل راحت دہ
من یکبارگی از دنیا فارغ آمدم از برکات دعائش و کسے دریافت نقد بالذکر و کاوچا نکند گید چکس را
ندیدم در عبادت کالائز سرسقطی کہ نو و شبت سال برویکذشت کہ پہلو بر زمین تنہا و گردہ بیایہ برگ گفت چہل سال
است نفس من ازین گدزو انگین بخوابد و من نداوش و گفت ہر روز چند بار در آئینہ منی گرم بناید از
شوئی گناہ رویم سیاہ شدہ باشد و گفت بخوابم کہ انچہ بردل مردمان است از اندوہ آن
من نشسته تا ای شان فارغ بودندے و گفت اگر برادرے نزدیکم آید و من دست بچاسن او فرو
آرم ترسم کہ نامم در جودیدہ منافقان ثبت کنند و بشرعانی گفت من از ہمچکس سوال نہ کردے مگر از سرے
کہ زاهد اورا دانستہ بودم کہ شاد شدے اگرچہ سکا دوست او بیرون رود جنبہ گفت یکروز نزد
رفتم میگربست گفتم چہ بودہ است گفت در خانہ ام آندکہ امشب کوزہ را بیا دیزم تا آب سرد شود و درآید
شدم حورے را دیدم گفتم تو از ان کیستے گفت از ان کیستے ام کہ کوزہ برتیا دیز و تا آب خشک شود و آن
حور کوزہ بر سر زمین زوانیک بگر جنبہ گفت من سفالہائے شکست دیدم تا دیر گاہ سفالہا آنجا نہادہ بود جنبہ
گفت شے خفہ بودم بیدار شدم ترسم قاصدا کرد کہ مسجد شونیز بہ شوم پس رفتم بر در مسجد شصے دیدم ہاکن
بزریدم دے گفت گرا از منی ترسی گفتم آرسی گفت اگر خدا را بہر شرا شناختہ چرا از دے ترسیدے

گفتم تو کیستی گفت البیس گفتم می بایست که مرادیدی گفت آن ساعت که از من اندیشیدی لژ خدا غافل شدی
 و ترا خبر مراد از دیدنم چه بود گفت خواستم تا به پرسم که ترا بر فراق هیچ دست باشد گفت نه گفتم چرا گفت چون خواهم
 که بدینا بگیرم ایشان ببقی میگزیند و چون خواهم بفرجه گیرم ایشان بولی میگزیند و مرا انجارا نهیست گفتم اگر ایشان
 دست نیابن ایشان را می بینم گفت بنیم آنگاه که در وجد و سماع افتد که آنه کجای می نالند این بگفت و ناپدید شد
 چون بسجد و آمدیم سحر شبی را دیدیم سحر برزاقو نهاده سحر برآورد و گفت در دوزخ میگوید این دشمن خدا که ایشان عزیز
 که ایشان را بحیرت نماند پس البیس چون نماند جنید گفت با سری به بیع غنشان برگزدم بدل من درآمد که
 حال ایشان چون خواهد بود سری گفت هرگز به دل من نگذشته است که مرا برای هیچ آفریده فضل است در کل
 عالم گفتم یا شیخ بر غنشان خود را فضل نهادی گفت هرگز نه روزی به نزدیک سری بر شدم ویرا دیدم متغیر شده
 پرسیدم که چه بوده است گفت بر نائے از پیران بر من آمد و سوال کرد که حیا چه باشد جواب دادم آب گشت
 چنین کمی بینی نقل است که سری خواهری داشت دستوری میخواست که این خانه تو را بر دهم دستوری نداد
 گفت زندگانی من اتفنا کند تا که روز خواهرش بخانه او درآمد و پیران را دید که خانه او می رود بدگفت اے
 برادر مرا دستوری ندادی تا خدمت کردم اکنون تا آخری را آورده گفت اے خواهر دل مشغول مدار که این
 دنیا است که درین ماسوخته است و از ما محرم بود اکنون از حق تعالی دستوری خواست تا او روزگار را و او را
 نصیب بود و جادوب حجره مابد و او اندکی از بزرگان گوید چندین مشایخ را دیدیم یکس بر سلسی خدا چنان شفق نیام
 که او را نقل است که هر که سلاش کردی روی ترش کردم و جواب نداد اے از سر این پرسیدند گفت پیغامبر
 گفت که هر که سلام گفت بر سلمان صد رحمت فرو داد و آید و آید که روزه بود من روزه ترش کردم تا او
 رحمت دید و او اگر کسی گوید که این ایثار بود در حسب ایثار از آنچه بود که دنیا ده است پس چگونه و برابر از خود خواسته
 شد گویم فحی فی کلمه بالظاهر روزه ترش را بظاهر حکم می توان کردن اما برایش حکم نیست آن که در دنیا از سر صدق
 بعد یا نبود لاجرم آنچه بظاهر است حکم بر آن باید که نقل است که و س یکبار یعقوب علیه السلام را بخواب دیدم گفت

اے پیغامبر خدا این چہ شہور است کہ از بہر لیف در جهان انداختی چون ترا محبت حضرت حق است حدیث
یوسف بابا دہ ندائے بسرا رسید کہ یا سری ول انگاہ دارد یوسف را بوسے خود ندفعہ بز دو بیہوش گشت
و سیزدہ شبانہ روز بیفصل افتادہ بود چون بہوش باز آندند اے شنید کہ این جزائے آنکس است کہ عاشقان در گاہ
مرا ملاست کنند نقل است کہ کتے پیش سرے سقطی طعانے آور. و گفت چند روز است کہ بخورد گفت پنج روز گفت گنگی تو گنگی
بغل بودہ است نہ گنگی فقر نقل است کہ سری خواست کہ یکے از ادلیار ایند پس بانفاق یکے را بر سر
کوہے دید گفت السلام علیکم تو گنگی گفت ہو گفت چہ میکنی گفت ہو گفت چہ بخوری گفت ہو گفت از سینگ
سیکوئی ہوا زین خدا را بخوابی نفعہ زد و جان بداد و قول سرے سقطی است کہ بندہ بجائے رسد در محبت کہ اگر
تیری و شمشیرے بروزند ویرا خبر نشود و ہم دے گفت کہ چون خبری یابم کہ مردمان برین می آیند تا ازین علم
آموزند دعا میکنم کہ یارب مرا ایشانرا علی عطا کن کہ مشغول گرداند ایشانرا ازین کہ من در دست ندارم کہ ایشان
سوے من آیند نقل است کہ مردے سی سال در مجاہدہ ایستادہ بود گفتند این بچہ یا فنی گفت بدعاے
سری گفتند چگونہ گفت روزے ہر سراسے را در سیدیم و در بکو فتم او در خلوتے بودا داد کہ کیست گفت فتم ثنا
گفت اگر آنا بودی مشغول او بودے پرواے ما نبودے پس گفت خداوند انجوش کش چنانکہ پرواے کس
نماند بہین کہ این دعا گفت چہینے بسینہ من فرو داد تا کار من بدین جا رسید و گفت سری یک سال است کہ استغفار
میکم از یک عتر گشتن گفتند چگونہ گفت باز از بغداد برونست اما دوکان بن نسوخت مرا خبر دادند گفتم الحمد للہ پس
از شرم آنکہ خود را بہ اہل برادران مسلمانان خواستم در سلامت دنیا دی الحمد گفتم سی سال است اذان استغفار
میکم و گفت دور باشید از ہمسایگان تو نگردد ایمان با دار و عالمان و امیران و گفت ہر کہ خواہد سلامت ماند دین او و جزا
رسد دل و دین او و اندک شوغم او بجز خلق عزلت کن کہ اکنون زمان عزلت است در روزگار تنہای و گفت جلد دنیا
فصل است مگر پنج چیز نمانے کہ سد حق بود و آبے کہ پوششگی بدو چہا کہ کہ عورت را پوشد و خانہ کہ آنجا تواند
بود و علیے کہ بدان کاری تواند کرد و گفت اگر کے در بستانے رود کہ در خان بسیار باشند و ہر درختے مرغ

نفسہ بزبان فصیح گوید اللہ علیک یا ارحم الراحمین اللہ واکس نہ ترسد کہ آن مکر است داستدر اراج از دے
باید ترسید و گفت عارف آنست کہ خوردن دے چون خوردن بیمار ان و خفقن و سہ چون خفقن مارگزیدگان
دعیش دے چون غرق شدگان باشد و گفت من خلق آنست کہ خلق راز نجانی و رنج خلق کشی بے گلا و
سکافات و نقل آنست کہ یکر و زے در صبر سخن میگفت کہ می چند بار زخم بردے زداد خبر نشد گفتند چاد رخ
نکردی گفت شرم داشتہم کہ در صبر سخن میگفتم و بنید کہ یاد کردی گفت بخوام کہ در بعد او میرم از بیم آنکہ می ترسم
کہ زمین مرا نپذیرد و در سوا شوم و مردمان بن گمان نیکو برده اند ایشان را بد شود چون بیمار شد بہ عیادت
او رفتم باو بنیزنے برگرفتم و بادش بیکدم گفت اے جلید بنہ کہ آن از باد زیادہ تر میشود جنید گفت حال چیست
گفت عبد مملوک کا یققد سر علی شیئی گفتم و حیثیت کن گفت شغل مشو بسبب صحبت خلق از صحبت حق
یعنی باز ماندن از حق بسبب صحبت جنید گفت اگر این سخن پیش ازین گفتمی با تو نیز صحبت نداشتمی۔

بیان حال شیخ فتح مصلی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیا است کہ دے در درع و مجاہدہ و انقطاع از خلق چنان بود کہ ہمیشہ دستہ کلید بر ہم
سبب با خود میداشت بہ شکل بازو گان می ماند ہر گاہ کہ رفتی دستہ کلید در پیش سجدہ نہادے تاکہ ندانست
کہ او کیست عبد اللہ ابن الجلال میگوید کہ در حانہ سری بودم چون پارہ از شب بگذشت دے جامہ
پاوردہ او در سر نگذاشت گفتم و زینت کجا میروی گفت بیاد است فتح مصلی چون بیرون آمد سس او را گرفت
و بزندان برد چون رز شد فرمودند کہ مجبور از او بپزدانند چون جلاد دست برداشت تا او را بزند
دستش خشک شد نتوانست جہانید جلاد را گفت چہ انیزنی گفت پیری برابر من ایستادہ است
میگوید نترنی دست من بفرمان شد نگزلبند فتح مصلی بپوشید می را نزد دندور با کرد و نقل آنست کہ روز
از دے سوال کردند از صدق دست در کوزہ آہنگری کرد و پارہ آہن تانستہ بیرون آورد

جو برہت نہاد گفت صدق این است نقل است یکر و دیگریت و انکھائے خون آلودہ از دیدگان می بارید
گفتند ای فتح چرا پیوستہ گریانی گفت چون از گناہ خود یاد میکنم از دیدہ من خون برمی آید کہ نباید گریستن من
بریا بود نہ با خلاص نقل است کہ وقتے کہ دیرا بچاہ ہزار درم پیش آورد و نا بگیرد و گفت در خبر است کہ اگر
کسی کی را بے حوال چیزے دہد و دی رو کند بر حق حاصل نہ کردہ باشد پس فتح یکدم بگیرت و باقی را
باز داد نقل است کہ میگفت ہا اسی پیر صحبت داشتم کہ ایشان ابدال بودند ہمہ گفتند بہر مزید از صحبت خلق
و ہم یکم خوردن فرمودند و گفت ہر کہ طعام و شراب از بیمار باز گیرد بیمار گفتند بلہ گفت ہمچنین ہر دل کہ از د
علم و حکمت و سخن شایخ باز گیری ببرد گویند بعد وفات فتح موصی را بخواب دیدند پرسیدند خدا بالو چہ
گفت فرمود چرا اینقد میگویی گفتیم الہی از من گناہ فرمود من فرستہ گناہ ترا فرمودہ بودم کہ چہل سال بر تو گناہ
نہ نویسد از بہر گریستن تو۔

بیان حال شیخ احمداری رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیاء است کہ میان سلیمان دارانی و احمد عاری عہد بود کہ ہج و ہجی اورا مخالفت نکرد و زے
ابو سلیمان سخن میگفت احمد ویرا گفت تو را تائید اند چہ فرمائی ابو سلیمان جواب نہاد سہ بار بگفت ابو سلیمان
گفت برو چون تنگدلی آسنا نشین ساعتے برآمدش آمد گفت احمد را طلب کنید طلب کہ دنیا یافتند گفت در خوا
نگرید کہ با من عہد کردہ است کہ بہا ہج خیر مخالفت نکنم چون نگرستند ہمدراں نور بو و موی نہ سوختہ
بود و برتن او اصلاً اثر آتش نبود و گفت حور سے را بخواب دیدم نوری داشت کہ می درخشید گفتم ای
حور روی نیکو داری گفت آرسے یا احمد این نور از ان است کہ تو میگریستی من آب دیدہ تو
در روی خود مالیدم روی من چنین منور شد و ہم و سے گفت کہ دنیا چون مردار است و جمع نگان
کتر از سگ باشد آنکہ بسر حاصل دنیا نشنید از آنکہ سگ زمر بلہ چون حاجت خود روا کند برآید و

میرگردو گفت ہر کف نفس خود را نشناسد او در دین خود در غرور بود و گفت بتلا کر و انید خدا بیج بندہ
را بچیزے سخت زان غفلت و سخت دلی۔

بیان حال سلطان احمد خضر و یحیی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیاء مرقوم است کہ درے بر ریاضت مشہور بود ہزار امر میداشت کہ ہمہ بر آب میرفتند و بر ہوا
می پریدند و سے در ابتدا ہمیدہ حاتم اہم بود و بالوتراب صحبت داشتہ بود از ابوخص پر سیدند کہ از بنطائف
کہ اید می گفت پیچکس را ندیم بلند بہت تر و صادق احوال تر از احمد خضر ویہ دہم ابوخص گفت اگر
احمد خدوی قوت و مروت پیدا نکشتی و احمد خضر دیہ جائے شکل لشکریان پوشیدی و فاطمہ کہ عیال دہداند
طریقت آیتی بود و از دختران امرای بلخ بود و تو بہ کہ دو برابر احمد کس فرستاد کہ مرا از یدیم خواہ احمد اجابت نکرد و دیگر بار
کہ فرستاد گفتا سہ احمد من را مرد از تر ازین دانستم کہ راہ حق را را بہر باشی نہ را بہرین پس احمد کس فرستاد و او را از پیرا و ذہوات
پہر حکم میرل در ابا احمد و فاطمہ تبرک شغل دنیا گفت و حکم عزت با احمد بار اسید تا قصد زیارت بایزید
افتاد فاطمہ نیز با وی رفت چون پیش بایزید را آمدند فاطمہ نقاب از روی برداشتہ بایزید گستاخ میگفت
احمد از ان متغیر گشت و غیرتش گرفت گفت اے فاطمین گستاخی بود کہ با ابویزید کردی فاطمہ گفت از آن
تو محرم طبیعت منی بایزید محرم طریقت من و من اند تو بہو ارسم و از دے بخدا رسم و دلیل برین سخن آنست
کہ او را از صحبت من بے نیازی است و تو بمن محتاجی و پیوستہ بایزید با فاطمہ گستاخ بودی تا روی
بایزید را چشم بردست فاطمہ افتاد و خالستہ بود گفت اے فاطمہ از ہر اے چہ خالستہ گفت اے بایزید
تا این ساعت کہ تو دست خانی من ندیدہ بودی مرا با تو انباط بود اکنون کہ چشم تو بدینہا افتاد صحبت ما
بالوحسرام گشتہ و اگر کسے را اینجا نیالے رو پیش ازین گفتہ ایم کہ بایزید گفت کہ من از خدا درخواستہ ام
کہ زمان را در چشم من چون دیوار گردایندہ است چون کسے اینچنین بود او کجا زن بیند پس احمد و فاطمہ از آنجا

بنیشاپور آمدند و اهل بنیشاپور با احمد خوش بودند و چون یکی بن معاویه بنیشاپور آمد و قصد بلخ داشت احمد خواست
 که او را دعوت کند با فاطمه شورت کرد که دعوتی را چه باید فاطمه گفت چندین گادو گو سفند و چسراغ
 و شمع و عطر با اینهمه بست خزنیز باید احمد گفت باری کشن خرچ گفت چون کریمي بهمان آید باید که سگان محاربا
 نیز از ان نصیب بود این فاطمه رفت و فوت چنان بود تا لاجسم بازید گفت هر که مردی بید در لباس زنان بگو
 در نامه نگرفت است که احمد گفت مدتی مدتی نفس خود را قهر کردم روزی جماعتی بغرامیر فتند و بختی
 عظیم درین پدید آمد نفسی حادثی که در شان ثواب غزالبود پیش من می آورد و عجب داشتم گفتم از نفس فاطمه
 طاعت نیاید این مگر آنست که پوسه او را در روز میدارم از اگر نگی طاعت نمانده است بنخواهد که سفر کند
 تا روزه کشاید گفتم بسفر روزه نکشایم گفت روادارم عجب داشتم و تفکر کردم گفتم مگر از بهر آن گوید که من او را
 به نداشت میفرمایم خواهد که بسفر و نداشت بنخبد و بیاید گفتم شب بیدار دارم گفت روادارم
 عجب داشتم و تفکر کردم گفتم مگر از آن گوید تا با خلق بیایم و که لولگشته است در تنهایی خواهد که با خلق آید
 باید گفتم هر یک از دو آیم بویانه فردا آیم و با خلق نشینم گفت روادارم عاجز شدم و تبصرع سخن باز گفتم
 تا از کروی مرا آگاه سازد پس حق تعالی او را مقرر آورد تا بگفت که تو مرا بخلاف مراد با هر روز
 صد بار سیکشی و خلق آگاه نه آنجا در غرابارے یکبار گشته شوم و باز هم گفتم سبحان آنکه انی که نفسی آفریند
 در زندگانی منافق دایر مرگ هم منافق نه بدین جهان اسلام خواهد آورد و نه بدین جهان و غرض
 نفس آن که بهر جهان آوازه شود که زبانه احمد حضرت وی که او را بکشند و او شهادت یافت گفت پنداشتم
 که طاعت میجویی ندانستم که زنا رندی پس در ظلمات او که میگردم زیادت کردم نقل است که گوید
 یکبار بیادیه بر توکل براه حج در آمدم پاره برنتم که خازنیلان در پایم شکست بیرون نکردم و گفتم تو کل باطل
 شود همچنان میرنتم پس پایم آماس کردم بیرون نکردم همچنان لنگان لنگان بکه رسیدم و حج گذاردم
 و باز آمدم و جمله راه از دوسه چیز نرسید بیرون می آمدم و من بر تلخی تمام میرنتم مردان بیدند و آن خار

از پائے من بیرون کردند پائیم مخرج شد و به بسطام آورد و من نزدیک بایزید آمدم چون بایزید را
چشم بر من افتاد بپس کرد و گفت آن اشکال در پایت نهادند چه کردی گفتم اختیار خود باختیار او
گذاشتم شیخ گفت اے مشرک اختیار من میگردی یعنی ترانیز وجودے و اختیار سے هست این ترک
نبود و ہم دے گفته است کہ عز درویشے خود را گاہد پس گفت درویشے در ماه رمضان تو نگری
را بجانہ خود و در خانہ من جزیان خشک خود چون تو نگری از گشت صہ ہزار بد و فرستاد و رویش آن ز را باز
فرستاد و گفت کہ این نر اے آنکس است کہ سر خود با چون توئی آشکارا کند این درویشے را بہر
دو جہان نفوذ تم نقل است کہ در دے در خانہ او در آمد نگر بیت و گشت بیج نیافت خواست
کہ بردن رود و آمد گفت کہ اے بنادلو بر گیر آداب برکش از چاہ و طہارت کن و بہ نماز مشغول شو تا
صبح چون بر دہ چیزے رسید ہدم تا از خانہ من تہے دست باز نہ روی برناہنچین کرد چون روز شد
خواجہ صد دنیا آورد و بہ شیخ داد شیخ از برنا گفت بر گیر کہ این جزائے یک نینہ عبادت و
نماز است و ز در امانتے پیدا آمد و لرزہ بر اندام دے افتاد و گفت راہ غلط کردہ بودم یکشب از
برائے خدا کار کردم مرا چنین اکرام کرد و توبہ کرد و بخدا باز گشت و ز را قبول نکرد از مریدان شیخ
شد نقل است کہ احمد وارے گفت جملہ خلق را دیدم کہ چون گاؤ فرج بجا علف میخورند و دندیکے گفت
خواجہ تو بجا بودی گفت من نیز بایشان بودم اما فرق آن بود کہ ایشان میخورند و من خندیدند
و بر ہم میخسیند نمی دانستند من میخورم و دیگر لیتم و سر برانو نہادہ بودم و میدانستم

بیان حال بو تراب بخشی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیا است کہ دے از اکابر مشائخ خراسان بود در مجاہدہ و تقوے قدمی راسخ
داشت چہل سال ہو قف ایستادہ بود و در چندین سال سر بر بالین نہ نہادہ بود اگر در حرم

از جملہ مشائخ است
نام رست سالہ بود
است و در دے نماز
مستقیم بود و بوی
کیان بر بالین نہ
داشت و در آن سال
بود و در آن سال

یکبار در سجده گاه بخواب دید قوی از عوران خواستن که خود را بر دوش من کنند شیخ گفت ما را
چندان استغفران است بحق حی و عقور که پر دانی خود ندانم خود را نگفتند اے بزرگ هر چند چنین است
اما یاران ما شامت کنند چون بشنوند که ما را پیش تو قبول نبود تا رضوان جواب داد که ممکن نیست که ابن عزیز را
پر دای شتاب و پر دید نافردا که بهشت فرا گیرد بر سر بر ملک نشیند آنگاه بیاسید و تفصیرے کہ رفتہ
است بجا آید ابو تراب گفت اے رضوان اگر من به بهشت فرود آیم گویم چنان کنند که تو گوئی۔
نقل است کہ چون اصحاب خود را دیدی بجزے متکہ خود توبہ کردی و درخواستے از خدا تا ایشان را
دیگر در آن فعل کرده نیند از و از خصصیت ناپسندیدہ ایشان در گذراند و در جابہ دیگر فرودے
و گفتی این بیچارہ بنومی من درین بلا افتاده است و اصحاب را گفتی ہر کہ از شما مر قی در پوشید و
سوال کرد ہر کہ در خانقاہ نشست و سوال کرد ہر کہ مصحف خواند و سوال کرد او از ما نیست سیکے
از اصحاب او دست بلو پست خیزہ در از گرد و سرہ روز بود کہ چیزے خوردہ بود شیخ گفت یہ
کہ تو تصوف را نشانی ترا با زاری باید شدن و گفت میان من و خدا عہدیت کہ چون دست
بحرام در از کم مرا اذان باز دار و گفت بیچ آند و بردل من و دست نبوده است گرد و تنیکہ دہ
می آدم د آند وے نان گرم و بھینہ مرغ بر دم گذر کرد اتفاق افتاد کہ راہ گم کروم بقصیدہ مقام
جمعے ایتادہ بودند و فریاد میکردند چون مرادیدند دین آوینند و گفتند کالائے ما تو بردہ دکالائے
شان کسے دیگر بردہ بود دیگر گفتند و دلیست چوب مراد دند درین میان پیرے اذان صبح گفت
دید کہ میزند نزدیک من آند و دانستمہ موقع بدید و فریاد برآورد کہ این شیخ الشوخ طریقت است
و گفت این چہ بے ادبی و بیحرسی است کہ بکسی ہمہ صدیقان می کنند آنہم فریاد برآوردند
و پشیمان شدند و عذر خواستند گفتیم اے برادران حق دفاعے اسلام ہرگز برین وقتے گذر نکرد
خوشترا زین وقت و از سالہا پہلو خواستیم کہ این نفس را بکام خویش نہ بینم بدان آند و اکنون سزایم

پس آن پیر صوفی دست مرا گرفت و بخانه برد و دستوری خواست تا طلعے آرد برفت و نان گرم و پیضه مرغ بیاورد و پیش من به نهاد و خاتم که دست دراز کنم آوازے شنیدم که اے ابو تراب بخور بعد از دو لیست تا زیانہ نان گرم و پیضه مرغ دیگر هر آرزوے که بدلت خواهد گذشت بی دو لیست تا زیانہ نخواهی یافت -
 نقل است که وے میگفت بنی در بادیہ میرقم تنہائی و تاریکی بود ناگاہ سیاہی پیش من آمد بلند چون منہا ترسیدم چون اورا دیدم گفتم تو پری هستی یا آدمی وے گفت تو کافرے یا مسلمان گفتم مسلمان گفتم من خدا از چہ نہ ترسند بخ گفست دل بمن باز آمد و دانستم کہ فرستادہ غیب است تسلیم کردم و خوت از دلم رخت و گفست عطا را دیدم در بادیہ بے زاد و را حله گفتم اے غلام بچنین حالے بے زاد و را حله میروی گفت اے پیر سر برادر جز خدا بچکس را نمی گفتم اکنون ہر کجا کہ خواہی برو دسم وے گفت مدت بہت سال است نہ از کسے چیزے گرفتہ و نہ کسے را چیزے دادم گفتند چگونہ گفت اگر میگرفتہ از وے میگرفتہ و اگر نمیکرفتہ از وے نمیکرفتہ و گفست روزے طلعے بر من عرض کردند منع کردم چہاودہ روز کہ نہ ماندم از شوئی آنکہ منع کردم و گفست ہیچ نمیدانم مضرت میرد را از سفر کردن بر متابعت نفس و ہیچ فساد میرد را نہ یافت الا بسبب سفر طے باطل و گفست چون بندہ صادق بود در سل علالت یا بدیش از آنکہ عمل کند و اگر اخلاص بجا آر د علالت یا بد در آنوقت کہ آن عمل کند و گفست شہادہی طلب میکنید و منی یا بید شادی و راحت کہ این ہر دو در بہشت خواہد بود و گفست فقیر آنست کہ قوت او آن بود کہ باید و لباس او آن بود کہ عورت پوشد و مسکن او آن بود کہ در آنجا باشد -

بیان حال شیخ یحییٰ معاذ رازی رحمۃ اللہ علیہ

حالش در تذکرۃ الاولیاء بیا ر مرقوم است نقل است کہ یکروز بر منبر آمد چہار ہزار مرد حاضر شدند در ہمہ نظر کرد و ہیچ نگفت پس از منبر فرو آمد گفتند چرا از منبر نروا آمدی و ہیچ نگفتی چندین ہزار

مشتاق آندہ بودند گفت برائے کے کہ منبر آندہ بودم دے حاضر بنو پس فرود آیم و نقل است کہ
 برادری داشت دے بکہ رفتہ مجاور شد و تہی نامہ نوشت کہ مرا سپہنژاد و بود و یافتم یکے باقی تہ
 دعا کن تا آن ہم حاصل شود اول روزیم این بود کہ آخر عمر در فاضلترین بقعہ ہا گذارم بحرم آدم دوم
 آنکہ خادمی ہم رسد آب وضو آندہ دارد و طعام پنجہ و ہدایں ہر دو ہم رسیدند کہ مجاور مکہ شدم و لیکر کے
 شایرہ برائے خدمت یافتہ اکنون می خواہم کہ یکبار تراز بہیم خدا کند کہ این ہم میسر شود یحیی جواب داشت
 اے برادر اینکہ نوشتے بہترین بقعہ بخواتم تو بہترین خلق خود باش پس بہر بقعہ کہ خواهی باش بقعہ بہر دمان
 عزیز شود نہر دمان بہ بقعہ اینکہ نوشتے مرا خادمی آرد و بود یافتم پس اگر تر افتوت و جو امر دی بودی
 خادم حق را خادم خویش نساختہ و از خدمت حق ادراباز داشتہ بندست خود نداشتی ترا خادم بودن
 باید نہ مخدوم کہ مخدومی صفت حق است و خادمی صفت بندہ بندہ را بندہ باید بود نہ مخدوم این
 فرعونے باشد کہ صفت حق خواهد و آنکہ گفتی مرا آندہ وی دیدار است پس اگر ترا از خدا خبر بودی من
 ترا یاد دنیا مدی با حق چنان کن کہ ترا بیج جا از برادر یاد دنیا بد کہ آنجا یاد فرزندے نباید کہ کتاب برادر
 چہ رسد اگر ادا یافتی من ترا بچہ کار آیم و اگر نیافتی از من ترا چہ حاصل نقل است کہ یکبار بدوستی نامہ
 نوشت کہ دنیا چون خواب است و آخرت چون بیداری ہر کہ در خواب میزد کہ میگردید تعمیرش آن
 کہ بہ بیداری شاو شود و بخند و تو در خواب دنیا بگیرئی تا در بیداری آخرت بخندی و
 شاو باشی نقل است کہ دختر یحیی روزے از مادر خود گفت مرا ظالم چیز باید مادرش گفت از خدا خواہ
 گفت اے مادر من میدارم کہ بالیت نفسانی از خدا خواہم توبہ کہ انچہ میدی از آن ادا باشد نقل است
 کہ یحیی را بدعوتے بردند ادر کم خور بود و الحاح کردند گفت ما یکدم تا زیادہ ریاضت از دست ندیم
 کہ ہوائے نفس من در کین گاہ مگر خود نشسته است اگر یک لحظہ عثمان دی را کم مرا در درملہ ہلاکت
 اندازد و نقل است کہ یحیی وقتے با برادرے بدیہی بگذشت برادرش گفت خوش دیہی است

بجی گفت خوشتر ازین دیبه دل آنکس است که ازین دیبه فارغ است اکتفی بالله المصلح علی
نقل است که شبی شمع پیش وے نهاده بود و مردم جمع بودند یکایک بادی در آمد و شمع را به
نشان بجی بگرفت گفت چرا میگری باز روشن میکنم گفت بر اے این منی گریم برین میگریم که شمعها
ایان چه سبب تو حید که در سینه با فروخته اند می بینم می تو هم که با او از بهنیب بے نیازی بادی در
همچنین و این همه را فرو نشاند نقل است روزی پیش او میگفتند که دنیا بالک الموت بحسب نیرزد
گفت اگر ملک الموت نه بودی همه دنیا بحسب نیرزدی گفتند چرا گفت الموت جسری وصل
الحجیب الی الحجیب و یکروز بدین آیت رسید امنا بحرب العالمین گفت ایمان
یک ساعت از تو کردن کفر و دلیست ساله عاجز نیاید ایمان هفتاد ساله از تو کردن گناه یک ساعت
عاجز آید نقل است که گفت اگر خدا بتعالی روز قیامت گوید چه چیز نخواهی گویم خداوند
میخواهم که مرا بقعر دوزخ فریسی و بفرمائی که از بهر من سرا پرده های آتشین بزنند و در آن آتشی
آتشین نهند پس چون بقعر دوزخ بر سر مملکت نشینم حکم دهی تا یک نفس بزم از آن آتش که در سرم
دو بخت کرده مالک ادر دوزخ را بکنم عدم بوم و این حکایت را از نص مستند
بهست جز یا مومن نان ترک اطفا پس و گفت اگر دوزخ مرا بخشد هرگز هیچ عاشق را منور
ازینکه شوق خود صد بار را در سوخته است سائله گفت اگر آن عاشق بسیار گنهگار باشد گفت
ویرایم منورم که جرم با اختیار نبوده است که کار عاشقان اضطرابی بودند اختیاری و گفت تا فل
سه تن اندیشیه آنکه ترک دنیا کنند پیش از آنکه دنیا ترک کنند دوم آنکه بنیاد لحد نهند و گور را عمارت
کنند پیش از آنکه در لحد و سوم آنکه خدای را راضی گردانند پیش از آنکه بدور سر و گفت دنیا را
درم کردن است دست بر آن نکن تا فسون او بنیاموزی و اگر نه زهر او ترا هلاک سازد
گفتند فزون او چیست گفت دخل او از ممال بود و خسر او بخت بود و گفت چون مریدیت بنا

گردد بسیار خوردن زود باشد که ملائک بر دے بگمزنید و هر که محرم پر خوردن مبتلا بود
زود کجایش شهوت سوخته گردد و در تن فرزند آدم هزار عضو است جمله آن شر و آنهمه در دست
شیطان است چون مرید گرسنه بود و نفس را ریاضت دهد آنجمله اعضا خشک شود و با نش
گرنگی همه سوخته گردد که گفت که مرا وصیت کن گفت سبحان الله چون نفس من از من قبول
نمیکند دیگرے چگونه از من قبول کند۔

بیان حال شاه شجاع کرمانی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیا است کہ وہ قبا پوشیدے چون یہ نیا پورا آداب و خص با عظمت خویش
چون او را دید برخاست و پیش او آمد و گفت و جدت فی القبار ما طلبت فی البار۔
نقل است کہ چهل سال نخفت و نہم در چشم میگرد تا چشمهایش چون دو قرص خون شده بود
شبے بعد از چهل سال بخفت خدیو خواب دید گفت بار خدا یا من ترا یہ بیداری می جستم
در خواب یا نتم فرمود کہ اسے شاہ مارا یہ بیدارے لایا فتی اگر ان بیداری نکشیدہ ہووی
چنین خوابے نہ دیدی بعد از ان او را میدیدند کہ ہر جا کہ رفتی بالش می نہادی وی خفتی
گفتی باشد کہ یکبار دیگر خیابان خواب بنیم و عاشق خواب شدہ بود گفتی کہ یکندرہ ازین خواب
یہ بیداری ہمہ عالم ندیم۔ نقل است کہ شاہ را پسرے آمد بخط سبز بدینہ اولیٰ اللہ نوشتہ چون جوانی
برو غالب شد بتا مشغول شد و در باب زدن را بیا سوخت آواز خوش داشت و باب میزد و
میگفت شبے بیرون آمد و باب زنان و سر و گوایان بختے فرود شد و عروسے از کنار شوہر برخاست
و بنظر اہل آمد شوہرش بیدار شد و زن را ندید برخاست و آن حال مشاہدہ کرد آواز داد
کہ اسے پسر ہنوز وقت تو بہ نیست این سخن بر دل او آمد گفت آمد جامہ بدرید و در باب

بشکست غسل کرد و در خانه نشست آن نقش الله که بر سینه داشت سگی گشت در سینه نشست
 و چهل روز هیچ خورد پس بیرون آمد و نزد یک شاه رفت پدر گفت آنچه مار اچهل سال دادند این
 پسر اچهل روز دادند نقل است که شاه را دختر بود با شاه کرمان او را میخواست سه روز
 هفت خواست و در آن سه روز بمساجد میگشت تا درویش را دید که نماز نیکو میکرد صبر کرد چون و
 از نماز فارغ شد گفت اے درویش اهل داری گفت نه گفت اهل پارسا و قلغ و اهل قرآن خواهی
 گفت مرا چنین زن که دهد که سه درم پیش ندارم شاه گفت من دهم دختر خود بتو این سه درم که
 داری بکے رانان ده و یکے را بشیرینی و یکے بعطر و عقد نکاح ببنده پس چنان کرد و همان شب
 دختر بخانه ادفرا و دختر در خانه آن درویش آمد آنے خشک دید بر سر کوزه آب گفت این
 نان چیست گفت دوش باز مانده بود بجبهت است شب گذاشتم دختر قصد کرد که بیرون آید در پیش
 گفت دانتم که دختر شاه تن در بینوایی ماند بد دختر گفت ای جوان من از بینوایی تو تیرم
 بلکه ضعف ایمان و یقین تو میرم که از دوش مانے بناده اعتماد بر رزاق نمیکنی ولیکن عجب
 از پدر خود دارم که بت سال مرا در خانه داشت و گفت ترا به برهیزگاری خواهم داد بکے
 داد که اعتماد بر خدا نداده در دوش گفت این گناه را عذرے است گفت آره گفت چه گفت
 درین خانه باباشم یا نان خشک نقل است خواجه علی سبرکانی که بر سر تربت شاه نان میداد
 روزے طعام در پیش نهاد و گفت خداوند اهما فی فرست ناگاه گئے آمد خواجه علی بانگ برو
 زد و دے رفت پس از تربت شاه ملافے آواز داد که بهان خواستی فرستادم ویرا باز گردانیدی
 خواجه در حال تلاش او در محله اگر دنیافت بصحر رفت دید در گوشه خفته است ما حاضر
 که داشت پیش دے نهاد دی التفات نکرد خواجه علی خجل شد و در مقام استغفار آمد و
 دستا برگرفت گفت توبه کردم سگ گفت احسنت احسنت اے خواجه بهان خواهی چچم باید

اگر همیشه بودی دیدی آنچه دیدی -

بیان حال شیخ یوسف ابن حسین رحمه الله علیه

در تذکره الاولیاء است که وی در ملامت قدمی حکم داشت و بهیچ بلند ابتداء حاش آن بود که ملک
عرب سفر کرد و بقیه رسید دختر ایرعرب چون او را بدید شیفته ای شد که نهایت با جمال بود آن دختر فرصت
جست و خود را در پیش او انداخت او بزرگوار را بگذاشت و بقیه دور تر رفت و آن شب بخت
سریه زانو نهاده در خواب شد و صحنی دید که مثل آن در عمر ندیده بود بدید که جمعی سبز پوشان آمدند و یک شخص
صاحب جمال بر تخت نشسته پادشاه داد پس یوسف را آورد و شد که بدانکه ایشان کیانند پس خود را نزد
شان افکند آنجا همه اید راه دادند و تنظیم و سه کردند پس بدید که شما کیانید گفتند فرشتگان ایم و اینکه بر تخت نشسته
است یوسف علیه السلام است که بز یارت یوسف ابن حسین آمده است مرا گریه آمد و گفتم من چه باشم
که بهیچند از یارت من آید درین بودم که یوسف علیه السلام از تخت فرو آمد و مرا در کنار گرفت و بر تخت
نشاند گفتم یا بنی الله من چه باشم که با من چنین طاعت کنی گفت در آن ساعت که آن دختر بغایت حسنا
جمال خود را پیش تو انداخت و تو خود را بحق تعالی سپردی و بدو پناه جوی حق تعالی ترا برین و جمله ملائکه
عرصن که در جلوه نمود و فرمود بنگر ای یوسف تو آن یوسفی که قصد کردی به زیانمان دفع کنی ویر این یوسف
یوسف است که قصد نه کرد و بدختر شاه عرب دیگر بخت پس مرا با این فرشتگان بز یارت تو فرستاد و بشا
داد که تو از گزیدگان حق پس گفت که در هر عهدی نشانه باشد و درین عهد نشانه ذوالنون است
اسم عظم و دانند پیش او بود یوسف ابن حسین چون بیدار شد جمله نهادش در گرفت و شوق بر وی
غالب شد و در وی در عصر نهاد و در آرد و در دام بزرگ حق تعالی ای بود چون مسجد ذوالنون
رسید سلام کرد ذوالنون گفت علیک السلام یوسف یکسال در گوشه مسجد نشست و همه روزه

کہ از ذوالنون چنین پرسید بعد یک سال ذوالنون گفت کہ این جوان از کجا است گفتند از رے
 بعد از آن یک سال دیگر گذشت هیچ نگفتند و سف ہمدان گوشہ مقیم بود چون یک سال دیگر گذشت
 ذوالنون گفت این جوان بچہ کار آمدہ است گفت برائے زیارت شما دیگر هیچ نگفت بعد از آن
 گفت هیچ حاجتی ہست گفت بدان اعلیٰ کہ اسم اعظم بمن آموزی یک سال دیگر هیچ نگفت بعد از آن
 کاسہ چوبین سرپوشیدہ بدو داد و گفت ہر دوازہ طرف رود و نیل زد و بگذر خان جاییگاہ شیخ است
 این کاسہ بدو دہ دے ہر چہ ہا تو گوید با دیگر نصف کاسہ را برداشت و ردان شد چون پارہ
 را ہ رفت دوسرہ در پیداشت کہ درین کاسہ چہ باشد کہ میبند چون سر کاسہ بکشاموشی بیرون جست
 و برقت یوسف تیرہ مانند اکنون کجا روم پیش شیخ روم یا پیش ذوالنون عاقبت پیش ایشان رفت
 بالاسہ تی شیخ چون او را دید تبسم کرد و گفت نام بزرگ خدائے ازودخواستی گفت ذوالنون بھری تو میدیدموشی و کاسہ بدو داد
 سبحان اللہ موشے نگاہ نمیتوانی داشت اسم اعظم را چون نگاہ توانی داشت یوسف بخل شدہ
 بار بمجد ذوالنون آمد ذوالنون گفت دوش ہفت بار از حق اجازت خواستم تا اسم اعظم بتو
 آموزم دستورے نہ شد یعنی ہنوز وقت نیست ادرا بیاز ما بوشی چون بیاز مودم چنین
 بود اکنون بشہر خود باز روم تا وقت آید یوسف گفت وصیت کن گفت ترا سہ وصیت
 کنم یکے بزرگ و دیگرے میانہ و یکے خورد بزرگ آنست کہ ہر چہ خواندہ فراموش
 کن و ہر چہ نوشتہ بشوے تا حجاب بر خیزد یوسف گفت این نتوانم کرد
 پس گفت میانہ آنست کہ مرا فراموش کنی و نام من با کسے نگوئی کہ پیرا
 چنین است و شیخ من چنان فرمودہ است کہ اینہمہ خویشتن ستائی
 است گفت اینہم نتوانم کرد و وصیتے خورد آنست کہ خلق را نصیحت
 کن و بختہ اخوان گفت این نتوانم انشاء اللہ تعالیٰ گفت بشرطے

نصیحت کن کہ خلق را در میان زمین و آسمان گفت چنین کنم پس بر روی آمد و از بزرگ زادۀ
 شہر بوی بود اہل شہر استغفارش کردند چون بحاجت نماز کرد و سخن حقان بیان کرد اہل ظاہر و باطن
 او برخاستند کہ در آنوقت بجز از علم صوری الہی دیگر نبود و او نیز بطریق ملامت رفتی ناچنان
 شد کہ کے مجلس او نیامد و روزی در آمد کہ مجلس گوید کہے را ندید خواست کہ باز گردد و پیر زنی آواز
 داد کہ یاد الذنون ہمہ کردہ بودی کہ خلق را در میان زمین و آسمان نصیحت از برای خدا کنی چون این
 بہ شنید بغیر شد و سخن آغاز کرد اگر چه کہ بودی یا نبودی بجاہ سال برین حال گذاریند و ابراہیم خوا
 از صحبت او بجائے رسید کہ بادی را بی زاد و راملہ تطعم میکرد تا ابراہیم شبے ندائے شنید کہ بود و
 یوسف حسین را بگو کہ تو از اندکانستی ابراہیم گفت کہ مرا این سخن چندان سخت آمد کہ اگر گوہ
 آسمانی بر من زدندے آسان تر از آن بوی کہ این سخن بادے گویم شبے دیگر بچنان آواز شنیدم
 تا شب ہمان آواز شنیدم کہ اورا بگو تو از اندکانی و اگر نہ زخمی چندان خوری کہ بر بخیر می ناپا
 برخاستم و باندہ تمام در مسجد شدم و در آیدم و در خواب شبے چون مراد دید گفت شرے یاد واری -
 گفتم دارم پس بیٹے تازی یادم بود خواندم و در وقت خوش شد برخاست و دیرے بر پائے
 ماند آب از چشم دے ردان بود و خون آبخیز پس روی بہن کرد و گفت از باد تا آیندم پیش من
 قرآن میخواند یک قطرہ آب از چشم من نیامد بدین یک بیت کہ گفتم چنین حالتے ظاہر شد و طوفان
 از چشم من ردان شد و زمان راست میگوزند کہ زندیق است و از حضرت حق خطاب راست می آید
 کہ از اندکان است کہے کہ از بیت چنان شود و از قرآن بجا ماند و اندہ شود و ابراہیم گفت من
 بخیر شدم و کار او اعتقاد من کسی گرفت بر سیدم و برخاستم و دے در باد و بہادم اتفاقا با خضر
 افتادم فرمود کہ یوسف ابن محسن زخم خوردہ حق است لیکن جزائے ادا علی علیین است در راہ
 حق چندان قدم باید زد کہ اگر دست رو بر پیشانی تو باز نہند نیز علی علیین جای تو باشد کہ ہر کہ درین را

از بانیهای مقتدر وزارت یافتند نقل است که عبدالواحد زید مردی شطار بود مادر و پدر و سه پسر از بے
 او میدیدند که بنایست ناخلف بود مجلس یوسف ابن الحسین برگزشت و یوسف اینک میگفت و حکم
 باللطف کا نه محتاج الیهم عبدالواحد کلاه خود را بیداخت و نعره زد و بگورستان رفت شبانه
 روز او دست برفت اول شب یوسف ابن الحسین او را بخواب دید و خطاب به شنید که ادرت الشا
 التائب یوسف بتلاش دے میگردد تا دران گورستان بروے رسید و سر او را در کنار گرفت و دے ختم
 باز کرد و گفت سه شبانه روز است که ترا فرستادند اکنون می آئی نقل است که در نیشاپور باز نگذاشت
 کینزک ترک داشت به هزار درم فریده خریده داشت در شهر دے دیگر خواست که تعجیل رود و مال خود
 از دے بستاند و در نیشاپور بکے اعتماد نداشت که کینزک بے سپارد پیش ابو عثمان جری آمد و مال
 باز نمود ابو عثمان جری گفت قبول نمیکم حاجت بیا کرد و گفت در حرم خود راه ده او را که من زود
 باز آیم القصه دے قبول کرد و آن بازوگان برفت ابو عثمان را بے اختیار نظر بر آن کینزک افتاد
 عاشق شد چنانکه ببطاعت شد و نداشت که چه کند برخاست پیش ابو حفص صدا درفت ابو حفص
 گفت ترا بری باید شد پیش یوسف ابن الحسین ابو عثمان در حال قصد کرد چون بری رسید شیخ یوسف
 ابن الحسین را پرسید گفتند آن زندین مباحے را چه کنی تا اهل صلاح می نمائی صحبت او ترا زیان
 دارد ازین قسم چند سخن گفتند ابو عثمان از آمدن آنجا پشیمان شد و باز گشت چون به نیشاپور آمد
 ابو حفص گفت یوسف ابن الحسین را دیدی گفت نه گفت چرا گفت که شنیدم که دے مرد دے
 چنین و چنان است ز نفتم دیار آدم ابو حفص گفت باز گرد و او را به بین ابو عثمان باز گشت
 و بری آمد و خانه دے پرسید مردم صد چندان دیگر گفتند او گفت مرا همه است پیش او پس نشان
 دادند چون بدر خانه او رسید پیری دیدنش دے پسرے امر و صاحب جمال پیش او نشاند و صرامی و
 پیا پیش او نهاد و نوری از روی او می یافت در آمد و سلام کرد و نشست شیخ یوسف در

آمد و چندان سخن عالی گفت کہ ابو عثمان بنی رشید و گفت اے خواجه از برای خدا با چنین کلمات چنین سخن عالی شلہدہ این چہ حال است کہ تو داری با خمر و امر پس یوسف گفت این امر پس من است کہ کم کے داند قرآنش می آموزم و درین لکھن صراحی افتادہ بود بر دآستم و بر آب کردم تا ہر کہ آب خواہ بخور و کوزہ نہ آستم ابو عثمان گفت از برای خدا چرا چنین میکنی تا مردم میگویند ترا آنچه میگویند گفت از برای اے آن میکنم تا بچکچکے کینز کہ ترکی بعندے در خانہ بمن نفرتد ابو عثمان چون این بشنید در پائے ادا افتاد و دانست کہ درہ بلند دار کہ ہر کہ بصلاح مشہور است در کار ادراگے از ملامت باید نقل است کہ در چشم یوسف ابن محسن سرفی بود ظاہر دقتورے از غایت بخوابی از خواہش پرسیدند کہ عبادت اچون است گفت چون از نماز فارغ شود تار در بر باے بایستہ نہ کہ کند و نہ بخود پس از یوسف پرسیدند کہ نماز ایتان چہ عبادت است گفت نماز فرہینہ باسانی میگذارم اما بخواہم کہ نماز شب گزارم و بچنان ایتادہ ہاشم امکان آن نباشد کہ کبیرہ توانم گفت از عظمت ادانگاہ چیزے من در آید مرا ہم چنین دار و نداقت صبح و چون زبح بر آید فرہینہ بگذارم نقل است کہ دقتے بچیند نامہ نوشت کہ خدا ترا طعام نفس تو پشاند اگر این طعام چشاند پس زان بسخ بدین منی و گفت ہر امتی را صفوہ است کہ ایشان ودیعت خدا اند کہ ایشان از خلق خویش پنهان میدار و اگر ایشان درین است ہستند صوفیان اند و گفت آفت صوفیان در صحبت کوکان و در معاشرت امندا و در فیق و نان است۔

بیان حال شیخ ابو حفص مدد و رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرہ الاولیاء است کہ ابتداء حال ادان بود کہ کینز کے عاشق بود و تر انداشت اور گفتند کہ در شارتان نیشا پور جہودے جادو گر است تدبیر کار تو اکند ابو حفص میثاق

رفت و حال گفت دی گفت ترا چهل روز نماز بناید کردن و نه هیچ طاعت نیکو عمل خیر بدین ایام باین
 شرط ندیده تو کنم و از سحر بمقصود رسام ابوحنس چهل روز همین کرد بعد از آن جهودی طلسم کرد اما مراد حاصل
 نشد جهود گفت بیشک از تو چیزی در وجود آمده است و اگر نه یقین این مرادت حاصل میشد ابوحنس
 گفت سن هیچ کار خیر نکردم الا آنکه در راه میرفتم سنگی در راه بود آنرا از پا بگردانیدم تا که راه از وسط من
 نرسد گفت مبارک است از آنکه او ندی را که تو چهل روز فرمان اوصایح کردی و او از کرم اینمقدار رنج تو
 منافع نکرد ابوحنس بدست جهود تو به کرد و بهمان آهنگری میکرد و واقعه خود پنهان میداشت و
 هر روز یک دینار کسب کردی و شب بیدار دیشان دادی و در کلبه بیوه زنان انداختی تا بچکه ندانست
 دو وقت نماز خفتن در دیزه کردی و روزه بدان کنادی دقتی بودی که در مومنی که تره تراخیده بقیای
 آن برچیده فنا خویش کردی بدست برین روزگار گذشتی یکروز نایمانی در بازار میگذشت این مایه

یَعْلَمُ أَنَّكَ اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ وَقَبْلَ اَلْهَمِّ مِنَ اللّٰهِ
 مَا لَمْ يَكُنْ لِيْ اِلْحَاسِبُوْنِ - دلش بدین آیه مشغول شد و چیزی بوی در آمدن خود گشت دست در
 کوزه کرد و آهین تفتیده بپیر دل کرد و برندان نهادن شاگردان نگاه کردند و آهین در دست او دیدند
 که میگردد ایند گفتند اے استاد این چه حال است او بانگ بر شاگردان زد که بنید گفتند اے استاد
 بکجا زخم چون آهین پاک شد پس ابوحنس نزد باز آمد آهین تفتی در دست خود دید بپسند و این سخن
 بشنید که چون پاک شد بکجا زخم نمره بز و آهین از دست بپسند و دوکان بفارت داد و گفت ما
 چندین گاه خواستیم به تکلیف که این کار را کنیم و نه کردیم تا آنکه این خدمت جلد از دے ما را از اباستاند
 و اگر چمن دست از کار میداشتم تا کار دست از من نداشت فامده نبود پس ر دے ریاضت سخت
 نهاد و عورت در اقب پیش گرفته چنانکه نقل است که در همایی ادا حدیث استماع میکرد و بی غیرت
 گفتند تو جوانی آئی گفت من سی سال است بخوابم که داد یک حدیث دهم کنی تو انم داد سماع دیگر

حدیث چون گفتم گفتند آن حدیث کدام است گفت میفرماید رسول علیہ السلام میں حسن اسلام
 الموعود ثلاث سالایغنیہ از نیکوئے اسلام مردانست کہ ترک کند چیزے را کہ بکارش نیاید **نقل** است
 کہ روزے پیادان بصرائے رفته بودند سخن میگفت وقت ایشان خوش شد آہوے از کوه بیامد دسر
 بر کنار ابو حفص بنہاد ابو حفص طمانچہ بر روی خود زد و فریاد کرد آہو برنت شیخ بحال خود باز آمد آہا
 سوال کردند کہ این چه بود گفت چون وقت مانوش شد در خاطر آمد کہ کاٹکی گوشت فستے بودی
 تا بریان کردی تا بران را خوراندی تا آش پراگندہ نشدندی چون در خاطر بگذشت آہو
 بیامد پس یاران گفتند بیچ کے را کہ با حق تعالیٰ چنین حال بود فریاد کردن و طمانچہ زدن
 چه معنی دارد شیخ گفت کہ مراد در کنار نہادن از زانہن و از سیردن کردن است اگر حق تعالیٰ
 نیکی با فرعون خواستی بر مراد در دخیل روان نکردی **نقل** است کہ مے ہر وقت کہ در شتم شدی
 سخن در خلق نیکوگفتی تا ختم ادسا کن شدی انگاہ بہ سخن دیگر شدی ابو عثمان چیری گوید کہ روزے
 بیش ابو حفص رنم میوزی چند پیش ادہادہ دیدم یکے برداشتم و در زبان نہادم و بے محبت و خلق
 من گرفت و گفت اے خاین میوز من از چہ وجہ خوردی گفت من از تو دل تو دادم بدو اعتماد
 دارم و نیز دانستم کہ ہر چہ داری اینار کنی گفت اے جاہل من بدو اعتماد نہ دارم تو بدو دل
 چون اعتماد داری بپاکی حق کہ عمر سیت تا برہو اے آن می زخم و نمیدانم کہ از من چہ خواہد آمد
 کہے کہ در دن خویش نداند دیگرے در دن او چگونہ داند و ہم ابو عثمان گوید کہ با ابو حفص خانہ
 ابو بکر حنفیہ بودم و جمعہ از اصحاب آنجا بودند از درویشے یاد میکرد و گفتیم کاش کہ حاضر بودی
 شیخ گفت اگر کاغذ بودی رقعہ نوشتی تا بیادی گفتیم اینجا کاغذ ہست گفت خداوند خانہ بآزار
 رفتہ است اگر مردہ باشد و کاغذ مر دیگرے را شدہ باشد یعنی از واثقان او پس مرا نشاناید برین
 کاغذ چیزے نوشت و **نقل** است کہ ابو عثمان گفت ابو حفص را گفتم کہ مرا چنان روشن غلو

کہ مجلس علم گویم گفت ترا چه برین آورده است گفتم شفقت بر خلق گفت کہ شفقت تو بر خلق تا بہ چه حد است گفتم تا بدان حد است کہ اگر حق تعالیٰ مرا بوجہ عاصیان در دوزخ برد و عذاب کند رو دادارم گفت اگر چنین است بسم اللہ تا چون مجلس گوئی اول دل خود را بندہ و تن خود را کہ جمع آمدن مردمان ترا ضرر نکند کہ ایشان ظاہر تمام را قبت کنند و حق تعالیٰ باطن ترا پس بمنبر آدم ابوحنس پہنان در گوشہ نشست چون مجلس باخو رب سائے برخواست و پیراہن خواست در حال پیراہن خود بیرون کرد و بوسے داد و ابوحنس فرمود یا کذاب انزل عن المنبر کو گفتم چہ دروغ گفتم گفت دعویٰ کہدی کہ شفقت من بر خلق بیش ازان است کہ بر خود در صدقہ دادن سبقت کردی تا فضل سابقان ترا باشد و در ابتر خواستی اگر دعویٰ تو راست بودی زمانے درنگ کردی تا فضل سابقان دیگرے را باشد پس تو کذابی و منبر نہ جائے کذاب است نقل است کہ ابوحنس بکرزد در بازار میرفت جہو دے پیش آمد شیخ در حال بیفاد و بیوش شد چون بیوش باز آئے سوال کردند گفت مردے را دیدم کہ لباس عدل پوشیدہ و خود را دیدم لباس فضل پوشیدہ و تریدم کہ نیاید کہ لباس فضل از سر من بکشد و در ان جہو دے پوشاند و لباس عدل ز دے بر کشند و در من پوشانند و ہم دے گوید کہ سی سال چنان بودم کہ حق را خشکین بیدیکہ کہ درین می نگریست بجان اللہ آن چہ سوز و بیم بودہ باشد اورا در آن حال نقل است کہ ابوحنس را عزم حج شد و اعلیٰ بود تازی نیدانست چون بغداد رسید میریدان دے با ہم گفتند کہ نقصائے عظیم باشند تازبان ایشان را ندانند پس جنید میریدان را با استقبالش فرستاد شیخ در حال تازی گفتن آغاز کرد چنانکہ اہل بغداد از فصاحت او تعجب ماندند و جمعی از اکابر پیش او جمع شدند و از فنوت سوال کردند ابوحنس گفت عبارت شمارا است شاگردیند جنید گفت کہ فنوت نزدیک من آنست کہ فنوت از خود نویزی و آنچه کردہ باشی آزا بخود نسبت نہی کہ این من کردہ

ابو حفص گفت نیکو است آنچه گفتی اما فوت نزدیک من انصاف دادن و انصاف ناطلبیدن است
 جنید گفت در حل آرید ای اصحاب من ابو حفص گفت این سخن راست نیاید جنید چون بشنید گفت
 برخیزید ای اصحاب من که زیادت آورد ابو حفص بر آدم و ذریت او در جو امر دی یعنی خطی گردد
 اولاد آدم کشید و جو امر دی که جو امر دی این است که او میگوید و حال ابو حفص این بود که اصحاب خود
 بسیار مذهب و با ادب داشتی و هیچ مرید را زهره نبود که در پیش او نشسته و چشم بر روی او باز
 نتوانسته انداخت و نه بی امر انداخته پس ابو حفص سلطان دانشسته بودی جنید گفت اصحاب
 خود را آداب لطیف آموخته ابو حفص گفت تو عنوان نامه پیش منی اما از عنوان دلیل تو ان خست
 که حسیت در نامه ابو حفص گفت دگر زیره باد علوانی بفرا تا با سازند اشارت بریدان کرد تا ساخته
 بیاوردند ابو حفص گفت بر سر حالی بنهید در وان کنید تا بجای که مانده شود برود خانه که برسد آقا و بد
 هر که از خانه بیرون آید او را بد حال چنین کرد که میرفت آخر مانده شد و طاقت نماند برود خانه رسید
 آقا و داد خداوند خانه گفت اگر ندیدم باد علوا آورده در آئی حال گفت عجب کردم از و پرسیدم
 که این چه حال است و تو چه دلتی که من زیر باد علوا آورده ام گفت دوش در مناجات در غلام
 گذشت که مدتی است تا فرزندان من از من زیر باد علوانی طلبند و اتم که بر زمین می افتاده باشد
 نقل است که مرید بود در خدمت ابو حفص بسیار با ادب جنید رعمه الله علیه چند بار روی
 نگریست که او را خوش آمده بود سوال کرد که چند سال است که این در خدمت شماست ابو حفص
 گفت ده سال است گفت ادبی تمام دارد و فزنی عجیب و شایسته جوانی است ابو حفص گفت
 آری بریزده هزار دینار در راه باخته است و هفتده هزار دام کرده در باخته است و هنوز زهره
 آن ندارد که از ما سخنی پرسد پس ابو حفص رو بر بادیه نهاد و گفت ابو تراب را دیدم در بادیه و من
 شانه زده روی من خورده بودم بر کنار حوض رفتم تا آب حوضم در تکیه فرو رفتم ابو تراب گفت

ترا پیشانده است اینجا گفت میان علم و یقین انتظار میکنم تا غلبه هر کدام را بدین اگر علم غالب آید
بر یقین آب خورم و اگر یقین بر علم غالب آید آب بخورم و در دم ابو تراب بر من دعا کرد و گفت برو و در
روزگار تو بزرگ شود پس ابو خض بکه رسید جاشی ماسکین را دید مضطرب و مانده خواست که در حق
ایشان انعامی کند مالتی بر دے ظاهر شد دست فرا کرد و شک بر داشت و گفت بعزت تو اگر
چیزی نمیدی جمله قادیل مسجد را بشکنم این گفت و در طواف آمد در حالیکه آمد و صرة زربا آورد
و بدو داد پس بر درویشان خرچ کرد و بغداد آمد.

بیان حال شیخ حمدون قصاص رحمه الله علیه

در تذکرة الاولیا است که دے در تقوی چنان بود که شبی بر بالین دوستی بود در حالت نزع
چون آن دوست وفات کرد و چراغ به نشاند و گفت این ساعت این چراغ و ارث راست
ما را روانی باشد سوختن آن و گفت روزی در بازار نیشاپور میرفتم عیاری بود بفتوت معروف نام
دے نوح پیشم آمد گفتم یا نوح جو امزدی چیست گفت جو امزدی من یا جو امزدی تو گفتم از هر دو بگو
گفت جو امزدی من آنست که قبا بر دهن کم و مرغ در پوشم و مالت مرغ در پیش گیرم تا صوفی شوم
و از شرم قلن در آن جامه از مصیبت پر میزنم و جو امزدی تو آنست که مرغ برون کنی تا بخلق
و خلق بتو نرفته نگردد پس جو امزدی من حفظ شریعت بود و اظهار آن و حفظ حقیقت بود و بر
اسرار و این اصلی عظیم است. نقل است چون کار او عالی شد کلمات او منتشر شد کار نیشاپور
گفتند ترا سخن باید گفت گفت مرا سخن گفتن نشاید گفتند چرا گفت از آنکه دل من هنوز در دنیا
و جاه بسته است سخن من فایده ندهد و در دلها اثر نکند پس سخنی را که در دلها اثر نکند گفتن آن
بر علم است نه آنکه در دل بود و بر شریعت است سخنان و سخن گفتن آنرا مسلم بود که بخاموشی آوردن

باطل شود و چون بگویند غلط بر خیزد۔

بیان حال شیخ منصور عمار رحمت اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیاء است کہ بسبب توبہ و سوائے آن بود کہ در راه کاغذی یافت۔ **بسم اللہ الرحمن الرحیم** ۵ و در آن نوشته بود بر داشت جامے نیافت کہ نہ بخورد شب بخواب دید کہ گویند بحر می آید آن رقعہ را داشتی در ملک بر تو کشاویم پس بدستہ ریاضت کشید۔

نقل است کہ جوانی بجلین من مشول بود چہار درہم بعلامی داد بر اے نقل مجلس خود غلام در راہ بجلین منصور عمار رفت و سوائے توقف کرد تا چہ گوید منصور از برائے درویشی چیزے نیافت

گفت کیست کہ چہار درہم بدہ تا چہار دعا اورا کشم غلام گفت بیچ بہتر ازین نیست پس آن چہار درہم بداد منصور گفت بگو چہ دعا بخوانی گفت اول آنکہ آزاد گردم دوم آنکہ خواجہ مرا توبہ نصیب شود سوم آنکہ مومن چہار درہم باز دہد چہارم آنکہ خدا بر من و بر خواجہ من در حاضران مجلس و بر تو رحم کند منصور عمار بہین دعا کرد غلام بخانہ رفت خواجہ گفت کجا بودی و چہ آوردی گفت بجلین منصور عمار بودم و چہار دعا خریدم بدان چہار درہم خواجہ گفت کدام دعا است غلام حال باز گفت خواجہ گفت ترا آزاد کردم و توبہ کردم خدا را کہ ہرگز خمر نخورم و بھوش چہار درہم چہار صد درہم تو بخشیدم باقی آن چہارم بن قلی تدار داد کہ بدست من بود کہ درم شبانہ بخواب دید کہ ہاتھے آواز داد کہ انچہ بدست تو بود با لیمی خود کردی انچہ خواہ با است مانیز کردیم بر تو در غلام تو در منصور و بر بلیان اورا دیم نقل است کہ روزے مجلس میگفت یکے رقعہ بوس داد کہ در آن یک بیت تازی نوشتہ بود کہ مضمونش این است یعنی کیکہ خود متقی نیست و خلق را بہ تقوی میفرماید چو طلبیہ است کہ علان دیگران کند و خود از ہمہ بیار تر منصور گفت اے مرد تو بقول

عمل کن کہ قول و علم من ترا سودا رہے دو تفصیر من در گل ترا زبان ندارد۔

بیان حال محمد بن عاصم الانطاکی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الادلیا است کہ یکے از دوسے پرسید کہ تو شاق مدانی گفت نہ گفت چو آگفت بجهت آنکہ شوق بنات بود چون غائب حاضر شود کجا شوق بود و گفت چون با اہل وجد نشینید بصدق نشینید کہ ایشان جاسوسان دلہا اند یعنی در دلہائے شہداء و آئین نقل است کہ شبے سی کس از اصحاب دے جمع شدند و سفر ہنہا دند و نان اندک بود شیخ پارہ پارہ کرد و چراغ برگرفت ہا چون چراغ آوردند ہمہ پارہ ہا بر جا بودند کہ بچکس بخندہ بود بطریق ایثار کہ مریدان و فرزندان را چنین تربیت کردہ بود۔

بیان حال شیخ عبد اللہ بن خلیق رحمۃ اللہ علیہ

در تفحات است کہ فتح موصلی گوید اول کہ اورا دیدم از من گفت لے خامسانی اعضا ہماہر چیز بیش نیست چشم و زبان و دل و ہوا بہم جابے منکر کہ نشاید و زبان چیزے گو کہ خدا در دل غلام تو آن دارد و دل نگہدار از خیانت و کبر بر مسلمانان دہوا نگاہ دارد و ہر دہیج مجواز ہوا اگر این ہر چہاہ ہدین صفت نباشد خاکستر بر سر باید کہ در آن تفاوت تو بود و گفت ہر کہ باطل بسیار خنود و علالت طاعت از دل و بیرون رود۔

بیان حال خواجہ حبیب بغدادی رحمۃ اللہ علیہ

در تذکرۃ الادلیا است کہ چندی ہفت سالہ بود کہ سری اہدای حج برد و در مسجد حرام مسئلہ شکر

میرفت در میان چهار صد پیر هر کس قس می گفتند تبری با جنید گفت که تو نیز چنین بگو جنید گفت
 که شکر آنست که نیت که خدا ترا داده است بدان نعمت در دے عاصی نشوی و نعمت را
 سزای مصیبت نازی چون جنید این گفت هر چهار صد پیر گفتند احسنت احسنت یا قوت
عین الصدیقین و همه اتفاق کردند که بهتر ازین نتوان گفت زود باشد که حظ تو
 از خداے زبان تو بود من می نگریسم که سرتی چه گوید پس شیخ گفت این از کجا آردی
 گفتم از مجلس تو پس به خدا و آمد نقل است که دے در بغداد ابلیس فرشته کردی دهر روز
 به دوکان می شدی پرده فرو رفتی و چهار صد رکعت نماز کردی مدتی برین گذشت دهکا
 ر ما که دعا بود در دلیز تری آنجا نشست به پاسانے دل شول شد و سجاده در عین مراتب
 باز کشید تا هیچ چیز دون عن بر خاطرش گذر نکند چهل سال چنان نشست چنانکه سی سال نماز
 خفتن بگذار دی و بر پای ایستادی تا صبح انشا الله گفتی دهم بدان و صومرا صبح گذاردی
 و گفت چون چهل سال گذشت مرا گمان شد که بمقصود رسیدم در ساعت بلطف آواز داد که
 لے جنید دنت آن آمد که گوشه زمار تو بنمایم چون آن شنیدم گفتم خداوند چه گناه است
 ندای آمد که لے جنید گنایم بزرگتر ازین چه بود که تو هستی آبی سر دبر آورد و گفت من بیک
للمواصل علی فکلی حسنة خلقی پس جنید در آن خانه نشست و هر شب انشا الله میگفت
 مخالفان در کار او زبان دراز کردند و حکایت او با خلیفه گفتند خلیفه گفت که او را بے
 محبتی منع نتوان کرد گفتند خلق بسخن او در فتنه می افتد خلیفه کنیز کے داشت که بسی هزار
 دنیا رخ پوده بود و بحال دکهے ندیده باشد و خلیفه عاشق او بود و فرمود تا او را به لباس
 فاخره و جوهر نفیس بپاراسند و گفتند که بخلان جا پیش جنید ر د ر وے خود بکش و خود را
 و جامه و جوهر را بروے عرض کن و بگو که من مال بسیار دارم و لم از کار جهان بگریزه

آمدہ ام کہ مرا بخوابی تا در صحبت تو روی در طاعت آرم و لم بپیکس قرار نگیرد الا بتو خود را بروے
عرض کن و حجاب بردارد درین باب حدے بلوغ ناپس خواہے با او ہمراہ کرد کنیز کس با خادم پیش
شیخ آمد و آنچه تقریر کرده بود و چند ازان بجا آورد و جنید را بے اختیار چشم بروے افتاد و خاموش
شد و هیچ جواب نداد کنیز کہ خود آن حکایت بکر میکرد و جنید سر در پیش انگندہ ناگاہ سر برد آورد و گفت
کہ آہ آہ و در آن کنیز کہ مید در حال بنفیتا دوہم و خادم بر رفت و با خلیفہ گفت کہ حال چنین شد
خلیفہ را آتش در جان افتاد و پشیمان شد و گفت ہر کہ بامردان خدا آن کند کہ نباید کرد آن جنید
کہ نباید دید بر فراست و پیش جنید آمد و گفت چنین کس را پیش خود نتوان خواند پس گفت لے
شیخ دلت داد تا چنین صورت را بوزی جنید گفت لے امیر المؤمنین ترا شفقت بر مومنان
است کہ خواستہ تا ریاضت و بخوابی و جان کنندی چہل سال مرا بباد و ہی من خود در میان
کیم مکن تا نہ کند بعد ازان کار جنید یا اگر رفت و آوازہ او در عالم رسید و در ہر چہ اورا انتحار
میکردند ہزار چندان بود و در سخن آمد تا و فکیکہ گفت بامردمان سخن نگفتم تا کسی کس از ابدال
اشارت کرد نہ کہ می باید کہ تو خلق را بعد از خودانی دگفت من ابن تصوف بفیل و قال مگر نفتم
و جنگ کار نہ او بدست نیاردم اما از سر گرنگی و بخوابی یا نفتم و دست برداشتن از دنیا و
بریدن از آنچه دوست داشتہ ام و در چشم آراستہ بودم و گفت روزگارے چنان گذاشتم
کہ اہل آسمان و زمین بر من گریستند باز چنان شد کہ بر غیبت ایشان گریسم اکنون من آشنم
کہ نہ از ایشان خبر دارم و نہ از خود و گفت دہ سال بدرد دل نشستم و پاسانی دل کردم
تا دہ سال دل مرا نگاہ داشت اکنون بست سال است کہ من نہ از دل خبر دارم و نہ دل از من
و گفت خدا ایستای اسی سال بزبان جنید بخلق سخن گفت و جنید در میان نہ و خلق را خبر نہ
و گفت اگر فردا مرا خدا گوید کہ مرا بہین نہ بینم گویم کہ چشمم در دوستی غیر بود و بیگانہ و صراغیت

از دیدار بازمی دارد که در دنیا به واسطه چشم می دیدیم و گفت بست سال تکبیر اول زن فوت
شد چنانکه در نماز اگر مراندیشه دنیاوی در آمدی آن نماز را فضا کردی و اگر اندیشه بهشت
و آخرت در آمدی سجده سهو کردی یک روز اصحاب را گفت اگر دانشی که نماز برون فریضه
در رکعت فاضلتر از نشستن باشد بودی هرگز با شانه نشستی و نقل است که جنید پوخته روز
داشتی چون یاران در آمدند به ایشان روزه کشادی و گفتی فضل مساعدت با برادران
کم از فضل روزه نبود نقل است که جنید جامه برسم علما پوشیده اصحاب گفتند چه باشد
اگر بخاطر اصحاب مرقع پوشی گفت اگر دانشی که مرقع کار به برآمدی از آهن دآتش لباسی ساخنی
و پوشیدی ولیکن سهرامست دریا طعم ندای میکنند که لیس الا اعتبار با الحقیقه انما
الاعتبار با الحقیقه چون سخن جنید بلند شد سری سقطی گفت ترا وعظ گفتن باید جنید مترو
شد و میگفت با وجود شیخ ادب باشد سخن گفتن تا شب پیغمبر علیه السلام را خواب دید که فرمود
سخن گو با مدبر خاست تا با سری گوید سری را دید بر درایت ده میگوید در بند آن بودی که دیگران
ترا گویند که سخن گویا اکنون با من صطفی علیه السلام باید گفت که سخن ترا سبب نجات عالم گردانده
است چون با التماس مریدان گفتی و بشفاعت مشایخ بغداد گفتی و از گفته من نگفتی اکنون که
پیغمبر علیه السلام فرمود گفتن باید جنید از دایه اجازت خواست و استغفار کرد و از سری گفت
تو چه دانی که من پیغمبر را خواب دیدم سری گفت من حق تعالی را خواب دیدم که فرمود من را
را فرستادم که جنید را بگویم تا بر منبر سخن گوید گفت بگویم باین شرط که از چهل تن زاید نباشد
چنانچه روزی مجلس گفت چهل تن آنجا حاضر بودند سیزده تن جان دادند و بست و دویست
شدند تا ایشان را بر گردن نهاده بخانه بردند و توبه در مسجد جامع مجلس میگفت غلامی ترسا
بطریق امتحان در آمد و کس ندانست که این ترسا هست گفت ایها الشیخ قول بیامبر است

انقوا فراسه المؤمن فانه ينظر بنور الله جنید گفت آری که مسلمان شوی و
 زمار ببری که وقت مسلمان شدن است در حال مسلمان شد و خلق خلکو که در نقل است
 چون جنید چند مجلس کرد و بعد آن ترک کرده در خانه ستوازی شد هر چند خواستند اما بن
 نکر دو گفت مرا خوش بینی آید که خود را ملک کنم باز بعد مدتی بر منبر شد سخن آغاز کرد بی آنکه
 کسی درخواست باشد گفتند درین چه حکمت بود گفت در حدیث یافتیم که رسول علیه السلام
 فرمود که در آخر زمان زعم قوم آنکس بود که بدترین ایشان بود و ایشان را وعظ گوید پس من
 خود را بدترین خلق میدانم براسی راستی سخن پیغمبر علیه السلام میگویم تا سخن او را خلاف نگوید
 با شتم یکم از دوی رسید که باین درجه پنجم رسیدی گفت چهل سال بر در سری سقطی شب
 بر یک قدم مجاهده ایاده بودم نقل است که دریم گفت روزی در بادیه میرفتم عجزه را
 دیدم عصا در دست گرفته در میان بسته مرا گفت چون بنیاد ادرسی جنید را بگوئی شرم
 نداری که حدیث او در پیش تو ام کنی چون رسالت گذاردم جنید گفت مواذ الله که ما حدیث
 او پیش از میگویم که او حدیث نوزان کرد و جعفر بن نصر گوید که جنید در می بمن داد که انجیر و زیت
 لبتان بخورم چون روزه کشا دیک انجیر در دهان نهاد پس بینداخت و بگریست مرا
 گفت بردار فتم چه بود گفت با تعلق آواز داد که شرم نداری که چیز را که براسی ما
 بر خود حرام کرده باشی باز گرد آن میگرددی نقل است که یکبار رنجور شد گفت اللهم شفنی
 با تعلق آواز داد که ای جنید میان بنده و خدا چه کار داری تو در میان میاد آنچه بفرموده
 متول باش و بد آنچه ترا مبتلا کرده اند صبر کن ترا با اختیار چه کار نقل است که یکبار بیاد
 درویشی رفت دی می نالید گفت از که می نالی درویش دم در کشید گفت این صبر با که می کنی
 درویش زیاد بر آرد و گفت آه نه سالان نالیدن است و نه قوت صبر کردن نقل است

یکبار بنصیر را پائے در درخت خواند و بر پائے رسید باقی آواز داد که شرم نداری که کلام ما را در حق نفس خود صرف میکنی نقل است که بزرگی پیش جنید میرفت ابلیس را دید که از پیش او گریخته می آید چون آن بزرگ پیش جنید رفت ویرا دید گرم شده و خشم بر او پدید آمده یکبار امیر بنجائید گفت ای شیخ شنیده ام که ابلیس را بر پیران دست رس نبود و بیشتر دست رس دے بر فرزند آدم آنوقت بود که او در خشم آید و تو این ساعت در خشمی و ابلیس را که از تو میگریخت بر خود دست داده جنید گفت نشنیده دندانت که با خود در خود بخشم نشویم بلکه حق در خشم شویم لاجرم هیچ وقت ابلیس از جانش نگریزد که آنوقت که در خشم شویم و خشم دیگران بخود نفس خود باشد و آنرا آن بود که حق تعالی فرموده که

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم گویند من هرگز استغافه خواستی نقل است که جنید خواست که ابلیس را به بنید روزی بدر مسجد استاده بود که پیری را دید که از دور می آید جنید را از دیدنش وحشت پدید آمد گفت تو کیستی وی گفت من آرزو دے تو ام گفت یا ملعون چه چیز نرا از سجده آدم باز داشت ای گفت یا جنید ترا چه صورت بندد که من غیر او را سجده کنم جنید گفت من متحیر شدم و سخن او بسر من نداد که ای جنید چگونه دروغ میگوئی اگر تو بنده بودی امر از رامتقاد بود دے و از امر بیرون نیامدی و بهیچ نفرت نکردی ابلیس این بشنید و باگی کرد و گفت بالله مرا سختی و ناپدید شد نقل است که شبی روز سه گفت لاحول و لا قوه الا بالله جنید گفت این گفتار تنگدلان است و تنگدلی از دست داشتن رضا بود بقضایکی پیش جنید گفت که برادران دین درین زمانه عزیز شده اند و نایاب جنید گفت اگر کسی را می طلبی که که مؤمن و کشف عزیز است و اگر کسی را می طلبی که تو مؤمن است او کشف این چنین برادران پیش من بسیار اند نقل است که بنی بامریدے میرفت در راه سگهای بانگ کرد جنید گفت بلیک بلیک مرید گفت این چه حال است گفت فوت و ودمه سگها از تهر حق تعالی دیدم و

آید از اذن قدرت حق تعالی شنیدم سگ را در میان ندیدم لاچرم لبیک جواب دادم و بگوشه
 زانیکه گریست پرسیدند که سبب چه است گفت اگر بلا اژدها گردد و ادلی کسے من باشم که لقمه او خود
 سازم و بار نهیم عمره گذاشتم در طلب بلا و بنود با من میگویند که ترا چندین بندگی کجا که بیلار ما از د
 نقل است مردی در مجلس جنید برخواست و سوال کرد جنید را بنحاطر آمد که این مرد تندرست
 است کسب می تواند کرد سوال حرام است چرا بر خدا این بذلت می نهند پس آنشب در خواب
 دید که طبعی سر پوشیده پیش او نهادند او را گفتند بخور چون سر پوش برداشت سائل را مرده بران
 طبع نهاد و دید گفت من گوشت مرده نخورم گفتند چرا دی در مسجد بخوردی جنید دانست که
 خبیث کرده ام بدل و بر او باطنی گیرند گفت از بهیبت آن بیدار شدم و طهارت کردم و
 در رکعت نماز گذاردم و بطلب آن در پیش رفتم دیدم که بر لب و جلّه نشسته در آن تیره
 ریزه پاکه شسته بودند از سر آب میگرفت سر بر آورد و مرادیده گفت اے جنید توبه نکردی از آنچه در حق
 نماندیشیدی گفتیم کردیم گفت برو هو الذی یقبل التوبه عن عباده و این توبه خاطر
 بجا داشتن است نقل است که در مجلس و یک برخواست و گفت دل کدام وقت خوش بود گفت
 وقتی که انکار نبود یک پا نقد دینار در پیش او آورد و جنید گفت که دیگر داری گفت بسیار گفت
 دیگر نمی باید گفت باید گفت بردار که تو بدین ادلے تری که من باایک بیتچ ندارم بیتچ نخواهم
 نقل است که در بغداد دو دوسه را آویخته بودند جنید رفت و پائے او بسید مردم اذان سوال
 کردند گفت هزار رحمت بروی باد که در کار خود مرده بوده باشد و اینکار چنان به کمال رسانید که
 سر در بر آن کار کرد و نقل است که شبی در دوسه بنحائ جنید رفت پیرا بنی یافت بگرفت رفت
 در بازار میگشت پیرا بن خود دید بدست دال که می فروخت و خریدار میگفت که آشنائی خواهم
 تا گواهی دهم که اذان تست تا بخرم جنید رفت و گفت من گواهی میدهم که اذان است تا بخرم

نقل است که یک پیش جنید شگایت کرد از گرگی و برنگی خود جنید گفت برو ایمن باش که او گرگی
 و برنگی را یکسند بدستش زنده و جهان را پر از شگایت کند بعد یقان و دوستان خود و برنگی
 شگایت مکن نقل است که جنید مریدی داشت که مال بسیار در راه شیخ خود باخته بود و دیگر
 هیچ نمانده بود جز خانه که در آن می ماند گفت ای شیخ چه کنم گفت بفروش و زیارت کار است
 انجام دهد برکت و بفرست شیخ از و گفت آن زرد و جلبله بنید از دست برکت و در دیلم بنید
 و بخدمت شیخ شد شیخ او را براند و خود را بیکانه ساخت و گفت از من بازگرد هر چند فی آمد
 می راند تا خود بینی نکند که من چندین زرباخه ام تا وقتیکه کارش انجام گرفت نقل است روزی
 در مجلس جنید جوانی را احسنی شد که از همه توبه کرد و هر چه داشت بفرست داد و چون مادر دید روغن
 ابل و عیال ادا کرد و هزار دینار در سینه گرفته پیش جنید آمد و در راه مردم از و گفتند که این
 زربخش جنید سیر که حضرت او بگوید دنیا داران نیست و خدمت ایشان را برین محقر کرده نتوان کرد
 و لاپ ر شده بدجله رفت و یک یک در آب ناخت بعد پیش جنید آمد جنید گفت ای
 جوان قدمی را که یکبار باید نهاد تو هزار بار نهادی برو که مرا نشای از دولت نیاید که یکبار باید نهاد
 درین راه هم اگر بچنین حساب کنی هیچ جائزی بازگرد و بیازار شو که بحساب صرف کردن جز
 به بازاری راست نیاید نقل است که مرید را صورت لبست که من بدرجه کمال رسیدم تنها بود
 مرا بهتر در گوشه رفت و مدتی به پشت تاجران شد که هر شب شترهای آوردند و گفتند
 که ترا به پشت می بریم او سوار شدی و میرفتی تا بجای رسیدی خوش و خوشم و خوشم با صورتها
 زیبا و طعای پاکیزه و آب روان تا سحر آنجا بودی چون آنجا خواب شدی خود را بصومعه خود
 یافتی تا رعونت در و ظاهر شد و پندارے عظیم در و سر زد و گفت مرا هر شب به پشت
 می برند این سخن بجنید رسید برخواست و بصومعه او رسید و دید بکبرے عظیم حال پرسید

همه بیان کرد شیخ گفت اسب ترا چون آنجا بر ندیده بار کاحول ولا قوه الا با الله
 العلی العظیم نه بگوئیم چون شب در آمد و دویار بردند و او بدین کار شیخ میکرد چون در آن
 موضع تجربه لاجول گفت آنقوم جمله بخروشید نند و رفتند پس و خود را در مزبله یافت استخوانها
 مرده در پیش نهاده بر خطائے خود واقف شد و توبه کرد و بصحبت شیخ رفت و دانست که
 مرید را تنها بودن زهر است نقل است که جنید غن میگفت مریدے نعره زد و شیخ او را منع
 کرد و گفت اگر بار دیگر نعره زنی ترا مجبور خواهم کرد پس شیخ غن میگفت آنمرد خود را بنگاه میداد
 تا بجای رسید که طاقش نماند و هلاک شد چون او را دید میان و لقی خاکستر شده بود نقل است
 که از مریدے ترک دینی بوجود آمد سفر کرد و مسجد شونیز به نشست جنید را روزی گذر آنجا افتاد
 در دی نگریست آنمرید در حال زهیمیت شیخ بیفتاد و سرش شکست و خون روان شد
 از هر قطره که بر زمین افتاد نقش اندید می آمد جنید گفت که جلوه گری میکنی یعنی بقا می بینی
 همه که در کان بالودر و کربار اندمردی باید که بحد ذکر برسد آن سخن بر جان او آمد در حال وفات
 کرد بعد از مدتی او را خواب دیدند پرسیدند که چون با فی خود را گفت سالهاے در اذیت
 نایم مردم اکنون بکفر خود رسیدیم و کفر خود را دیدیم و دین دور دور است و اینهمه پنداشت
 بائی کرد و نقل است که جنید را در بصره مریدے بود در خلوت گزیده اندیشه گناهی که
 در آئینه نگاه کرد و دی خود سیاه دید متحیر شد هر چند که کرد سودی نداشت از شرم روی بکس نمی
 نمود تا سه روز بر آمد پاره پاره آن سیاهی کم شد ناگاه یکے در بزد وے گفت کیست گفت
 نامه آوردم از جنید در آن نوشته بود که چرا در حضرت بابا ادب نباشی سه شبانه روز است
 که مرا گازی کردی و دن افتاد تا سیاهی رویت بسپیدی بدل شود نقل است که جنید را مریدے
 بود که روزی نکتے بروے رفتند از خجالت بر رفت و بخانه نیا مد تا یکروز جنید با اصحاب

خود در بازار میرفت نظارش بر آن میدانند و مرید از شیخ بگریخت بنید اصحاب را باز گردایند و گفت
ما امر شیخ از دام نفور شده است بر عتبات و رفت مرید باز نگریست شیخ را دید که میرفت گام گام
کرد و میرفت تا بجای رسید که راه نبود و روی بر دیوار نهاد و از شرم شیخ ناگه بروریدم به گفت
کجای آنی شیخ گفت جای که مرید را روی بر دیوار آید از شرم شیخ آنجا بجا آید پس در آنجا نگاه
برد و مرید بر قدم شیخ رفت و استغفار کرد چون خلق آن حال را بدیدند بختی در خلق پدید آمد و
لبسهای بی تو به کردند.

بیان حال شیخ عمر بن عثمان کی جرئت الله علیه

در تذکره الاولیا است که در روزی منصور حلاج را دید که چیزی می خواند گفت چه می نویسی
گفت چیزی می نویسم تا با قرآن مقابل کنم عمر او را دعای بد کرد و از پیش خود میجو کرد پیران گفتند
که هر چه بر منصور آمد از بلا بابیب دعای بد بود و نقل است که در روزی ترجمه گنجنامه بر کاغذ
نوشته بود و وزیر سجاده نهاده بود و خود به نهاری رفت در متون اخبار و شمس آمد خادم رفت
که آن جزو را بردار چون خادم رفت نیافت به شیخ گفت شیخ گفت کجاست بر دور رفت
آمر دکان این گنجنامه برده است زود باشد که دستهایش به برند و پایهایش به برند و بر دوشش کشند
و به سوزند و خاکستر او را بر باد دهند هر که او را بر سر کنج داری باید شدن او گنجنامه بدزد و
عین منصور آن ترجمه برده بود تا عاقبت منصور همان شد که بزبان او رفته بود اما ترجمه آن
گنج نامه این بود که گفت آنوقت که جان در قالب مبارک آمد علیه السلام آمد حضرت حق جمله
ملائک را فرمود که آئیم ترا سجده کنید همه ملائک کردند اما ابلیس گفت من نکنم اگر همه جان باختن
باید باز من و این سر معلوم کنم گوئیم نعمت کنند قبول است و اگر طاعتی و ناسق و مرانی گویند هم

قبول است لیکن سجدہ نکنم تا سر این نہ ہمیں پس بد بیخبت سجدہ نکرد تا آن سر را ندید و ندانست
 لاجرم پیکر از ملائکہ درآمد واقف نشد الا ابلیس و پیکر سر ابلیس ہم ندانست جز آدم
 پس خطاب آید از رب الارباب کہ مانگی در خاک بنادم و شرط کنج بنادان آنست کہ ہر تنی
 کہ آن گنج و بجائے گنج بیند او را سر از تن بردارند تا اذان سخن سرنگوید و بجائے غمازے
 نکند و من ترا نیز بکشم تا تو بجائے اذین سر دم نہ زنی ابلیس مضطر شد و گفت یا رب دین کا
 مہلت دہ دیکش مرا لیکن گنج در نظر من بنادند و این دیدہ بسلاست نزد صمصام لا
 ابائی فرمود کہ اِنَّكَ عَلَيَّ الْمُنْظَرَيْنِ ترا مہلت دادم و لیکن ستمہم گردایندم و اگر ملائکہ
 نکنم ستمہم در دوزخ گو باشی تا پیکر ترا راست گو نداند و گویند کَانَ مِنَ الْجِنِّ فَضُو
 عَن اَمْرِ رَجُلٍ و شیطان است راست کجا گوید لاجرم ملعون است و مردود و محذول
 و مجہول گنجنامہ عمر بن عثمان مکی این بود نقل است کہ عمر بن عثمان مکی در کتاب محبت مصنف
 خود نوشتہ است کہ حق تعالی دلہا را بیا فرید پیش از جانہا بہفت ہزار سال و در روز
 انس بداشت دہر روز سیصد و شصت بار دلہا را کہ است کرد انگاہ لطیفہ انس بر آن
 دنہا طاہر کرد و کلمہ محبت شنواید و سیصد و شصت بار گفت جال بر سر سنجے نکرد تا جملہ دوزخ و نگاہ کرد
 داز خود گرامی تر کسے را ندیدند و ہوا و فخرے در ایشان پیدا شد حق تعالی امر ایشان را
 انتحان کرد و سترادر جان بزندان کرد و جان را در دل نبوس گردایند و دل را در تن
 باز داشت انگاہ عقل در آن مرکب کرد و انبیاء را فرستاد و فرمانہا داد و انگاہ ہر کسے را از
 اہل انمقام پناز فرمود تا تن در نماز شد و دل در محبت پیوست و جان بقربت رسید و تر
 بوصلت قرار گرفت نقل است کہ عمر بن عثمان از حرم بجانب عراق بجنید و ثبلی و
 حریری نامہ نوشت کہ بدانید کہ شما پیران و عزیزان عراق اید کہ ہر کہہ اجمال کہتہ و زمین

حرم باید بگوید لم نکونوا بالغیۃ الا بشق الا نفسی و ہر کس باطراق و در گاہ عزت باید بگوید
لم نکونوا بالغیۃ الا بسواح و در آخر نامہ نوشت کہ این خطی است از عمر بن
عثمان و از پیران حجاز کہ اینہم با خود اند و بر خود اگر از شاہکے است کہ بہت بلند وار دگو در آید
دربین راہ کہ در وے کوہ آتشین است و دوی ہزار دریاے مغرق و مہلک و اگر این پایگاہ
ندارید و عوی مکنید بد عوی شیخ ندہند چون نامہ بکنید رسیدی پیران عراق را جمع کرد و این
نامہ بر خواند انکاہ جنید گفت بگوید ازین کوہ با چہ خوشتر است گفتند ازین کوہ ہمارا خوشتر
است تا مرد ہزار بار نیست نگر و دوی ہزار بار ہست نگر و دوی ہزار گاہ عزت زسد جنید گفت سن ازین
ہزار کوہ آتشین یکے بیش بسر برزدہ ام حمیری گفت دولت ترا کہ پارہ بریدہ من ہنوز قدیم
بیش بریدہ ام شبلی بہ ہائے ہائے گریست و گفت خفک ترا کہ یک کوہ آتشین بریدی و حکمت
اے حمیری کہ قدم بریدی من ہنوز گرد آن ہم از دور ندیدہ ام۔

بیان حال ابو سعید خدر از رحمتہ اللہ علیہ

در تذکرۃ الاولیا است کہ وے گفت مرا نمیزگرد ایند میان قرب و بعد من اختیار بعد کوم
کہ طافت قرب نہ اشتم چنانکہ لقمان حکیم را کہ حق تعالی نمیزگرد ایند میان نبوت و حکمت دی
حکمت اختیار کرد کہ طافت بار نبوت نہ داشت و گفت وے کہ شبے در خواب دیدم کہ دوزخ
از آسمان فرو آید نزد یک من و سوال کردند کہ صدق چیت گفتم الوفا ببالعمود گفتند
صدقت و باز آسمان شدند و نقل است کہ گفت شبے مصطفیٰ علیہ السلام را خواب دیدم گفت
اے ابو سعید مرادوست میداری گفتم یا رسول اللہ مرا معذور دار کہ چندان دوستی خدائے
عز و جل در دل من است کہ از محبت و دوستی تو باز نامہ رسول گفت نہ دانستہ کہ ہر کہ

خدا دوست دارد مرا نیز دوست داشته است نقل است که گفت وقتی بدش بودم آنجا رفتم
 ببینم غیر علی السلام را بخواب دیدم کمی آمد و بر او بکروم تکیه کرده من بیتی میخواندم و انگشت بر سینه
 خود میزد و فرمود اے ابوسعید این خیر است که شر این از خیرش بیشتر یعنی سماع نیکو نیست
 و نباید کردن نقل است که گفت شبی ابلیس را بخواب دیدم عصاره دایم تبار دے زخم
 با تفت آواز داد که اے ابوسعید عصاره بگذار که این ملعون از عصارے تو نه ترسد بلکه از آن
 نوری ترسد که در دل تست پس آن ملعون را بخواندم گفتم بیا گفت چه کنم شمارا که شما بندگان
 اید اینچنین مقربان را بد و فریغم گفت آن چیست گفت دنیا چون از من برگزشت گفت
 مراد شما لطیفه ایست که بدان مراد خود بیایم گفتم آن چیست گفت باکو دکان نشستن نقل است
 که ابوسعید خراز را دو پسر بودند یک پیش از دے ذوات کرد و دیرا شب بخواب دیدم گفت اے
 پسر خدا با تو چه کرد گفت مراد جوار رحمت خود آرد و دو کرا می فرمود گفتم اے پسر مرا وصیت
 کن گفت اے پدر هرگز به بدلی با خدا عزم و جل معالمت نکنی گفتم اے پسر زیادت برین
 گفت اے پدر طاقت نداری گفتم از خدا یاری خواهم گفت اے پدر میان خود و میان
 حق تعالی یکسیر این بگذار گویند دے بعد از آن ای سال زبیریت مگر گزیر این دیگر پوشید
 و گفت وقتی نفسم بر آن آرد که از خدا چیزی خواهم با تفت آواز داد که از خدا بجز خدا
 چیزی دیگر نخواهی الا جویم سخن او است که گفت شرم دارم که بر اے روزی چیزی جمع
 کنم بعد از آنکه او ضمان کرده است نقل است که گفت وقتی در بادی می رفتم گرسنگی بر من غلبه
 کرد نفس چیزی مطالبه کرد و گفت از خدا طعام خواهم گفتم طعام خواستن کار متوکلان نیست
 هیچ نگفتم چون نفس نا امید شد که دیگر ساخت گفت اگر طعام نخواهی صبر خواه قصد کردم
 تا صبر خواهم محبت حق مراد یافت آواز دے شنیدم که کسی میگید از من این دوست ما میگوید

که مابد و نزدیک و مقور است برین که هر که بجانب ما آید ما در اضافت نکذاریم تا او از ما قوت صبر بخوابد
و عجز و ضعف خود پیش می آرد و پندارد که نه او مارا دیده است نه ما او را دیده ام یعنی بطعام خواستن
محبوب شدی از آنکه طعام غیر ما است و صبر هم غیر ما است و گفت وقتی در بادیه شدیم بے زاد و راه
فاقد رسیدیم من بر منبر ای افتاد شادان شدم نفس گفت که سکونت یافتیم سوگند خوردم که در آن
منزل فرد دنیا یم گوری کندیم و در آنجا شدم آواز می شنیدم که اے مردمان در نملان منزل
یکه از اولیای خدا خود را باز داشته است در میان ریگ و بادیا بید جلست و دیدند و مرا
به بردند در منزل خود نقل است که گفت که یکچند گاه بهر سه روز یکبار طعام خورد می در بادیه شدم
سه روز هیچ نیافتم چهارم روز ضعیف در من پدید آمد طبع بجا دست خود طعام خواست بر جای
نشستم لطیف آواز داد که اختیار کن ازین دو سبب یکه را یا صبر خواهی رفع بستی را یا طعام
خواه سکونت نفس را گفتم الهی صبر پس تو نه در من پدید آمد و آواز ده منزل بے طعام و شراب
نقل است که گفت روزی بر کنار دریا جوانی دیدم مریض و پوینده و مجروح و آویخته گفتم که کجای
او میان است و معاشرتش نه چنان است چون در دوسه نگریم گویم از رسیدگان است
و چون مجروح دیدم گویم از طالب علمان است بیای تا بهر کم تا آنکه ام است گفتم اے جوان
راه بخند اے چیست گفت راه بخند و داد است یکه راه خواص دویم عوام ترا از راه خواص
هیچ چیز نیست اما راه عوام انیست که تو می سپری و معاشرت خود را علت وصول بحق می
بنی و مجروح را آلت حجاب می شمری و گفت که سوز بصر امیر فتم دو سنگ شبانان درنده
روی بمن کردند چون نزدیک من آمدند من رو بفرقیه نهادم بکس سفید در آئینان بود
بر ایشان حکم کرده و همه را از من دور گردانید و ایشان از من جدا شدند تا وقتی که دور شدم
نگاه کردم آن سنگ را ندیدم نقل است که روزی غن میگفت در ورع عباس الهندی

بگذشت و گفت یا ابو سعید شرم نداری که در زیر بنائے دو دایقی شسته و از جوش زبیده
 آب خوردی انگاه در درع سخن گوئی در حال تسلیم نمود و گفت که چنان است که تو میگوئی
 و سخن اداست که آفرینش دلهای دوستی آنکس است که بدو نکوئی کند وائے عجب آنکه در همه
 عالم خدا را محسن ندانند چگونه دل بدو بسیار دوگفت و ثمنی فقر بعضی بالعصی از غیرت
 حق بود از آن بایکدگر آرام گیرند و پرسیدند از او که عارف را گریه بود و گفت گریه از چندان بود
 که در راه باشد چون بمقائلی قرب رسد و طعام وصال برچشد گریه زایل گردد و از او پرسیدند
 از او که چون است که حق تو نگران به درویشان گیرسد گفت از برای سه چیز یکی آنکه آنچه
 ایشان از حلال نباشد هم آنکه بر آن موافق نباشند سیوم آنکه درویشان بارها اختیار کردند

بیان حال شیخ ابوالحسن نورئی حمه الله علیه

در تذکره الاولیاء است که از نواد در طریقت ادیکے آنست که صحبت بے ایشا حرام دانند و در
 صحبت ایشا رکن حق صاحب فرمان بحق خوشین و گوید که صحبت با درویشان فریضه است و
 عزلت ناپسندیده و ایشا را صاحب بر صاحب فریضه و آذر آوری ازان گفتندی که چون
 در شب تاریک سخن گفتی نور از دلبان او بیرون آید و چنانکه خانه تمام روشن شد و نیز ازان
 نوری گفتندی که بنور فراست از اسرار باطن خبر دادی و نیز گویند که او را صومعه بود و صحرای
 که همه شب آنجا عبادت کردی و خلق آنجا بنظاره شدند و شب نوری دیدے که می در خید
 و از صومعه او ببالای شدی و ابو محمد معازلی گفت که هیچکس ندیدم بعبادت نوری و
 در ابتدا اے حال چنان بود که هر روز باید از خانه بیرون آمدی که به دوکان میروم و فانی
 چند برداشتی و در راه صدقه کردی و در مسجد شدی و نماز کردی تا نماز پیشین پس به دوکان

آردی الهیانه پنداشتی که به و کان چیزه خورده باشد و اهل دوکان دانسته که بخانه خورده
 باشد چنان تا بست سال بهین نوع معاملات کرد و که به حال و مطلع نشد نقل است که
 گفت سالها مجاهده کشیدم و خود را بیزندان داشتم و پشت بر خلائین کردم و ریاضت بنفوس
 بر من راه کشاده نشد با خود گفتم که چیزی باید کرد که کار بر آید و نفس فرو شود پس گفتم ای تن
 تو سالها به هوا می راد خود خور دی و گفتی و دیدی و شنیدی درستی و گزینی و خفتی و عیش کردی
 و شهوات داندی این همه بر تو تاوان است اکنون در خانه روتا بندت بر نهم و هر حقوق
 حق است و گردنت تلاوه کنم اگر بدین بمانی صاحب دلتی شدمی و اگر نه در راه حق فرد
 شوی چهل سال چنین کردم و شنیدی بودم که دلهاست این طالع نازک بود هر چه ایشان
 بیند و شنوند سر این بدانند و من در خواب آن نمیدیدم گفتم قول بنیاد اولیا حق است
 اگر من مجاهده بر یکا کردم و این خلل از من است که آنجا خلافت را راه نیست انگاه گفتم
 اکنون که خود بر آیم تا بگویم که چیست بخود فرو گزستم آنست آن بود که نفس من بادل من
 یک شده بود و چون نفس بادل یک شده بود آن بود که هر چه بدلت آید نفس خط خود از دلت
 بستاند چون چنان دیدم داشتم که ازان بر جاس میماند که هر چه از درگاه حق بدل میرسد
 نفس خط خود می ستاند بعد ازان هر چه نفس به ان بیا سوی گرد آن نگشتم و چنگ و گیر
 زدمی شلا اگر او بانها در دروزه دیا با صدقه خوش بودی با باطلت یا با خلق در میان
 خلافت ادر می تا همه را بیرون انداختم و کام ما همه بریده گشت که امرار در من پدید آمد
 پس گفتم تو کیستی گفت من کام به کامی و گفتم اکنون با میدان خود بگوئی که کار من به
 کامی است و در من کار نامرادی است انگاه بدجل رفتم و در میان دوز و برق بایتام و گفتم
 زوم تا ما ہی در شست من نیفتد آخر در افتاد چون می کشیدم میگفتم الحمد لله که کار من نیک آمد

پر ختم و با صند گفتیم که مرا نتوانی چنین پدید آورده است گفت ای ابو الحسن آنکه ای افتاد اگر
 ما سب بودی کرامت تو بودی چونکه تو در میان آدمی فریب است نه کرامت که کرامت
 آن بود که تو در میان نباشی بمان اندران آزادگان چه مرد بوده اند نقل است که چون
 غلام خلیل بدشمنی این طائفه بر فاسق پیش خلیفه میگفت که جماعتی پدید آورده اند که سرودی گویند
 در قص میگویند و کفریات میگویند و همه روز تا شام میگویند و در سر و پای ما میروند و سخن میگویند و
 این قوس اندازند و با دقه اگر امیر المؤمنین فرمان دهد ایشانرا بکشند تا مذموب زنا و فساد متلاشی نشود
 که سر به باطلان زن کرده اند اگر این خیر از دست امیر المؤمنین بر آید در امانت منم بنوا جلیل
 خلیفه در حال فرمود تا ایشانرا حاضر کنند پس حاضر کردند اینها ابو حمزه و رویم و ثعلبی و ثعلبی
 و صغیر بودند در حقه امیر علیه السلام پس خلیفه فرمود ایشانرا بقتل آرند سیاف قصد کشتن رویم کرد
 ثوری بحسب و خود را در پیش فلکند و سحائے رویم نشست و گفت که اول مرا بقتل آرند
 طرب گمان و خندان سیاف گفت ای جوانمرد هنوز وقت تو نیست و شمشیر بر آن چیز نیست
 که کس شتاب زدگی کند بدان ثوری گفت که بنائے طریقہ با بر ایشانرا است و عزیز ترین
 خیر بای دنیا زندگی است من میخواهم که این نفسی چند که مانده است در کار این برادران
 کنم تا من نیز ایثار کرده باشم با آنکه یک نفس در دنیا زدیک من دوست تمام هزار سال آخرت
 است ادا آنکه این سرائے خدمت است و آن سرائے قربت و قربت بخد مت باش چون
 این سخن از وی شنیدند بخلیفه عرض کردند خلیفه را از وی انصاف قدم صدق او
 تعجب آمد فرمود که توقف کنند و بقاضی رجوع فرمود تا قاضی در کار ایشان نظری کند تا
 در کار ایشان نظری و گفت بجای ایشانرا منع نتوان کرد پس قاضی بدانست که صغیر در
 علوم کامل است و سخن ثوری شنیده بود پس خواست که ایشانرا در بحث علوم الزام دهد و گفت

ازین دیوانه مزاج شبلی چیزی از فقه پرسیدم که او جواب نتوان داد گفت که از بست دنیا
 زر چند زکوة باید داد شبلی گفت بست دینم دنیا را گفت این که کرده است گفت صدیق اکبر
 رضی الله عنه که چهل هزار دینار بداد و شیخ باز نه گرفت قاضی گفت این نیم دینار بیت
 که گفتی گفت غرامت آنرا که این بست دنیا را چرا نگاه داشت تا نیم دینار بیش باید
 داد قاضی خجل شد پس از توری مسله پرسید و حال جواب داد قاضی سخت خجل شد انگاه توری
 گفت ای قاضی این همه پرسیدی و هیچ نه پرسیدی که خدا را بامداد اندک قیام همه بدست
 و حرکت و سکون همه بدست و همه زنده اند بدو پائیده بشا هده او اگر یک لحظه از شاه
 حق باز مانند جان ایشان بر آید بدو خنچند و بدو غورند و بدو گیرند و بدو دروند و بدو
 بینند و بدو شنوند و بدو باشد علم این بودند آنکه تو پرسیدی قاضی متحیر شد و کس بخلیفه فرستاد
 که اگر آنها ملود زندیق اند من حکم میکنم که در روی زمین یک موصوفیت خلیفه ایشان را بخواند
 و گفت حاجت خواهی گفتند حاجت ما آنست که ما را از اموش کنی نه بقبول خود مشرف
 گردانی و نه برو خود هیچ کنی که ما را رد تو چون قبول تو و قبول تو چون رد تو خلیفه بسیار گریست
 و ایشان را بیکر اسنه تمام باز گردانید نقل است که توری یک روز مردی را دید که در نماز با محاسن
 حرکت میکرد توری گفت که دست از محاسن حق بردار این سخن بخلیفه رسانیدند و فقها اجماع
 کردند که او بدین سخن کافر شد او را پیش خلیفه بردند خلیفه گفت این سخن تو گفتی گفت
 بے گفت چرا گفتی گفت بنده اذان کیست گفت اذان خدا گفت محاسن اذان
 که بود گفت اذان کسی که بنده او بود پس خلیفه گفت اکمل الله که حق تعالی ما را از
 قتل و گناه داشت و گفت چهل سال است تا میان من و دل جدائی کرده اند که درین
 چهل سال هیچ آرزویم نبود و به هیچ چیز شهنشتم نبردم و هیچ نیکو در دلم نیامد و این اذان

وقت است کہ حق تعالیٰ را بشا ختم گفت از خدا خواستم کہ مرا عالمی دایم دہد ہائے آوازند
کہ اے ابوالحسن بروایم صبرنواز کہ والا دایم نقل است کہ روزے جنبید پیش نوری رفت ہے
بر تظلمی پیش جنبید در خاک فنا و گفت حیرت من سخت شدہ است و طاقت نماندہ سی سال
است کہ چون او پدید می آید من گم می شوم و چون من پدید می آیم او غائب میشود حضور او در
غیبت من است ہر چند کہ زاری میکنم میگوید یا من باشم یا تو پس جنبید اصحاب را گفت
بگریہ کہے ما کہ در ماندہ و محن و متحیر حق تعالیٰ است پس جنبید گفت اے نوری چنان
باید کہ بود اگر در پردہ شود و بتو اگر آشکارا شود بتو نباشی خود ہمہ او بود و نقل است کہ جبے
پیش جنبید آمدند و گفتند شبانہ روز است کہ نوری بیک حیثیت میگردد و میگوید اللہ اللہ
و بیچ طعام و خراب بخورده است و نہ خفتہ و نماز با بوقت میگذارد و آداب نماز بجای
آرد اصحاب جنبید گفتند ادبوشیار است و فانی نیست از آنکہ اوقات نماز نگاہ میدارد
و آداب بجا آوردن می شناسد پس این تکلف است نہ فانی را از بیچ چیز خبر نباشد
جنبید گفت چنین نیست کہ شما میگوئید کہ آنہا کہ در وجہ باشند محفوظ باشند پس خدا ایشانرا
نگاہ میدارد از آنکہ وقت خدمت از خدمت محروم مانند جنبید پیش نوری آمد و گفت
یا ابوالحسن اگر دانی کہ با او خردش سودے دار من نیز در خردش آیم و اگر دانی کہ سودے
ندار در رضا سلیم کن تا دلت مانع نشود نوری در حال خودش با ذات او گفت نیکو مسلمی کہ تویی
ما را نقل است کہ شبے شبلی محلے میگفت نوری بیامد و در کنار بایستاد و گفت السلام علیک
یا ابا بکر شبلی گفت و علیک السلام یا امیر القلوب گفت حق تعالیٰ راضی نشود ادا عالمی در علم
گفتن کہ آزاد در ظل نیار و اگر تو در عملی جاے نگاہ دارد اگر نہ فردا آے شبلی نگاہ کرد و خود را
راست یافت فردا آمد چہار ماہ در خانہ نشست و بیرون نیامد خلق جمع شدند و او را بیرون

آوردند بر منبر کردند نوری خبر یافت بیاید و گفت یا ابا بکر تو برایشان پوشیده کردی لاجرم بر
منبر نشاندند و من نصیحت کردم مرا بنگ اندند و بر من مزید ما انداختند غلی گفت یا ابراهیم
نصیحت کردن تو چه بود پوشیده کردن من چه گفت نصیحت من آن بود که مرا سر درون خلق خفای
را بخدا پوشیده کردن تو آن بود که حجاب شدی میان خدا و خلق پس تو کیستی که واسطه باشی
میان خدا و خلق خدا پس ترانه بینم من الا فضل نقل است که جوانی پاره پاره از صفا با
بعزم زیارت نوری بیرون آمد چون نزدیک رسید نوری مرید را فرمود تا یک فنجان
راه بخاروب و بربوب گفت جوانی می آید که بر درین حدیث تافه است چون و
برسد نوری از و گفت از کجای می آیی گفت از صفا مان و ملک صفا مان آید آن را که شکله
و هزار دینار و اباب و کنیز کے صاحب جمال هزار دینار خریدید میداد که مرد آنجا پس
نوری گفت اگر ملک صفا مان ترا کو شکله و اسباب و هزار دینار و کنیز کے صاحب جمال
هزار دینار خریدید میداد که مرد تو این طلب آبان مقابل کردی جوان در حال فریاد
بر آورد که مرا من نوری گفت اگر حق تعالی همزه هزار عالم را بر طبقه نهد و در پیش
مرید نهد و او در آن نگر و ستمش نبود که او حدیث خدا گوید نقل است که نوری با یک
لشسته بود و در دوزاری میگردید و زار میگردید چون آنکس بر رفت نوری روئے بیار آن کرد
و گفت دانستید که این شخص که بود گفت نه گفت ابلیس بود که میگردید من هم میگردیدم نقل است
جعفر خدای گفت که نوری در خلوت مناجاتی میکرد و من گوش میدادم تا چه گوید و مناجات این بود
که بار خدا یا اهل دوزخ را عذاب کنی جلا فریدی کان تواند علم و قدرت داردت قدیم و هر آئینه
دوزخ را از مردم بخواهی که در آن ناله ای بر آن که دوزخ را از من پر کنی و ایشان را به بهشت
بری جعفر گفت من تیر شدم انگاه بخواب دیدم که خدا تعالی می فرماید که ابو الحسن را بگو که ما ترا

بدین تعظیم شفقت بر خلق بخشیدم و نقل است که گفت شب طواف گاه خالی یافتم طواف میکردم هر بار
 که بجز اسود میرسد دعا میکردم و میگفتم اللهم ارزقنی حالاً وصفاً لا اتقصد منه پس یک روز اعیان کعبه آمدند
 شنیدم که یا ابوالحسن بخوابی که با ما برابری کنی ما نمیم که از صفت خود بر نمی گزیم اما بندگان را گردان میدیم
 تا بگویند از عبودیت پیدا کرد و ما نمیم که بر یک صفتم دمفت آدمی گردان است -

بیان حال ابو عثمان حسری رحمه الله علیه

در تذکرة الاولیا است که ابتدائے حال او آن بود که گفت پیوسته دلم از حقیقت چیزه
 ے طلبید در حالت طفولیت و از اهل ظاهر نفرتی داشتم و پیوسته بر آن ے بودم که جز این
 که عامه بران اند چیزه و دیگر هست و شریعت اسرار ے هست جز این ظاهر نقل است که
 روز ے بد بیرستان میرفت با چهار غلام در قفا کچه بنی کی بومی و یک کتیری و یک ترکی و دالی رین
 در دست و دستاری زر بفت گرانا به پوشیده و خوی بکاره دان مرا ے گفته رسید دید
 خر ے را پشت ریش دکلا سنی جراته میرا میکند و او را قوت آن نه که براند خمش آمد غلامی
 را گفت تو چرا با سنے و ے گفت ما براند ریشه که بخاطر تو گند و با آن یار تو باشم در حال جبهه حمیری
 که و و بر پشت دراز گوش پوشانید و دستار قبضی بر جای که زخم بودست در حال آن خن بران
 حال حضرت حق مناجاتی کرد ابو عثمان بنوز در خانه فرد دنیا ده بود که واقعه مردان بر دفرود
 آمد چون شوریدگان مجلس محیی معاذ افتاد از سخن محیی معاذ کار بر و ے کشاده شد از مادر
 و پدر برید و چید گاه در خدمت یحیی ریاضت کشید تا محیی از پیش شاه شجاع کرمانی رسید
 و حکایات شاه شجاع گفتند او را ای ے عظیم پدید آمدستور ے شدستور ے یافت و بگو
 شد خدمت شاه شجاع شاه او را باز داد و گفت تو بار خا خسته کرده و مقام یحیی رجا

است کہے کہ پروردگار ہوا و از دے سلوک نیاید بہ رجائے تقلید کردن کاہلی بار آور دو رجاء
 بھی را تحقیق است و ترا تقلید بسیار تضرع نمود و بستی روز بر آستانہ او معتکف شد تا شاہ
 عزم نیشاپور کرد نہ بارت ابو حفص و ابو عثمان ہا دے بیامد شاہ قبا می پوشید ابو حفص شہرا
 استقبال کرد و ثنا گفت پس ابو عثمان راغب صحبت ابو حفص بود اما شہمت شاہ اورا ازان
 منع میکرد کہ چیزے ظاہر کند شاہ غور بود ابو عثمان از خدا میخواست تا سبے سازد کہ لے آزار
 شاہ پیش ابو حفص ماندا زانکہ کار ابو حفص بلند و عظیم میدید چون شاہ عزم بازگشتن ساخت
 و ابو عثمان ہم برگ راہ ساخت روزے ابو حفص گفت بحکم انساب با شاہ کہ این جوان
 را بگذار کہ ما را بادی خوش است شاہ روے بہ عثمان کرد و گفت اجابت کن شیخ را
 پس شاہ بر رفت و ابو عثمان آنجا بماند تا دید آنچه دید و ابو حفص در حق ابو عثمان گفت کہ آن
 واعظ بھی بن معاذ اورا بزبان آورده تا کہے بصلح بیارند یعنی بھی نخست آتش بود کہے
 مے بالیت تا آنرا زیادت کند و کہے را بار لے آن بنود نقل است کہ ابو عثمان گفت
 کہ منوز جوان بودم کہ ابو حفص مرا از پیش خود براند و گفت کہ نخواہم کہ دیگر پیش من آئی من هیچ
 غلغلمہ دولم بارند کہ پشت بروے کم ہم جنان روے بسوے او کردہ باز پس میرفتم گرچہ
 تا از چشم او غائب شدہ و در شہم و در بر او جائے ساختم و سودا غنی ہریدم و از آنجا اورا میدیدم
 و عزم کردم کہ از آنجا بیرون نیایم جز بفرمان شیخ چون شیخ اورا چنان دید و آن حال شاہدہ
 کرد دیر انخواند و مقرب خود گردانید و دختر باد داد و سخن دے است کہ چہل سال است
 کہ خداوند مرا در ہر حالے کہ داشتمہ است کارہ بودم و مرا از مالی بجلے دیگر نقل نکردہ
 است کہ من در آن حال خشنماک بودہ ام ردیل برین سخن آنست کہ منکر می بود کہ اورا
 بدعوت خواند ابو عثمان بر رفت تا در سراے دے گفت ای شکم خوار انجی چہ نیست

باز کرد ابو عثمان باز گشت چون پاره راه رفت آواز داد که ای شیخ بیا باز گشت گفت بگوید
 داری در جردن چیزی که کمتر است برد شیخ برفت همچنین دیگر بار بخواند باز آمد گفت شک
 است بخور و باز گرد شیخ رفت همچنین تاسی بار بخواند و میراند شیخ می آمد و میرفت چنانکه هیچ
 تغییری در دے پدید نیامد بعد ازان این مرد در پلے شیخ افتاد دیگر است و توبه کرد و مرد
 شد و گفت تو چه می کردی که سی بار من ترا بخواری براندم یک ره تغیر در توبه پدید نیامد ابو عثمان
 گفت این سهل کاریست که کار سگان همچنین باشد که چون برای بردند و چون بخوانی باز آیند
 و هیچ تغیر در ایشان پدید نیاید این بس کارے نباشد که سگان با من برابر اند کار مردان
 کار دیگر است نقل است که روزی در راه میرفت که از بام طشت خاکستری
 بر سر او ریخت اصحاب در خشم شدند و خواستند که آنکس را جفا کنند ابو عثمان گفت که هزار
 شکر می باید که که کسی که من را آتش بود با خاکستری بادی صلح کنند ابو عمر گفت
 در ابتدا توبه کردم در مجلس ابو عثمان و مدت در آن بودم باز در محضیت افتادم و از فدا
 ادواض نمودم هر جا که اورا میدیدم میگفتم بختم روزی ناگاه بدو رسیدم گفت ای
 پسر بادشمنان منین مگر که معصوم و پاک باشی از آنکه دشمنان عیب تو بیند و چون تو معیوب
 باشی شاد شوند و چون معصوم بینند اندوه گین گردند اگر ترا معصیت کردن باید پیش ما آئی
 تا ما بلائی تو بجان بکشیم و لا دشمنی کافر گردی چون شیخ این گفت دلم از گناه سیر شد
 و توبه نمودم که دم نقل است که جوانی قلاشی در راه میرفت و در بانی در دست داشت
 و دست میرفت ناگاه ابو عثمان را بدید موی در زیر گاهو نهان کرد و در باب آئین کشید
 پنداشت که احتساب خواهد کرد ابو عثمان از شرافت نزدیک شد و گفت من ترس که
 بر او ملتی بیکه باشند جوان در حال توبه کرد و بنافقه شیخ شد غلش فرمود و خرقه در حے

پوشانید و سر برآورد و گفت الهی سن اورا ازان خود کردم باقی ترا می باید کرد و در ساعت
واقع مردان بوسه فرو داد چنانکه ابو عثمان در آن واقع متحیر شد سزا دیگر را ابو عثمان
مغزینی بر سید ابو عثمان خمیری گفت ای شیخ من در مشک سوزم که هر چه با بعره
در از طمع میداشتم را یگان بسراپن جوان در افکندند که هنوز از معده اش بوسه غمری
آید تا بدانی که کار عنایت ازل دارد و نه عمل و کار کشش دارد و کشش نقل است که بک
از دوسه پرسید که زبان ذکر میگویم و دل با زبان باریگر دو گفت شکر کن که باری یکتا
مطیع شده است و یک جزو را از قوراه داوند و باشد که دل نیز موافقت کند
نقل است که مرید دوسه سوال کرد که چه گوی روحی که اگر جمعی بر اسم ادب خیزند
خوشش آید پس شیخ هیچ نگفت تا دوسه بیان جمعی گفت که از من سبک چنین و چنان
پرسیدند چگویم چنین کس را که اگر در همین بماند گوخواه ترس مرده باشد خواه چو نقل است که بک
از فرغانه عزم حج کرده گذر از نیشاپور کرد و بخدمت ابو عثمان رفت و سلام کرد و
جواب نداد اما شخص که از فرغانه بود با خود گفت سمانی با سمانی سلام کند و جواب نیابد
ابو عثمان گفت که حج چنین کنند که مادر را در بیای، گذارند و خود در حج روند بغیر ضایع
او گفت باز گردیدم و مادر زنده بود و توقف کردم بعد ازان چون عزم حج کردم بخدمت ابو
عثمان رسیدم مرا با عزانه و اگر اسم تمام نشان پس گوی بخدمت او فرو گفتم و هجده
بسیار کردم تا ستور بانی بمن داد و بر آن می بودم تا شیخ وفات کرد.

بیان حال شیخ ابو محمد رویم رحمة الله علیه

در تذکره الاولیاء است که دس صاحب بخت و فراست بود و در تجرید قدم راج

داشت در بیاض تمام کشیده و سفر با بر توکل کرده قول دی است که بت سال است
تا بر دل من بیج طلوعی گذر نکرده است الا بعد آنکه در حال حاضر شده است روزی در خدای
در کرم گلہے بگوشت فرو شد تم شکی بر من غالب شد از خانه آب خواستم که دسکے با کوزه آب ببرد
آید چون مرادید گفت صوفی در روز آب خورد و بعد ازان ہرگز روزہ نگذاہم و نقل است
کہ دسے در آخر عمر خود را در میان دنیا داران پنهان کرد و بعد خلیفہ شد بقضا و مقصود او آن بود
تا خود را پسے سازد و محبوب گردد تا جنید گفت ما عار نان مشولیم و دریم مشول فارغ۔

بیان حال شیخ ابن عطار رحمۃ اللہ علیہ

وہ تذکرۃ الاولیاء است کہ جمیع بصومعہ او شدند بہ پیدن او جملہ صومعہ را دیدند ترشہ گفتند
این چہ حال است گفت مرا ملتے پدید آمد از خجالت گرد صومعہ می کشتم و آب از چشم میرغتم
گفتند سبب چہ بود گفت در کودکی کبوتریکے بگرفتیم یادم آمد ہزار درم نقرہ بنواختہ اندیش
وادم ہنوز دلم قرار نمیگرفت بگریم تا مال من چون شود نقل است از دہر سید کہ ہر روز
چند بار قرآن منخوانی گفت پیش ازین در شب از روزے دو ختم میکردم و اکنون چہارہ سال
است کہ میخوانم امروز سبوحہ انعام رسیدم یعنی پیش ازین بنفست میخواندم و نقل است کہ
ابن عطار را دہ پسر و صاحب جمال بفرمیرفتند در راہ کہ در دامن برایشان افتادند
دیک پسر را گردن میزدند و او بیج نمیگفت ہر پسرے را کہ میکشند روے باسان کرد
و میخندید تا نہ پسر بزدند چون دہمی را خواندند کہ بقتل آرند روے با پسر کرد و گفت
عجب بے شفقت پدرے کہ توئی کہ نہ پسر را کشند و تو میخندی و چہرے نمیگوئی
گفت اے جان پدر انکس کہ میکند با او بیج نتوان گفت از خود می دانند و می بیند

ومی تواند پس دندان به شنیدند از دوسه حالتی برایشان ظاهر شد گفتند ای پسر
 اگر این سخن پیش ازین گفتی هیچ پسر تو کشته نمیشد و ستم دے گوید اگر کسی بت سال
 در شیوه نفاق قدم زند و در سیدت برائے نفع برادر می یکقدم برد و فاضلتر از ان باشد
 که شصت سال عبادت با اخلاص کند و از ان نجات نفس خود خواهد و پرسیدند از دیکم برائے
 خدا تعالی چه دشمن تر گفت رویت نفس و حالهای او و عوض حبتین بر نعل خویش و گفت تو
 منافق خور و نواشامیدن بود و تو ستم من ذکر و جهل بود و گفت چون آواز ده و عصبی
 آدم بر آمد جمله چیزها بر آدم بگریستند گر بیم و در حق تعالی برایشان وحی کرد که هر ابر آدم نه
 گریستید گفتند که ما بر کسی که در تو عاصی بود و گر تیم حق تعالی فرمود بغزت و جلال من که
 نیست چیزها بشما آشکارا کنم و جمله فرزندان آدم را خادم شما گردانم نقل است که یکیک
 از دے گفت عزیزی خواهم گرفت گفت بکه خواهی پیوست چون از خلق می برمی گفت
 چه کنم گفت بظاہر با خلق می باش و باطن با حق نقل است که اصحاب خود را گفت که مرد بچه
 بلند شو و بعضی گفتند که بکثرت صوم و بعضی گفتند بکثرت صلوٰۃ و بعضی گفتند بجای ده و مجاب
 و موازنه و بذل مال پس بن عطا گفت بلند می نیافت پس یکس از انجوی خوش یعنی زنی
 که مصطفی علیه السلام را بدین ستودند انک الله علی خلق عظیم نقل است که یکبار پیش
 اصحاب رخ در پائے دراز کرد و گفت ترک ادب میان اهل ادب است چنانکه رسول ص
 پائے دراز کرده بود و پیش او بکر و عمر رضی الله عنهما که ایشان صافی تر بودند چون عثمان رضی
 عنه در آمدی پائے دراز نکردی و نقل است که ابن عطار از ندقه منسوب که در اند علی بن
 عیسی که وزیر خلیفه بود ادعا بخواند و در سخن با او حفا کرد و این عطا نیز بادی سخن درشت
 گفت وزیر در خشم شد فرمود تا مژده از یایش بکشیدند و بر سرش میزدند تا غیبه شد و در دنیا

گفت قطع الله یدیک ورجلیک بعد از مدتی خلیفه بروی خشم گرفت و فرمود ناد
و پایش بریدند و دعای ابن عطاء در حق دے متجانب شد در تذکرة الاولیا است کہ مشایخ درین
بر ابن عطاء خورده گفتند و سرزنش کردند و گفتند کہ نیک نکرد با یمنی کہ دعای نیک در حق او کردی
کہ ہر کہ بد علی کے بصلاح آید چرا دعای بد کے کند و بعضے گویند تواند بود کہ ابن عطاء اورا
بجہت آن دعای قطع کرد کہ او ظالم بود از برای نصیب مسلمانان دیگر و بعضے گفتند کہ ابن عطاء صاحب
فراست بود بروی روشن شدہ بود کہ بر علی بن عیسیٰ چه خواہد رفت و دعا موافق فضا کہ و کہ حق تعالیٰ
زبان او را ند کہ میخواست و ابن عطاء در میان نہ صاحب تذکرة الاولیا میگوید کہ مرا چنین مینماید
کہ ابن عطاء اورا نیک خواست نہ بد او را و درجہ شہادت بود از درجہ عزاری کشیدن در دنیا و از
مستحب مال و جاہ این وجہ نیکو است و چون چنین دانی پس ابن عطاء اورا نیکوئے خوشہ باشد بد
چون ابن عطاء بسبب او درجہ شہد ایا بد علی بن حسین بسبب دے بعقوبت اخوند گمناز گرد
نیک بود پس ابن عطاء نیز خواست کہ او بدرجہ شہد ارسد و مثال این بسیار در مشایخ واقع
است این بدخواستن نیست و الله اعلم بالصواب۔

بیان حال ابو عبد الله بن جلا حرمه الله عليه

در تذکرة الاولیا است کہ ابو عمر دمشقی گفت از دشمنیدم کہ گفت در ابتدا مادر و پدر را گفتم کہ
در کار خدا کنید گفتند کہ دیم پس از پیشانیان رفتیم بعد مدتی چون باز آدم و بدخشا نہ پدرم
و در بر مردم پدرم گفت کہیت گفتم فرزند تو گفت مرا از نزدیک بود بخدا بخندم و آنچه بخندم باز نام
و درین نکشاد نقل است کہ گفت رودی جوانی دیم ترسا و صاحب جمال در شادہ او
منجیر شدم و در تھا بلا و اینا دم جنبہ میگذاشت گفتم یا اوستاد این چنین رودی را در آتش

خواهند سوخت گفت اذین باز اگر راحت نفس است دوام شیطان که ترا بدین میگرداند نظاره
عبرت که اگر نظر عبرت بودی در هر ذره هیزده هزار عالم العجوبه موجود هست نازد و باشد که بدین
بحر متنی و نظر در وی معذب شوی گفت چون جنید برفت قرآن مرا فراموش شد تا با لها
استعانت خواهم از حق تعالی و زاری کردم و توبه نمودم تا حق تعالی قرآن مرا باز بفضل خود
عطا کرد اکنون چند گاه است که نه بره ندارم که هیچ چیز از موجودات التفات کنم و وقت خود را
بنظر کردن در اشیا صنایع گردانم نقل است که از وی سوال کردند از فقر خاموش شد پس
بیرون رفت و باز آمد گفتند چه حال بود گفت چهار دانگ سیم داشتم شرمم آمد که در فقر سخن
گویم آنرا صدقه کردم نقل است که گفت بعدین رسیدم پنج دیده و ناقه کشیده تا به نزد یک تربت
سهر مصطفی علیه السلام رسیدم گفتم یا رسول الله نه بهمان تو ام پس خواب دیدم پیغمبر علیه السلام
که گرده بمن دادند نیمه آن خوردم و نیمه دیگر چون بیدار شدم در دست من بود گویند که چون
دانش نزد یک آمد بخندید و چون ببرد همچنان خندان بود طبیب گفت مگر زنده است
چون نگاه کردند مرده بود -

بیان حال شیخ یوسف اسباط رحمه الله علیه

در تذکره الاولیاء است که بزرگوار شل و پیچوده در مراقبه و محاسبه کمال داشت نقل است
که هفتاد هزار درم میراث یافت و هیچ اذنان نخورد و برگ خرمایه یافت و از مزوآن
وقت می ساخت گویند وقت به خدیفه نوشت که هر که افضال به نزد یک دوست تر
بود از گناه او و فریفته است و هر که قرآن خواند و دنیا برگزیند او استهزا کنند است
و من می ترسم که آنچه ظاهر میشود از اعمال ما بر زبان کار تر از گناه ما و هر که او را و دنیا را

در دل و بزرگتر بود از بزرگی آخرت چگونه امید دار و بندگان دین و دنیای خود گفت
اگر شبی بصمت با خدا کار کنم و دستم در ام از آنکه در راه خدا شمشیر زخم و گفت نماز جماعت
بر تو فرض نیست و طلب لقمه مال بر تو فرض نیست است که بلفقه حرام هیچ طاعتی بر تو نرسد

بیان حال شیخ ابو یعقوب اسحاق تبریزی رحمه الله علیه

در تذکره الاولیا است که در یک ساعت از عبادت و مجاہدت نایغ بنودی و یکدم خوش دل
بنودی پس در مناجات می نالید با حق تعالی بسرش نذا کردند که تو بنده و بنده را بار است
چه کار نقل است که یکبار اورا گفت که در دل خود سختی می یابم و ما فلان کس مشورت کردم دی
مرار و زده فرمود خیال کردم زائل نشد و فلان کس را گفتم دے مرا سفر فرمود کردم هم زائل نشد
او گفت ایشان خطا کردند طریق تو آنست که در اوقات که خلق بجنبند تو بمجد روی و تضرع
دزاری کنی و بگوئی که خداوند در کار خود مستحکم مرادست گیر آموزد گفت همچنان کردم زائل
شد نقل است که یکبار از او گفت که من نماز میکنم و عبادت آن در دل نمی یابم گفت چون
طلب کنی در نماز عبادت نیابی چنانکه در مثل گفته اند اگر خمر را در پای عقبه چون دے
عقبه را قطع نتواند کرد و گفت هر که را سیرے بطعام بود همیشه گرسنه بود و هر که را انگیزی بجا
بود همیشه درویش بود و هر که در حاجت خود قصد بخل کند محروم و محتاج دور مانده بود و هر که در کار
خود یاری از خدا نخواهد همیشه مخدول بود.

بیان حال شیخ سمنون محب رحمه الله علیه

در تذکره الاولیا مرقوم است که چون دے بجای زلفت اهل قبله اورا گفتند که ما را سخن گوی بزرگوار

و سخن میگفت مستمع را نیافت ردی بقنادیل کرده گفت که باشا بیگویم سخن محبت در حال آن فدا دل
 بابا یکدیگر در حرکت آمدند و پاره پاره شدند نقل است که یکروز در محبت سخن میگفت مرغی از هوا
 فرو آمد و بر سر او نشست پس بر دست نشست پس در کنار او به نشست پس بر زمین نشست و
 منقار خود چند آن بر زمین زد که خون از او روی روان شد پس بقیاد و ببرد نقل است که در آخر
 عمر بر اے خود برای متابعت سنت زنی خواست از او دختره در دو و آمد چون سه ساله
 شد سمنون را بادی پیوندد پیدا شد همان شب تیا مست را بخواب دید که علم با نصیب
 میگردد بر اے هر قوی که از نور آن علم تمام عوصات منور میشد سمنون گفت این علم از آن کدام
 قوم است گفتند از آن قوم که بحیثهم و بحیثونه در شان ایشان است یعنی این مقام بمجان
 است سمنون خود را در میان شان انداخت یکبار باید داد و از آئینان بیرون کرد و سمنون
 زیاد بر آورد و که هر چون بیرون میکنند گفتند از آن که این علم بمجان است و تو از ایشان
 نیستی گفت آخر سمنون محب نمیخواند و حق تعالی از دل من میداند به تفسیر آواز داد اے
 سمنون تو از بمجان بودی اما چون دل تو بدان دخترک میل کرد نام تو از جریده بمجان محو
 کردند سمنون در خواب آری کرد که خداوند اگر این طفل قاطع راه من خواهد بود او را انداز
 من بردار چون از خواب بیدار شد فریاد برآمد که دختر و اے از بام بقیاد و ببرد نقل است
 که سمنون یکبار در مناجات گفت الهی در هر چه مرا بیا زمانی مراد آن راست یا بی و در آن
 تسلیم کنم دوم زخم در حال در و عظیم بر دے ستولی شد چنانکه خواست که جانفش بر آید صبر کرد
 و دوم نیز دبا و دمسایجان گفتند که اے شیخ ترا دوش چه رسیده بود که ما از فریاد تو هم شب
 بخواب زخم حال آنکه ام شیخ دم نرزه بود اما صورت حال در صفت او آمده بود و دگر گوش
 مستحان رسیده ناحق تعالی با او باز نمود که خاموشی خاموشی باطن است اگر به حقیقت

خاموشی در توبہ دمی ہمایگان را اذان خبر نمودی چیزے توانی بگوئی نقل است کہ محمد معاذی
گوید کہ با سمنون در بغداد بودیم خلیفہ چہل ہزار درم نفقہ کرد بر درویشان و بیسجہ مانند اہل سمنون
گفت از من کہ بیا تا بجایے رویم و عوض ہر درمے کہ خلیفہ بدرویشان صدقہ دادہ است دو
رکعت نماز گذاریم پس ما ہر دو از بغداد بیرون آیم و بہ این رفتیم و آنجا چہل ہزار رکعت
نماز گذاریم نقل است کہ غلام خلیل کہ مردی مرائی بود و در پیش خلیفہ دعویہ پارسائی و تصوف
کردی ویرا با مشائخ صوفیہ خیالی خوش نبود و ایم عیش مشائخ پیش خلیفہ میکرد چون جاہ سمنون بلند
شد غلام از رشک بروے رنج بسیار رسانیدی و تدبیرا میکردی تا او را چگونہ نصیحت کند
تا نئے بود منعم و میلاد با بر سمنون عرض کرد ادا گفت مرا بخواہ سمنون قبول نکرد و او را از جبر کرد آن زن
نزدیک جنید رفت و شفاعت از خواست جنید گفت اذان مرد نیست کہ ادا پر وای
تو باشد برو و ادا رنجہ مار آن زن از غایت افعال خشم بر آن شد کہ انتقام از سمنون بگیرد و نزد
غلام خلیل رفت و قصہ را بگفت ادا دروغی چند بروے نہادہ خلیفہ را تغیر گردانید خلیفہ
او را طلب کرد و اشارہ بکشتن کرد و ہر چند خواست کہ از زبان حکم بکشتن کند زبان گنگ شد و
ہرگز یاری نہ ادا کہ چیزے بگوید آنشب کہ سمنون در بند بود خلیفہ در خواب دید کہ میگویند
خلیفہ بقایے ملک تو در حیات سمنون بستہ است وے باید ادا سمنون را بخواند و بنواخت و با کرام
تمام باز گردانید پس غلام خلیل را در حق سمنون دشمنی زیادت شد تا با آخر عمر مجذوم شد بزرگی
پیش سمنون حکایت کرد کہ غلام خلیل مجذوم شد گفت ہمانا کیے از ناریدگان متصوفہ ہست
در دبستہ است ازیکو نکرده است کہ ادا منافع مشائخ بود و مشائخ را باطل راہ میگرفت خدا
او را شفا و ہدایت خبر غلام خلیل رسید از کردہ خود پشیمان شد و از انچہ در حق دی و تمام مشائخ
کردہ بود توبہ کرد و ہر مالی کہ داشت پیش ایشان کشید مشائخ قبول نکردند مگر کہ انکار این طائفہ

ناچر حد است که آخر منکران را بمقام تو به میرساند معتقدان ایشان را حال باید دید لاجرم گفته اند که بیکس برایشان زبان نکند از دوسے گفتند چرا محبت را بپلا مقرون کرده اند گفت تا که سفلہ دعویٰ محبت نکند که سفلہ چون بلا بنید نہر میت خود را از دوسے سوال کردند از فقر گفت فقر آنست که با فقر انس گیر و چنانچه ستم جہل بنفوذ و فقیر را از نقد چنان وحشت بود کہ تو نگر را از فقر سوال کردند از تصوف گفت تصوف آنست کہ بیچ چیز در ملک تو نباشد و تو ہم در ملک بیچ چیز نباشی

بیان حال ابو محمد نعش رحمة اللہ علیہ

نقل است کہ گفت سیزده حج کردم بر توکل بے دلو در سن چون نظر کردم اینہم بر ہوائے نفس بود گفتند چگونه گفت ما درم از سن گفت کہ بر خیز و سبوی آب بیار مرا آوردن آب گران آمد دانستم کہ ہمہ حج کہ کردم بر ہوائے نفس و شہوت بودہ است نقل است کہ روزے در محکمہ اند بند میرفت تشنہ شد از خانہ آب خواست دخترے صاحب جمال کوڑہ آب در درویش دیدہ صید جمال و شد ہما بخا بہشت تا خداوندان خانہ آمد و گفت ای شیخ بزرگوار اینجا چہ شتہ گفت از این خانہ مرا آب دادند و در دلم آتش زدند آمد و گفت اندیشہ یہ کہ آن دختر من است اورا اگر خواہی زن بے ہم گفت و ابا شد پس نعش را بخانہ برد و دختر را بعد نکاح با دی داد آن شب در نعش برخواست بہ نماز مشغول شد اورا دقتنا شدہ را بگذازد ناگاہ در میان نماز بر آورد کہ مرغ من بیارید گفتند چہ افتاد گفت بسم نہ کہ دند کہ بیک نظر کہ بخلاف در غیر با کردی جامعہ اہل صلاح از تو بر کشیدم و اگر نظری دیگر کنی لباس سنی شامی از باطنت بر کشم در حال آن جامعہ را بیرون کرد و مرغ کہنہ خود را پوشید وزن را نا کام طلاق داد و برفت گویند کہ با دی گفتند کہ فلان کس بر سر آب میرود گفت آنرا کہ خدا تو قین دہد بر مخالفت ہوائے نفس خود بزرگتر از این

بود که در هوا به پرویا آب برد و نقل است که دس در اعتکاف نشسته بود آخر رمضان در
جامع بغه اد بعد از دو روز بیرون آمد گفتند چرا اعتکاف باطل کردی گفت جماعه قراقر
نتوانستم دید و آن دید طاعت ایشان بر من گران آمد و گفت هر که گمان برد که فعل نیکو او را
از آتش و دوزخ نجات دهد و به بهشت بر دقین خود را در خطر انداخت هر که اعتماد بر فضل خدا
کرد او را به بهشت رساند نقل است که بعضی اصحاب اند و صیت خواسته گفت پیش
کے روید که دشمنان بازمین بود و در کبکے گزاری یک بار شتاب بود۔

بیان حال شیخ ابو عبد الله ابن الفضل رحمة الله علیه

دس گفت که عجب ارم از آنکه هوای نفس خود بخانه او رود و زیارت کند چرا قدم بر هوای خود
نه نه تا بد و رسد و دیدار او کند۔

بیان حال بو اس بوشکی رحمة الله علیه

نقل است که دس یک روز در راه میرفت ناگاه ترکه در آمد و ققاسے بر شیخ زد و در رفت مردمان
گفتند چرا ابو الحسن را که روی بزرگ است بر ققازوی ترک پشیمان شد و باز آمد و از شیخ
عذر خواست شیخ گفت ای برادر فانی باش این نه از تو دیده ام از آنجا که رفته است غلط بود
نقل است که در موصاف بود در خاطر شام که این جامه بفلان درویش می باید داد خادمها
آذان داد و گفت این جامه از سر من ببر و بفلان درویش ده خادم گفت که ای خواجہ چند
صبر کن که بیرون آئی گفت ترسم که شیطان راهزند و این اندیشه بر دل سرگرداند نقل است
که یکی از دپریکے چگونہ گفت و ندانم فرموده شد از نعمت حق که خوردم و ذبا تم از کار شتاب یکے

نکلیت کردم نقل است کہ بعد وفات او در ویٹے ہمسرخاک د آند و از حق تعالیٰ دنیا بخو
 شے ابو الحسین را در خواب دید کہ گفت اے درویش چون ہمسرخاک من آئی دنیا خواہ
 اگر دنیا خواہی ہمسرخاک غیبتگان دنیا رو چون اینجا آئی ہمہ دل از دو کون بریدہ گردان و
 رحمت خواہ و دنیا مطلب گویند یکے از دودعا خواست گفت حق تعالیٰ را از نشہ تو

مجاہد وارو۔

بیان حال شیخ محمد بن علی حکیم رندی رحمۃ اللہ علیہ

گویند در ابتدای خواست کہ با دو طلبہ علم بطلب علم و چون عزم درست شد مادرش
 نمکین شدہ گفت اے پسر من ضعیف و بیکیم و متولی کار من توئی مرا یکہ میگذاری این
 سخن در دل درجہ آمد و ترک سفر کرد و آن دو رفیق طالب علم برقتد چون چندے برآ
 ریزی در گورتا نشستہ زار میگفت کہ من اینجا جاہل ماندم دیاران من عالم شدہ
 باز آیند ما گاہ پیری نورانی بیامد و گفت اے پسر چرا میگفتی دے حال گفت پیر فرمود
 خواہی ناما ترا ہر روز سبے و ہم نابزد دے از آنہا عالم شوی گفت خواہم پکان پیر ہر روز
 ہما بخا آمدہ سبق میگفت سہ سال برین نوع گذشت بعد ازان ویرا معلوم شد کہ این خضر
 علیہ السلام بود و این دولت بہ برکت رضاے والدہ دست داد ابو بکر وراق گوید کہ ہر
 یکشنبہ خضر علیہ السلام نزد یکے آمد نئی بھما از یکہ گیر کہ دندے دہم دے نقل میکند کہ روزیکہ
 محمد بن علی حکیم رندی از من گفت کہ امر دزد را جاسے برم گفتم خیر بادے رنتم دیرے نیامد
 کہ بیا بانی دیدم صعب و تنگہ زرین در آن ہنادرہ در راہ درختے سبز و چشمہ آب دیدم
 یکے بر آن تخت نشستہ و لباس زیبا پوشیدہ است شیخ نزد یکے شد برخواست و
 شیخ را بر آن تخت نشانہ چون ساعتے برآمد از ہر طرف گردے می آمدند تا چہل تن جمع

شد مدد اشاره کردند تا از آسمان طلعه ظاهر شد بخورند و شیخ سوال میکرد ازان هر دو
 و بے جواب میداد چنانکه یک کلمه ازان فهم نکرده چون ساعتی برآمد دستوری خواست
 بازگشت و مرا گفت که برو که سعید شتی پس چون زمانی برآمد در نزد رسیدیم و گفتم ای شیخ
 آن چه جایی بود و آمد که بود گفت آن یثیم بنی اسرائیل بود و آمد و قطب المدار بود گفتم
 در یک ساعت چگونه رفتیم و باز آمدیم گفت یا ابوبکر چون برنده او بود توان رسید تا با چوکی
 چه کار تا باریدگان کار است نه با ما رسیدگان نقل است که و گفتم هر چند بالفرض
 کوشیدم و در زیر طاعت آرام نیامد و نمیدشدم و گفتم حق تعالی این نفس را بر اے دوزخ
 آفریده است بکنار جحیم و خود را در آبله انداختم تا اگر غرق شوم آب برد و دست من
 بکشا دو موی آید و مرا برکنار انداخت گفتم سبحان الله نفس آفریده که نه بهشت را شاید
 دند و دوزخ را از خود نمیدشدم ببرکت آن سر من کشاده شد بدیدم آنچه می بایست
 و همان ساعت از خود غایب شدم تا بر لستم ببرکت آن زلستم و ابوبکر در افاق گفت که شیخ روزی
 چند جزو سب از تصانیف خود بدین داد که این را در جحیم اندازد و در سب نگاه کرد و هم
 و حقان بود و لم بارند که در آبله اندازم در خانه نهادم گفتم انداختم گفتم چه دیدی گفتم هیچ
 ندیدم گفتم ننیداختی برو بنید از رفتن و در جحیم انداختم دیدم که جحیم از هم باز شد
 صندوقی کشاده پدید آمد و آن اجزاء در آن افتاد و سر برهم آورد و چون بقرار باز
 آمد عجب داشتم ازان چون بخدمت شیخ آدم گفتم اکنون انداختی گفتم ایها الشيخ نبوت
 خداست که این تر با من بگوئی گفت چیزی تصنیف کرده بودم در علم این طائفه که گفت
 تحقیق آن بر عقول مشکل بود و چون درم حضرت علیه السلام از من درخواست و آن صندوق
 را میبست بود که بفرمان او آورده حق تعالی آب را فرمان داد تا بر سر آید

نقل است که یکبار جلال تصانیف خود را در آستان حضرت علیہ السلام بیاورد آنجناب بفرمود
 و باز آورد و گفت خود را بدین مشغول میدار و سخن دے است هرگز یک جزو تصنیف نکندم
 تا گویند این تصنیف اوست ولیکن چون وقت بر من تنگ شدی مرا بیدان تکی میدی
 گفت در عمر خود هزار و یکبار خدا را در خواب دیده ام نقل است که در عهد دمی زاهد بزرگ
 بود پیوسته بر حکیم اعتراف کردی حکیم کلمه داشت در همه دنیا چون از سفر حجاز باز آمد سگ در آنجا پیچ
 نهاده بود که در نماز شش شیخ خواست که او را بیرون کند شهادت بار می رنفت و می آمد تا باشد که سگ
 با اختیار خود و بچکان را بیرون برد پس همان شب آن زاهد پیغمبر علیہ السلام را بن خواب دید که فرمود
 فلان با کسے بر ابرے منگینی که ادا ز برائے سگ شهادت بار ساحت کرد اگر سعادت ابدی خواهی که
 بخدست او در میان بر بند آن زاهد تنگ داشتی از جواب سلام حکیم بعد از آن همه عمر در خدمت
 شیخ بسر کرد نقل است که از عیال و پرسیدند که چون شیخ خشم گیر دشمنان ایند گفت و اینم که چون ادا
 مایا زرد آرزو ز بامانیکی پیش کند و آب دنان نخورد و گریه و زاری کند و گوید الهی من ترا بچه
 آردم که ایشان را بر من گماشتی الهی توبه کردم ایشان را بصلاح باز آمدنیم و توبه کنیم تا شیخ را از آن
 باز آریم نقل است که شیخ مسنه بود که میخواست که حضرت علیہ السلام را ببیند نمی دید روزی جامه پاکلی شیده
 بسجد طایع میرفت در راه بجای رسید که کنیز کے جامه ملے طفل شیر خواره خود را بطشتی شسته بود تا
 آن نجاست بول و غیره طشت از بام بر سر آن بزرگوار فرو ریخت از بر تره و خشم شیخ قهر خود
 را فرو خود در حال حضرت علیہ السلام حاضر شد و شیخ بار زود خود رسید نقل است که او چند
 ادب داشت که پیش میال خود بینی پاک نکردی ردے این شینده قصد زیارت دمی کرد
 ادا بسجد دید قدری توقف کرد تا بوی از او را خود خارج شد و بیرون آمد آن مرد عقیق و
 میرفت در راه گفت کاشکی بدانستی که آنچه شینده ام راست است یا نه شیخ بفرست است

روے بدو کرد و بینی پاک کرد و او را عجب آمد با خود گفت آنچه شنیده ام دروغ است
یا این تازیانه است که شیخ بر من میزند تا سر زبگان نطلم شیخ اینهمه بدانت دروے بدو
کرده گفت اے پسر از تو راست گفتند و مکن اگر خواهی که سر همه پیش تو بهند سر خلق نگاه
دار که هر که سر تو کوک گوید همسری را نشاید نقل است که در جوانی زنی صاحب جمال انداخته بود
خوانده اجابت نکرد و زنی آن زن خبر یافت که دے در باغ است خود را بیمار است و آنجا
رفت چون شیخ بدانت بگریخت زن بر عقب او میدید و فریاد میکرد که چرا در خون من
سعی میکنی شیخ التفات نکرد و بر دیوار ببلند شده خود را بر زمین انداخت چون بیرون
شد بعد مدت دراز که شیخ پیر شده بود روزی مطالعه احوال اقبال خویش میکرد آن حالش
یاد آمد و بخاطرش گذشت که در آنوقت چه بودی اگر حاجت آن زن روا کردی که جوان
بودم بعد از آن توبه کردم چون این خاطر در خود پدید رنجور شد و گفت اے نفس پر عصیت
در آن مین این خاطر نبود اکنون در پیرے بعد از چندین مجامید و پشیمانی بر نا کردن گناه از چه
پیدا آمد نهایت اندوگین شد و به ماتم نشست نه روز ماتم داشت که پیغمبر علیه السلام را
نخواب دید که میفرمایند که اے محمد رنجور شو و غم نخور که این نه از جرم آنست و نه از قصور حال
تو بلکه از درازی مسافت و فساد من است -

نقل است که گفت یک بار بیمار شدم و از او را د زیادتی بازماندم
گفتم در بنا و تندرستی از من چنین خیرات در وجود می آمد اکنون برگسسته شده است آواز
شنیدم که اے محمد این چه گفتی کاری که تو کنی نه چنان بود که ما گفتم کار تو جز سهو و غفلت
نبود و کار ما جز صدق نبود و گفت از آن سخن ندانم خودم و توبه کردم و گفتم هر کار
یک صفت از صفات نفس باقی مانده باشد چون مکاتبه بود که یکدم اگر دروے باقی

بعد از او نباشد گفت صد شیر گرسنه در ده گوسفندان چندان تباہی نکنند که یک ساعت شیطان
کند و صد شیطان آن تباہی نکنند که یک ساعت نفس آدمی کند.

بیان حال بوکر و راق ترندی رحمۃ اللہ علیہ

گویند وی بخوبی در آرزو و سخر علیہ السلام بود هر روز گورستان رفتی و باز آمدی در رفتن
و باز آمدن جزئی از قرآن خواندی یک روز چون از دروازه بیرون شد پیری نورانی پیش
آمد بر و سلام کرد و جواب داد گفت صحبت خواهی گفت خواهم پیر یا اور و اد شد تا گورستان
در راه بادی سخن گویان چون باز گشت خواست پیر گفت از عمری در از مرا میخواستی که بنیم
من حضرت امروزم با من صحبت داشتی از خواندن یک جزو قرآن محروم ماندی چون صحبت
حضرت چنین است صحبت دیگران چه خواهد بود تا بدانی که عزلت و تجرید و تنهایی چه جلد کار را برایت
دارد نقل است که وی فرزندی داشت و یارید پیرستان فرستاد یک روز او را دید که میگفت
در ویش در دوشده است گفت ترا چه شده است گفت او را دایه بمن خوانانیده است
که حق تعالی می فرماید یوم ۳ یجعل الولدان شیبا از بیم آیه چنین شد پس آن کودک
بیمار شد و همدان بر دپدش بر فراک او میگفت و میگفت که اے ابوکر فرزندی تو بیک آیه
چنین شد که جان داد و چندین سال خواندی و ختم کردی در تو هیچ اثر نکرده نقل است که
هرگاه بیک از مجلس بازگشتی و از نماز مانع شدی چنان شدی که او را بدزدی میگفتند با بگناه
که نماز میکنند نقل است که یک بزیارت دے آمد چون بازگشت و صیته خواست گفت خیر دنیا
و آخرت در اندکی مال یا نعم و شرد جهان در بسیار دے مال و آیتن با مردمان نقل است
که گفت در راه که زنی دیدم مرا گفت اے جوان تو کیستی گفتم که مرد دے غریبم گفت نکات

میکنی از وحشت غربت یا انس نگرفتی بخداوند خویش چون این بشنیدم چندان قدیم نماند که گاهی
 از پیاپی بگیریم باز ششم تا دوبرفت و گفت روزی بمن کشادند گفتند بخواد گفتیم خداوند
 آن قوم که انبیاء بودند معلوم است که هر کجا بلاد اندوه که بود بر سر ایشان فرود آمد و تو آن خداوندی
 که یک ذره بجز از تو بکسی نرسد چه خواهم مرا در همین مقام بیچارگی خود را کن که طاقت بلاندام
 و گفت مردمان سرگشته اند کی امرادیم علما ایوم فقرات چون امر اتباه شوند معاش و انساب خلق
 تباها شود و چون علما تباها شوند دین اسلام تباها شود چون فقرات تباها شوند برکت و صفای در جهان
 نماند و گفت از آدم تا ایندم هیچ فتنه ظاهر نشد که بسبب آسختن با خلق و از آنوقت تا اکنون
 هیچکس سلامت نیافت مگر آنکه از اختلاط مردم کنار گیرد و یکس وصیت خواست از و گفت سنگی
 بگیر و در دوپای خود را بشکن کار و سه بگیر و زبان خود بر بدی گفت که این طاقت که دارد
 گفت آن که زبان سراد در نطق آمد و گوش همت او از خدا شنود هر که از زبان ظاهر ادگنگ شود
 و گوش صورت او که بود و ایکار از نشستن حاصل آید و نشستن زبان بریدن دپای شکستن دست
 و ده و گفت که یکی از بزرگان گفت که شیطان بگوید که من بدین ایله میسم که اول بار موی را
 بکار فری دوسه کنم بلکه اول شهوت طلال حریص کنم چون بدان حریص شد بهار و سه چیره گردانم
 تا قوت گیر و انگاه بمعالی دوسه کنم تا مرا آسان شود و انگاه بکار فری دوسه کنم و گفت اصل فری
 آدم از آب دفاک است که بود که آب بر دس غالب تر بود لا بد در المبطه ریاضت
 باید داد و اگر لعنت فرمائی متغیر گردد و بمقصود نرسد و کسی بود که خاک بر دس غالب تر بود
 لا بد در المبلد باید کوفت و بسختی باید سوخت تا کاری را نشاید و گفت فرج در دیشی در دنیا
 و آخرت است که در دنیا سلطان از و خراج نخواهد و در عاقبت جبار علام از و حساب گیرد
 و گفت چون باید از بر خیزم و خلقان را به بینم دامن که کیست که لقمه حلال خورده است

و کیست که لقمه حرام خورده است گفتند چگونه گفت هر که باشد بر خیزد و زبان را بزرگ و تهلیل و استغفار شتول کند انم که او حلال خورده است نقل است که چون شیخ وفات کرد او را بخواب دیدند گفتند چه حال است خیر است گفت چگونه خیر بود در آن گورستان که نم اندوده جبابه که می آید یکس برلمان فروده است دیگرے او را بخواب دید گفت خدایے با تو چه کرد گفت بھتر خودم بداشت و نامہ بدست من بداد بخواندم تا بگنایے رسیدم کہ جملہ نامہ سیاہ شد کہ پیش تو ام خواند تحیر شدم نہ آید کہ آن گناہ بر تو پوشیده ام از کرم تا نسزد کہ درین جہان ترا رسوا کنم انکو عفو کردم۔

بیان حال شیخ عبداللہ منازل رحمۃ اللہ علیہ

گویند ابوعلی نقی سخن میگفت در میان سخن عبداللہ او را گفت کہ مرگ را ساخته باشی کہ از دھارہ نیست ابوعلی گفت تو ساخته باش عبداللہ دست در بالین کرد و سر بر نہاد و گفت من در درجہ در حال بمرد ابوعلی را دم منقطع شد زیرا کہ او را علانی بود و عبداللہ مجرد بود و سخن او است کہ گفت ابوعلی نقی کہ سخن میکنی از برائے خود کنی نہ از برائے خلق از نیجت بود کہ وقتی سخن او بدو رسید در زمینے گفت کہ آفت ما است کہ من از سخن حق انتفاع نمیتوانم گرفت چگونه دیگرے از سخن من منتفع گردد احمد او دگفت بخواب دیدم کہ ہا تھے آواز داد و مرا گفت عبداللہ را بگو کہ کار را ساخته باش کہ بعد یکسال خواہی مرد یا بداد و فرم داد و دے گفتم گفت این وعدہ بعید است تا سال و اگر انتظار کہ تواند داشت دست بزیر سر نہاد و مرد۔

بیان حال شیخ ابوعلی اصفہانی رحمۃ اللہ علیہ

نقل است کہ ابتداء حال و جان بود کہ او حاکم اصفہان بود و عادل بود و فقرا را دے

داشتی و ہار ویشان موافقت بیار کر وی در دیوان حکم مددیش از ابر تر از تو گران
نشانیدی و ہمہ وقت احوال ہل نصوت را پر سیدی و با ایشان تقرب نمودی و چون مجد
ایشان پیوستے در صفت نعال با تو اضع نشستی چون در پیشے بجائے او شدی در بان وغیرہ را
زہرہ آن نمودی کہ ادر اسخ کردی و در پیش ایشان با ادب شستی و بتواضع سخن پر سیدی
از دوسے گفتند کہ در معنی یافت سخن گو گفت ہر کہ پندار دگر دیکتر است از حقیقت بعد ترا
چاکلہ آفتاب پر روز نے ہفتہ کو دکان خلامند کہ آن ذرہ ہائے آفتاب بگیرند و دست بردارند
کہ آن در قبض ایشان آید چون دست بکش آیند
ہیچ نہ بینند و گفت حرام است کہ راکہ خدا میداند و با چیز دیگر آرام بگیرد و گفت از
آدم تا آیند مردم بگویند دل من و من دوست دارم کہ راکہ از من و صفت دل گو
کہ دل چگونہ است و صیت آنہاں کہ مائنی بنم و نقل است کہ دے گفت نہ پندارید کہ
مرگ من مثل مرگ شما باشد کہ بیمار شود و مردم برائے عیادت آیند مرا گر گاہ کہ خوانند
اجابت کنم روزے میرفت گفت بتیک و سر بہاد شیخ ابو الحسن مزین گفت بد و گفتم
گو کہ لا الہ الا اللہ سبے کہ دگفت چرا گوئی کہ کلمہ بگو بعت او کہ میان من و انیت
الاحباب عزت و جان داد بعد از ان مزین ریش خود گرفت و گفتی چون من کے اولیا
خدا را شہادت تلقین کند و ارجلناہ و ارجلناہ و ارجلناہ۔

بیان حال شیخ ابوالخیر سیاح رحمۃ اللہ علیہ

گویند دے ساکن سامرہ بود بزم گذاردن حج بکوفہ گذریش افتاد چون بدروازہ کوفہ رسید
مرقعے پارہ پارہ پوشیدہ بود و بیاہ رنگ بود ہر کہ او را دیدی گفتی ابلہی است یکے او را دید

در کار خود کشم گفت تو بنده گفت آری گفت از خداوند گر نیخته گفت آری گفت
 ترا نگاہ دارم تا بنده اندت رسانم گفت من خود همین میخواهم و غریبست که درین آرزویم
 ناکس مرا بنده اندد ساند پس دے اور اینجا نہ برد و گفت نام تو خیر است او از حسن عقید
 کہ المؤمن لا یکن با خلاف اذکر دنا ہمراہ او برنت و حدتش میگرد پس نمر داد ران
 آموخت وے سالہا خدمت او کرد ہر گاہ گفتی خیر و لبیک گفتی تا انگاہ کہ آن مرد پشیمان شد
 کہ صدق و ادب فرستاد و میدید و عبادت بسیار از و مشاہدہ میکرد پس وے گفت غلط
 کردہ بودم تو بنده نمی بود ہر جا کہ غماہی پس وے بکہ رفت و دین درجہ رسید کہ جنید گفت
 الخیر خیر نا خود وے دوست داشتی کہ ویرا خیر گویند و میگفت کہ رواندارم کہ برآید
 مسلمان مرا نامی نہد من او را برگردانم نقل است کہ گاہے با فندگی کردی و گاہی بلبلی
 رفتی ماہیان تقرب بے جہتدے چیز پیش آوردندے روزے کہ پاس پیرزنے میبانت
 پیرزن گفت اگر من درم آرم در تانیا تم کراو ہم گفت در و جلا اند از پیرزن درم آورد و
 حاضر نمود در و جلا انداخت چون خیر بلب و جلا رسید ماہیان آن در ہم ہائے دلبش
 وے آوردند مشایخ چون این حال شنیدند از وے نہ پسندیدند و گفتند او را باز نہ مشغول
 کردہ اند این نشان حجاب است و تواند بود کہ نشان حجاب باشد غیر او را اما او را ہنود
 چنانکہ لیسان علیہ السلام را بخود و گفت در خارجے بودم در دلم آمد کہ جنید ہر در است
 آن خاطر انفی کہ دم ناسہ ہامہ بعد از ان بیرون آمدم جنید را دیدم بر در بود گفت
 چہا بر خاطر اول بیرون نیامدی و گفت در مسجدے شدم و در ویشے را دیدم کہ در
 آدینست و گفت اے شیخ بر من بہ خوشائے کہ مکتے بزرگ مرا پیش آندہ است گفتم چیست
 گفت بلا از من باز شدہ اند و عافیت بمن دادہ اند چون حالش دیدم دانستم کہ یک دنیا

ننوح شدہ است نقل است کہ دے صد بست سال عمر یافتہ بود چون دنات نزدیک رسید وقت نماز شام عزرائیل آمد خیر سراز بالین برداشت و گفت عفاک اللہ تو وقت کن کہ تو بندہ ماموری دمن ہم بندہ مامورم ترا گفتہ اند کہ اینوقت جان بستان و مرا گفتہ اند کہ چون وقت نماز آید بگذار آنچه ترا فرمودہ اند فوت نمیشود و آنچه مرا فرمودہ اند فوت میشود صبر کن تا نماز شام بگذارم پس طہارت کردہ نماز گذارد و بعد ازان دنات کہ دہسان شب واد خواب دیدند گفتند خداے با تو چه کہ دگفت ازین پرسید ولیکن از دنیائے بخشن از رسم

بیان حال بو الخیر قطع رحمۃ اللہ علیہ

نقل است کہ گفت در کوہ لبنان بودم سلطان می آمد ہر کرا میدید دنیا رے بدست دی می نہاد یکے بمن داد بہ پشت دست گرفتہ در کنار رفیقہ انداختم پس بشہر آمدم چنان اتفاق شد کہ بے وضو ازان دست قرآن برداشتم پس یکروز در میان بازار میرفتم درین اثناء دیدم کہ شریکہ جماعتی دزدی کردہ می آمدند و گر گنجینہ عجب آن خلعے بودند در صوفیان آویختند گفتم مہتر ایشان شتم ایشانرا خلاص دہند کہ بہرین شتم و مریدان را گفت ہنچ گویند آخر مرا بردند و دستم بریدند گفتند تو چه کہ گفتم فلا نکسل میر گفت زہے آتش کہ در جان من زد می گفت با کہ نیت کہ دستم خیانت کردہ است متخی قطع است گفت چہ کہ دگفت دستم بچیزے رسیدہ است کہ آن از دست من پاک شود و آن مصحف است کہ بے وضو گرفتہ است چون بجانہ باز آمدم میالم دست بریدہ دیدہ فریاد برداد و دند گفتم نہ طاعت عزیمت است بلکہ جائے تہنیت است اگر دستم نہ بریدی دل مرا بریدی و دان بپاکی بردل من می نہاد می و جمعے چنین نقل میکنند کہ در دست او آبدان ناد طیبیان گفتند کہ

این دست باید برید و در صنادید او مریدان گفتند که صبر کنید تا در نماز شود که او را خبر
 بنود چنان کردند چون او نماز تمام کرد دست را بریده یا منت نقل است که گفت
 یک در بادیه میشد بے آب دبی آلت سفر با خود گفتم که او را با ما بیج کار نیست روستے باز
 پس که دو گفت الغیة حرام از هوش رفتم چون بهوش باز آمدم با خود توبه کردم
 روستے باز پس کرد و گفت هو الذی یقبل التوبة عن عباده۔

بیان حال شیخ ابو حمزه خراسانی رحمه الله علیه

نقل است که روستے یکبار میرفت در بادیه بمحل نذر کرد که از هیچکس نخواهد و کفایت نکند
 و داشت دهن در سن و پاره یکم در جیب داشت ناگاه توکل مرا و خود طلبید و گفت شرم
 نداری از آنکه آسمان بے ستون سیدار و سده توبی سیم پوشیده تو نگاه نداشت پس آن سیم
 بینداخت و میرفت ناگاه در چاه بنیفا و ساعتی برآمد نفس فریاد کرد ابو حمزه خاموش
 نشست یک سینه شدت خاشاکی چند بیا در دوسر آنچاه فرو پوشید نفس ابو حمزه ناری
 کرد و گفت حق تعالی می فرماید و کما تملقوا با ید یکم الی له قلک ابو حمزه گفت
 توکل زان بهتر است و قوی تر که بجز و سالوسی نفس باطل شود تا آنکس سر چاه استوار
 کرد و گفت آنکس که بالا نگه میدارد اینجایزنگه تواند داشت روستے بقبله توکل و در
 دس فرزد بر دو اضطراب کمال ید ناگاه شیرے برآمد و سر چاه باز کرد دست در آن چاه
 زد و پائے فرو گذاشت ابو حمزه گفت همراهی گریه نکند الهامش کردند که خلاف
 عادت است دست در آن زن دست در پائے آورد و شیرے دید بانیت صولت
 که صعب تر از آن ندیده آوازے شنید که ابو حمزه بیا ترا بدست کسی که هلاکت جان

از دبود نجات دادیم پس شیر روستے بر زمین مالید و برنت نقل آست که رودی
 جنید میرفت ابلیس را دید که برهنه برگردن مردم میرفت گفت اے ملعون شرم
 نداری ازین مردمان گفت مردمان نه اینها اند مردمان آنها اند که در مسجد شونیزیه اند
 که جگرم هوشتند مسجد مذکور رفتیم و حمزه را دیدیم که سرفرو بوده بود چون مرادید گفت دروغ
 گفته است آن ملعون که اولیاء خدا اذان عزیز تر اند که ابلیس را برایشان اطلاع
 باشد نقل آست او جوسته عرم بودی در میان کلبی در سائے یکبار بگردن آمدی از حرام پریدند
 از تو که انس حبیب است گفت انس آنست که درون تنگی پدید آید از زمین باطلی کے دھیت خواست
 از تو گفت توشه بسیار ساز این مغر را که پیش داری۔

بیان حال شیخ احمد سروق رحمۃ اللہ علیہ

نقل آست که دے گفت پیری آمد نزد یک من سخن پاکیزه میگفت و شیرین دوش زبان بڑ
 د میگفت ہر خاطرے که شمارا در آید با من بگوئید سروق گفت که مراد خاطر آید او ہود است
 د این خاطر از من میرفت با جودی گفتم این سخن بروے گران آید گفتم چارہ نیست ناہین رود با جودی
 د ہم پس از تو گفتم کہ تو گفته بودی کہ ہر خاطرے کہ شمارا پیش آید با من بگویند اکنون ہر چنین د خاطر
 می آید کہ تو جہودی ساختے سرد پیش انگند پس گفت کہ راست گفتمی اشہد انکلا الہ
 ا لا اللہ و اشہد ان محمد عبدا و رسولہ انکاء گفت کہ در ہمہ دنیا گشتم معلوم شد کہ با جودی
 چیز نیست الا با من قوم دشمارا برحق یافتیم راے آذالیش نزد شام آید ہود۔

بیان حال شیخ عبداللہ رحمۃ اللہ علیہ

ابتداءے حال دے این بود کہ در طوس قلعے عظیم قناد چنانکہ آدمی را آدمی خوردند و در نجات

آمد و من گندم یافت حجره آتش در وے افتاد و گفت این شفقت بود بر سلمان که ایشان در گرگی بی
 میرند و گندم در حجره نهاده شورے بدو در آمد در وے بصحرا نهاد در ریاضت و مجاهده پیش گرفت
 نقل است که یکروز با اصحاب خویش در صحرا سفره نشسته بود بآئے نان خوردن حسین بن منصور
 علاج از کاشمیر آمد قباے سیاه پوشیده و دوسگ میا بر دست وی شیخ اصحاب گفت جوانی
 بدین صفت می آید شما استقبال وی کنید اصحاب رفتند و او را دیدند کمی آید دوسگ
 در دست وے همچنان روی نشخ نهاد چون شیخ او را دید بجائے خویش بوس داد و دی در آمد
 و گناز با خود بر سفره نشاند اصحاب پیچ نتوانستند که شیخ تعظیم دی کرده است پس وے نان
 بخورد و بگمان میداد بعد فراغ رخصت شد بود داغ او بر خاست چون از مشایعت او باز آمد
 اصحاب و گفتند شما این چه حالت بود که وے گناز بر جائے خویش نشاند و نور با استقبال چنین
 کس فرستادی که جمله سفره را ناپاک کرد شیخ گفت آری سگال بنده ادب و ادبے او میدوید و
 آن سگ بیرونی بود سگ در درون است و ما از پے او میدویم سبب فرق باشند میان کسی که
 متابع سگ بود و میان کسی که سگ متابع وے باشند ظاهر اُمی توانست دید و از آن شما پوشیده است
 بن سرازان جوان هزار بار پسترس است گفت این ساعت در امر پادشاه او خواب بود اگر سگ اردو کند اردو نیکار روے
 بدو خواهد نهاد -

بیان احوال شیخ عبداللہ مغربی رحمۃ اللہ علیہ

گویند عرض صد و بیست ساله شده بود کار ہائے او عجیبے و در پیچ فاع چیزے که دست آدمی بدو
 رسیدے خوردی بخور پیچ گیاه که آزا خوردی و مریدان وے ہر کجا پیچ یافتدی پیش او برد
 تا بقدر حاجت بکار بردی و ازین جنس عادت کردہ بود و پویستہ سفر کردی و یاران باو
 بود و دی و دایم احرام داشتی چون از احرام بیرون آمدی باز احرام کردی و ہرگز جامہ اورنگین

نشستی دومی او نه بالیدی نقل است که گفت سرای ازاد میراث یافتیم به پنجاه دینار بفروختیم
و میان بهم دروے بادیه نهادم اعرابی بمن رسید گفت چه داری گفتیم پنجاه دینار گفت بیا
بوسه دادم پس شتر بخواند و مرا گفت بر نشین گفتیم ترا چه رسیده است گفت مرا از رستی بود
و هر چند با من هیچ آند و مدتی در صحبت من بود و از اولیای حق شد گفت یکبار در بادیه
میرقم غلامه دیدم تر و تازه بی زاد در احاطه گفتیم اے آزاد مرد بی زاد و راجله کجا میردی گفت
چپه راست نگذکن تا جز خدا هیچ می بینی نقل است که او چهار پسر داشت هر یک پیشه خویش
گفتند این چه لائق مال ایشان است گفت کبھی در آموزم تا بعد وفات من بسبب نیکو من
غلامم بگرصد یقان خورد و بر وقت حاجت کبھی کند و حلال خورند و در حرام نیفتند و گفت
هر که دعوه بندگی کند و او را هنوز مرادی مانده باشد در دفع زن است که دعوه بندگی از کبھی
راست آید که از مرادات خویش فانی گردد و بمراد خداوند باقی شود و نام او آن بود که خداوند
نهاده باشد و لقب او آن بود که بهر چه او را بخوانند او از بندگی جواب دهد آنرا اسم بود
نه رسم و خواب گفت خوارترین مردمان درویش بود که با تو انگران به است کند و عظیم ترین
تو انگران آنکه غفلت را تو اضع کند -

بیان حال بوسی جرمانی حرمه علیه

گفت از علامات سعادت آن بود که بر بنده طاعت گذاردن آسان بود و موافقت کرد
سنت در افعال بر دشوار نبود و محسوس صلح بود و با برادران نیکو خو بود و در راه حق
چیزی بذل تواند کرد و بکام مسلمانان قیام تواند نمود و مراعات اوقات خویش تواند
کرد -

بیان حال شیخ ابوکر کثانی رحمه الله علیه

اورا چنان حرم گفتمی در مکّه مجاور بود تا دقت و ثبات داد اول شب تا آخر شب نماز کردی و
 قرآن ختم کردی و در طواف کعبه دوازده هزار ختم کرده بودی سال در حرم زیور نادان
 نشسته بود که در آن سی سال یکبار در شب از زوای طهارت تازه میکردی و درین وقت هر خود
 خواب نموده در ابتدا از ماور دستور میخواست که به حج روم مادرش اجازت داد گفت
 چون در بادیه شدیم حالتی در من پیدا آمد که موجب غسل بود با خود گفتم اگر بشرط نیاده ام باز نم
 چون بدر خانه رسیدیم مادر من پرسیده بانهظار نشسته بود گفتم ای مادر نه اجازت داده بودی
 گفت ببله اما خانه بی تو نیست و استم دید تا نورفته بودی اینجا نشسته بودم و نیت کرده بودم
 که تا بان نیایم بر بخورم پس چون مادر وفات کرد روی در بادیه نهاد گفتم در بادیه درویشی
 را دیدم مرده بخندید گفتم تو مرده و می خندی گفت محب فداست چنین بود ابو الحسن مرزبان
 بادیه فرو شد من بی زاد و در احد چون بمنار عرض رسیدم بنشستم و با خود گفتم که بادیه بریدم بی
 زاد و در احد کی را دیدم که بانگ بر من زد که ای جام کلاحت نفسک بکلا باطلین گاه
 کردم کنای را دیدم بنده ای باز گشتم و توبه کردم و گفتم مردی در صحبت من بود و مرا از
 دس گرانی بود چیزی بوی بخندم تا آن گرانی زایل شد و بدوستی بدل گشت پس دوست
 درم از وجه حلال فتوح شده بود پیش او بروم و بر کساره سجاده او نهادم و گفتم در وجه طلا
 خود صفت کن بگو ششم در من نگرست و گفتم من اینوقت را بهیفا دهم هزار دینار خریدم
 تو بخوای که مرا غره کنی پس برخاست و سجاده طلعتانده بر دست هرگز چون عز او دل خود
 ندیدم آن ساعت که آن درم با جیدم نقل است که گفتم جوانی بخواب دیدم بنایت

صاحب جلال گفتم کیسی گفت تقوی گفتم کہا باشی گفت در دل اندو بگینان پس نگاه کردم
 زنی یاه نہایت زشت دیدم گفتم کیسی گفت خندہ و نشاط و خوشدلی گفتم کہا باشی
 گفت در دل غافلان و اہل نشاط چون بیدار شدم بیت کردم کہ ہرگز نخدم مگر آنکہ برین غلبہ
 کند نقل است کہ گفت در شب پنجاہ و یکبار پیغمبر علیہ السلام را خواب دیدم گفتم چہ دعا خوانم
 ناحق تو اے دل من نمیراند گفت ہر روز چہل بار بگو یا محمد یا قیوم یا لا الہ الا انت
 اسئلک ان تخی قلبی بنور معرفتک ابد یا اللہ لعل است چون کتابی را دنا
 نزدیک رسید گفتم در حالت حیات تو مثل تو چہ بود کہ بدین مقام رسیدی گفت اگر اعلم
 نزدیک بودی گفتمی پس گفت تا چہل سال دید بان دل بودم ہر چہ غیر خدا بودی از د
 دور میکردم تا دل چنان شد کہ تیج چیز دیگر نداشت چہ خداست

بیان حال ابو عبد اللہ خفیف رحمۃ اللہ علیہ

گویند در ابتدا کہ طلب دین دامن دل و گرفت چنان شد کہ در ہر رکعت نماز و ہزار بار اظلا
 بخواندی و بسیار بودی کہ از باد تا شب ہزار رکعت نماز کردی و بہت سال پلاسی
 پوشیدہ بود و ہر سال چہار چلہ داشتہ بود و آرزو کہ وفات کرد چہل چلہ داشتہ بود کہ در
 چلہ آخر وفات کرد پلاس ز خود بیرون نکرد و در وقت او پیری محقق بود اما از علماء
 طریقت نبود و در ہارس مقام داشت نام او محمد ذکر می بود او ہرگز مرتع پوشیدی چون
 از عبد اللہ خفیف پرسیدند کہ شرط مرتع چیست و داشتن آن کہ مسلم است گفت شرط
 مرتع آنست کہ محمد ذکر می در پیراہن سفید بجای آر د و داشتن آن اورا مسلم است
 و مادر میان پلاہم د نمیدام کہ بجائے تو انم آور دیانہ آور خفیف اذان گفتند کہ شرب

غذائے اولیوت افطار سفت مویز بوده است و پیش ازین بکیار بوده است و سبک روح
 و سبک حساب بنی خادش هشت مویز و اوتا بخور و علالت طاعت بر قاعده هر شب نیافت خام
 را پیش بخواند و ازان حال سوال کرد گفت که اسب هشت مویز و ادم شیخ گفت چرا گفت ترا
 ضعیف دیدم و لم را در و آگفتم تا ترا قوت باشد شیخ گفت پس تو یار من بوده اگر یار من بود
 شش وادی نه هشت پس شیخ او را از خدمت مجبور کرد و فادای دیگر نصب کرد و گفت
 چهل سال است نامر قبولیت در خاص و عام است و بسیار نعمت بر ما ریخته که آنرا نهند
 و چنان زینم در بندت که زکوة بر من واجب نشد و گفت در حالت جوانی در دیش پیش من آمد
 و اثر گرگی در من پدید آمد مرا بخانه خواند و گوشت پخته بپختی گزیده بود مرا از خوردن آن که است
 می آمد و لقمه میکرد و در دبان من می نهاد و من نمیتوانستم خورد تا درویش آن تیر در من پدید
 شرم زده شد و من نیز خجل شدم بر خاستم و با جماعته سفر کردم چون بقاصیه رسیدم راه گم کردم
 پنج توشه نداشتیم تا چند روز صبر کردم بشارت ملاک رسیدم حال چنان شد که سگ بقیعت
 اگر آن خریدند و بریان کردند لقمه ازان بمن دادند خواستم که بخورم حال آن فرودش یا و آمد
 با خود گفتم این عفت است که آن روز از من خجل شده بود و در حال توبه کردم و باز آدم دان
 درویش را عذر خواستم و گفتم یکبار شنیدم که پیری و جوانی بمراتب نشسته اند آنجا زینم و شخص را
 دیدم روی بقبله کرده بسیار سلام کردم جواب ندادند گفتم بخدای بر شما که جواب سلام من نداد
 آنخوان بر سر آورد و گفت یا این خفیف دنیا اندک است و ازین اندک اندک که مانده است
 بدین نصیب بسیار بنان مگر فارغی که سلام من آمده این بگفت در فرود و بدو من گرسنه
 و تشنه بودم گرگی را در صحبت ایشان فراموش کردم سگ و اسن ایشان اگر نعمت و نفع کردم
 و با ایشان نماز پیشین و نماز دیگر گذاردم و گفتم مرا چند دهید گفتند یا این خفیف ما اهل بیتیم

ما را زبان پسند نبود که باید که اصحاب صیبت را پسندید و هر روز آنجا بودیم که نه بپوشیدم خودم
و نه بپوشیدم با خود گفتیم چه سوگند و هم تا مرا پسندید و پسند آنخوان سر بر آورد و گفت صحبت کے طلب کن
اگر دیدن او ترا از خدا یار دهد و صیبت او بر دل تو افتد و ترا زبان فعل پسندد بدنه زبان
گفتار و پسندار نقل است که گفت یکسال در روم بودم روزی به بحر افریقا رفتم و به این راه رسیدم و دیدم
از ریاضت چون خلای بود و سوختند و خاک او را در چشمم که روان کرد و دند بقدرش تن تنای
بنا شدند و بسیار آن بخوره ند شفا می یافتند عجب داشتم که ایشان بر باطل اند این چگونه بود مصطفی
علیه السلام را بخواب دیدم گفتیم یا رسول الله اینها چه میکنند گفت آمده ام بر اے تو گفتیم یا رسول الله
این چه حال است فرمود که این اثر صدق در ریاضت است که در باطل است اگر در حق بود چگونه
بود و گفت شبی پیغمبر علیه السلام را بخواب دیدم که بیاید مرا بر پای بیدار میکرد و من در روی
نگاه میکردم فرمود که هر که راهی بیناسد و رفتن آن راه پیش گیر و پس از سکوت باز انداخته
او را عذاب کند که بیچکس را از عالمیان چنان عذاب نکند و نقل است که پیغمبر علیه السلام
بر سر دو انگشت پای نماز کرده بود و دعبد الله چنان بود که هیچ سنت پیغمبر از وی فوت نشد
خواست که وی نیز همچنان نماز کند چون یک رکعت گذارد دیدم را نتوانست گذارد و پس
پیغمبر علیه السلام را بخواب دید که از محراب برآمد و گفت این نماز فاسد مرا است و لیکن این
را و نقل است که نیم شب خادم را گفت که زنی عاقل کن تا بخوابم خادم گفت در نیم شب
کجا روم دختر می دارم اگر شیخ اجازه دهد بیایم گفت بیای پس خادم رفت و دختر را بیاورد
شیخ در حال عقد نکاح که چون هفت ماه برآمد طفلی بوجود آمد و بمرد شیخ خادم را گفت
تا دختر را بگو یا طلاق قبول کند و اگر خواهد همچنان باشد خادم را گفت این شیخ درین چه سراسر است
گفت آنست که نگاه کردم قیامت را بخواب دیدم که خلق بسیار در دانه و همه در عرق غرق شده

نگاه طفلی بیاد دوست پدر گرفت چون باو از صراط بگذر آیند من نیز خواستم تا مرا هم طفلی باشد
 چون آن طفل بیاد گرفت مقصودم حاصل شد نقل است که در کثیر النکاح بود مردمان
 از زنان او پرسیدند که شیخ با شما در خلوت چگونه بود گفتند ما از صحبتش خبر نداریم مگر دختر وزیر
 که چهل سال در خدمت دس بود و ده است از دس بر سریدند گفت چون مرا خبر شد می که اش
 شیخ بخانه من خواهد آمد طعام پاکیزه ساختم و خود را بپوشتم چون بیامدی زمانه در آن طعام
 نظر کردی و ساسی در من نگریستی تا شب دست من گرفت و در اسنین کشید و بر سینه خود
 مالید از سینه تا ناف دس پانزده عقیقه دیدم گفت ای دختر وزیر به پرس که این قصد چیست
 پرسیدم گفت اینهمه از شفقت صبر است که گره برگزیده ام از چنین رود از چنین طعام
 که پیش من آورده این بگفت و برخاست و مرا پیش ازین باده گستاخی نمود و در پشت
 او را غایت نیست نقل است که او را دومید بود نمیکه احمد فرزند دیگر احمد کلان شیخ را با احمد
 خورد و جو بودی و اصحاب اذان غیرت آمدی یعنی احمد کلان کارها کرده است دریافتنا
 کشیده شیخ را از آن معلوم شد خواست که با ایشان نماید که احمد خور و بهتر است شتر به در خانقاه
 خفته بود شیخ گفت یا احمد کلان گفت لبیک گفت شتر از در خانقاه برام توان بردی گفت ای شیخ چگونه توان
 شیخ گفت اگر من پس گفت ای احمد خور این شتر برام ببر احمد در حال بیان در سب استین باز کرد و بر من دید
 دهر دو دست در زیر شتر کرد و وقت که دشت را نتوانست برداشت شیخ فرمود بگذر تمام
 شد یا احمد پس اصحاب را گفت احمد خور از آن خود کرد و بفرمان من نگرست نه بجا و احمد
 کلان بجهت خود شمول شد و در مناظره آمد از ظاهر حال مطالع می توان کرد نقل است که شیخ
 را مسافر آمد خرقه سیاه پوشیده و شله سیاه بسته شیخ را در باطن غیرت آمد و آن مسافر دو
 رکعت نماز گذارد و سلام کرد شیخ گفت ای اخی چرا جامه سیاه داری گفت ازا آنکه

خدا یا نم برده اند یعنی نفس دهم و گذشت انرا یت من اتخذ الله معی و لا شیخ گفت اورا ببردن
 کنید بخوار می برون کردند پس فرمود باز آرید باز آورند همچنین چهل بار اورا بر انداختند و خوانند
 بعد از آن شیخ برخواست و لباس بر سر دے میداد و غدر میکرد و گفت ترا مسلم است یا نه و شنید
 که درین چهل بار که بخواری خوارانند متغیر نشدی **نقل است** که دو صوفی از بجائے دور
 زیارت دے آمدند فسخ را در خانقاه بنیافتند پرسیدند که او کجا است گفتند بسرای عضدالدوله
 گفت شیخ را برائے سلاطین چه کار اهلکے در خاطر ایشان آمد گفتند در شهر طوالتے کنیم در بازار شدند
 به دوکان خیاطے ناچیب خرقه بدوزند خیاط را مقراض طالع شد ایشان را گفتند که شاکر فتنه اند
 پس بدست مرستگه دادند بسرای عضدالدوله بردند فرمود که دست ایشان باز کنند شیخ عبدالله
 خفیف حاضر بود و گفت مبر کنید که اینجا را ایشان نیست ایشان را خلاص داد و گفت اے
 جوانمردان طن شمار است بود اما آمدن من بسرای سلطان بجهت چنین کارها است پس
 هر دو صوفی مرید وے شدند تا بدانی که هر که دست در وامن مردان زندان و اصرایع نگذارند
 دوست او بیاورند و **نقل است** که شیخ را مسافرے رسید که اسهالش می آمد شیخ آنشب
 طاش او بر میداشت و یک ساعت تخفت تا بنزدیک صبح شیخ یکسفن چشم بر هم زد و مسافر
 آواز داد و گفت کجائی که لعنت بر تو باد شیخ در حال بر جبت ترسان و لرزان و طاش
 آنجا برو باه او مریدان با شیخ گفتند آفرین چه ساز است که لفظ چنین و چنان گفت
 ما را طاقت تحمل نداشت و تو غایت صبر میکنی شیخ گفت که من چنین می شنیدم که رحمت بر تو
 باد **نقل است** ابو احمد صغیر شیخ را گفت که مراد موسی برنج میدارد شیخ گفت صوفیان
 که من دیده ام بر دیو خزه میزنند اکنون دیو بر صوفیان خیریت میکند **نقل است** که چون
 وفاتش نزدیک رسید خادم را گفت که من بنده عاصی بودم غلبے برگردن من نهاده

برپایے من بند و بچان روی بقبلہ نشان باشد کہ در پذیر و بعد از مرگ خادم این وصیت
شیخ بجا آوردن آغاز کرد و اکتفا آواز داد کہ ہاں لے بخیر گویند و ہاں کہ عزیز مرا خوار گردانی

بیان حال شیخ محمد حریری رحمۃ اللہ علیہ

دی در ادب چنان بود گفت بستال است کہ در خلوت پادراز کردہ ام من ادب او با خدا
چنین بود نقل است کہ دے یکسال بکہ قیام کرد نہ خفت و نہ سخن گفت و نہ پشت بر زمین
نہاد و نہ پا دراز کرد و ابوبکر کثانی از دے گفت اینچنین بچہ تو اسی کرد گفت صدقاً طہن مرا
بدان داشت تا ظاہر انفت کرد چون بنید وفات کرد و اورا بجائے دے نشاندہ گفت
دے روزے باز سفیدی یافتم و گم کردم چہل سال بصبائے برقا سم و بازش نیافتم و گفت
روزے بعد نماز دیگر چلنے پارسہ دوسوی ژولیدہ و روی زر گشتہ از در خانقاہ درآمد
و مہارت کرد و دور کحت نماز گذاردہ سر بگریبان فرو برد آنشب خلیفہ اصحاب ایدعوت
خواندہ بود من پیش اورفتم و گفتم کہ بدعوت میردم موافقت میکنی ^{در گفت} از امر خلیفہ نیست
اما مرا عصیہ می باید دیگر تو دانی گفتم مگر تو مسلماننی کہ موافقت درویشان نمیکنی و
آرزو دے می طلبی پس التفات نکردم و بدعوت رفتم و سماع کردم چون باز آمدم در روشن بچنا
مرکز دہرہ بود چون بچفتم رسول علیہ السلام را خواب دیدم کہ می آید با و پیر و خلق بسیار
او پرسیدم کہ کن دو پیر کیستند گفت ابراہیم علیہ السلام و موسی علیہ السلام و صد و بست ہزار
نبی با و پیش رفتم و سلام کردم روی مبارک از من بگردانید گفتم یا رسول اللہ من چہ کردہ
ام کہ روی مبارک از من سبک دانی گفت دوستی از دوستان من عصیہ از تو خواست
و تو بخیل کردی و بے ندا دمی در حال خواب بیدار شدم و گریان شدم آواز غمگین اد

از در خانقاہ گبوٹم آند گاہ کردم ہمان درویش بود کہ بیرون رفت در عقب و دیدم و گفتم تے
عزیز تو فک کن کہ آن آزدوے بیابی روی باز پس کرد و گفت ہر کہ از تو آرزوے
طلب کند صد بست و چہار ہزار پچاس تا بر ابضاغت باید آورد تا تو آن آرزوے را بد
رسانی این بگفت و بر رفت و نا پدید شد ہرگز اورا دیگر ندیدم۔

بیان حال شیخ منصور حلاج رحمۃ اللہ علیہ

اور احلاج ازان گویند کہ روزے بانبار پنہ بگذشت اشارتے کرد در حال دانہ از پنہ بیرون
آمد و خلق متعجب شدند نقل است کہ دے در شبانہ روزے چہار صد رکعت نماز گذاردی و بر خود
لازم داشتی گفتند درین درجہ کہ تو فی چندین ریاضت چرا است گفت نہ راحت در حال
اثر کند و نہ رنج کہ دوستان فانی الصفت باشند و نقل است کہ دے گفت در پنجاہ سال
بیچ مذہب نگرتم اما از ہر مذہبی انچہ دشوار تر پس خود یا فتم اختیار کردم و امروز کہ پنجاہ سال
ام نماز کردہ ام و ہر نمازے غسل کردہ ام نقل است کہ دے در ابتداء ریاضت میکشید
و لغتی داشت کہ بستال از بدن بیرون نکرده بود روزے بزور از دے بیرون کردند
گزندہ بسیار در دے افتادہ بودند یکے آنرا وزن کردہ یکے از او پنیم دانگ سنگ بود۔
نقل است کہ کسے برے آمد عقربے دید کہ گرد او میگردد و بدقت کشن او کرد حلاج گفت
دست از او بدار و دوازده سال است کہ او ندیم ما است و گرد او میگردد و نقل است
کہ در سفر باو یہ چہار ہزار آدمی ہمراہ او بودند تا کعبہ و یکسال در آفتاب گرم برابر کعبہ بایستاد
تا رخن از اعصاب او بران سنگ میرفت و پوست او باز شد و از آنجا نچنید و ہر روز قرص
آوردندی او بدان شبانگاہ افطار کردی و نقل است کہ یکروز در باد یہ ابراہیم خواص

را دید پرسید در چه کاری می گفت در مقام توکل و توکل درست میکنم گفت همه عمر در عمارت
 حکم بسر کردی پیرشتی کے در توحید نانی خواهی شد یعنی اصل توکل ناخوردن است و تو هم عمر
 در توکل شکم خواهی بود فنا در توحید کے خواهد بود نقل است که در زندان در شبانروز هزار
 رکعت نماز گذاردی گفتند که تو یگویی که من حقم این نثار که امیکنی گفت ما دایم قدر ما کے
 ندانند پرسیدند از دو که عارف را وقت باشد گفت نه از بهر آنکه وقت صفت صاحب
 وقت است دهر که با صفت خود آرام گیرد عارف نبودنی مع الله وقت پرسیدند که طریق
 بختی چگونه است گفت دو قدم است برگرفته و رسید یک قدم از دنیا برگیر و یک قدم
 از حقیقی نیک رسیدی بولی و گفت مرد آن بود که در شهر کے را داند اولتر از خود بخورد
 نخورد و گفت ما همه سال در طلب بلائی اومی باشم چون سلطانے که دائم در طلب
 ولایت باشد نقل است که شب تین که حسین صاحب کرم آمدند و برادر زندانی جسته دینا گفتند
 دوم باز آمدند زندانی را نیا گفتند شب سوم باز آمدند و او را دیدند زندانی پرسیدند که شب اول کجا بودی و تو بودی
 و در زندان اکنون هر دو پیلانند گفت آری شب اول با حضرت دوم از آن پیدا نه بودم شب دوم حضرت پنجا
 بودند اذان زمان پدید نمود اکنون مرا باز آوردند حفظ شریعت ما بیا مید و کا خود بکشید نقل است
 که در زندان سیصد گس بودند چون شب درآمد گفت اے زندانیان شمارا آزاد کنم
 گفتند چرا خود را آزاد میکنی اگر میتوانی گفت من و در زندان خدایم روش ملامت
 نه دارم اگر خواهید بیک شارت همه بند لئی شما بکشایم پس با انگشت اشاره کرد همه بند
 از هم فرو ریخت آنها گفتند اکنون کجا رویم که در زندان بے است اشلے که در خسته
 ما پیدا آمد گفت سر خویش گیرید گفتند کجا بیرون رویم که تو نمی آئی گفت ما را با باد
 سر لیست که جز بر سر دانه نتوان گفت دیگر روز گفتند زندانیان کو گفت آزاد کردم

آنها را گفتند پس تو چنان رفتی گفت حق را با ما عتاب است ابن خبر بخلیفه رسید گفت فتنه
 برخاسته است و را بکشند یا چوب زنند تا ازین سخن باز آید پیرانش آوردند و سیصد چوب
 زنند آن چوب زنده بهر چوب که میزد آواز می شنید که ای ابن منصور لا تحف
 عبد الجلیل صفا رگفته است که اعتقادم بر آن زننده چوب بیش از حسین بود که آفریده
 فوت داشته است در کار شریعت که چنان آوازی شنید و دستش بخی لریزید و میزد پس
 او را بردند و در دار آویختند صد هزار خلق گرد آمده بودند و چشم گرد بر می آورد و میگفت
 حق حق انا الحق درویش در میان در آمد و گفت عشق چیست گفت امروز بیتی و
 فردا بینی آرزو کنندش دیگر روز سوختنش و سیوم روز برباد او اندش یعنی عشق این است
 خادم در انحال و صیته خواست گفت نفس را بچیز مشغول دار که که دنی است و اگر
 نه او را مشغول داند بچیز که ناکردنی بود و پسرش گفت مراد صیته کن گفت چون
 جهانیان هر اعمال کوشند تو در چیز کوش که به از اعمال جن و انس است چون زیر داری
 بردند بباب لطان برسد داد انگاه پادشاه بر زبان نهاد گفتند مال چیست گفت مراح
 مردان دار است و در بقبله آورد و بر سر داری شد جماعتی که مریدش بودند سوال کردند
 چه گوئی در ماکه مقربان تو ایم و در سکران که ترا سنگ خواهند زد گفت ای شما را دو جواب
 است و شمار یک از بهر آنکه شمار این جن طنی بیش نیست و ای شما را از توحید و صلابت
 شرع پس شبلی در مقابله ادب استاد و آواز داد اما التصوف یا علاج گفته کمترین این است
 که می بینی و گفته بلند ترین کدام است گفت ترا در آن راه نیست پس هر کس سنگی می نهد فتنه و شلی بر او موافقت
 آنها گوی انداخت حسین منصور آید و آورد گفت از نیمه سنگ که همه میزدند هیچ آه نکردی از گلی آه کردی این
 چه معنی است گفت از آنکه آنها نهند مغرور اند از و ختم می آید که او میداند که

نباید انداخت پس بر نزد بان وارد ستش جد اگر دغده بزد گفتند خنده چیت گفت دست آزادی
 بهر کردن آسان است مرد آنست که دست صفات که کلاه همت از تارک عرش در
 کشد قطع کنند پس پایهاش بریدند شبی که دو گفت بدین پائے صفر خاکی نکردم قدمی دیگر
 دارم که هم اکنون سفر هر دو عالم بکند اگر توانید آندم را ببرید پس دو دست بریده خون
 آلوده در روی بالید تا هر دو ساعد در روی خون آلوده گشت گفتند چه کردی گفت چون
 بسیار از من رفت و آتم که رویم زرد شده باشد شناسند اربک که زرد می رودی من
 از هر اس شده است خون را در روی مالیدم تا در چشم شام فرو نمایم که گلگون مردان خون
 است گفتند اگر روی بخون ریخت که وی پس ساعد را چرا آلوده کردی گفت و هنوز سیانم
 گفتند این چه و هنوز است گفت در عشق دور کعت نماز است که و هنوز آن درست
 نباشد مگر خون عاشق پس چشمهایش بکند یزداند دیدن این ماجرا قیامت از خلق برآ
 بیفتی بگریستند و بعضی سنگ میزدند پس خوانند که زبانش بر بند گفت چندان صبر کنید
 که سخن گویم روی سوی آسان کرد و گفت الهی بدین ریخت که برائے تو بر من می بندم و خودم
 شان نکردان و ازین دولت بی نصیب کن و احکم الله که دست و پائے از من بریدند
 در راه تو اگر سرازتن باز کنند در مشا به جلال تو بر سر دار باز کنند پس گوش و بینی
 بریدند و سنگ دان کردند مجوز می آمد رکوع در دست چون حسین را دید گفت
 حکم زنی که این جلاجل عمارا با سخن اسرار چه کار و آخرین سخن از حسین بن منصور این بود

حب الواحد القهار القدوس و این آیت بر خوانند یسبحل بها الذین کافروا و یسبحل
 بها الذین آمنوا و سبقتهم من اهل الجنة و این آیه الحی و این آخرین کلام او بود
 پس زبانش بریدند و نماز شام بود که سرش بریدند در میان سر بریدند شبی که دو بان بوا

رحمة الله علیه مردمان خودش کردند که حسین ابن منصور گوید قصه از میدان رنابر دو از یک
یک اندام می آواز می آمد که انا الحق روز دیگر گفتند که گفتند بیژن زان خواهد بود که در
حالت حیات او بود پس اعضائے او را بوختند تا از خاکستر او نیز آوازی آمد که انا الحق
چنانکه در وقت قتل خونیک می آمد از نقش الله ظاهر میشد حسین با فامی گفته بود که خاکستر
من بدجله اندازند آب فوه گیر و چنانکه بجز او را بیم باشد از غرق ترابا یک آن ساعت خرقه من
بر آب و جلده بری تا آب برقرار خود رود پس روز سیدم خاکستر حسین را به آب آید و دند همچنان آواز
انما الحق می آمد و آب فوه میگرفت فادوم خرقه شیخ بر آب و جلده برد آن آب برقرار شد و خاکستر
خاموش گشت پس آن خاکستر را جمع کرده و دفن نمودند و کس را از اهل طریقت این نتوح
نمودند و رگه گفت بگریه که با منصور علاج چه کردند تا به عیان چه خواهند کرد و عباس طوسی
که از بزرگان شایخ بود گفت فردای قیامت منصور را در عرصات بیارند بجز بجز حکم به
اگر کشته شود جلده عرصات را بهم برزند و بزرگی گفت از شب تا روز زید را را او بودم
و نماز کردم به تهنه آواز داد که او را اطلاع و ادم بر سر از امر او خود پس فاش کرد که
بر من فاش کند و عایشی نیست نقل است که شبی گفت آنشب بر سر تربت او شدم و تا نامی
نماز کردم سحرگاه مناجات کردم و گفتم الاهی او بنده تو بود عارف دوسم و موعدا این بلا باد
چرا که دی خواب بر من غلبه کرد قیامت را دیدم بخواب و فرمان حق شنیدم که این اذان کردم
که سر با غیر ما گفت و هم نقل است که شبی گوید حسین بن منصور را در خواب دیدم گفتم خدا باین
قوم چه کرد که زاکشند گفت هر دو گروه را آمرزید و رحمت کرد آنکه مرا بدانت و از بهر حق
شفقت کرد و آنکه عداوت کرد مرا بدانت از بهر حق عداوت کرد و هر دو قوم رحمت
کرد که هر دو قوم بخود بودند نقل است که چون او را به دار کردند ابلیس بیاید و گفت

یکے اناؤ گفتی دیکے من چون است که ازان بر تو رحمت باز آرد و ازان من لعنت حسین
بن منصور گفت از آنکه تو انا بخود گفتی و من از خود دور کردم مرا رحمت آمد و ترا لعنت
تا بدانی که منی کردن نیکو چیست و من از خود دور کردن بغایت نیکو است۔

بیان حال بر اسیم خواص رحمۃ اللہ علیہ

اور احوال ازان گویند که زنبیل بانقی و بار بار بادیہ را قطع کرده بود و اگر گفتند که از عذاب اسفار با ما بگو
گفت عجب تر آن بود که خضر علیہ السلام در سفر از من صحبت خواست خواستم در آن ساعت که بدون جن
کے مابہ نزدیک لم خطرہ و مقدار باشد توکل یگانہ بود با اینہم موزن و ریسان در کورہ و مقراض از ف
غائب بودی گفتند این چہ ادا می گفت این توکل و ازیان ندارد نقل است کہ گفت در بادیشم
کنیز کے را دیدم از غلیات و جد شوری در فم فتم اے کنیز کہ چو من گفت اے خواص چشم پوش
گفتم من عاشق چشم نمی پوشند اما این بے اختیار چشم بر تو افتادہ کنیز کہ گفت کہ من ستم مست بر خا
پوشند خواص گفت از کدام شرابخانہ مست شدی گفت اے خواص خمار دوم بیداری حلال
فی الدار بن غایر اللہ گفتم اے کنیز کہ صاحب ما بنخواہی کنیز کہ گفت اے خواص عام طمع
کہ من ازان زن نیم کہ مرد جویم من آن فردم کہ فرد جویم نقل است کہ از دہر سیدند از حقیقت ایمان
گفت اکنون این را جواب ندیم از آنکہ ہر چہ گویم عبارت بود باید کہ بمالمت جواب دہم تقدیم دارم تو نیز
ہمراہ من شو تا جواب سوال خود بانی دے ہمراہ شد تا در بادیہ فرود آید و قرص نان ہر روز دو
جام شربت پیدا آید یکیم قرص بلے و نیمہ و نیمہ خود خوردی تا روزے میان بادیہ پیری آمد
سوا چوں دیر باید یاد از اسب فرود آمد دیکہ گر را پر سیدند و زانی سخن گفتند باز دے سوار شد و رفت
پس آن سائل پرسید کہ اے شیخ این پیر کہ بود گفت آن خضر علیہ السلام بود کہ از من صحبت خواست

من اجابت نکردم و ترسیدم کہ توکل من بر خیزد و اعتماد بدون حق پیدا آید و ہم نقل است کہ
 گفت وقتی خضر را دیدم در بادیکہ بصورت نرغی می پرید چون او را دیدم مرد پیشان فلکندم تا توکلم با
 نشود و در حال نزدیک من فرود آمد گفت اگر در من گریستی بر تو فرود نیامدی ادبای من بر او سلام
 نکردم کہ توکلم خلل پذیرد و گفت در سفری بودم تشنه شدم چنانکہ از تشنگی بی قیادم یکے را دیدم کہ
 آب بر روی من ہمیز دتا چشم باز کردم مرے را دیدم نیکو رود کہ بر افسے سوار است مرا آب داد و گفت
 در پس من نشین و من بجایز بودم چون اندک روز بگذشت او از من گفت چه می بینی گفت می بینم خضر
 او پیغمبر علیہ السلام را سلام گوئیم وی سگویی کہ در بادیکہ روز بدرخے رسیدم آنجا شیرے عظیم دیدم و
 بمن آورد و حکم حق را گردن بہام چون نزدیک من رسیدی نکلید و پیش من غلطید و می نالید و دست
 بدون کرد و دیدم کہ دست او آساییدہ بود و خورہ کردہ من چوبی برگر فیم و دست او را بشکافتم تا
 شاد آنچہ گرد آمدہ بود و خورہ بر شستم پس بر رفت بعد ساعتی باز آمد با دو بچہ خود ہمراہ و آنہا گرد
 من میگشتند و دنبال می جنبانیدند و گردہ آوردند و پیش من بہاندند نقل است کہ وقتی بامداد
 در بیابان میگذاشت او از شیر برخواست مریدانگ در دے زرد شد و رخے دید ہالائے آن رفت
 و میلرید و خواص ہچمان ساکن سجادہ بنگند و نیاز ایتاد شیر فراز رسیدہ دانست کہ تو قیام
 سلطان دار چشم در دہنہا دبا و نظارہ سیکر و خواص بکار خود مشغول بود پس چون از آنجا رفتند
 پشتہ اورا بگزید فریاد در گرفت مرید گفت خواجہ عجب است کہ دوش از شیرے نرسیدی
 امروز از پشتہ فریاد کنی گفت دوش مرا از من ربودہ بودند امروز خودم باز دادند و حامد
 اسود گوید با خواص در سفر بودم بجائے رسیدم کہ آنجا ماران بسیار بودند زیر کوبہ بہا و دوبر
 نشست و منہم بہ شستم چون شب شد ماران بیرون آمدند شیخ را آواز دوم گفت خدا را
 یاد کن یاد کردم ماران باز گشتند آن شب بدین حالت گذشت تا روز بامداد گاہ کردم کہ ماے

بر و طایفه شیخ خلقه بسته بود بر فرو افتاد گفتم یا شیخ تو ندانستی که ما درین و طایفه بود گفست هرگز
 مرا چنین شے خوش نبوده است و یکے گفست که زدی دیدم بدامن خواص همیرفت بر جایسم تا اورد
 بکشم گفست دست از و بدار که همه چیز را با حاجت بود و مرا هیچ چیز حاجت نبود نقل است
 که گفست در بادیه یکبار راه گم کردم هر چند جستیم نیافتم چند روز به بی راهی میرفتم آخر از جا
 آواز خروس شنیدم شاد شدم و رو به انجانب کردم آنجا شخیص دیدم که بیدید و مرا نقل زد
 رنجور شدم گفتم خداوند که که بر تو توکل کند با او این کنند آوازے شنیدم که تا توکل تو را
 بود عزیز بودی اکنون که توکل بر آواز خروس کردی تفاخر دمی گفست همچنان رنجور میرفتم
 ندانے شنیدم که خواص ازین رنجور شدی فوراً اسرا کن تفارتنده و بدم در پیش خود انداخته
 نقل است که گفست در راه شام بر نائے دیدم نیکو رو و نیکو لباس مرا گفست صبحتم گیر گفتم مرا
 گرنگی باشد گفست در گرنگی با تو باشم پس چهار دریم فتویٰ پیدا آمد گفتم فارترا گفست اعتقاد من
 آنست که آنچه واسطه در میان باشد خورم گفتم با غلام سخت باریک گرفتی گفت یا ابراهیم دیوانگی
 مکن که ناقد بصیر است از توکل بدست تو هیچ نیست پس گفست کمترین توکلین است که چون
 فاقه در تو پیداید حیلہ بخونی بر آنکه کفایت تو بدوست و گفست متعذر کردم که بادیه
 را نگذار مبی زاد و در اجل چون بادیه در آدم دیدم جوانی از پس من می آمد و بر من بلک
 میکرد که السلام علیک یا شیخ بایت اوم و جواب باز دادم نگاه کردم آن جوان ترسا بود مرا گفست
 دستوری هست که با تو صحبت دارم گفتم آنجا که من میروم حوازه نیست، درین صحبت چه فایده
 است گفست آخر بایم که از نادمه خالی نبود یک هفته رفتم روز هشتم گفست یا زاهد حنیف گفتم
 کن با خداوند که گرسنه ام چیزی بخوانه خواص گفست یا الهی بحق محمد علیہ السلام مرا در پیش
 این کافر نخل نکر دانی از غیب چیزی پیدا آمد در حال طبقه دیدم که در آن ماهی بریان

در طب و کوزه آب بود هر دو به شستم و بخوردیم و فتم هفت روز شتم روز گفتم ای راهب گریه
 شدم قدرت مدعی خود تو نیز بنام پیش خداوند خویش جوان بر عصا گریه زد و لب بلبانید و خوا
 پدید آمد آراسته از نان و ماهی و در طب و کوزه آب من متحیر شدم گفتم ای زاهد بخورید من
 از خجالت نخوردیم گفتم بخور ما را و بشارت دهم گفتم نخورم گفتم بشارت این است که زنا
 بر بر من پس زنا بر برید و گفتم اشهد ان کلا الاله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله
 و دیگر بشارت این است که گفتم الهی بحق آن پیر که اورا نزدیک تو قدری هست و دین محمد
 حق است مرا طعام فرست مادر ردی او خجل نگردم این نیز از برکت و بزرگی تو بود و نان بخوریم
 و شاد شدم و فتم بکه و آنجا مجاور شتم نقل است که مریدے با ابراهیم خواص بود گفتم
 در بادیه هفت روز بیک حال میرفتم روز هفتم ضعیف شدم خواص گفتم کدام دست
 برداری آب با طعام گفتم آب گفتم اینک آب از پس نت بخور باز نگوییم آبه دیدم چون شیر
 تازه بخوردم و طهارت کردم دادی نگرست آنجا نماند چون فارغ شدم خواستم که پاره بزارم
 گفتم دست بدار که این آب از ان نیت که بر توان داشت دهم خواص گفتم که دست
 در بادیه راه گم کردم شخصه دیدم فراز آمد و سلام کرد و گفتم تو راه گم کرده گفتم آری گفتم بنوام
 و گامی چند از پیش رفت و از چشم نا پدید شد چون نگریستم بر شاہراہ بودم پس زان ماند
 گم نکردم و در سفر تنگی و گرنگی مرا نبود و گفتم وقتی در سفر بودم وقت شب بود بران افتادم
 شیرے عظیم دیدم از وے سخت تر سیدم با تفس آواز داد که ترس که هزار فرشته با تواند
 و ترا نگاه سیدارند و گفتم که در راه مکہ شخصه دیدم منکر گفتم تو کیستی گفتم سیدی ام گفتم کجائی
 گفتم مکہ نه بے زاد در احل گفتم از مانی کس بود که بر تو کل رود چنانکه شما گفتم تو کل نیست
 گفتم از خداے عزوجل فرستادن درویش گفتم از خواص صحبت خواستم گفتم ای

خواهی یا فرمان برادری چه خواهی تا امیر تو باشی یا من گفتم ۱ میر تو باش گفت اکنون تو دهم از
 فرمان من بیرون منه گفتم رد باشد چون بمنزل رسیدیم مرا گفت نشین چنان کردم ادب
 بر کشید و سر باو دهنیم جمع کرد و آتش برافروخت ما گرم شدیم و در هر کاسه که در راه من قصد
 کردی بخشم گفتمی که فرمان نگاهد ای چون شب درآمد بارانی عظیم در گرفت ادر مقیم بیرون کرد تا
 باد ادر بر من اباد و مرغ در دست انگلند من خجل زده می بودم و بکلم شرط پنج گفتن نمیتوانستم چون
 باد ادر شد گفتم من امروز امیر باشم گفست صواب است ای نگاه چون بمنزل رسیدیم اوهان خدمت
 بردست گرفت گفتم از فرمان امیر بیرون مرو گفست که از فرمان امیر بیرون رفتن آن بود که امیر را خدمت
 خود فراموشی همین صفت با من صحبت داشت تا آنکه من با نجا از شهر او بگریختم تا بمیان منابن رسید گفست
 لے بسر بر تو باد که باد و ستان چنان صحبت داری که من دایم در هم نقل است که گوی در روز سه بجای شام
 میگذاشتم در خان انار دیدم مرا آرزو شد صبر کردم و نخوردم که انار آنجا ترش بود من شیرین بخوردم
 پس بوا دے رسیدم یکے را دیدم بیدست و پا ضعیف گشته و کرم درے افتاده و زنبوران
 برے گرد آمده ویرا میگزند مرا بر دی شفقت آمد از بیچارگی او چون برے رسیدم گفتم خواهی
 نادعا کنم که ازین بلا برهی گفت نه گفتم چرا گفت خنیا ز خویش را بر اختیار او اختیار کنم گفست
 این زنبوران بابا ز دارم از تو گفست لے خواص آرزوے انار شیرین از خود باز دار مرا تندرست
 بچہ میخوای خود را دلی سلامت خواه که آرزوے نخواهد گفتم بچہ مرا شناخته که من انار شیرین
 میخوام گفست حق را هر که داند هیچ برود پوشیده نماند گفتم حال تو با او چگونه است گفت تا این
 زنبوران من میگزند و کریان بخورند خوش است دایم خواص گفست که یکے را دیدم در بادیه
 گفتم از کجای آئی گفت از بلاد ساغون گفتم بچہ آمده گفست مادر را چیزے در دلمان میگردم
 و تم آلوده شده است آمده ام که بابت بزم دست را بشویم گفتم عزم چه داری گفست

شب باز گروم و جامه خواب مادر راست کنم نقل است که ممشاد و بنوی شے ہنہ بار بوقت
شب برخاست و باز تحفت ہم خوابہ اش ویرا گفت ترا چہ باشد در کوش آمد کہ بر خیز و بیرون
شو بیرون شدم بر فی عظیم بود در میان بہت فشت تا از شہر بیرون تلخو دیکہ کہ آنجا کوہ کردی بر آن
تل فنی خواص را دید کہ بر آن تل سستہ دیر ہستہ کوتاہ پوشیدہ و بہت گرداگرد او میگذاخت
و شک شد پس گفت اے ممشاد دست بہن دہ دست بہ دوا دم و ستم عن کرد از حرارت
امبتی عربی بر خواند و ممشاد در حرارت و فراغت او تخریر شد و ابو الحسن علومی کہ مرید خاں
بود گفت کہ شیخ مرا گفت کہ جائے خواہم رفت با من مساعت میکنی گفت بخانہ رودم و بپوش
را در پائے کنم پس بخانہ رفتیم خاکینہ ساختہ بودند پارہ خوردم و بر ختم ماید در سیم آبے پیش
آمد شیخ پائے بر آب نہاد و بر دست من نیز پائے بر آب نہاد و من فرود ختم کردی باز پس کرد و
گفت تو خاکینہ نخامیدہ گفتیم ندانم کہ ام عجیب تر بر تے آب فتن ہم نقل است کہ وے گفت وقتہ در باد یہ
بودم بغایت گرسنہ شدم چہیز طلب کردم اغزای پیش آمد و گفت اے فراخ شکم بن چیت کہ تو سیکوئی گفتم آخر چند
روز است کہ بیج نخوردم گفت تو میدانی کہ دعوہ پردہ مدعیان بدو تر با تو کل چہ کار دہتم خواص
گفت کہ یکبار بنزدیک سے رسیدم در دلم آمد کہ چون اینجا برسم معارف شہر مرا طعنا ہا آرند
پس شکر سے دیدم و احتساب کردم مرا بسیار زندگتیم با چنین جوئے این منربل ز کجا پدید
آمد در سرم نہا کردند کہ بیک نیتہ کہ با خود کردی کہ چون شہر رسم مرا مراعات کنند و طعام
آدر و ندنا بخورم لاجرم بخوردی گفتم الہی من توکل بر تو کردہ ام آواز سے آمد کہ لے فلان
سبحان آئمذائی کہ روئے زمین از متوکلان پاک کرد کہ اندیشہ طعام معارف شہر رہی ای نگاہ
توکل نقل است کہ رفتہ خواص در کار خود متغیر شد بصر اے بیرون رفت خواتان
دید و اینجا آب رودان بعد ازان لڑ بگ خرم از نیل می یافت و در آب می انداخت

سه چهار روز همین میکرد بعد ازان گفت تا بر اثر این زنبیل ما مردم تا بهنیم که حق را در آن چه
 نجیبه است میرفتیم تلبرزن را دیدیم بر لب جوی که میگفتن نیست گفتیم چه بودت گفت پنج
 بیتیم دارم و هیچ ندارم از دو صد روز بر کنار این آب بودم ازین آب بنیای چند می آوردم آنرا
 فروخته بر تیان خرچ میکردم امروز بمنی آوردم ازین سبب گریانم که امروز چه خواهم خواص گفت
 خانه خود مرا بنام خود گفتم دل فاش دار که تا زنده ام آنچه توانم اسباب تو را است میدارم و هم
 خواص گفت کطلب معاش از حلال میکردم دام بد ریای انداختم مایه بگرفتم دیگر باز انداختم
 دیگر گرفتم سیوم بار انداختم هفت آواز داد که ایسا ترا از ذکر ما باز میداری معاشی دیگر نمی بینی
 گفت دام بنداختم دوست ازان کار برداشتم و نقل است که از او پرسیدند تو از کجا خوری
 گفت از آنجا که طفل در شکم مادر خود و از آنجا که مایه از دریا خورد و دوش از صحرای خورد و
 نقل است که در آخر عمر سبطون گشت در جاح رے یک شبانه روز شصت بار غسل کرده بود
 و هر بار رے که غسل کردی در رکعت نماز خواندی که در آن حالت از او پرسید که هیچ آرزو
 نیکند گفت پاره جلگه بریان پس آخورد میان غسل کردن بردار و از آنجا که او بر دند بزرگی
 در آید پاره نانی در زیر بالین او دید و گفت اگر این پاره نان ندیدی می بردن تا میسر کردی که
 نشان آن بودی که او پنهان توکل مرده است مرد باید که بر هیچ صفت نه ایستد تا رنده باشد
 نه در توکل مقام کند و نه در هیچ صفت دیگر باس دیده باشد که ایستادن را روی نباشد
 سیکه از مشایخ او را در خواب دید گفت خدا با تو چه کرد گفت اگر چه غمناک است
 بسیار کردم و طریق توکل سپردم اما چون از دنیا بر فتم با طهارت و وضو رفتم بهر عبادت
 که کرده بودم ثواب میدادند اما بسبب طهارت بمنزله فرو آوردند که در آن همه درجا
 جلال بهشت بود پس نه کردند که یا ابراهیم این زیادت کمرست که با تو کردم ازان بود که پاک

بحضرت مآدمی کہ پاک از ازدواج عظیم است۔

بیان حال شیخ ابراہیم شیبانی رحمۃ اللہ علیہ

گفت چہل سال خدمت ابو عبد اللہ مغربی کردم کہ درین چہل سال ز ماکولات خلق چہرے
نخوردم و در آن چہل سال بویم بنالید و ناختم دراز نشد و خوفہ ام شوعلین نشد و در آن چہل سال
زیر پنج سقف نخفتم گزیر بیت احرام و گفت ہذا سال است کہ بشہوت خویش پنج نخوردم
و گفت متہ مرا بشام کاسہ عدس در و بخوردم و بیا زار شدم فوارہ دیدم گفتند چہ می بینی
درین خم ہامی است گفتم لازم بر من است احتساب کردن اینادم و خم ہامی شکستم و نوشندہ
پنداشت کہ کس سلطانم چون مراد انت دیش این طریقان برد و دیت چوب بر سن زدند
و زندانم بروند و داشتند متہ دراز ناودست دمن ابو عبد اللہ مغربی را آنجا گذر افتاد و را
شفاعت کرد پس مرار ہا کردند و چشم او بر من افتاد و گفت از چہ افتادی گفتم بسہ خوردن عدس
و دیت چوب از احتساب گفتم از ان جہتی و گفت شصت سال است کہ نفسم یک لقمہ گوشت
بریان میخواست دمن نمی دادش بیک و منع بر من غالب شد و کلا و استخوان بید و بوس گوشت بریان پیدا کرد
فریاد کرد و بسیاری زاری بنمود کہ برخیز ازین گوشت بریان اگر بدست آید برائے خدا بر من
لقمہ بخواد گفتم بر خاستم و برائے گوشت بریان رفتم آن بوسے از زندان می آمد رفتم کیے را
دیدم کہ داغش میکرد و او فریاد میکرد از بوسے گوشت بریان می آمد بانفس خود گفتم ہا ایست
گوشت بریان نفسم برترید تن زد و گفت بگراب شخم و آب بسرفرو انداختم جوانی برنگاہ از گوشہ
گرابہ آواز داد کہ آب بظاہر چند پیمائی یکبار آب باطن فروگذاز گفتم خجے یا نسے یا لکے بدین
زیبائی گفتم بچکہ ام دمن آن نقطہ زیر بایے بسم اللہ ام گفتم اینہمہ ملکات آست گفتم از

پناہ خود بیرون آئے تا ملک بینی۔

ابیان حال شیخ ابو حمزہ بغدادی رحمۃ اللہ علیہ

نقل است کہ روزے حارث محاسبے پیش اور آند و پرا دید بامر غی سبب در دست و جامہ
لطیف پوشیدہ و مغش کہ بانگ میکرد در آن ساعت بانگی کرد کہ ابو حمزہ نعرہ زد و گفت بہیک
یاسیدی حارث بر خاست و کار وے برگرفت و گفت کفرت و قصد کشتن او کرد و پیش
در پائے او افتادند تا شیخ را از وجد کنند پس ابو حمزہ را گفت اسلم یا سطر و گفتند یا شیخ ما جملہ
اورا از خواص موصدان و ادبیا سیدانم شیخ را این تردد بادی از کجا پیدا شد حارث گفت مرا
بادی تردد نیست و در وے بجز نیکوئے غنی بنیم و باطن اورا مستغرق بہ بحر قویہ حیدری بنیم اما جبرا
ویرا چیزے بایہ گفت کہ مانند باشد بانحال حلویان یا از مقالات ایشان از وے نشانی
باشد مرغیکہ عقل ندارد و بر مجازی علت خود بانگی کند چرا اورا از حق سماع افتد و حق تعالی
متجزے نہ دوستان ویرا جز بکلام دے آرام نہ و جز با سلام او وقت و حال نہ و ویرا بجز با حلول
و استخوانہ و اتحاد و امتزاج بر قدیم روانہ ابو حمزہ گفت تو در میان این راحت نشسته و جامہ
نافرہ پوشیدہ و بمرغی نیکو صفت غرق شدہ چرا احوال ملل را دت بر تو پوشیدہ است حالہ
گفت تو بکن و اگر نہ در حال خونت بریزم گفت ایہا شیخ ہر چند من در اصل درست بودم
اما چون قیل و قال و فعل ما مانده بفعل توے دیگر باشد تو بہ کردم و ازین جنس سخن ادبیا
تا بجائے کہ دستے گفت رب العزت را دیدم چہرہ امرا گفت متابعت و سواس کن
و بلائے خلق کبش و چون این سخن از وے شنیدند ویرا شیخ بسیار دادند و سبب این سخن بلا
بسیار کشید و گفت کہ ناگاہ نافہ بین رسیدے اندیشہ کردمی بہچکس را بدان نافہ اولی از خود ندیدے

بخوشی قبول کرده و با آن می ساختی نقل است که ابو حمزه سخن نیکوگفتی روزی به تقی آواز داد که سخن نیکوگفتی اکنون اگر خاموش باشی نیکوتر پس سخن نگفت نادقت مردان پس زان بهفته نکشید که وصال یافت و بعضی چنین گویند که روز آوینه سخن میگفت در مجلس چیرے بر در آمد از کرسی بر افتاد و بمرد.

بیان حال شیخ ابو عمر نجید رحمة الله علیه

نقل است که شیخ ابو القاسم نصر آبادی با او بهم در سما می بود ابو عمر گفت ابن چرامی شنوی گفت سماع شنوم از آنکه پیشینم و غیبت کنم و شنوم ابو عمر گفت در سماع حرکت کرده اید اگر توانی نکنی صد ساله غیبت از ویبه نقل است که چهل سال عهد کرده بود از خدا جز رضای خدا نخواهد دخترے داشت بحکم عبدالرحمن سلمی بود این دختر را اسهال پیدا شد جملة اطباء از علاج او فروماند شیخ عبدالرحمن را پرسید گفت داروی این پدرت دار و گفت چگونه گفت اگر گناهی بمنذ حق تعالی سهل گرداند گفت این از همه عجیب تر است گفت پدرت عهد کرده است از چهل سال که از حق جز حق نخواهد اگر عهد بشکند و دعا کند حق تعالی شفا دهد آن سر پوشیده نیم شب بمحفه بنشیند و نیز نزدیک پدر آمد و گفت بستان است یار از اینجا برفته و هیچ نیامدی اکنون نیم شب چرا آدمی گفت پدرے دارم چون تو و شوهرے دارم چون عبدالرحمن امام وقت زندگانی دوست دارم تا ترا و عبدالرحمن را می بینم و علم خدا از تو می شنوم و من نیز در میان خدا را یاد میکنم آمده ام تا عهد بشکنم و دعای بگوئی تا حق شفا دهد ابو عمر گفت تقصیر عهد روا نیست و اگر امروز نمیری فردا بمیری که مردن بهتر بود جان پدر را در گناه سیفگن اگر من عهد بشکنم تو بد فروزنده باشی دختر گفت پس یکدیگر را

وداع کنم کہ مرا چنین معلوم میشد کہ اجل من نزدیک است و من ازین علت زہم گفتم بیایم و بر جنازہ تو نماز کنم پس دختر پدر را وداع کرد و دوسرے رفت و علت بصحت مبدل گشت و بعد از وفات پدر چہل سال بڑیت زہے حکم ازل۔

بیان حال شیخ میثاق علودینوری رحمۃ اللہ علیہ

وی پیوستہ در خانقاہ نشست دہشتی و در خانقاہ بستہ دہشتی چون مسافر رسیدے او از پس در شدی گفتی کہ مسافرے یا مقیم اگر مقیمے در آد اگر مسافرے خانقاہ جائے تو نیست کہ دہشتے چند باشی و بایا تو خوبی نیم آنگاہ برو مارا طاقت فراتر بنود نقل است کہ وقتے مروے نزدیک آمد گفتم دعائے دیکار من کن گفتم برو و بگوئے خدا فرو بشو تا بدعائے میثاق حاجت بنود مرو گفتم یا شیخ کہے خدا کجا است گفتم آنجا کہ تو نباشی مرد برنت و از میان خلق عزلت گرفت و دولت ویرا دریافت تا چنان شد کہ وقتے آبے عظیم آمد در دینور خلق روے بصومعہ میثاق دہاندہ آنچنان مرد را دیدند کہ می آمد و سجاده بر روئے آب انگندہ عاشق دار و آب اورامی آورد میثاق گفتم این حال چیست گفتم فرمانم دادی وی پرسی حق تعالی مرا از دعائے میثاق و غیر ان استغنی گردایند و بدینجا رسانید کہ می بینی نقل است کہ گفتم چون دہستم کہ کار باے در دیشان ہم حقیقت باشد باہم بیچ درین مزاج نکردم وقتے درویشے نزدیک من آمد و گفتم ایہا شیخ مرا عقیدہ کنی بر زبان من رفت کہ ارادت و عقیدت در دین ترکست من نہ دہستم کہ برنت تا عقیدہ کردہ در دیش را طلب کردم گفتند در حال برنت و میگفت کہ ارادت و عقیدہ دروے بیاد یہ نہاد و این میگفت تا بر دوقل است کہ گفتم مراد سے بود و من بدان مشغول دل بودم بخواب یدم

ہر کسے میگفت یا بخیل یا بمقدار فرستے دی مرتے بریاست تو فرما گیر و مترس بر تو فرستدن و بری
 دادن پس از ان باز با پیچ قصاب و بقال شمار نکردم و او را کلمات عالی است و سخن او درست
 کہ اصنام مختلف اند از خلق بعضے را بت است نفس دو بعضے را فرزندان او و بعضے را مال
 او و بعضے را زن او و بعضے را حرف او و بعضے را نماز او و روزہ او و زکوٰۃ او و خیال او و کتب
 او بسیار است ہر کسے از خلق بسے بے اند از بتان و بنیزاری ازین بتان پیچ نیست مگر آنرا کہ
 بیند نفس خود را حاکمی و محلی و پیچ اعتمادش بود بر حال خویش و در حالت خویش منکر شود و
 فکر نکوید بلکہ چنان باید کہ ہر چہ از وظایہ شود از خیر و شر بدان در نفس خود را ضعی بنود و ملات
 کنندہ خویش بود و گفت ہرگز نزدیک پیری نشدم الا از حال خویش خالی شدہ و منتظر بکا
 اومی بودم تا ہر چہ در آمد بروے از سخن او و دیدار وے و گفت ہر کہ پیش پیری نشود
 برائے خاطر خویش منقطع ماند از برکات دیدار و نسبت و سخن او و از و پرسیدند کہ در ویش گرنہ
 شود چہ کند گفت نماز کند گفت اگر فوت ندارد گفت بخند گفت اگر نتواند گفت حق تعالی
 در ویش را از سہ چیز خالی ندارد یا فوت یا غذا یا اجل در وقت و نائل گفتند علت تو چگونہ
 است گفت علت را از من مہر سید گفتند بگوئے کہ اللہ اکبر اللہ رومی در دیوار کرد گفت
 بگے من تو ماننی شدم جزائے آنکس کہ ترا دوست دارد این بود گفتند خدائے با تو چہ کرد گفت
 سی سال است کہ بہشت بر من عرض میکند و آنجا نہ نگرسیہ ام گفتند دل خود را چگونہ می بانی
 گفت سی سال است تا دل خویش گم کردہ ام و خواستہ ام تا دل را باز جویم در آن سی سال
 نیافتہ ام در بنوقت کہ جملہ دل را گم کنند چگونہ باز یابم۔

بیان حال شیخ ابوالخیر صالح رحمۃ اللہ علیہ

مشاہدینوری گفت بدینور در ہوائے گرم کرکے دیدم ایستادہ و چون در دادی رقم

ابو الحسن صنایع دنیوی را دیدم که نماز میکرد و گوئی بر سر ادسایه میداشت و آنروے پرسید
از دلیل کردن شاپر بر غائب گفت استدلال چگونه تو آن کردی بصفات کس که اورا مثل
نباشد بصفات کس که اورا مثل باشد بر آنکه اورا مثل نباشد و آنروے پرسیدند از صفت
میرید گفت آنست که حق تعالی فرمود و صَافَتْ عَلَيْهِمُ أَكْثَرُ مِنْ حَبِيبَاتٍ
صَافَتْ عَلَيْهِمُ أَنْفُسُهُمْ یعنی زمین با بسط و فراخی خود تنگ است بر میدان و تن ایشان
بر ایشان تنگ گشته است که جهان می طلبند بیرون هر دو عالم و گفت احوال چون
برق بود چون بایستاد حدیث نفس شد و ساختن طبع شد و این سخن پسند است که هر چه
نفس را در آن مدخلت پدید آید که در تنی تصفیه آزارتابا کند۔

بیان حال شیخ ابوبکر واسطی رحمه الله علیه

نقل است که یکروز با اصحاب میگفت که هرگز تا ابوبکر با نوح شد روز بروی گواهی ندهد بخود
و شب گواهی ندهد بخفتن و هم وی گوید که در باغی آمدیم بهیچ دینوی مرغی بر سر من می پرید
بطور عبث و غفلت اورا بگریتم و در دست میداشتم مرغی دیگر آمد بالای سر من بانگ
میکرد صورت من که بگردش یا جفت او است پشیمان شدم و از دست رها کردم اتفاقاً
دی مرده بود بنایت دلنگ شدم و بیماری مرا آغاز شد و مدت یکسال در آن بیمار
بودم شش پیغمبر علیه السلام را بخواب دیدم گفتم یا رسول الله یکسال است تا نماز از قیام
بقعود آورده ام و ضعیف گشته و بیماری اثری تمام کرده گفت سبب آنست که بخفتی
از تو در حضرت شکایت کرده است عذر خواستن تو فایده نمیکند پس ازان گریه در خانه من
بچه آورده بود و من در میان بیماری تکیه زده بودم و فکر میکردم که ماری آورد

بچہ گر پیر اور وہاں گزرتے خواست کہ فخر میں خوش رہا برادر زوم و مار بچہ گر پیر انزدہاں بگلند مادرش بیامد
 و بچہ راوردہاں کر ڈیرفت و بجائے خود سیر وین در ساعت بہتر شدیم بیماری نقصان رده نہاد و نماز بقیام باز کردیم
 آن شب غیر را بخواب دیدم گفتیم یا رسول اللہ! مرد نام بحال صحت با تمام گفت سبب آن بود
 کہ گر بہ از تو در حضرت عزت شکر کردی نقل است کہ یکروز با اصحاب در خانہ نشسته بود و در آنجا
 روز نے بود ناگاہ آفتاب بر وزن افتاد صد ہزار ذرہ بہم آیدن گرفت شیخ گفت شمارا
 از حرکت این ذرہ ہیج تلویش می آورد اصحاب گفتند شیخ گفت کہ موجد آن است
 کہ اگر گویند و بیالین و ما نبہا ہمچنین در حرکت آیند ذرہ در درون مے تفرقہ نیاید اگر
 موجد است نقل است کہ یکروز مے در بیمارستانی رفتہ بود دیوانہ دید کہ مے ہو میگرد
 و نعرہ میزد گفت آخر بند می گران بر پائے تو نہادہ اند چہ جائے نشاط است و ہائے
 و ہو گفت لے غافل بند بر پائے منست نہ بدول من نقل است کہ یکروز جامعے
 در پیش او رفتند و او در بند بود گفت شما کیستید گفتند دوستان تو سنگ بر ایشان انداختن
 گرفت ہمہ بگریختند گفت لے در دوع زمان دوستان بنگے چند از دوستان خویش
 برگردند بر دید کہ شما دوست خود اید و حقے اورا دیدند پارہ آتش بکفت ہنہادہ مید دید
 گفتند تا کجا گفت بیوم تا کعبہ را آتش زیم تا خلق بخندے کعبہ پر دازند و یکروز چوبی
 در دست گرفتہ بود کہ بر سر دوش آتش گرفتہ بود گفتند این چہ خواہی کرد گفت میروم
 تا بیک سر دوزخ را ببوزم و بیک سر بہشت را نا خلق را پر دای خدا پیدا آید
 نقل است کہ یکبار چند شبانروز زیر درختے رقص میکرد و میگفت ہو ہو ہو گفتند
 این چہ حال است گفت این ناخۃ بر درخت کو کو میگویی من نیز موافقت اورای
 گویم ہو ہو ہو تا دمی خاموش نشدہ ناخۃ نیز خاموش نشد و نقل است کہ کوکان سنگ

پاے او شکستہ خون از وے بچکید و از ستر قطره نقش اندر سینه نقل است که بادل
مجاہدہ سالہائے دراز جلم شب در چشم نمک میگردان و خواب نیاید نقل است که در وقت
وفات وے گفتند مرا ویتے گفت ارادت خدائے عزوجل در خویش نگاہدار کے دیگر وصیت
خواست گفت پاس نقاس و اوقات خویش نگاہدار۔

بیان حال شیخ ابوبکر شبلی رحمۃ اللہ علیہ

گویند ابتداء واقعہ ادا آن بود کہ از امیر دماوند بود از بغداد اورا نامہ رسید بامیری
ری اول جمعے بحضرت خلیفہ بغداد رفتند و خلعت خلیفہ بستہ ند چون باز میگشتند امیری
عطیہ کہ بآیتن خلعت و سن دینی پاک کرد بخلیفہ گفتند کہ او با خلعت استخفاف
کرد و یفسر مودتا خلعتش بر کشیدند و تفایش زدند و از عمل مارت معزول ساختند
شبلی از ان متبہ شد و اندیشہ کرد کہ کسی کہ خلعت مخلوئے را دست مال کند سختی عزل و
استخفاف گردد و خلعت ولایت بر و بزدال آید کسی کہ خلعت پادشاہ عالم را دست مال
کند بادی چه کنند در حال پیش خلیفہ خلعت باز آورد گفت چه افتاد گفت ایہا الامیر تو کہ
مخلوئی نہ پندی کہ با خلعت قوی او بے کنند و خلعت ترا چه قدر بود پادشاہ عالم کہ مرا
خلعتے داده است از دوستی و معرفت خویش نزد کہ من اورا بخدمت مخلوئے دست مال
کنم بیرون آید و مجلس خیر شاج شد و واقعہ بر و افتاد خبر اورا پیش جنید فرستاد پس شبلی چونید
آمد و گفت مرا از اشیائے پیش تو نشان میدہند یا بہ بخش یا بفروش گفت اگر بفروش
ترا بہائے آن نبود کہ آنرا خود بہا نبود اگر بہ بخشم آسان بدست آوردہ باشی قدرش ندان
لیکن بہومن قدم از فرق کن و خوشی را درین دریاد و انداز تا بصیر و انتظارت باشد کہ آن

گوهر بدست تو آید پس شلی گفت چه کنم گفت برو یک سال کبریت فروشی کن چنان کرد
چون یک سال برآمد گفت درینکار شہوتے و تجارتے هست برو یک سال در دیزہ کن چنان
کرد تا سرسارے بجائے رسید کہ در ہمہ بازار یکشت و کس چیزے ندادش باز آمد و با حبیبہ گفت
حبیبہ گفت اکنون قیمت خود بدان خلق را بیچ نمی ارزما پس دل درویشان مہندو
ایشان نیز بیچ گیر پس گفت کہ تو روزی چند حاجتمند بودہ و روزے چند امیری کردہ
بدان ولایت شود از ایشان بجائے خواہ پس چنان کرد و بیک بیک در خانہ رعایا میگردید و
ہمہ را خوشنود کرد یک مظلمہ باندش کہ خداوندش را باز نیانت گفت بریت آن
صد ہزار درم دادم ہنوز دلم قرار نمیگیرد و چہار سال درین روزگار گذشت پس شلی پیش
حبیبہ آمد حبیبہ گفت در تو ہنوز جاہ باندہ است برو یک سال دیگر گدائی کن پس ہر روز
گدائی میکردی و پیش آدمی برو گفت یک سال دیگر ریاضت گرنگی کن پس گفت اکنون
ترا بصحبت راہ دہم ولیکن بیک شرط کہ خادم اصحاب من باشی دے یک سال صحاب را خدمت
کرد پس حبیبہ فرمود اے ابو بکر نفس تو نزدیک تو چگونہ است گفت من خود را کمترین خلق
خدائی بنیم شیخ گفت ایشلی اکنون ایمانت درست شد بکار مشغول شو ثقل است کہ بعد
از ان فکر در آسین داشتی و ہر کجا کوہ کے را دیدی از ان شکر پارہ در دہان ادا کردی و
گفتی بگو اللہ و ہر کہ بگوید اللہ و بانس پر زکر کنم بعد از ان غیرت بروے ستولی شد و گفت
ہر کہ نام اللہ بر زبان راند سزاوتے تیغ بیرم گفت اے عجب پیشتر ازین فکر در دہان
میدادی و سیگفتی بگو اللہ و اکنون تیغ میزنی گفت بسبب آن بود کہ من پنداشتم اورا
از سر حقیقہ و معرفتی یاد میکند اکنون بر من روشن شد کہ از سر غفلت یاد میکند و رواندارم
کہ ادر از زبان یاد کند بر طریق عادت و غفلت و بطبع زد و فکر اورا بخواہسند

نقل است کہ سر کجا کہ رفتی نام الله آنجا نقش کردی روزے آوازے شنید کہ اے شبلی تا چند گرمی
 گرمی اگر مرد طالبع قدم در ستمی زن این سخن درون جان دی کار کرد چنانچه آرام و قرار یکبار
 از بے بخت چندان عشق قوت گرفت و شور و بر وے غالب شد کہ خوشتر را در دجله انداخت و هیچ
 آب بر آید ویرا بر کنار انداخت و بعد از آن خود را با آتش انداخت آتش در وے غل نکرد و چون بجای
 شیران گرسنه را بند کرده بودند برفت و خود را در میان ایشان آنگند همه از وے بر میدند و دهان فرو
 بستند مضطرب و باز رفت و خود را از سر کو به غلطان کرد باد او را گرفت و سلامت بر زمین نشاند
 بفراری وے از یکے هزار شد تا فریاد بر آورد و گفت وے بر من که مرانه آب قبول میکنند و نه
 و نه درندگان و کوه ها مانع آواز داد که منی کمان مقتول الحی لا یقتله غیر لا پس چنان
 شد کہ و بارش در سلسله کشیدند و بدار الشفا بروند جماعته گفتند که اودیوانه است گفت آری
 نزدیک شما دیوانه ام و شما نزدیک من هوشیار حق تعالی دیوانگی مراد هوشیارے شمار از یادست
 کند تا شمارا بسبب آن هوشیاری بعد بر بعد بفریاد و مراقب بر قرب پس خلیفه را ازین حال
 خبر کردند گفت او را تعهد کنند باطعمه و اشربه موافق بحال اول باز آید و طبیب حاذق را
 بروے گماشت طبیب سهل ساخت و بزور در دمانش بیداخت او میگفت کہ خود را
 رنجیده که این نه در وے است کہ بهار دی و در مان به شود **نقل** است کہ در ویشے آواز
 بداد که و گرده مراد هندی کارم است شود شبلی گفت خنک تو که بدو گرده کار است راست می شود که مرا
 هر شب انگاهے هر دو کون در کنار می نهند و کارم بر منی آید **نقل** است کہ یک روز کسی را دید کہ
 زار زار میگرفت گفت چرا ایگری گفت دوستی داشتم بر و گفت وے نادان چرا دوستی
 عزیز کی کسیکه بر و دوستے پیش شبلی جازه نهادند او بیج تکیه گفت گفتند نه می دیگر پیدا کرد
 گفت نه اما چہ از تکیه بر مرده بودند و یکے بر عالم و عالمیان **نقل** است کہ یکبار چند مدت غایب

شد می بستند و نمی یافتند آخرش در محنتان یافتند گفتند این چه جای است گفت جای من خود
 این است چنانکه ایشان مردواند و نه زن در دین پس جای من همین بای نقل است که شبلی
 روزی کینز کے صاحب جمال دید گفت بد و درم کے فروشد گفتند اے ابلہ کسے چنین کینز بدو
 درم کے فروشد گفت ابلہ توئی حورے در بہشت بد و غریبے فروشد و گفت عمر سیت کہ
 بخوام کہ بگویم حسی اللہ چون میدانم کہ از من دروغ است نوازم گفت نقل است کہ ہنز
 شبلی زندہ بود کہ مردمان بہ نماز جنازہ آدا آمدند شبلی معلوم کرد گفت اے عجب جاعے کہ از مردگان
 آمدہ اند تا بر زندگان نماز خوانند گفتند کہ بگئے کلا الہ الا اللہ گفت چون غیر از بیت نفی
 چه کنم گفتند چارہ بیت کلمہ بگو گفت سلطان محبت بیگوید کہ رشوت پذیرم مگر کسے آواز برداشت
 و شہادت تلفین کرد گفت عجب مردہ آمدہ است نازندہ را بیدار کند و چون ساعتی بر آمد
 گفتند چگونہ گفت بدوست پوئیم این بگفت و جان بداد نقل است کہ بعد از وفاتش کہ
 بخواب دید و پرسید کہ از منکر و نکیر چگونہ گذشتی گفت چون در آمدند و با من گفتند خدائے تو کیت
 گفتم خدائے من آنست کہ شمارا و ہمہ فرشتگانہ از فرید و فرمان داد تا سجدہ پدرم کردید و من آنوقت
 در پشت پر یعنی آدم علیہ السلام بودم و در شانظر میکردم پس ایشان بایکدیگر گفتند کہ این
 تنہا جواب خود نمیدہد بلکہ جواب ہمہ فرزندان آدم سید ہدایا تا بر دیم پس من مانندم دادشان
 برنفتند و دیگرے شبلی را بخواب دید پرسید خدا با تو چه کرد گفت مرا مطالبہ کرد بر ہمان و خود
 ہائے کہ کردہ بودم مگر بیک چیز کہ روزے گفتہ بودم ہیچ حسرتی ازان بزرگتر نیست کہ از بہشت
 با ماندم و بدوزخ فرو شدم پس حق تعالیٰ با من گفت کہ اے شبلی چه حسرت ازان بزرگتر باشد
 کہ از دیدار من بازماند و محبوب شود

بیان حال شیخ ابوعلی نقی حرمۃ اللہ علیہ

نقل است کہ در ہمایہ دی کبوتر بازی بود ہر روز شیخ را اذان برنجی رسیدی کہ کبوترانش برآ
صومعہ شیخ نشستند و او سنگ زد و روزی شیخ قرآن میخواند کہ کبوتر باز سنگ بر کبوتران
زد و آن سنگ بر حسین شیخ افتاد و مخرج کرد کہ خون بچکیدہ اصحابش گفتند برویم داور را بخانیم
یا از حاکم وقت شکایت کنیم تا سرزنش دہد شیخ بانگ شد و گفت او خود بر سر راہ خوابد بیدار پس مرید گفت
بغلان بلغ رو چو بے دراز حاصل کن اگر یزدت بر آورد پس شیخ گفت این چوب پیش
آن کبوتر باز بہ برد کہ کبوتران درازین چوب برمی انگیزند حاجت بسنگ انداختن نشود
مرید چون پیش را درنت و بگفت آن کبوتر باز غل شد و دانست کہ از من بے ادبی شد در حال
توبہ کرد و در حال پیش شیخ آمدہ عذر خواست و ترک کبوتر بازی کرد و اخلاق شیخ را سعادہ
نمود و نقل است کہ گفت روزی جنازہ دیدم کہ آنرا مرد ویک زن برداشتہ می بردند سن
بطرفیکہ زن بود شریک شدم و گھرستان بردم و نماز کردم گفتم در ہمایہ شما دیگر کہے نبود
کہ زن برداشتہ است گفتند بودند مگر این را حقیر سیدانستند گفتم کہ این کہ بود و ہر کار میکرد گفتند
مخفت بود و مخفتے میکرد و مرا بردے رحم آمد شب دیر با خواب دیدم کہ می آید چون ماہ درخشان
د لباس فاخرہ پوشیدہ و بستم کنار پر سیدم کہ تو کیستی گفت آن مخفت کہ بر من نماز کردہ بود
و دفن کردہ بودی اکنون حق تعالی بر من رحم کرد و بر آنچه کہ مو مانم حقیر میداشتند و سخن دہی است
کہ گفت کہ کہ جملہ علوم جمع کند و با جملہ طایف صحبت دارد ہرگز بجائے مردان نرسد تا کہ بیا
نیافتہ بود و بفرمان شیخ یا امامی یا مودبے تا صبح کا ز کردہ باشد و از عیوب پس خود مطلع نشد
باشد گفت طمع راستی از کہے مدار کہ مستش نکرده باشد و گفت ہر کہ با بزرگان صحبت

دارد و ادب نکند محروم ماند از نواید ایشان و حرکات ایشان و گفت فریغ صبح بر نغز دیگران حاصل
صبح و گفت سخت اخلاص دل درست کن که درستی اعمال ظاهر از درستی باطن خیزد و گفت
هیچکار نکتید برائے حق تعالی مگر آنکه صواب بود و هیچ صواب بجایارید مگر آنکه خالص بود و
هیچ خالص تمام ننماید مگر آنکه موافق سنت بود.

بیان حال شیخ ابوالسحاق کاذرانی رحمه الله علیه

گویند که سبست و چهار هزار کنیزان و جهودان بر دست وی مسلمانان شده بودند وی گفت
کے هست که پنجاه سال موکک کرد و ثواب آن نیافت زیرا که نیت او پاکي دندان بودن
استمال سنت نقل است که لشکری بود که بار شیخ را گفتی که چیزی قبول کند آخر معرفت شخصی
از وی گفته فرستاد که من چندین بنده بنام تو آزاد کردم و ثواب آن بتو دادم شیخ گفت که
نذیب من نه بنده آزاد کردن است بلکه آزاد را بنده کردن است بر حق و خلق و تواضع دهم
دی گفت که عجب ارم از کس که وی پیرا منی سفید و پاک باشد و در دینگریزد و مزد و بربر
و نه نهد تا جامه بزرگی کند که در آن شهرت بود یعنی نیل و شیخ این سخن میگفت و بروی طلس
بود که در آن نیل بود فقیه ابوالحسن گفت مراد خاطر آنکه شیخ این چه میگوید بزرگ طلسانش نیک
نیل است شیخ در حال ردی بمن کرد که این رنگ طلسان من از نیل پاره حال است که آنکه
خاصه برائے من آورده اند و گفت سگروه فلاح نیابند بخیلان و ملوکان و کاهلان و گفت
برادر را فراموش دار نا خدا استوالی از افرایش دارد و گفت هیچ گناه عظیم تر از آن نیست
که کسی برادر مسلمان را حق داند و گفت تصوف کسے سخت است گدائی باید کرد و
گر گشائی باید کشید و جفاے بر گشائی و خواری باید چشید مگر سر اینهم داری بطرفیت در آداگر نه

بکار خود مشغول باش و گفت به پسر پید از آنکه فریفته شوید بدانکه مردم شما تقرب کنند و دشمنان را بوسه دهند و شما ندانید که آنرا چه آفت است -

بیان حال ابو عثمان مغربی رحمه الله علیه

نقل است که گفت در اوایل حال بست سال عزت کرد در بیابانها چنانکه در نیت ادا و آدمی شنید و از ریاضت و ثقت طینت جد و بگداخت و چشمهایش بعد از سوراخ سوزن باز ماند و از صورت او میان برگشت بعد بست سال زمان آمد که باطلق صحبت کن با خود گفتم ابتدا از صحبت یا اهل خدا و مجاوران خانه او کنم یا مبارک نیز بود قصد کردم مشایخ را بدل از آدمم خبر بود با استقبال بیرون آمدند و مرا با نقد بصورت مبدل شده و بجای که جز من خلقت هیچ نمانده بود گفتند یا اباعثمان بست سال بدین صفت زینت که آدم و دریت او در روزگار تو عاجز شدند گو تا چارفتی و چه دیدی و چه یافتی و چه شنیدی و چرا باز آدمی گفتم بگو رفتم و آفت شکر دیدم و نوشیدی یافتی و بجز آدم و باز رفته بودم نادست بر اصل برم آخر دست من جز بفرع نرسیدند آنکه که یا اباعثمان گرد فوج میگودی و در خیال استی می باشی اما از اصل بریدن نه کارست یا اباعثمان صحتی دور است اکنون باز آدم جمله مشایخ گفتند یا اباعثمان از پس تو حرام است که معبران عباد محمود بگو کنند که تو انصاف جمله داوی و گفت مراد از ابتدا ای مجاهده حال چنان بود که اگر از آسمان بپزیرانه افقی در سر داشتی که مرا طعام بایستی خوردن یا از بهر نماز فریضه طهارت بایستی کردن زیرا که ذکر من درین غایب شدی و آن غیبت ذکر بر من سخت تر از همه بجهائست سخت بودی و در حالت ذکر بر من چیزهای میرفت که آن نزدیک مراست بودی

لیکن برین سخت از کبیرہ آمدی و خواستی تا ہرگز خواب نیاید کہ از دگر بار ما ہم پس حیلہ ساختی کہ رنگ
 نقران کہ مقدار یک قدم بودی و در زیر رنگ غارے پس عظیم باہول و وحشت و ہیبت بود کہ از آن
 اگر بیفتادی پارہ پارہ گشتی بر سرچین سنگ می شستی تا خواہم پس از بیم زوانتادن و دوشنبہ بودی
 کہ مرا خواب بروئے خوشن را خفتہ یافتی میان افتادہ برچین سنگی خورد و معلق بر ہوا کہ در بیدار
 و شواہشتی نقل است کہ گفت ہر کہ دعوی سماع کند آواز مرغان صغیدن و درختان آواز ہای باد و آواز سماع عند ہر پیش
 دعوی دروغ است و او ستاد ابوالفاسم قشیری گفت کہ ابو عثمان چنین بود کہ طاعت ملت ذکر نمیداشت خوشنیشی یا
 از خلوت بیرون انداخت و بگریخت یکبار گفت کلمہ لا الہ الا اللہ باید کہ ذکر با علم خود نیامیزد و ہر چہ در
 آید از نیک بد بقوت و سلطنت انکلمہ آنہم را در کنند و بدین مصما غیرت سرکن خیال برگیرد کہ حق و راست آنہم
 است و گفت ہر کہ خلوت بر صحبت اختیار کند باید کہ از یاد کردن ہمہ چیز با خالی بود مگر یاد کردن حق تعالی
 و از مطالبہ نفس خالی بود و بجلد اسباب اگر بدین صفت بناسد و میرا بلاد
 ہلاک بود و گفت عاصی بہ اندمی از بہر آنکہ ہمیشہ عاصی راہ تو بہ طلب کند و مدعی
 بنیال دعوہ خویش گرفتار آمدہ بود و پرسیدند از صحبت گفت نکوئے صحبت آن بود کہ
 فراخ داری بر بردار سلمان انجم بر خود داری و در انجمہ او را بود طمع کنی و تحمل کنی حوائج
 او را و انصاف او بدہے و از و انصاف نطلبی در تیج او باشی و او را تیج خویش نداری و
 ہر چہ از و پرسد تو بزرگ و بیار شمرے و ہر چہ از و پرسد حقیر و اندک دان و گفت
 مرد ربانی طعام چہل روز بخورد و مرد صمدانی ہشتاد روز و دو وقت تیج نقل کردہ اند
 کہ تیج سماع خواست و اصحاب را نیز سماع نمود نقل است کہ دسے چہل حج بر تو کل کردہ
 بود کہ روز میرفت در مکہ سگ دید تشنہ و گرسنہ و ضعیف تیج تیج نداشت آواز
 داد کہ بخرو کہ چہل حج پارہ نان کہ بیاید آن چہل حج از دسے بخرد و گواہ گرفت

شیخ آن گروه نان بدان سگ داد صاحب واقعه کار دیده در گوشه در آمد و شیخ را
 نشسته بر دنگم گفت که ای احمق نادان پنداشتی که گاهی کردی که چهل حج بیکسان
 دادی پدرت هشت هشت بدو گندم بفروخت که درین یک نان از آن دانه ها
 هزار بیش باشد شیخ چون این شنید بگوشه رفت و مرد کشید قفل بست که بگوید
 جیل الرحمن پ گشت سخت و گریه عظیم بود چنانکه گریه مجاز باشد دوستی از دوستان
 و سگ که در غم بود او را خدمت کرده بود بیا لیس شیخ آمد و ویرا دید در آن گرا گرفتار
 آمده و پیته سخت گرفته گفت باریچ حاجت داری گفت شربت آب سرد می بایدم
 آمرد چون شنید حیران فرو ماند و دانست که این هرگز در گریه عرب که از زیر گنبد از دیوار
 یافت و درین اندیشه میرفت انانی در دست چون پاره برفت ناگاه ابری برآمد و
 در حال زاله باریدن گرفت آمرد دانست که این کرامت شیخ است آن زاله پیش آمرد
 جمع میشد پس مرد آنرا و انانی بگردان پر خدیش شیخ آورد و شیخ گفت که این از کجا آوردی
 و چنین گریه مرد واقعه حال بگفت شیخ از آن سخن و نفس خود تفاهت یافت
 که این کرامت تو است گفت مان ای نفس چنانکه هستی بنی آب سرد می باید با آتش
 گرم سازی و آمرد و گفت مقصود حاصل می یابد باز گرد و آن آب ببر که ما از آن آب
 نخواهیم خورد پس آن آب بخورد و آمرد و مرد قفل بست که وقتی در خلوت بود پس روانه
 کردند که نزد این ولیری و دستوری که داد که چندین لاف می شنید از حضرت
 و او دهه های بزرگ نیکی در کوزه ما چندان بالبره گرام که رسوای جهان شوی او
 جواب داد که خداوند اگر تو بگرم دین دعوه یا ما محبت نخواهی کرد ما باری درین دعوه
 کردن و لاف زدن پاسه باز نخواهیم کشید پس از حضرت ند آمد که این سخن پندیدم

و گفت کیبار بزیارت خاک موسی علیه السلام شدم از یک یک ذره خاک و می شنیدم که اونی
ارنی و گفت کار ایستادن است بر کتاب و نیت و دست برداشتن از هوا بدعت
و بدعت و حرمت پیران نگاه داشتن و خلق را معذور داشتن و برادر او مدامت
کردن و در حضرت نجف و تاویل نکردن -

بیان حال شیخ ابوالفرسراج حمزه الشیرازی

گویند وی در طوس بود در ماه رمضان بمقداد رسید و در شونیز به غلوخانه بدو دادند
و امامت در دیشان بدو تسلیم کردند اما بعد اصحاب را امامت میکرد و اندر تفرات
چون ختم کردی و هر شب غاوم قرصی بدان در خانه میبرد و باد دادی چون روز عید
بود داد و برنت خادم نگاه کرد که هر شب قرص بر طبع بود نقل است که شب زمستانی بود
و جماعت نشسته بودند در معرفت سخن میرفت و آتش دانی میسوخت شیخ را حالتی در آمد
روی بر آن آتش نهاد و ضایع را یاد کرد و مریدانش چون حال مشاهده کردند جمله
از بیم گریختند چون روز دیگر آمد باز آمدند گفتند شیخ سوخته باشد شیخ را دیدند در محراب
نشسته در روی و چون ماه درخشان می تافت گفتند شما این چه حال است ما دانسته
بودیم که جلای روی تو سوخته باشد گفت آری هر کس که بر درگاه او آبروی خود را ریخته باشد
آتش روی او نتوان سوخت و گفت مردمان هر سه قسمت اند یک اهل دنیا که ادب به
نزدیک و فصاحت و بلاغت و حفظ علوم و شریای ملوک اشعار عرب است و دیگر
اهل دین که ادب نزدیک ایشان طهارت دل و مراعات دین و وفا کردن به عهد و گامداری
دقت و کمتر گریستن بخاطر پراگنده و بیگوار کردن در محل طلب دقت حضور و

بزرگوار فخر ادب در مقام قربت است و نقل است که دے گفت ہر خازنہ را کہ
پیش خاک من بگذرانند غفور بود تا در طوس ہر خازنہ کہ بیاوردند پیش خاک او پدارند
بحکم اشارت انگاہ بردند۔

بیان حال شیخ ابو العباس بن ہادی حمہ اللہ علیہ

گویند کہ دی گفتہ است کہ در ابتدا مرا در و این حدیث بگرفت دوادوہ سال
علی الدوام سر بگریبان فرو بردم تا یک گوشہ دلم بمن بہ نمودند تا وقتہ بر زبان او
میرفت کہ ہمہ عالم در آمد دے آنند کہ یکاحت حق ایشان را بود من در آمد دے آنم کہ
یکاحت مرا بمن باز گذارند تا بدانم کہ خود چہ چیزیم و کجا ام این آرزو بر منی آید و من
اوست کہ با خدا بار نشیند و با خلق آنک و گفت آخر رویشہ اول صوبی است
و گفت قصوت پنهان داشتن احوال است و جان بدل کردن بر برادران نقل است
کہ یکروز رویشہ پیش او آمد گفت شکار ادا کاے کن گفت خدا مرغی ترا خوش دہد
نقل است کہ شیخ کلاہ دوختہ و یکے بدو درم دادی و بزبانت ندادے و از جہلان
دو درم یکدرم یکے دادی کہ سخت پیش او آمدی و یک بنان دادی در سر زاویہ
یا در دقان بکار ہوے انگاہ از پس کلاہ دیگر شدی و مریدی داشت و آن مرید را
زکوۃ واجب بود پیش شیخ آمد و گفت شیخ مال زکوۃ بکہ دہم گفت بہر کہ دلت قرار گیرد
آنمزدت یک نابیار ادا بدیخت مضطر در شب زگران سبک باد داد و دیگر روز ہم بر آنجا
رسید آن نابینا با نایابی دیگر سیگفت دیروز مرا باز زگرانی در شب زگران داه و دوش
بخرابت شدم و با فلان مسطر بہ غم خوردم آن مرد کہ این بشنید بہ نزدیک شیخ آمد پیش

از آنکه او سخن گویش گفت بگیر این یکدم بهر که نخست پیش آیدت بده دآن یکدم آن
بود که کرب و بعد مریدان درم برگشت و برنت و نعت علوی زاده را در راه دید
در شب در به و داد چون علوی آن بست مرید از عقب و روان شد علوی بخوابه مادر
رفت و یکی مرده از زیر جامه گرفت و بپیداخت پس آن مرید از آن علوی گفت بخدا
هر تو که برگوے این چه حال است گفت گرنگی بر من و بر عیال من بحدی رسیده
بود که در این پنج طاقت نمانده بود و امروز بقیعت روز شد که هیچ طعام نخوردم و برین
سخت آمد فلان سوال داد انداختم درین خرابه مرغی مرده دیدم بضرورت برداشتم تا پیش
عیال برم کسرا اگر چه فوت آن بود که صبر کنم عیال مرا نبود برداشتم و سیفتم الهی تو بجای
من دانائی که چگونه با صبر ابر رسیده و فلان سوالی نیتوانم کشید چون تو این ورم داد
من آن مرغ را بپیداختم گفتم ردا بود که در مانده ترا من دیگر بود تا برگرد اکنون
بر دم تا این درم در وجه فوت صبر کنم آنم و منجیب ماند پیش شیخ آمد شیخ گفت
آری اگر تو بگوئی حاجت نیست اما کفیل بدان چون سالیه با عولمان و طالمان
کسی زکوة دهی آنرا شایر که نابینا در خرابات خمر خور و و آنچه از کسب حلال و اصل کن
چنان بود که آن علوی زاده سخن بدان بار خور و و حق بمقدار رسید و نقل است
که ترسائی در دم شنیده بود که در میان مسلمانان صاحب فرست باشند با متجان
بر غلست و مرتضی در پوشید و عصلی در دست گرفت و بخانقاه شیخ ابوالعباس رفت
چون قدم بر خانقاه نهاد پیش شیخ مرده تکیه بسته بود گفت ای بگانه در کوے
آشنا یان چه کار داری آن ترسا باز گشت و گفت یکجا معلوم شد و باز رو به خانقاه
ابوالعباس نهاد و آنجا نزل کرد شیخ با او، هیچ نگفت چهار ماه آنجا مقام کرد

پایشان وضو میباخت و نماز میکرد بصورت چون چهار ماه برآمد یاس هزار در پارک و تابستان
شیخ گفت جوالمردی نبود حق نان و نمل فدا ده که بگانه بیای و بگانه بروی ترسا آنجا
سلمان شد و همانجا مقام کرد چون شیخ وفات کرد بجائے او نشست.

بیان حال شیخ ابو العباس قصاب رحمه الله علیه

وے گفت که فرق میان ما و شما یک چیز پیش نیست و آن آنست که شما را میگویند و ما را گویند
شما را میگویند و ما را زوے شنویم و شما را میگویند و ما را میگویند و ما را میگویند و ما را میگویند
در ویلے قیام کند و بر آن بهتر بود از صد رکعت نماز افزونی و اگر یک لقمه طعام کتر کند و یا
بهر بود از صد رکعت نماز و گفت پیران آئینه خوانند چندان مینی ایشان را که تویی آنچه در آئینه
فاطر مشاهده کنی همان معنی است که حقیقت احوال آنست نقل است که کسی از او پرسید که شما را
توصیت گفت که مات ندانم اما میدانم که هر روز در ابتدا گو سفندے یکشتمی و تا شب بر سر میگردد ایندی
جمله شهرت ابوے سود کردی یا نه امروز چنان می بینم که مردان عالم بر پیغمبرند و زیارت من می
آیند نقل است چون وفاتش نزدیک رسید گفتند از اطفال جاد در خاک کنیم که آنجا خاکشانان
است و بزرگان گفت زینهار نه من گفتم که مراد جوار خان قوم در خاک کنند بلکه آنجا که خراباتیان
و دوال بازان در خاک اند دفن کنید که ایشان به رحمت او نزدیک تر اند که بیشتر عادت کریان آنست
که در میانان به تشنگان آب دهند.

در حال بوے دقاق رحمه الله علیه

گویند که در مرغش پشت باز نه نهاد در مرد بود که دافعه بر او آمد چنانچه نقل است که یکبار
شاخ کبار گفت در مرد و ابلیس را دیدم خاک بر سر میگردد گفتم ای لعین چه بوده است گفت

خلعتی که بقتصد سزاسال منتظر آن بودم و در آرزوی آن میو ختم امروز برآورد و فرستی
 انداختند و شیخ ابوعلی فارسی با کمال عظمت خویش میگوید که مرا فرادجیت سخاوت بود الا که گویم
 که من همنام علی دقام و استاد ابوعلی میگوید درخت خود رسته که او را نکتی پرورده باشد برگ برآورد
 ولیکن باریا و ردو اگر برآورد بامزه نباشد مریخچین است چون او را استاد نباشد از روی
 هیچ چیز نیاید پس گفت من این طریق را از نصیر آبادی و اگر نفتم داد از شلی و شلی از جنید و او از
 سرای داد از معروف و او از داود و او از نابعین و گفت هرگز نزدیک ابقا هم نصیر آبادی
 ز نفتم تا اول غل نکروم گویند در است که او را مجلس نهادند سبب آن بود که ابوعلی سیوی
 که پیری بود با فکوه گفت روا باشد که ما نیاز خویش بودیم و نه از نیاز ما سخن کشاید استاد
 ما را از آنجا بکار بپوست گویند بعد از آن سالها غایب بود و سفر حجاز و سفر بایه دور و دور کرده
 بود و ریاضتها کثیده روزی پارینه بری رسید و بنافاه عبدالشمر فرود آمد و آسکیه او را
 باز داشت گفت استاد است پس خلق بر در محبت کردند و بزرگان گرد آمدند تا درس
 گوید و مناظره کند گفت این خود هرگز صورت نمید و لیکن انشا الله تعالی سخن
 چند بر دوش منبر نهادند و هنوز حکایت مجلس بود که گویند آن روز او گفت اشارت بجانب
 راست کرده در عنوان سن الله اکبر و بحسب اشارت کرد و گفت والله خیر و ابی
 خلق یکبار بهم برآمدند و غریب بر فاست و چندین جنازه برگرفتند در میان مغلها از منبر فرود
 آمد و بر پشت بعد از آن طلب کردند او را نیا نند بشهر مر در رفت و از آنجا به نیشاپور
 رفت در دینش گوید روزی به مجلس و در آمد به بیت آنکه از حال توتکان پرسم دی و تار
 طبری نیکو داشت دلم بدان میل کرد و نفتم ایها شیخ تو کل چه باید گفت آنکه طمع از دستار
 مردمان کونا کونی دستار در من انداخته نقل است که در دین در مجلس و بر پائے

خاست و گفت در و ششم دس روز است تا پیرنے نخورده نام بعضے مشایخ حاضر بودند با ننگ
بر دے زند که در دنغ امیگوئی که فخر سر پادشاه است و پادشاه سر خود چاہے بند که او با کسی گوید
و نقل است کہ یکے بیامد و گفت از دور جا آمده ام نزدیک نواستا و گفت این حدیث بقطع مسافت ہنشد از
نفس خویش کما فی قرآن نہیں ہمہ مقصود حال است نقل است کہ یکے برآمد و شکایت کرد از دست سلطان
اوستا و گفت درخت از میان سرانے بر کن تا کنج شک برد نہ تسید تا آشیان دیوان
در دے بود مرغان بر و نشنید نقل است کہ باز رگانی مرید استا بود و بخورش شیخ بعیا و
و آمد گفت لے فلان چہ فادہ است گفت نیم شب بر خاسم تا و صوم سازم و نماز کنم تا
بہ شب من افتاد و در وی سخت پدید آمد و ت در سوت اوستا و گفت ترا
بہ آن فصولی چہ کار کہ نماز شب کنی تا لاجرم بہر و پشت گرفتار شوی ترا مردار دنیا از تو
دور کردن باید و حص بیم و دزد از دل بیرون باید انداختن ترا با نماز شب چہ کار کہ را کہ مرد
کندا و طلایے بر پانہد ہرگز نہ شود و کہ را کہ دست نخس شود و آستین شود ہرگز بمقصود نہ رسد
نقل است کہ وقتے بخانہ مریدے شد و آن مرد از دیر گاہ منتظر وے بود و چون شیخ در آمد گفت
ایشیج یک سخن بگویم گفت بگو گفت کہ خواہی رفت گفت لے بیچارہ منور وصال نیافتہ آواز
فراق بلند کردی نقل است کہ یکروز صوفی در پیش شیخ نشستہ بود و عہدہ داد اوستا و گفت یہ حرکت
صوفی پامی فراز کرد و بر غم رفتن گفتند حال چیست گفت چون زبان شیخ بر حمت اکتا و
شد مرا کار یکہ می بایست بر آمد پس ازین چہ خواہد بود این بگفت و برنت نقل است کہ
یکروز استا و نشستہ بود مرقے نوزیبا پوشیدہ در عہدہ اشخ ابو الحسن نورے یکے بود از عہدہ
مجاہدین از در خانقاہ در آمد پوشتین پارہ پوشیدہ آلودہ بہر نوع استا و طبیعت و
در مرقے خویش نگریست کہ لے ابو الحسن بچند جزئیہ یں پوشتین پارہ یعنی ایشیج نیست ابو الحسن

نعرہ بزدگفت اے ابوعلیٰ رعنائی کمن کمن پوئین بہمہ دنیا خریدہ ام دہمہ بہشت باز فروم
 اوستا دسر پیش انگند و زار بگریست دسر گز دیگر با ہیج درویش طہیت نکر و نقل است کہ
 اوستا دگفت کہ یروز درویشیہ پر خانقاہ آمد کہ گوشہ برائے من پر دانا تا میرم گفست خانقاہ
 او پر داختم و در رفت و چشم از گوشہ گذاشت و اندر میگفت من گوشہ میباشم نہان گفست
 ابوعلیٰ ما را استخول کرد ان گفست بنتم و باز آدم بہان میگفت تا جان بداد کس بغسال و
 کہ باس فرسادم گماہ کہ دم بہ ہیج جائے اور اندیدم حیران فردا ندیم گفتم خداوند اچنین کس ا
 بہن بہنودی و بزنگانی بدیدش و بزنگانی ناپدید شد او کجارت باقی آواز داد چہ جو
 کہے را کہ ملک الموت حبت و نیافت و حور و قصور حسبنہ نیافتند گفتم خداوند اکجا است آواز
 آمد فی مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِیْکَ مُقْتَدِرٌ و اوستا دگفت وقتے پیری را دیدم کہ
 مسجد خراب خون میگریست چنانکہ زمین مسجد رنگ گرفتہ بود گفتم بے پیر با خویش رفتے کین ترا چہ آھا
 است گفست اے جو امر و طاقت من پرید از از روی بقائے او دگفت وقتے خداوندی بانبندہ
 ازان خود خشم گرفت شفیعان و اگر رفتند تا ویرا عفو کرد پس بندہ ہجہان میگریست شفیع گفست
 اے بندہ این گریستن تو چہ است کہ ترا خداوند تو عفو کردہ است خداوند گفست کہ اور ضائع
 من ہی جویداد اور ابدان راہ نیست ازین سبب میگریست نقل است کہ روزے جوانی در خانقاہ
 او در آمد و گفست اگر کہے را اندیشہ حصیۃ بخاطر آید طہارت را ہیج زیان ندارد گفست سوال
 این غریب نگرید زمین الاسلام گفست مرا در خاطر آمد لیکن ازاوستا دشرم داشتم کہ بگویم طہارت
 ظاہر را خلل نکند اما طہارت باطن بکند نقل است چون وفات کرد اوستا و ابوالقاسم بخوابش
 دید پر سید کہ خدایتعالیٰ با تو چہ کرد گفست مرا بے مایہ کود بر گناہ کہ بدان اقرار کردم و یاد آوردم
 بیا مزید مگر یک گناہ کہ ازان فرم داشتم کہ یاد کردی در عرف مرا باز داشت تا آن گاہ کہ ہمہ

گوشت و پوست ردی من فدا نشاء گفتند آن چه بود گفت در کودکی به مرفور گریسته بودم مرا
نیکیو آمد هـ

بیان حال شیخ ابوالحسن خرقانی رحمه الله علیه

در تذکره الاولیا حاشیاء بیارم قوم است گویند شخصی پیش رفت و گفت خواهیم که خرقه بپوشم
گفت ما را بتو یک سخن است اگر جوابش دهی سخن خرقه باشی گفت هر چه شیخ فرماید گفت
اگر مردی چادر زنان بر سر بپوشد زن شود گفت نه گفت اگر زنی چادر مردان پوشد مرد شود
و گفت نه شیخ فرمود اگر تو نیز درین راه مرد نه بمرقع پوشیدن مرد نشوی و نقل است که
شخصی بخدمت دی رفت و گفت اگر ابا زتم دهی خلاصی را بحق تقاضا دعوت کنم شیخ گفت
زنیها را تا بخودی دعوت کنی گفت خلاصی را بخود دعوت توان کرد گفت آری اگر دیگر دعوت
کند و ترا ناخوش آمد علامت آن باشد که بخود دعوت کرده باشی و نقل است که چون محمود
غزنوی به زیارت شیخ رفت از پیشتر قاصد را پیش او فرستاد گفت شیخ را بگو که محمود از آنجا
تو از غریبین بخرقان آمد تو نیز از خانقاه خود در خیمه او در آگر دی نباید این آیه بخوان
اَطِيعُوا اللَّهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاُولِی الْاَمْرِ مِنْكُمْ قاصد نزدیک شیخ رسید و سخن
محمود را رسانید پس بوالحسن گفت مرا معذور وار قاصد این آیه برخواند شیخ گفت از محمود
بگو که من چنان در اَطِيعُوا اللَّهَ مستغرق شده ام که از اَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاُولِی الْاَمْرِ تا
بیاوی الامم چه رسد قاصد باز گردید و جواب شیخ به محمود را رسانید محمود در ارتعاش پدید شد
گفت بخیر چه کردی نه آن مرد است که ما گمان برده بودیم آنگاه جامه خویش بپا زد و نشانید
وده کنیز را لباس غلامان در بر کرده خود را سلاح دار باز گردانید آنگاه بخدمت شیخ شرافت

چون رضا نقاہ شد سلام گفت شیخ گفت علیک السلام اما قیام نہ کرو در محو ذکر و در یاد ذکر سیت محو گو گفت
 بر پائے سخاستی سلطان را این ہم دایمی بو و شیخ گفت دام است اما غرض تو نہ پس دست
 سلطان را گرفت و گفت ان پیش آ چون ترا پیش داشتہ اند سلطان گفت فائدہ فرا
 شیخ گفت این نامحرمان را بیرون فرست سلطان اشارہ کرد تا کنیزک ہا بیرون رفتند سلطان
 محمود گفت مرا از سلطان التامین سخنے گو شیخ گفت ابو یزید چنین گفتہ است کہ ہر کہ مرادید
 از رقم شقاوت امین گردید سلطان محمود گفت مگر از قدم محمد مصطفیٰ علیہ السلام زیادت است
 کہ ابو جہل و ابولہب و آہنہ منکران اورا دیدند و از اہل شقاوت ماندند شیخ گفت ہاں
 محمود ادب گوشدار و تصرف در ولایت خویش کن کہ محمد مصطفیٰ اصلی است علیہ وسلم را کہ
 ندید جز خلفائے اربعہ و صحابہ او گفت چون دایم گفت قولہ تعالیٰ فی ترجمہ منظر ہون
 الیک و ہو کا بیصرون سلطان محمود را نہایت خوش آمد گفت مرا پسندی دہ گفت
 چہاں چیز نگاہدار اول پر ہیز دیدم نماز بجاغت سیوم سخاوت چہارم شفقت بر خلق خدا دیگر
 گفت مراد عاکن گفت تو نیز داخلی درین کہ اللہم اغفر لک منین و المؤمنات گفت
 دعائے خاص بکن گفت سلطان عافیت محمود با و انگاہ سلطان بدرہ زر پیش شیخ بہاد
 شیخ قرص جوین پیش سلطان نہاد و گفت بخور سلطان از اینما سید در گلویش میگرفت شیخ گفت
 مگر در حلق می گیر و گفت آری شیخ گفت کہ سچو اہی کہ این بدرہ زر تو نیز در گلوے ما گیر و بگرا
 این را طلاق دادہ ام سلطان گفت بکر م قبول کن چیز گفت نکتم گفت ایا دکاتے فرات شیخ پیر سن
 خود بدود او سلطان چون عزم رفتن کرد گفت خوش صومہ داری شیخ گفت باہمہ کہ داری
 نیز می بایدت پس بوقت رفتن اورا قیام کرد سلطان گفت در آمدنم قیام نہ نمودی بوقت
 وداع نیام میفرمائی شیخ گفت اول بجاقت پادشاہ و امتحان در آمدی و اکنون بکشتی و

در ویلے و عجز میروی که آفتاب سعادت در ویلے بر تو تافته است اول برائے بادشاه
 تو قیام نه نمودم اکنون برائے در ویلے تو قیام مینامم آنگاه سلطان مراجعت کرد بعزم لشکر
 برون بومسارت چنان افتاد که شکست بروی خواست آمدن ناگاه از اسب پزیر آمد و بگوشه
 رفت در دبر خاک نهاد و پیر این ابو الحسن را در دست گرفت و گفت الهی به آبروئی صاحب این
 غرقه که ما را بر کفار دست ظفر راجح گردان نذر کردم که هر چه از غنیمت بدست آید بدر و نشان
 و هم ناگاه از کفار عذر دهنی پدید آمد تا همه شیخ در یکدیگر نهادند و متفرق شدند و کلام
 نصرت یافت شب را سلطان بخواب دید که شیخ میگفت لے محمود آبروئی غرقه را چنین نگاها
 در دهن اگر در آن ساعت دروغی استی که جمله کفار را اسلام روزی کن میسر شد نقل است که شیخ
 دقتی در صومعه نشسته بود با چهل درویش و هفت روز بود که غذا برایشان نرسیده بود یکی بر
 در صومعه رفت با خر دار آورد و گوشتی دزدید و گفت این را از برائے صوفیان آورده ام شیخ
 گفت هر که لاف تصوف می تواند زد این را بتاند من زبیره آن ندارم که از تصوف دم
 زخم می دم و کشید و بخش آنچه آورده بود باز برد.

بیان حال شیخ علاء الدین خوارزمی

در نفحات است که وی بزرگ بوده است از امام یافعی منقول است که وی دوازده
 روز یک صومعه گذارده و پانزده سال پهلوی زمین نهاده و چند روز میگذاشت که طعام نخورد
 و چون طعام خردی اندک چیزی خوروی اگر در میان قدری گوشت بود میخورد و الا بوی
 از من بسیار بجهت موافقت میگفتند که چند سال است که بجهت منکراتی که می بینید اختیار
 خود حج میکند و دو هم امام یافعی میگویی که شیخ علاء الدین گفت که در بعضی از سیاحت

روم گوشه گرفتم چون روز عید فطر رسید بدی از دیهانت لمانان برآی نماز عید رفتم چون
باز آدم مردی دیدم که در خلوت من نماز میگذارد و بر رگه که بر در خلوت من بود هیچ آنگاه
نود و پنج کردم که از کجا در آمده است بعد از آن بگریست گریستن دراز من در فکر
شدم که از برای او چه آورم که روز عید است التفات بمن کرد و گفت ای فلان فکر کن
در غیب است آنچه غیبی دانی ولیکن اگر نزد تو ثواب هست پیش آ بر بختم که ابرین پیش آدم
پیش ابرین دو کرده نام دیدم بزرگ گرم و مغز بادام بسیار از آنجا برداشتم و پیش و بر دم
بشکست و مغز بادام را پیش من ریخت و گفت بخور و ورایت داد و از آن مغز بادام بمن
سپارد و من بخوردم و دیگر یک مغز بادام یاد و من حضور آن طعام را غریب میدیدم
گفت این را غریب مدار که خدا را بندگانش که هر جا که باشند هر چه خواهند بیاوند و پنج من زیاده
شد با خود گفتم از وی طلب موافات کنم گفت تعجیل کن که باز بنویسم آمد و از من غایب
شد در حال و ندانستم که کجاست است در شب بیستم شوال آمد بمن مواخاه لبست.

بیان حضرت شیخ محی الدین عبدالقادر جیلانی قدس سره

در نجات است که ابی عبداللہ صومعی گفته است که چون فرزند من عبدالقادر لتولد شد هرگز
در رمضان شیر نخورد و یکبار بلال ماه رمضان بجهت ابر پوشیده انداز مادرش پرسید گفت امروز
عبدالقادر شیر نخورده است آخر معلوم شد که آن روز رمضان بوده است و خود گوید که خورد
بودم روز عرفه بصحرای فم و دنبال گاوی گرفتم بجهت حراشت آن گاو روی باز پس کرد و گفت
یا عبدالقادر سالک هذا اخلاقت و کمال هذا اهرت رسیدم و باز گشتم و بیام سرای خود
برآدم حاجیان را دیدم که در عرفات ایستاده بودند پیش مادر رفتم و رفتم مادر کار خدا استعائے کن

و اجازت ده تا بخدا دروم و بجام مشغول شوم و عیال از ازیارت کنم مادر من سبب آن داعیه پرسید گفتم
 بگریست و برخاست و هشتاد دینار بپیرون آورد که میراث از پدرم مانده بود چهل زن براسه برادر من
 گذاشت و چهل دینار را در زیر پل من در جامه من دوخت و مرا اذن سفر کرد و مرا عهد داد بر صدق در
 جمع احوال و بدو اعان من بیرون آمد و گفت ای فرزند برادر که براسه خدا از تو بریدم و تاقیامت ردی
 ترا نخواهم دیدن یا قافل اندک بجانب بغداد توجه کردم چون از بهمان گنشم نصبت سوار بیرون آمدند
 و قافل را بگریست و بچکس مر العوض نکرد ناگاه یکی از ایشان بمن بگذاشت و گفت ای فقیر با خود چه داری
 گفتم چهل دینار گفتم کجا است گفتم در جامه من دوخته است در زیر پل دی گمان برو که مرا استهزا
 میکنند مرا بگذاشت و بر رفت و دیگر کسی بمن رسید بهمان پرسید بهمان جواب شنید او نیز مرا بگذاشت و رفت
 هر دو پیش همتراشان بهم رسیدند آنچه از من شنیده بودند بادی گفتند دی مرا طلبید بر بالائے کلی
 که اموال قافل را نمت میگردند پس گفت با خود چه داری گفتم چهل دینار گفتم کجا است گفتم در جامه
 من دوخته است در زیر پل من فرود تا جامه مرا بگذاشتند و آنچه گفته بودم یافتند پس گفت ترا چه
 برین داشت که اعتراف کردی گفتم مادر من مرا عهد داده بود بر صدق و راستی و من در عهد او
 خیانت نکنم پس همتراشان بگریست و گفت چندین سال است که من در عهد پروردگار خود خیانت
 کرده ام و بدست من تو بهر که پس صحاب دی گفتند که تو در عهد الطین همترا بودی اکنون در
 تو به نیز همترا باش همه بدست ما تو بهر کردند و آنچه از قافل گرفته بودند باز دادند و امانت بجا بردست
 من ایشان بودند و هم در تاریخ یافتی است که آنحضرت گفت که پانزده سال در یک برج نشستم
 و با خدا عهد کردم که خورم تا بخورم و ننهد دنیا شام تا نیا شامند یکبار چهل روز
 هیچ نخوردم بعد چهل روز شخصی آمد و قدری طعام آورد و به نهاد و برفت نزدیک بود که نفس
 من بر بالائے طعام افتد از بس گرنگی گفتم و افتد از عهدیکه با خدا بسته ام بزم کردم شنیدم که از باطن

کسی فریاد میکند و با او بلند میگردد الجوع الجوع ناگاه شیخ ابوسعید مخزومی بن بگذشت آن آواز را شنید و گفت عبدالقادر این چیست گفتم این قلن واضطراب نفس است امارح برقرار خود است در شاهده خداوند خودی گفت بخانه من بیا و برفت من از نفس خود گفتم بیرون نخواهم رفت ناگاه ابوالعباس خضر علیه السلام درآمد و گفت برخیز پیش ابوسعید برو و بنم دیدم که ابوسعید بر در خانه خود است ایستاده و انتظار من می برد و گفت ای عبدالقادر در آنچه من ترا گفتم پس نبود که خضر را نیز می باشد گفت پس مرا بخانه در آورد و طعمای بسیار کرده بود و لقمه لقمه در دهان من نهاد تا سیر شدم بعد از آن خرقه مرا پوشانید و صحبت ویرال لازم گرفتیم و هم دی گفتم که وقتی در سیاحت می بودم شخصی پیش من آمد که بهرگز ویرانیده بودم گفت صحبت بخوابی گفتم آری گفت بشرط آنکه مخالفت نکنی گفتم نکنم گفت اینجا بنشین تا من بیایم کمال برفت پس باز آمد و من بهمانجا بودم ساعتی نزدیک نشست پس برخاست گفت از اینجا زوی تا من باز بیایم کمال دیگر گذشت پس باز آمد و من هم آنجا بودم ساعتی دیگر نشست و برخاست و گفت از اینجا زوی تا من بیایم کمال دیگر برفت پس باز آمد و با خود نان و شیر آورد و گفت من مختصرم مرا فرمودند که با تو طعام خورم آنرا نخوردیم گفت برخیز و به بغداد درآیم بخدا در آیم و ترک سیاحت کردیم پرسیدند که در سیاحت سه سال قوت از کجا بود گفت هر چه پیدا میشد و بر زمین افتاده می ماند بخوردیم و قل است از شیخ ضیاء الدین ابوالفرح موسی که گفت شنیدم از والد خود شیخ محی الدین عبدالقادر رضی الله عنه در بعضی سیاحت پیشی افتادم که در آنجا آب نبود و چند روز آنجا بودم و آب نیافتم تشنگی غلبه کرد و حق سبحانه ابری برگماشت که بر من سایه کرد و قطرات آب چندان زد بچسبید که بدان سکن یافتیم پس نوری ساطع شد که تمام افق در گرفت و صورتی عجیب از انبیا ظاهر شدند و ادراکه یابد عبدالقادر منم پروردگار تو هلال کردم بر تو هر چه حرام ساختم بر غیر تو بجز آنچه طلبی و بکن هر چه خواهی گفتم اعوذ بالله من الشیطان الرجیم و در شوال سال ۶۰۰ هجری قمری این چه سخن است

نگاہ روشنائی بتاریکی تبدیل شد و آن صورت و دو گشت و گفت یا عبد القادر نجابت یافتی تو ازین بواسطه علم تو با حکام پروردگار دفعه تو باحوال منازل خود و من بمثل این واقعہ مفتادین را از اہل انیطربین از راه بر و دم کہ یکے از آنہا بجائے خود این ادین چہ علم و ہدایت است کہ جن توالے ترا عطا فرمودم اللہ الفضل والمنہ ومنہ الہدایت فی البدایت والہدایت و در کتاب اخبار الانبیاء است

کہ اکثر الف اخلاق آنحضرت نسخہ بود از آنکہ علی خلق عظیم و مجموعہ بود از آنکہ علی ہدی مستقیم و باین جلالت قدر و علو منزلت و سعت علم و رفعت محل ہمیشہ با ضعیفان مجالست کردی و با فخر تواضع نمودی و توقیر کبیر و ترجم بر صغیر و ابتدا بسلام فرمودی و بر مجالست اصیاف و طلبہ صبر کردی و از سادہی ذلات گذشتی و بہر کہ پیش آنحضرت سوگند خوردی ہر چند در ذی غفنی قبول کردی و علم و کشف خود را پوشیدے و با مہمان دہم نشین چندان خوش خلق و کشادہ روی بود کہ آنچکس نبودی و ہر عصات و جبار بہرہ و اغنیاء اقیام نکردی و ہر گز بر در امیر و وزیر رفتی و ہیچ یکے از مشایخ عصر در حسن خلق و دست صبر و گرم نفس و طوشت قلب و حفظ و رد و ضیانت عہد بادی مسامحت و مشارکت نہ داشتی نقل است کہ روزے در خلوت نشسته انتساخ میفرمود و از سقف خانہ بر جامہ دو ستار آنحضرت خاک می افتاد آسہ بار افشانہ در کرت رابع سر برداشت نظر بر پوشکے افتاد کہ سقف را می کا و د بجز و نظر افتادن سرادج بجانہی افتاد و جیشہ بجایبے انتساخ را بگذاشت و برگشت راوی میگوید کہ بخدمت عرض کردم کہ یاسید می چہ چیز ترا در گریہ آورد فرمود میترسم کہ بساد از مسلمانان دل من متاؤی گردد و یرا نیز این حال رسد کہ این موش را رسید و روزی دیگر در مدرسہ بود و وضو میفرمود ناگاہ عصفوری در ہوا میرفت و بر ثواب آنحضرت بول کرد و بجز و نظر از ہوا بر زمین افتاد بعد از اتمام وضو موضع بول را از جامہ شبست و از بدن بیرون آورد کہ این را بفروشد دشمن او بفقر تصدق کند کہ این جزائے مکانات آنست نقل است

کبار آنحضرت بعد از شهرت برج برآمده بود و چون جگه که موضعی است قریب بغداد رسید فرمود
که در اینجا خانه بنیاد کن فقیر تو بکس تو گننام ترا نمی نه باشد تا آنجا فرود آیم هر چند آگاه بود و بیای
آنموضع منازل دبیوت عالییه بنیاد ساختند و التماس شرف در و نمودند قبول یافتند بعد از آن
خانه یافتند که پیری و عجزه و صبی در آن بود آنحضرت بعد از طلب اذن از آن پیر شب آنجا نزول

کردند و ایامند را از نفوذ و اجناس و حیوانات بسیار آن فرمود من از حق خود که درین اسباب دارم بر
آیدم و برای آن پیر دادم حاضران نیز بموافقت آنحضرت از حق خود برآمدند و تمام آن اموال
و اسباب را تسلیم آن پیر کردند و حق تعالی آن پیر را برکت قدوم او عنایت و کثرتی ارزانی داشت
که هیچکس را در آن بقعه نبود و نقل است که تاجر بی پیش آنحضرت آمد و عرض کرد که نزد من
مالی است از غیر زکوة خواهیم که آنرا بفقر و مساکین صرف کنیم لیکن مستحق را از آن مستحق ندانم آنحضرت
هرگز مستحق دانند بدیند فرمود بده هر که خواهی او حق دنا مستحق تا از این حق تعالی ابد بدانچه مستحق آن
هستی و آنچه مستحق آن نزول است که روزی آنحضرت فقیر را دید که بنظر شاکسته در گوشه نشسته
است پرسید که چه حال داری و در چه حال نشسته عرض کرد که بجناب شطرنج بودم و چیزی
نداشتم که بملاح دهم تا بکشتی بشنیم و از آب بگذرم هنوز کلام آن فقیر تمام نشده بود که شخصی صره بجد
آورد و در و سکی دینار بود صره را بفقر داد که این را بملاح بده مخفی بباد که طریق آنحضرت
در سلوک محبت شدت و لزوم نظیر داشت و هیچکس را از شایخ عصر طاعت آن نبود که بادی سقا
جوید در شدت ریاضت و قوت مجاہدت و طریق ا و تقویض بود و موافقت و تبرکات
از حول و قوه و ذلول و رحمت مجاری اقدار بموافقت قلب روح و نفس اتحاد ظاهر و باطن
و انسلاخ از صفات نفس باغیب از رویت نفع و ضرر و قرب نبد و ذراغ قلب غلو سرب
تجاذب شکوک و تنازع اغیار و تنویش بقایا و بقایای تفرقه و اتحاد قول و فعل و قوت

اخلاص و تسلیم و تحکیم کتاب سنت و در هر خطره و لحظه دوازده سال و ثبوت مع الله فی کل
 الاحوال و تجدید بق حیات و توحید با تفرید با حضور در موقوف عبودیت که مستدام است
 از لحظه کمال ربوبیت و حفظ احکام شریعت با مشاهدہ اسرار حقیقت نقل است کہ آنحضرت فرمود
 کہ مدت نسبت و پنج سال بر قدم تجرید در صحرائ عراق و خرابہ ہائے او میگذشتیم بحالتی کہ نہ ہیکسے مرا
 می شناخت و نہ من کہے را طوائف رجال غیب و بنی جان بدین می آمدند و ایشانرا طریق
 حق تعلیم میکردم و مدت چهل سال نماز فجر را بر وضوئے عشا سیکنداردم و تا پانزده سال بعد از
 ادائے نماز عشا قرآن مجید استفحاح می نمودم بر یک پایے ایستاده و دست در میخ دیوار بر زدم
 تا وقت سخنتم میکردم و از سه روز تا چهل روز میگذشت کہ قوت منی یا نتم و خواب نمیکردم تا پانزده سال
 در برج بغداد کہ دیر اہمیت طول مکث من در مے عجیبی گویند شمول بودم و با خدا عہد میکردم کہ بخورم
 تا خورانشند و مدت ہائے مدید برین گذشت و عہد منی شکستم و ہرگز عہدیکہ با خدا بستم نفکتم انقض
 در شان آنحضرت انچہ میگویند ہمہ راست است کہ از حضرت و الدخود کتاب فتوح الغیب کہ
 مصنفہ آنحضرت است و تنبیکہ بخواندم می شنیدم کہ میفرمودند کہ ہیکس را نسبت خدا نیستی چنان
 نیست کہ حضرت غوث الاعظم قدس سرہ را چنانچہ از کلمات آنحضرت کہ در فتوح الغیب
 ظاہر است۔

بیان حال شیخ فرید الدین گنج شہر گنج علیہ السلام

دی بنایت ریاضت و مجاہدت و فقر و تجرید داشت ہمیشہ در سواد خفا میگوشتید
 از شہرے بشہرے میگشت عاقبت در مقام ابو دین کہ دردم آنجا درشت خود منکر فقرا
 بودند آمدہ قیام نمود و گفت این محل استقامت من است ہرگز کہ آنجا از

حالش نمی پرسید بیرون قصبه درختان کریر بودند یک درخت بود ابنوه زیر آن با حق
 مشغول بودی و بیشتر حال در مسجد جامع مشغول بودی آنجا او را فرزندان شدند فاقه با
 یکشیدند و محنت با دشواری مای برداشتن آخر چون بر باله قوی داشت پوشید ه
 مانند نقل است که بر اے شیخ خادم یکدام نمک دام گرفته از آن طعام ساخت چون
 وقت افطار پیش برد و سه بنور باطن دریافته فرمود درین طعام بوسه تصرف می آید
 روان باشد که من این طعام را بخورم نقل است که وقتی یک از حرم های او خدمت
 او آمد گفت اے خواجه امروز فلان پسر برب گسلی بعرض بلاک رسیده است شیخ سر بر آورد
 و فرمود و عود بنده چه کند اگر بتقدیر حق از جهان سفر کند رستی در پائے او بندید و بیرون
 انگنید مشغول است که چون دے خواست که بجایه پیش گیرد از خواجه قطب الدین عرض کرد
 خواجه گفت که طے بکن دی طے که دتا سه روز چیزی نخور و سیوم روز وقت افطار
 نخیه چند نان پیش او آورد و دانست که از غیب است بدان افطار کرد و درونه
 شیخ آنرا بر خاف و بهانم بیرون انداخت از سمعی بخدست میر عرض کرد فرمود
 مسعود بعد از سه روز از طعام خار سه افطار کردی اما عنایت حق در باب تو کار کرد
 که آن طعام در معده تو جائے نیافت حالا بر دسه روز دیگر طے کن و آنچه از غیب رسد
 بدان افطار کن سه روز دیگر طے کرد چون وقت افطار رسید هیچ طعام پیدا نشد تا
 یکبار شب گذشته ضعف غالب شد نفس از حرارت سوختن گرفت دست مبارک
 جانب زمین فرار کرد چند نگریزه از زمین برداشت و در دلمان انداخت آن نگریزه
 در دلمان او شکر شد چون اینحال میماند کرد با خود گفت اینمینی نباید که از مکر باشد از د
 و من بیرون انداخت بانه همچنان بحق مشغول شد تا نیم شب گذشته ضعف غالب شد

چند شکر نیزه دیگر از زمین برداشت آن نیز شکر شد همچنان تا سه بار این کار است معاینه کرد
 تحقیق دانست که این از حق است چون روز شد بخدمت خواجہ قطب الدین رفت می
 فرمود کہ نیکو کردی کہ بدان افطار کردی کہ آن از غیب بود بردن تو شکر شیرین خواهی بود
 اورا از آن روز شکر گنج گویند و بعضی و ہبہ لقب شکر گنج دیگر می گویند بعد از آن در چاہ مجد
 کہ در مقام او چہ است چاہے ملکوں کشید تا پہل روز ہر شب در آن چاہ اور انداختی و ہر سنی
 کہ بر آن چاہ بودے آویختہ سے و چون روزی شد بہروش می آوردند۔ نقل است کہ شب
 پنجم محرم ز عمت بردے غالب شد نماز بجماعت بگذار و بعد از آن بہوش شد پس از سناخت
 باز بہوش آمد پرسید کہ نماز خفتن گذار دہ ام گفتند آری گلت یکبار دیگر بگذارم کہ دانند چہ
 شود و دوم کمرہ نماز بگذار و باز بہوش شد این بار بہوشی زیادہ بود باز بہوش آمد و گفت نماز
 خفتن گذار دہ ام گفتند دوبار گذار دے گفت یکبار دیگر بگذارم کہ دانند کہ چہ شود سوم کمرہ نماز
 بعد از آن فرمود باحی یا قیوم و جان بحق تسلیم کرد۔

بیان حال یاضت مجاہدات حضرت سلطان الاولیاء نظام الدین محمد مدوانی

گویند کہ در آخر عمر کن شریطش از ہشتاد متجاوز شدہ بود و بنا بہت مجاہدہ پیش گرفته بود و صوم
 دوام داشتہ و بوقت افطار اندک چیزے چنیدے و طعامیکہ وقت سحری بود اکثر حنجان بود
 کہ نخوردے خادم عزمن کردے کہ مخدوم وقت افطار طعام کمتر خوردند اگر از طعام محرانک
 تناول نمکند حال چہ شود و سنت فوفہ گیر و درین محل بگریستے و گفتے کہ چندین مسکینان و
 درویشان در کنبہائے مساجد و دکان گرسنہ و فاقہ زدہ افتادہ اند این طعام در خلق
 من چگونہ فرورد و همچنان طعام از پیش ہر سیداشت۔ نقل است کہ دے شب تنہا در حجرہ

بودے و درستی و تمام شب و روز در راز و نیاز بودے چون روز شدی ہر کرا نظر بر جمال او افتاد تصور دے کرتے طالع است و ادبیں بیدارے شب چشم ہائے مبارک او سرخ ہوئے گویند امیر خسرو در وصف پیر خود گفته است سے تو شبانہ بینائی ببر کہ بودے امشب کہ ہنوز چشم مست اثر خمار دار و شیخ نصیر الدین محمود او دی گوید کہ چون حضرت شیخ نظام الدین اولیا مرا برائے ریاضت و مجاہدہ فرمود گاہے وہ روز میگذشت دین چیزے نمی خوردم و بیشتر احوال از بسکہ ثبوت مزاحمت میداد ترشی می خوردم۔

بیان حال شیخ نور قطب عالم پندوی پسر شیخ علام الحق پندوی

منقولست کہ دے جمیع خدمتہائے خانقاہ پدر خود از جامہ شوی و آب گرم کردن میکرد اول خدمت آنخانہ بوئے مسلم بود اتفاقاً در دیشے را در دشکم بود بیوقت در آنخانہ آمد و شیخ نور بوقت معهود برائے برداشتن آن رفته بود تمام نجاست ما بر جامہ و اندام او افتاد شیخ علام الحق آنجا میگذشت اورا باین حالت دید خوشحال شد و خدمت دیگر فرمود کہ حق این خدمت بجا آوردی حالا خدمت دیگر کن در فریق العارفین مفلوظ شیخ حسام الدین مانکیورے است کہ شیخ نور الحق قدس سرہ در خانہ پیر خود تا ہشت سال ہر روز گشتی میکرد و فقے اعظم خان برادر بزرگ ادا کہ و ذرات داشت اورا باین حالت دید گفت قاضی نور ہمہ نعمت ہا شما غارت کردید روز سے شیخ علام الحق فرمودند کہ در جانبیکہ عورات آب بر می کشند زمین لجن است پائے می افتد و سببے شکند سبب را بر گردن خود نہادہ بیرون کردہ بدین جہاں سال این کار کرد و در عرس آب بہرے کرد و بیشتر باران دستار بند سبوی بر بر سر کردہ می آوردند و بیشتر خلق ننگالہ می افتاد و در ہم دے میگاہ بد کہ شیخ فرزند نہایت

رباضت آنست که هر وقت که دل را بجوید ملائمت حق سبحانه تعالی یا بد چه در خواب و چه در
 بیداری چنانچه طفل که چون بر محبت چیزی خواب کند بعد از آنکه همان چیز را طلبید و هم
 دی میگوید که در وقتیکه مراد او را کرد فرمود در سخا، همچو آفتاب باشی و در قوا صنع همچو آب
 و در تحمل همچو زمین و بجائے خلق بکش و هم دے گوید که شیخ من هرگز گلیم نمی پوشید مگر در زمستان
 و بر سجاده نمی نشست و میگفت حق بر سجاده نشستن آنست که هر که بر آن نشنید چپ و راست
 نه بنید و هم دے گفت که روزی شخصی پیش وے آمد و هر چه خواست از جنس دشنام گفت
 و شیخ همه را می شنید و هیچ تخریج حال او را نه می یافت و آخر سخن آن شخص این بود که بیا و رو
 و خدا شیخ دست او گرفت و گفت مایا خدا ایم و خدا با ما است و در جماعت خانه نشست
 او گفت این زمین حرام است بخادم فرمود طعام بیار او گفت این گوشت خوک یا
 نیمخو احم فرمود تنگ بیار گرفت و باز گشت بعد از رفتن او شیخ فرمود یاران دیدید که درو
 چه شوریدگی کرد و هم دی گوید که پیش شیخ عرض داشت که دکه چه سراسر است که مشایخ بعد از
 سلام نماز فریضه مصافحه میکنند گفت سنت برین است که چون مسافری از سفر بازمی
 آید با دوستان مصافحه میکنند و چون در ویش در نمازی ایستد متفرق میگردد و اند
 خود بیرون می آید سفر باطن حاصل میشود چون سلام میدهد بخود بازمی آید ضرورتاً
 مصافحه میکنند.

بیان حال شیخ شاه مینا لکهنوی

گویند که دے درصین سلوک بسیار ریاضیات کشیده بود و اکثر زیارت شیخ سازنگ رفتی
 که مقبره او از مکان شیخ مینا موازنه است کرده بودند بنعلین چوبین بودی و بارها پارسینه

رفتی و راه صحرا نامہوار و خارتان بودی و شب ہا پردیوار نشستی و بیداری کردی تا
اگر خواب غلبہ کند بر زمین بیفتد و اگر بر زمین نشستی خار ہا گرداگرد خود نشانیدی تا اگر خواب
آید و بیفتد خار ہا بجلد و بیدار گرد و بار ہا در سواتے زمستان پیراہن بآب ترکروی و در
صحن خنجرہ شیخ قوام الدین نشستی و بیدار بودی۔

بیان حال شیخ محمد عیسیٰ جوینی

گویند شغل باطن بروے چنان غالب بود کہ بردر حجرہ او درختے بود و سالہا گذشتہ کہ
شیخ را از ان خبر نمود تا روزے برگہائے آن درخت بر جلے نشست و افتادہ بود
پرسید کہ این برگ ہا از کجا است آن زمان معلوم کرد کہ درینجا درختے بودہ است
و از بسکہ سرد مر قتبہ داشتہ بود و آنخوان مہرۂ گردن او برآمدہ بود و ز نندان بسینہ رسیدہ

بیان حال شاہ میان جوینی سلمہ شان بیک واسطہ بید محمد سیو زمیر

گویند کہ از ابتدائے شہر رجب تا روز عاشور معتکف می بود و در حجرہ را بنگ می بر آورد
و درین مدت شش ماہ بے طعام و شراب معناد بیری برد و روزیکہ میخواست کہ از حجرہ
بیرون برآید زیاد میکرد مردم را تا کہ حاضر نباشد کہ تاب نظر جلال و نخواہد داشت
و اگر اتفاقاً کسے حاضر می بود نظر او بر آن کس می افتاد و یکہ و زنجیر و افتادہ می بود
فاصلی شہر منکر او بود و بار ہا پردی احصاب میکرد و روزے در وقت برآیدن او از حجرہ
در آنجا حاضر بود و نظر او بر و افتاد قاضی بخود افتاد و بیہوش شد۔

بیان حال شیخ داود مرخلیفه مخدوم شیخ حامد الحسینی الجبلانی

گویند وے در ابتدائے حالت جذبہ داشت در آمدن او در طریق سلوک آشنان بود
که او را در اثنائے طلب و تحصیل علوم قائم توفیق الهی بجانب دیگر بر دو بطریق ریاضت
و مجاہدات دلالت کرد چندان کار بر نفس تنگ گرفت و بر خلافت مراد او رفت که از
تحریر و تقریر خارج باشد گاهی از اول شب تا آخر بقیام گذارنیدی بی آنکه بر کعبه
رود و گاهی تمام شب در رکوع بودی و گاهی در سجده و گاهی در قعدہ ہمہرین حج
انچه از عبادت اشق و خشن بودی اختیار و التزام نمودی چند سال در بیابان
بین طریق گذاریند تا خاطر خطیرش از جمیع و سادس و تعلقات آموده باشد و تفرقه
و تنویش از باطن فیض موطن و سے رخت بر لبست آنگاه از برائے اقامت سنت
انابت و بیعت کہ طریقہ سلوک مشائخ است متوجہ بحضرت حق شد و خواست کہ
بکدام بزرگ این سلسلہ دست دہد پس بمبشر خدمت سید حامد شد کہ خلیفہ حضرت
غوث الثقلین بود و توجہ آورد و دست بیج شد و خلافت یافت۔

بیان حال شیخ حامد الدین متقی ملتانی

گویند دی در لقمہ بنایت احتیاط نمودی و در زمین خراجی ز راسته میگرد و خراج میداد و در
زہد و تقوی و درع و سلمانی آیتہ بود از آیات الهی نقل است از شیخ علی متقی کہ روز
بندگی حامد الدین گفتند کہ امروز کہ ورت بردل من طاری ہست تا سبب آن چہ باشد و
عادت ایشان آن بود کہ ہر گاہ کہ در تے وظلمتے بود لی ایشان طاری میشد در شان لقمہ تحقیق

و تفحص میکردند که مبادی القمہ شبہ خورده باشم پس درون خانه رفتند رسیدند که امروز طعام از کجا بود
 و چه طور پخته شد بعد از تفتیش بسیار حال معلوم شد که گفتند اگر کفتن آتش خس از خانه سہایہ بے
 اذن دمی گرفته بودند پس نزد سہایہ رفتند و از وی گفتگو نمایند و چہ بے ہوشی دادند کہ سبب
 رضائے او شد و نقل است کہ روزی شہیہ از مجلس برخاست و نادانستہ کفش ہلے بندگی
 حسام الدین پوشیدہ رفت چون خبر شد انشخص کفش ہارا حاضر آورد و ایشان تا بہائے کفش ہارا
 بان شخص ندانند مگر گفتند و گفتند کہ ما تمام اسباب خود را از ملک خود بر آوردیم تا اگر بالفرض شخصے در فے
 تصرفی نماید در حرام نیفتد و گویند کہ دے در سایہ دیوار مقبرہ شیخ بہاء الدین ذکر یا نایستادے
 آنرا از وجہ بیت المال ساخته اند چون مسلمانان بر دے صرف شدہ و انتفاع و متمتع بآن
 درست نباشد اورا پسرے بودنیخ بابہ یزید ادنیز بصفت درع و تقوی موصوف
 بود و خود را وقت سماع در گوشہ پنهان می ساخت و میگفت شخصے بر دے روپیہ فتوح
 آورده ندانست کہ این روپیہ است گفت این چیست و این را چہ کار میکند بعد از ان
 دانست کہ این از جملہ تقو است کہ مردم بکار میبرند ۔

بیان حال شیخ سلیم بن بہاء الدین از اولاد فرید الدین گنج شکر قدس سرہ

نقل است کہ دمی مدت عمر تا ایام کہ سن روزہ طے میداشت و افطار بجز ہلے سرد و
 مضمت مثل سر کہ کہنے و بعضے نباتات بارد میکرد و ہر روز باب سرد غل میکرد و در ہوائے
 زستان جز پیراہن یکتا نمی پوشید ۔

بیان حال شاہ بدیع الدین مدار قدس سرہ

غرائب احوال و عجائب اطوار از دے نقل میکنند گویند کہ دے در مقام صمدیت کہ از مقامات

ساکنان است بود تا دوازده سال طعام نخورده لباسی که یکبار پوشیده بار دیگر احتیاج به تجدید غل و نشده اکثر احوال برقع بر وی کشیده بودی گویند هرگز آنظر بر حال دی افتادی بے اختیار سجود کردی انتهی اینقدر حال را اخبار الاخیار نوشته شد.

بیان حال حضرت شیخ بهاء الدین ذکر ایلمتانی

نقل است از ملفوظات شیخ جلال الدین بخاری وقتیکه شیخ بهاء الدین قرآن خواندی و شیرازستان مادر خود را کردی و گوش بران جانب داشتی تا چون بهفت سال رسید حافظ جمله قرآنها بطن قاریان شد نقل است که روزی از شیخ گفت که حکایت از مجاهده خود بیان فرما شیخ گفت هر چند بیان مجاهده خود از زبان خود نشاید مگر مجاهده کمتر پیش تو بیان میکنم که این تفسیر است سال تمام یکد انگ آب و یکم دانگ طعام خورده روزی افطار کردم و این مجاهده کینه است بعد ازان ده سال مجاهده مردان کشیدم که هر شب یکماه گداز فرخوردم و بادای یک خود را مایه و کین روغن دلی را وزن میکردم و میخوردم ده سال حاجت انسانی تقاضا نکردم هر چند خوردم همه در تنور کردم و نوشتمی چنانکه همیزم در تنور سوخته خاکتر گرد و همچنان بودم سوخته آتش محبت اول مجاهده خورونی نور است دوم خورونی حضور است احتیاطاً و هنوز میخوردم نه لزوماً این مجاهده کینه پیش شما بیان کردم بزرگتر ازان انیست که بعد ازان ما فرستم برای زیارت کعبه بهر گاه یک دو گانه شکرانه بیت الله میگذاشتیم و هم از وی پرسیدند که مجاهده چیست فرمود مجاهده آنست که هر چه نفس آرزو کرد تا بستاند سال را بدان آرزو نرساند از سی سالین مجاهده میکنم اما میدانم که هنوز بیچ نمیکم که متقدمان هفتاد سال نفس را آب طعام نداده اند و هم منقول است از ملفوظ شیخ فرید الدین گنجشکر که سن و شیخ

بہار الدین ذکر کیا کجا بوم حکایت در سلوک یافت شیخ گفت وقتے در سمرقند بوم دبیر و ن عمر قند غاری
 بود در ان دیوانہ از دواصلان حق بود اورا در یافتیم مستغرق بود دو سال در خدمت او بوم تاکہ سے
 در عالم صحو آمد بپائش سر نہاد م گفت کہ سر بردار نیک آمدی و رنج کشیدی پس گفت اے بہار الدین
 قریب سی سال است کہ این فقیر در عالم تجلی مستغرق است و حیران کہ خبر از بندگان ندارد و امروز
 بفرمان دوست باشما ہم سخن شدم بدان کہ ہججاری زیان تر از صحبت مخلوق نیست ہر قدر کہ خلقی متغیر
 است ہما قدر از حق دور است این بگفت و مصلی از پیش خود برداشت و بجانب من پر تاپ کرد
 دشتی زہرا باد و بگفت بگو و خجج راہ کن و خود از پیش من غائب شد و نقل است کہ در مجلس وے حکایت
 صوف پوشیدن رفت فرمود کہ چون در دیش گیم پوشد اورا واجب است کہ غزلت گیرد از اہل دنیا
 و جزا کن و صحبت اغنیاء ترک کند گویند عمرش صد سالہ شدہ بود ہر شبے و ر دنے سہ قرآن ختم کردی
 تمام عمر این وظیفہ لازم داشت و نقل است از لغویہ حضرت فرید شکر گنج کہ شیخ بہار الدین ذکر باشی
 از غیب روئے ہوئے حاضران کردہ فرمود کہ کسے باشد از شما کہ در دہ رکعت دوبار ختم قرآن کند
 کسے از حاضران تکلیف نکرد پس شیخ خود در چہار رکعت و ختم قرآن کرد و در دو رکعت سورہ اخلاص
 خواند و نماز نام کرد و ہم از شیخ فرید الدین منقول است کہ شیخ بہار الدین فرمود کہ ہر چہ بمن رسید از اورا
 و نماز ہم کردیم مگر یک چیز کہ فلان بزرگ در آغاز صبح ماطلوع شمس ختم قرآن میکرد من ہر چند خواستم

بیان حال ریاضات مجاہدات مشائخ قلندر یہ

بدانکہ پیشوای قلندریہ حضرت شیخ عبدالعزیز کی عرف عبد اللہ علمدار رسول علیہ السلام است ایشان از اصحاب
 صفہ حضرت رسول علیہ السلام بودند و لقب قلندرا نہ حضرت علیہ السلام یافتہ اند و در سفرے اناسفار آنحضرت
 علم ایشان ہم برداشتہ بودند ازین جہت مشہور بہ علمدار شدند تحقیق اینہم در کتاب اصول المقصود تفصیل

تمام نوشتہ ام در کتاب غوثیہ است القلند بلسان سریانی ہم من اسماء الله تعالیٰ او کان بیدہ
 لواء النبی صلی الله علیہ والہ وسلم عرض حضرت قلند صاحب دست و مجذوب بودند و حالت
 استغراق چنان میداشتند کہ روزی در سفری ہمراہ حضرت پیغمبر علیہ السلام بودند در راہ استغراق چنان
 طاری شد کہ بیدار شدند و در مکانی نامی سال یا زیادہ ماندند و اصلاً افاقہ را نداشتند و قیلاً شکر حضرت
 امیر المومنین علی رضی الله عنہ و وجہ ربوبیہ جل یا صغیرین ساخته شد و آواز طبل و پاهای اسپان گوش
 ایشان رسید پس با فاقہ آمدند و توجہ شکر شدند آنوقت در تمامی مکان بارش نور پیدا شد مردم از حضرت
 علی رضی الله عنہ گفتند کہ این شخص کیست کہ می آید و می فرودد کہ شیخ عبدالعزیز کی صحابی و علمبردار رسول علیہ السلام
 است کہ می آید چون بخدمت امیر المومنین رسیدند و شکر شریک شدند و با آنحضرت بیعت کردند و باز در جا
 سکر رفتند حال ایشان ہمین بود کہ چهل سال در غلبہ سکر بمراتبہ میگذاردند و بیدارند و باز بہوش می آمدند
 و سیر و سفر میکردند و در سال منظر محبت مولفہ شاہ محبت علی خیر آبادی خلیفہ شاہ شکر الله قلند نوشتہ

ویدہ ام باین عبارت کہ شیخ عبدالعزیز کی صاحب علم مصطفوی است و لد اربعۃ قبور و قامین

کل قبر بعد الیوم سنۃ و القبور الرابع فی اجودھن و قام من هذا القبر و قد اخذ الشیخ

فرید الدین تحت قدمیہ مقام القبر و قد عاش شیخ عبدالعزیز کی ستائش

سنۃ باختیارہ انھی و مقومی این است انچہ در سال غوثیہ مرقوم است بدین عبارت قال

الراوی کان لہ ای الشیخ عبدالعزیز کی رضی الله عنہ اربعۃ قبور و فی کل قبر مکت

اربعین سنۃ و الناس یقولون انہ توفی و هو لم یتوف و یخرج من قبرہ و یدور

علی وجہ الارض بکذا فعل ثلث حرارۃ و قد یخرج من قبرہ بعد اربعین

سنۃ و الرابع هذا القبر الذی کان عندہ قبر شیخ الاسلام فرید الدین

و من هذا القبر لم یخرج و ایضا فیہا فی مقام آخر ہدایت عمر الشیخ عبدالعزیز کی

ستائیت سنه و هو من اصحاب الرسول علیه السلام و كان بیده لواء النبی
 علیه السلام و كان قبر شیخ فرید الدین و الحق الملقب بشکر گنج قدس سره عند قبره
 و یزوره الناس و یقضون حاجاتهم بعقد نیاتهم انتی عبادت الغوثیه و در رساله فصول
 سعه دیر حضرت شاه محمود علی قلندر قدس سره مرقوم است که والد م حضرت شاه باسط علی قلندر قدس
 سره از کشف صحیح خود میفرمودند که عمر حضرت شاه عبدالعزیز کی علیه دار و صحابی پیغمبر علیه السلام
 شصت و سه سال است از حین ملازمت حضرت رسالت پناه و قبل از ملازمت حضرت رسالت پناه
 عمر ایشان سالها سال بوده است چنانچه عمر حمیه کلبی و سلمان فارسی از پیشین بوده است و در میان
 و خلفائے حضرت ایشان لا تعد ولا تحصى اند و ایشان همه عمر در سیر و سفر و ریاضات شاقه بهدات
 خلق الله بسر برده اند چنانچه چهل سال بر روی زمین سیر کردی و چهل سال دیگر در یک مرافقه بسر
 بسر کردی و در آخرین مراقبه از سردابه بیرون نیامده و هنوز زنده هستند و بیرون آمدن در وقت
 حضرت امام مهدی علیه السلام خواهد شد و مشرب قلندریه از ایشان است و او کار و مراقبات
 و ریاضات شاق در شاق از پیغمبر علیه السلام با مشاهده و شنیده اند و حضرت ایشان از
 اصحاب صفه بودند و بیعت و تلقین ایشان چنانکه از پیغمبر خدا است همچنین از علی مرتضی
 است و تلقین و تربیت ایشان سینه بسینه جاری است که تلقین از مرشد دارد و در حقیقت
 تحریری آید این سخن حق است حق است حق است انتهی و گویند که آنحضرت در اجودین که
 آنرا پاک پتین میگویند در سردابه بودند چون چند روز بر اے بر آمدن آنحضرت از سردابه بانی بود
 شیخ الاسلام بهار الدین ذکر بالمقامی و شیخ فرید الدین کنجشکر قدس سره از بر اے حل عقد خود
 بموجب حکم خواجہ معین الدین چشتی قدس سره آنجا رفتند و از محاسن خود و خاک و غنا خاک
 اگر در سردابه آنحضرت می رفتند چون آنحضرت از سردابه بیرون آمدند پس حل عقد

این مرد بزرگ نمودن چنانچه حضرت شیخ فرید گنجشکر با پسرین آن سردابہ قدرے زمین برائے تبر خود طلب کرد
حضرت قلندر رحمت کردند تا ہما بجا قبر حضرت شیخ فرید گنجشکر شد بعد حل عقدہ ایشان باز قلندر صاحب
سردابہ بمقامتہ رفتند و منع کردند کہ باز کسے سردابہ را کشتاید کہ در زمان موعود حضرت امام مہدی
علیہ السلام خواہم برآمد چنانچہ تا حال ہیجان است غرض ہمالیات ریاضات آنحضرت تا کجا نوشتہ
شود زیادہ تر ازین چہ خواہند بود کہ چہل چہل سال در یک سردابہ میگذرانند و موت و حیات ایشان
را برابر بود اینقدر اینجا بس است۔

بیان حال حضرت سید خضر رومی کچھراوہاری

بدانکہ حضرت ایشان از خلفائے حضرت شیخ عبدالغنیہ مکی علیہ السلام در قلندراند و در حال ایشان
حضرت شامسعود علی قلندر در کتاب اصول مسعودیہ چنین نوشتہ اند کہ وقتیکہ تالیف کتاب میکردم
حضرت والدہ شاہ باسط علی قلندر قدس سرہ فرمودند کہ حال سید خضر رومی مردم مختلف مینویسند
چونہ خود از روح ایشان پر کم پس روزے متوجہ بروح حضرت سید خضر رومی شدند ہما وقت
برخ ایشان حاضر شد چنانچہ انسان با انسان در بیداری حاضر شدہ گفتگو میکنند فرمودند کہ ولادت
مادر آغاز صدی پنجم ہجری است و وفات مادر ہفتصد و پنجاہ ہجری است پس عمر من سہ صد
پنجاہ سال باشد و من تمام عمر قلندر وار بودم و کما حقہ نگردم و بریاضت شاقہ عمر بہر مردم و سیر عرب
و عجم نمودم و مریدان و خلفائے من در شرق و غرب لا تعد و لا تحصی اند و ہمہ کامل و مکمل خصوصاً از
جملہ خلفا من سید نجم الدین غوث الدہراند کہ از من بہتر شدہ اند و ہے ہم تمام عمر قلندر دار ماند
سیر عرب و عجم کرد و بہدایت خلق مشغول ماند در آخر عمر بکلمہ رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم کما حقہ کرد
لباس مشائخ پوشید انتہی۔

بیان حال حضرت سید نجم الدین قلندر غوث الدین قادری

بدانکہ دے از خلفائے راشدین حضرت سید خضر رومی قلندر راست در سالہ غوثیہ مذکور است
 کہ حضرت غوث میفرمود کہ چون شیخ المشائخ فرید الدین شکر گنج زیارت شیخ قطب الدین بخنیا
 ادشی آمدند پدید بر گوار من شیخ نظام الدین غزنوی مرا نزد شیخ برد و در قدش انگشت شیخ کلاه
 خود بر سر من نهاد و گفت این یکے از ما خواهد بود و من در آنوقت ده سالہ بودم و منقولست
 کہ حضرت ایشان پنجاه سال در سیرکہ ماندہ اظهار برگ خیلان میفرمودند و چهل سال در خانہ
 حضرت خدیجہ کبری رضی اللہ عنہا حاجیان را آب دادند و چهل و دوجج بجا آوردند چنبر حج اکبر
 دریافتہ و سی سال بر یک سنگ نشسته بودند کہ آہ از ہوبے اختیار از ایشان برآمدی و حاجیان
 بر اسے بوسہ دادن بر سر حضرت غوث جمع میشدند و دبار فوافرنگ تا چنین کردند و عجائب
 سفر دریا دیدہ بودند و مریدست کہ حضرت غوث قدس سرہ را خطہ منقوش در جبین پدید آمدہ
 بود کہ سر آنرا سمانتہ میکرد و آن خطہ لفظ قطب الاقطاب بود و مریدست کہ آنحضرت وقت وفات چہتم
 بہ و باز کشادہ فرمود کہ سید الاولیاء حضرت خضر رومی کچہر اوباری، از بہشت چادر کشادہ اند
 کہ گلہا دار و کہ مثل آن گل در دار دنیا نباشد و فرمود کہ سید نجم الدین را درین چادر چہیدہ بیارند و آنحضرت
 میفرمودند کہ چون منی آییم می نشینم پیش شاد دوست ما را اندامیکند یارہی یارہی یارہی بعدہ
 میروم و در خلوتخانہ شغول میثوم و مریدست کہ آنحضرت ہفتہ روز طول بود نزدیک وفات فرمود
 کہ طلب است دوست میطلبید روزے مریدے عرض کرد کہ ما میخواہم کہ حضرت غوث زندہ و
 پایندہ در دار دنیا باشد آنحضرت فرمود کجا ماندن کہ دوست میطلبید و طالب است و میفرمود
 ما چنانکہ در دار دنیا زندہ ام دست صرف ام بچنان ابدالاً با دین زندہ خواہم ماند و صاحب تصرف

خواہم بود چون وقت وفات رسید یک کف بر پلو بہم زد و لفظ الحق بر زبان راند و بر حجت
 حق پیوست بتایخ بستم ذخیرہ روز چہار شنبہ نہ ہفتصدوی و ہفت ہجری انتہی و در مناقب الاصفیاء
 کہ سید نجم الدین غوث الدہر در ادا کمل بحفظ قرآن و تحقیق ادا سے قرآہ اشتغال داشتند و در
 ابدالی از عالم غیب آیدہ ایشانرا ہمراہ خود بجائے برد و دو قبر را شگافہ نمود یکے قبر صوفی دیکہ
 قبر حافظ و از ایشان بگفت کہ یہ بنید جسم صوفی در چنین راحت است و جم حافظ تباری کہ ان
 اسرار و قوت نہ داشت در چنین عذاب مار و کژدم است پس طالب را بایکہ اوقات
 خود در چیزے صرف کند کہ دایما اورا در راحت و روح و بچان دار دشما موصولی اللہ
 را طلب نماید پس ایشان بخدمت حضرت سید خضر رومی بمرتبہ علیا رسیدند چنانچہ مشہور
 آفاق است و آنحضرت چوم پوش بودند و ادما ملک عالم بیار سفر کردند و از حلقہ خلفائے دے
 قطب لدین بتیادل جو پوری و شاہ حسین سرہر پورے اند انتہی و در حصول سعویہ حال رفتن
 ایشان بموجب حکم حضرت نظام الدین اویا کہ پیر بیعت ایشان بودند تفصیل مذکور است
 و در بعض رسائل جنین دیدہ ام کہ چون سید خضر رومی کار ایشانرا بانصرام رسانیدند و لقب
 بوٹ الدہر نمودند فرمودند کہ سیر ملک پورب باید کرد کہ آنجا شاہبازے بدام تو خواهد آمد
 پس ایشان بموجب حکم آنحضرت با فقرائے چند سیر پورب تا بنگالہ تشریف بردند و اکثر اکابر و
 اصناف آنملک را دیدند و بامجدوم شیخ نور قطب عالم خلع خواجہ علاء الحق ملاقات کردند
 از آنجا بکچھوچھ تشریف آوردند سید اشرف جہانگیر یکروز ضیافت کردہ روز دوم ایشان
 ضیافت ادشان کردند کہ قصہ آن طویل است اینجا نوشتم۔ نقل است کہ سید اشرف
 جہانگیر اشتباہ بود کہ من بر قدم کد ام تہی ام بنا بر تحقیق ایغنی کیے از یاران خود را پیشان
 فرستادند و تاکید کردند کہ در آنجا با ادب باشی و آنچه بفرمایند من خبر دہی چون آنکس پیش

انحضرت رفت بگردیدش فرمودند خوش آمدی نور آن آفتاب پرست در حین تو بهیود امی بهیم پیر
 آفتاب پرست تو خوش است آنکس خیل از نیکیات رنجید مگر هیچ نگفت چون از آنجا رخصت
 شده بخدمت پیر خود رسید آنچه از زبان او شان شنیده بود عرض رسانید مخدوم بسیار سر در شدند
 فرمودند الحمد لله حق تعالی مرا بر قدم عیسی علیه السلام رسانید این قصه در لطائف اشرفی در لطیف
 چهارم در بیان معرفت صوفی نیز مذکور است اما آنجا بنام شیخ نجم الدین اصفهانی مذکور است شاید
 از غلطی کاتب باشد و هم در رساله خوشیه است که حضرت خوش نخست از بدال بود پس قطب شد
 پس خوش شد در زمین و آسمان فردا فردا خوش حال را یاضات و مجاہدات و کشف و کرامات
 انحضرت بحد است در رساله خوشیه عجایب غرائب غرائبان بسیار مرقوم است از آنجمله تصرف و قدرت
 یکے آنست که روزی انحضرت در سفری با چند یاران میرفتند در راه باران در گرفت در آنجا
 ویرے از معبد نمودان بود انحضرت خواستند که در آن معبد بنشینند تا باران بگذرد چون قصه
 کردند بنودان اندرون آن رفتن ندادند لاچار انحضرت پس پشت آن درختستان
 بمراقبه فرود رفتند تا باران بگذشت بده سر از مراقبه برداشت از یاران خود فرمودند دیدید
 چگونه این بت پرستان با من کردند اکنون بپایند تا حال ایشان بهیم پس نزد آنها رفتند و
 فرمودند ای پرستندگان این اصنام شما هیچ سخن نمیگویند یا نه آنها گفتند که این سنگ است چگونه
 سخن کند سخن گفتن صفت جمادات نباشد باز حضرت فرمودند اگر بتان شما سخن میگویند
 باری این گاو و گوسفند و گاو و گوسفند این هم از سنگ است چگونه سخن کند پس حضرت فرمودند
 اگر این گاو و گوسفند سخن کند لا محاله دین ما از دین شما اولی تر باشد آنوقت در دست انحضرت
 آتی از آهین بود بر سرین آن گاو و گوسفند و گفتند که تم با ذون الله آن گاو و گوسفند و آن آواز
 کرد و از جابر حبت حضرت بیاران فرمودند بگیرید این را پس یاران بشفقت تمام گرفته آوردند

پس حکم کردند تا ذبح کرده کباب بپختند کافران در تعجب ماندند که گاو سنگین در دم لحم و لحم و جلد دوم آورد امیر آلفوم این قصه شنیده به لشکر خود سوار شده بخدمت آنحضرت آمد و دید که مردم آن محاکم در آگشته بخت می خورند گفت ای شیخ شما پیر کبیر از مردان خدا اید دین شما چیست بگوئید تا قبول نام حضرت فرمودند بگو لا اله الا الله محمد رسول الله آن امیر و لشکریانش و شهریارانش همه یکبار مسلمان شدند و تا امروز آنجا اسلام باقی است و معمول است که اگر کسی را حاجت پیش آید تا از آنحضرت باین ترکیب کند و گاو ذبح کرده کباب ساخته بقلندر آن سلسله ایشان ناخته کرده تقسیم نماید و اگر مسلمانان دیگر هم خورند مضائق نیست اما اولی ایشانند و هنوز این رسم بخاندان ماجاریست آنحضرت را خلفائے کامل بسیار بودند که ذکر آن در کتب خاندان ما هست اینجا نوشتم در ایضا ایشان ببارشاق بودند که در هیچ خاندان نبوده باشد.

بیان حال حضرت شیخ قطب الدین بنیاد قلندر سره

بدانکه ایشان از خلفائے راشدین حضرت سید نجم الدین غوث الدین اند قدس سره منقولست که چون حضرت نجم الدین غوث الدین بموجب حکم پیر خود حضرت سید خضر دمی در ملک پور بایر کنان بسر پور متعلقه جو پور رسیدند قطب الدین بنیاد قلندر را دیدند که در میان اطفال بازی میکرد و فرمودند که اینهمه سیر من بزرگ تربیت این طفل بود در کتاب مناقب الاصفیا مصنفه مولوی فضل علی خلیفه حضرت شاه باسطا علی قلندر آبادی باین عبارت است که حضرت بابو امیر سید نجم الدین قلندر غوث الدین بر سر تلغین ایشان بموجب حکم حضرت رسالت پناه از دیار مغرب متوجیان سمت شدند اینجا حضرت قطب الدین بنیاد قلندر را بیکشت معلوم شد که پیر من می آید لهذا از چند روز پیش تر بر ریاضت و غلوت اشتغال نمودند تا حضرت بابو نجم الدین غوث الدین قلندر آمده ایشان را تلقین و تعلیم نموده از سران نعمت خود مالا مال

ساختند و در حصول سجود می روم است که حضرت ایشان ماه زاد دلی بودند و بے تربیت و تلقین از روح
 مطهر حضرت پیغمبر علیہ السلام و وصی برحق دی یافته بودند و خوارق عادات و تصرفات از ایام طفلی
 و شیرخوارگی از ایشان ظاهر شد چنانچه نقل است که آنحضرت را بحسب ظاهر نشان چشم نبود و هر چه که
 چشم ظاهر بیند ایشان بچشم باطن میدیدند لهذا لقب به بینا دل بودند چنانچه مشهور است که وقتیکه
 آنحضرت متولد شدند دایه ایشان را در کنار گنبد اتفاقاً بار و سه در همان عرصه گم شد و گفت
 این فرزند عجیب کم بخت است از وقتیکه در کنارم آمد بارم گم شد پس آنحضرت چون بمعتاد گویای
 رسیدند اول همین سخن از زبان ایشان برآمد که اے دایه مرا کم بخت چرا گفته بودی هلاک موشی میبرد
 من آنرا بسور اخ بند کرده دادم بار تو به همان سور اخ نهاده است چون آن سور اخ را بنمودند
 بار را بے تیر و تبدل همانجا یافتند پس مردم همه حیران شدند و گفتند که هرگاه شمار اینقدر قدرت بود
 چرا همانوقت اطلاع نکردید مگر ما وقت این اسرار بر زبان می آوردم مردم مرا از هینس و بود
 پری دانستند در هلاکت من میگوشتند انقضای ایشان را همه نعمت قلندر می بے کد و کاوش نجات
 نشت از مرشد خود بدست آمد چنانچه قلندران در عمر در از خود بسیر و سفر عجاایات و معجزات بچشم ظاهر
 دیدند ایشان بچشم باطن خود دیدند و این نخل رعنائات الهی و توجیه پاکردان است که از مرشد
 خود رسیده بخطاب قلندر غوث الدهر سرفراز شدند بجهه مرشد ایشان ازین ملک بوطن خود مراجعت
 نمودند و ایشانرا استقامت بطن بخشیدند انہی و تافضی محمد تقی قلندر مہولوی میفرمودند که وجہ لقب
 سراند از غوثی آنست که در اثنائے ذکر وقت سراندازی سر مبارک ایشان از تن جدا میشد و این
 مرتبہ غوث را حاصل میشد انہی کذا فی مراد المریدین و دیگر حالات آنحضرت و بیان سلاسل در اصول و
 تفصیل نوشته ام و تنقوال است کہ شیخ عبد اللہ قسطار از آنحضرت پرسیدند کہ عالم قدیم است یا عالم
 فرمودند کہ عالم از کلم عدم ہنوز بوجو دنیا مدہ است تا بقدم و حدوث چہ رسد و نیز پرسیدند

خالق را باطل چه نسبت است فرمودند چون نسبت طاق با دیوار بکنایه مراد المریدین و در مناقب الاصفیا است که چون شیخ عبد الله شطار این سوالها کردند آنحضرت فرمودند که جواب سوال منتهی شایسته این شخص خواهد گفت اشاره شاه نصیر قلندار که در آنوقت ایشان بحضور حاضر بودند پس شیخ عبد الله شطار جواب آن سوالها یافته خاموش شدند و در مراقبه رفتند و اینجا قصه عروج ارج هر دو بزرگان مرقوم بود ترک کردم و در مناقب الاصفیا است که شخصی از اولاد حضرت شرف الدین بکلی همیری از آنحضرت استغفار توحید نمود فرمودند که توحید را عیان به بین پس آن سائل دید که از یک قطب الدین هزار قطب الدین ظاهر شدند باز همان یک قطب الدین بود مانند آنحضرت فرمودند که توحید را دیدی که در مرتبه تشریف یعنی ذات بخت همین یک است بے ملاحظه تشبیه و ظهور بعدش چون تشبیه و ظهور را دیدی که همه همین یک بود که بچندین کثرت نمود و جز آن یک نیست و عین است ظهور را بعدش دیدی که همین یک ماند که بود انتهی و مقول است که در فاتحه آنحضرت گوشت بکار نمی آرند بدو غ و در پنج پنجه شکر آینه که آنرا در مندی سکه نری میگویند فاتحه میکنند اگر کسی را حاجت پیش آید و منت آنحضرت کند بعد حصول مراد فاتحه به همین ترکیب نماید و قبر آنحضرت در جوپور است فقط جود تره الیت پنجه و مزار شریف از سنگ است و قوت دو پیر که آفتاب گرم شود و مزار مبارک سردی باشد بے مردم تجربه کرده اند در ملک هندوستان حال و قبر همچنین شنیده ام یک در دلی قبر شاه باقی بالله صاحب دویم در جوپور قبر حضرت قطب الدین بنیاد دل فقیریم در جوپور رفته زیارت مزارات اینجا کرده است باقی حالات کمالات آنحضرت چه نویسم که بحدی صحت است و خلفاء آنحضرت صاحب کمال بسیار بودند از اینجا دو پیر آنحضرت که محمد قطب و محمود قطب بودند -

بسیان حال حضرت شیخ محمد قطب قلندار قدس که فرزند شیخ خلیفه کالیچ خود
بدان که حضرت ایشان پسر گران حضرت قطب الدین بنیاد دل اند قدس سره در رساله فصول مسعودیه است

که آنحضرت از ایام طفولیت کثرت ظاهری و باطنی و سعادت ازلی وابدی از خدمت والد بزرگوار خود
 شاه قطب الدین بنیادل میداشتند و همیشه بر ریاضت و مجاهدت میگذرانیدند صامم الدهر و قاتم اللیل
 می بودند چون با ذکر و انکار و مراقبات و اسرار از خدمت والد خود تربیت و تعلیم یافتند و به بیعت
 مشرف شدند و بر موزانا احمد بلاسیم آگاه گشته بر تبه فنا فی الله و بقا با الله رسیدند و در کرب و التباس
 طرق سلاسل دهر امور فقر ماثل پدر بزرگوار خود شدند پس والد بزرگوار ایشان را اجازت و فطانت
 کبری در سلسله قلندریه و قادریه و چشتیه و طیفوریه و داریه و فردوسی و سهروردیه با جمیع اینها مجتهد
 و لباس فقر پوشانیده بقلب خود قطب الاقطاب سرفراز گردانیده بجای خود نشاند پس ایشان
 آنچه از والد خود دیده و شنیده بودند عمل می آوردند و همیشه اوقات در ریاضات و مجاهدت
 بسر میکردند حالت سکر و جذب بر آنحضرت غالب بود و لباس قطب ربانی محبوب سبحانی میداشتند
 و بیشتر منزوی می بودند و اکثر اوقات در مراقبه سر بر دوازدهویچانکه دایره حضرت سید خضر روی بود
 میداشتند قادر بر احیاء اموات بودند اما از نظر خلق خود را مخفی میداشتند بیشتر اوقات منزه
 می بودند و بخلق کم التفات میفرمودند و شریف بود و سال شده بود و وفات بتاریخ نهم ذیقعد
 و قوع یافته انتهی مریدان و خلفائے ایشان بسیار بودند از خلفائے معبرین و مشاهیر
 ایشان پسر ایشان شاه عبدالسلام قلندر قدس سره بودند.

بیان حال شاه عبدالسلام قلندر عرف شاه علین پور می قدره

بدانکه ایشان مرید و خلیفه پدر خود شیخ محمد قطب قلندر اند و نزد بعضی اجازت و خلافت ایشان
 از جد بزرگوار خود شیخ قطب الدین بنیادل نیز هست می تواند شد که علم جد ایشان در از
 شده بود صاحب ریاضات و مجاهدات و کشف و کرامات بسیار بودند نقل است که شیخ محمد

گوایاری نزد ایشان بچونپور آمدند و گفتند که من چندین چله دعوت پر اسے الماک غیر شاہ برکادر دم بر
 شکرش اثر سے معلوم شد ابابرو سے بیچ اثر نکرو حضرت فرمودند کہ شہار اعظم وقت آن نیست پس حضرت
 خود فرمودند فلا وقت بادشاہ الماک خواہد شد آخر بچان شد غرض حضرت ایشان بسیار ریاضت و مجاہدہ
 و شہت و کمالات داشتند شیخ عبد الرحمن جانبا ز لاهر لوری امید حضرت شاہ نما از خلفائے ایشان بودند و
 شاہ محمود قلندر گھنوی کہ خلیفہ حضرت شاہ عبد الرحمن جانبا بودند بموجب کلمہ پیر خود در بونپور رفتہ صرفہ
 خلافت از دست مبارک ایشان پوشیدند و یازہجہ دست شاہ عبد الرحمن جانبا از آمدندی سالخان
 ریاضات و مجاہدات کردند کہ کم کہسے کردہ باشد چنانچہ دوازده سال بیچ نخوردند دنیا شامیدند و شیخ
 نظام الدین ایٹھوی سالہا در خدمت و سے بودہ و شاہ عبد الزاق بن مخدوم خاصہ خدا سیٹھوی
 نیز از خلفائے حضرت شاہ عبد السلام قلندر قدس سرہ بودند حالات اینہم بزرگان در کتب مذکور است
 اینجا ایفہ رباختصار نوشتم۔

بیان حال حضرت شاہ عبد القدوس قلندر قدس سرہ

بدانکہ ایشان خلفہ رشید و خلیفہ حمید پر پیر بزرگوار خود شاہ عبد السلام قلندر بودند مناقب و کمالات
 ایشان زیادہ از ان است کہ تجرید آید با وجود کمالات ہمیشہ در خمول و گمنامی میکوشیدند و حالات
 خود را از نظر خلق مخفی پویند چنانچہ در ادکل خدمت بندہ می بر خود لازم کردہ بودند ہر گاہ
 وے بقلعہ میرفت و فرشی می برداشتند مدستے بایٹھور میگذاشتند و کسے از حال ایشان خبر نہ شد
 روزے بزرگے از شاہ جہان آباد از خدمت شیخ خود جدا شدہ و عیبت نواحی بونپور میکرد و پیرش
 فرمودند کہ در بونپور بزرگی شیخ عبد القدوس نام ایست از وے ملاقات باید کردی از شیخ خود
 نشان پرسید شیخ فرمود معاش از او کوئی مقصدی است در قلمہ ملاقات خواہد شد چون

آن بزرگ در جو پور رسید بہان نشان شناخت و بادب تمام پیش آمد سپکان متصدی از بزرگی
ایشان مطلع شد عذر ہواست و تعلق نوکری موقوف ساخت از آن روز مردم از مناقب ایشان مطلع شدند
بعد از ان حضرت شیخ کشکاری میگردند از دست خود بچپین است در مراد المریدین و در فصول
معودیہ و مناقب الاصفیاء باین پنج مذکور است کہ آنحضرت نوکر دیوان بدو تنگ یومیہ بودند و
در آن فوت اہل و عیال خود بسیار شد روزی ضعیفہ برائے کائے نزد آن دیوان آمد
چند بار عرض کرد دیوان متوجہ نشد پس آنحضرت بحالت جلالی و غیرت الہی آمدہ دیوان را
بلفظ سخت و درشت خطاب نمود و گفتند کہ چرا بکجاست ردائی این ضعیفہ تا خیر نیکنی بہین وقت
چشمی نوشتہ وہ از باطن خود حاکم وقت را جذب نمودند و سر و پا برہنہ نزد دیوان خود آمدہ برہنہ
آن ضعیفہ و تنہا نمود و باز بجائے خود رفت و ایشان بان ضعیفہ چہی لایسا ریندہ دادند و خود بخانہ آمدند
مردم خانہ گفتند کہ شما امروز وجہ فوت را بر یاد دادید پس آنحضرت بعالم غیب متوجہ شد نہ معلوم شد کہ تا
انیدت شما اخفائے کمالات خود نمودید الحال اظہار نماید و طالبان اتر بیت و تلقین نمایند انتہی و در
حجۃ العارفین است کہ شیخ عبدالقدوس بن شیخ عبدالسلام قطب روزگار بودند پدر بزرگوار دی سالہا
پیش از وفات خود فرمودند کہ بعد از من بخد مت شاہ عبدالرحمن جانبا ز خواہی رفت پس آنحضرت
بعد وفات والد خود بخد مت شاہ عبدالرحمن جانبا ز رفتند و بصحبت ایشان ابواب علوم باطنی برایشان
مکشوف شد باز شیخ عبدالقدوس با جازت شیخ عبدالرحمن جانبا ز قصد وطن خود کرد چون قریب
لکھنور رسید شیخ محمود قلندر کہ در یگانہ باغ میماند باستقبال دہر آمدند و او با کرام و عظیم تمام در منزل
خویش فرود آورد و من بعد از انجا متوجہ بقصبہ ایسٹ شد شیخ عبدالرزاق بن خاصۃ خدا باستقبال
اورفتہ با کرام تمام بخانہ خود آورد و در آنجا شیخ نظام الدین برائے ملاقات دے آتا دیر با یکدیگر
صحبت ماند پس از انجا جو پور آمد و بگنای خود می بلوغ نمود کم کے میدانست کہ دے قطب روزگار است

بخرچندی از مشائخ جو پور و در آنوقت کہ من بخدمت وے مشرف شدم صد و دہ سالہ بودہ باشد
انہی و در مکتوب حضرت شاہ مجاہد قلندر رح مذکور است کہ شیخ عبدالقدوس قلندر در یک ساعت
بخرن عادت در گذر رفتہ و حج گذارده است و حاجیان ایشان بسیار گبا و گفتہ اند ہمہ ران عست
باز نہانہ رسید بے آنکہ یک دو قدم بر زمین نہہ و یا در گردش افلاک تعیری پدید آید انہی و در
مراد المریدین است کہ حضرت شاہ عبدالقدوس را پس نبود و دختر بوزندیکے بہ شیخ فیض اللہ کتھا
بود و ہم شیخ قطب الدین ساکن منڈیاہو از ایشان اولاد اند و از دختر اولی اولادی نہ انہی

بیان خلفائے آنحضرت

بدانکہ یکے از ان حضرت دیوان عبدالرشید جو پوری بود کہ علوم ظاہری و باطنی موصوف و کمالات
صوری و معنوی معروف بود منقولست کہ مدت مدید در خدمت آن قطب الوقت ماندہ برتبہ کمال تکمیل
رسیدہ بود لیکن دست از طلب پیمداشتہ در اوائل روزانہ میرفت و قطب عالم در کار کشت مشغول
می شدند و ایشان حاضر می ماندند و میدیدند کہ آنحضرت وقت قبلہ را نالے غائب میشد لیکن جوأت
التماس نمی یافتند و نہ آنحضرت و نہ چیزے می فرمودند و نہ پیدہ شدہ روزے خود فرمودند کہ شاہچرامی
آئید عرض کردند کہ مرا از کار قلندر تیا لقایین فرمایند در جوابش فرمودند کہ من آن در روز نمیکم و لغو و نہ
کہ شب پندازان باز شب رفتن مقرر کردند لیکن چونکہ در وازہ پل مسدود میشد شکاری کرد
میرفتند آخر بعد چندے متوجہ شدہ تربیت کردند و کامل ساختند عرض کمالات دیوان صاحب
بیار اند اکثر علماے و فضلا آن عصر حلقہ ارادت شان در گوش داشتند زبانی فاضلی محمد تقی بہنو
منقولست کہ شخصے مرید دیوان جو بودی بنا بہ استفادہ بخدمت درویش دیگر میرفت کسے این
خبر بہ شریف حضرت دیوانجو رسائی نہ یافت شدہ فرمودند ہر جا کہ خواہد

رفته باشند لیکن این کلام نوع دیگر فرمودند در ایام اندک آنکس بهمان علت نباشد که از زبان دیوانچو برآمده بود دیگر سید راجی احمد لکپوری است که از کمال دلیلی وقت خود بود و تجاذه بین شیخ حسام الحق مانکپوری است اول و سبب خدمت حضرت شاه عبدالقدوس رفته طلب تلقین شلافی گنبدی نمودند آنحضرت فرمودند که پیرویم از دیوان عبدالرشید تلقین شو پس راجی صاحب از آنجا خدمت شده می آمدند که در اثنای راه از دیوانچو ملاقات شد چیزی و کتابی در دست ایشان بود از دیوانچو عرض کردند که مرا پیش شما مرشد شما برآید اخذ ذکر شلافی گنبدی فرستاده اند دیوانچو فرمودند که من طالب علم هستم ازین امور چه نسبت آخوند دیوانچو یکبار در لکپور تشریف بردند راجی بهما نجا حاضر شدند و عرض مطلب خود کردند دیوانچو فرمودند شما چرا اینجا آمدند مرا بهما نجامی طلبیدند و ایشان گفتند مقتضای طلب همین است که خود آمده اخذ نمایم پس دیوان صاحب شلافی گنبدی تعلیم کردند دیگر مولوی عطاء اللہ والد شیخ غلام نقشبند سجاده نشین شیخ پیر محمد لکنوی است دیوانچو وقت خود بود و در علم ظاهر شاگرد ملا محمود جوپوری و بهجت در سلسلہ شیخ نظام الدین ایچوری داشت و خلافت سلسلہ قلندر یہ از شیخ عبدالقدوس جوپوری یافت سوائے ازین دیگر کسان بودند که حال آنها بسبب طوالت نوشتنم۔

بیان حال حضرت شاه مجاہد راجی قلندر لکپوری قدس سرہ

بدانکه ایشان از اعظم خلفائے شاه عبدالقدوس قلندر جوپوری اند و صاحب طبقہ و خلافت کبری و روح سلسلہ عالیہ قلندر یہ در حجتہ الیومین است که شیخ ابوسعید نامہ از ظفولیت دوست میداشتند هرگز از خود جدا نمیشدند تا من قریب بہترہ سالگی رسیدم و در حق من اکثر درویشان صاحب کمان عاقرہ اند و گویند کہ آنحضرت در ابتدا کے عمر بخواندن کتب درسیہ علوم فقہ مشغول بودند یکایک از غیب آفے رسید کہ وقت خود را چراغ صانع میکنی برے رسانیدن اسرار الہی ما منتظر نوشتن ایم ہایہ بگذارد

و خود را پیش من برسان آنحضرت تنفص شدند که کدام کس این آقا را داد سب بارهین آواز از غیب شنیدند بعد
 خواندن کتاب موقوفه کرده بتلاش هر شد تا لامحمد رسیدند که در آسمان راه از شخصی سبز پوش بر اسب هوانه
 سوار ملات شد و سگفت اسمی بجای میزدی ایشان عرض کردند که نزدیک حضرت شاه میرا پوری بجای
 پیر و مرشد میروم دی فرمود که درین بادیه فقیری هست آنجا برو و او هر چه گوید بر آن عمل کن پس ایشان در آن
 بادیه رفتند فقیری دیدند که هیچ اسباب ظاهری نمیداشت آنشب نزد دی گدایند فقر از کرامت خود
 ایشان را ظلم خود آیند و پرسید که اراده شما چیست ایشان بیان کردند گفت وقت عذرا ضائع کن میرشد
 تو شیخ عبدالقدوس قلند چه بپوری است پس ایشان در دل آوردند که نزد من خرج یک تنگ است
 بچونور بچطور رسم آن فقیر شرف بخوره ایشان شده گفت که تا نتوانم در پنج گهری خواهی رسید چنانچه
 بقصر آن فقیر نتوانم بر مکان مجذوبه رسید و شب آنجا گذرانند صبح باز همان خطره در دل گذشت
 که چونور در است آن مجذوب گفت که چهار گهری بچونور خواهی رسید چون چهار گهری بچونور
 رسیدند با بوسی حضرت شاه عبدالقدوس را نشنیدند حضرت ایشان فرمودند که سیدانی که وقت مبالغه
 باین شمار که آواز داده بودند و میدانی که در ولایت لاهور آن سبز پوش سوار که ام کس بود حضرت
 شاه عبدالقادر جیلانی بودند و آنفقیری که در بادیه بودند که بود برین این فقیر بود عرض ایشان بخد مت
 مرشد خود چهارده یا سیزده روز نماند تعیین اذکار و افکار و امر یافته و سخن سخن شدند بکلمات اسلاسل
 سبب مجاز شده بطن رخصت شدند تا نیمی و گویند که حضرت شیخ عبدالقدوس رحیمیش از رسیدن ایشان
 ایستاده میگردیدند و میفرمودند که بیره بندگی شاه عبدالرحمن جاننا برائے گرفتن نعمت مجدد
 نزد من می آید و تنیکه رسیدند مورد الطاف بیانات و تفضلات بجهت شند و در سیزده روز جمیع
 افکار قلندریه و تادریه و چشمیه و غیره اخذ نمودند و روزی از شدت اذکار که بقوت تمام متوالی میکردند
 استفرغ کردند خون بسیار برآمد آنکه مر من مل که از مدتی عارض حال ایشان بود از برآمدن آن مواد

دفع گشت و صحت کلی حاصل شد وقت رخصت ایشان آنحضرت فرمودند که نخه کیمیا سید الخم و
 معمول خاندان خود هست برائے جمعیت خاطر بسیار آموز که عند الحاجة بکار خواهد آمد عرض کردند
 کیا حضرت کیمیا عظیم آنست که از حادث قدیم گردد و از کمن واجب پس نخه این که آنحضرت ارشاد کرده
 اند مرا همین پس است حاجت این کیمیا ندارم پس حضرت قلندر صاحب زین الشنای ایشان بسیار
 خوش شدند و فرمودند که مجار تبه تو از من فوق است کس آن خم دکوم دشمنه آموخته بعمل چه رسد
 آخر الامر ایشان از پیر و مرشد خود اجازت یافته بلا هر لور آمدند و بیرون آبادی در چک محدود ملوک خود
 مکانی مختصر درست ساخته اقامت نمودند و شب و روز در ذکر و فکر مشغول شدند بعد چند س در
 حوالی مکان علیحدہ درست کرده اقامت گزیدند انتہی و گویند که حضرت شاه عبدالقدوس قیوم
 رخصت ایشان آستین خود افشانند با شاه اینکه تو خلیفہ آخرین من هستی بخلاف آنکه اجلسه کمال
 اذان ہمیشہ خواهد ماند و ہم منقولست که چون حضرت شاه مجاقلندر مجاز و خلیفہ شدہ رخصت
 شدند دیوان عبدالرشید جوپوری بخدمت مرشد و عرض کردند که من از چندین سال بخدمت
 ہم تمام حال پہنچ کشود باطنی من نشد و شاه مجاد و عرصہ چهارده روز ولی کامل شدہ رفت فرمودند
 مجاقل خود را مانند لوح سادہ آورده هر چه خواستم بر آن لوح نوشتم و حال شما این است که هر چه با شما
 بنسبگویم آنرا با کتب حکما و حکمین و صوفیہ و غیرہ مطابقت می دهد گاهی بوقت علمی می برید و گاهی
 بوقت دیگر انتہی و نیز منقولست که چون آنحضرت انجوتپور بلا هر لور آمدند از زوجہ خود فرمودند
 که من در یاد خدا مشغول می شوم شما هم در یاد حق مشغول شوند و نیز فرمودند در نصیہ من پسر است
 لیکن از شایستگی پس بہتر آنست کہ او شما هر دو بیا حق مشغول باشیم و بدانکہ لقب آنحضرت از عالم غیب
 محی الدین ثانی است در آخر عمر اکثر در استغراق می بودند بعدیکہ چون نماز مشغول میشدند و بسجده
 میرفتند تا دو سجده در سجده می بودند آخر میدان عرض کردند کہ الحال آنحضرت نماز نپا گذارده باشد

داد امر شود که بعد از آنیم در بانی قاضی محمد علی قلندر مهنوی ابن حضرت شاه مینا مقول است
 که حضرت شاه مجا قلندر را در آخر عمر استخوان میش چنانچه بجلسته قلندر نشسته تا یک روز متفرق و مراقب
 می بودند گاهی تا دور وز گاه به تاسه روز از خود خبر نمیداشتند و مطلق برائے اکل و شرب و قضاء حاجت
 و صوم و صلوة بر میخواستند و کسے جرأت نمی یافت که آگاه سازد پس بالدمن قاضی محمد مینا صاحب
 سرگستاخ خدمت بودند بهر باسی گفتند که شباهه اسرا از پس ایشان با و از بلند میگفتند که حضرت سلامت
 حضرت سلامت اصلا جواب نمیدادند باز می گفتند حضرت سلامت ذوق است آنوقت میفرمودند
 کجا ذوق و کجا شوق لیکن با وصف این گفتار هنوز مستبته نمیشدند آخر ایشان میگفتند که سه روز
 گذشته است که حضرت طعام نخورده اند و برائے بول و غائط بنفیده اند و نماز نگذاشته اند
 چون نام نازی شنیدند فی الفور بیدار شدند و از عواج بشری فراغت گرفته بادلای صلاوة ^{بعضی} مشغول
 میشوند در سناقت الاصفیا همچنین است در بعضی اوقات اشعار بطور شتوی میفرمودند
 و اسرار غامضه منظم میکردند چون جمع میشدند میفرمودند که آن اجزاء که بر طاق نهاده اند بسیار پس
 از باب است حمتند و بعضی گویند که شتوی تصنیف کرده بودند که قریب بصدد جزو رسیده بود اسرار
 نهر تمام در آن مندرج بود و در بعضی از عالم غیب حکم شد که این شتوی را بسوزند چرا که اسرار صوفی
 هنر اکیلا عیار سخن در پرده باید نوشت تا هر کس مطلع نشود ظاهر این ایات که مشهور است از بهان
 شتوی است که مولوی جیون را یاد مانده بود و در مراد المریدین است که حضرت مرشدی یعنی
 قاضی محمد علی صاحب میفرمودند که حضرت شاه مجا قلندر تمام شب بیدار دند کرد و فکر مشغول می بودند
 در زیستان با وصف از اطراف راه بودت از غایت حرارت ذکر آن خانه بیرون آمدند بهر چو تیره گنج
 که پیش دالان بود پاریز بنه میگردد و در پاریز سبک و سردی اثر نمیکرد و الدبزرگوارم یعنی
 قاضی محمد مینا نیز عقب میرفتند و آنحضرت از غایت شفقت میفرمودند مینا شاهرا تصدیق

میکشید عرض میکردند کہ درین سرطے سخت از خانه بیرون آمدن نمی تواند حضرت پیرین چپوڑہ کا از
 شہنم سر دور است پابہ نہ میگردد نیار اچگونہ قرار باشد آنگاہ بخانہ تشریف میبرد و چون باز حرارت
 ذکر شعل میشد قرار میگرفتند و بید تو ربان بیرون می آمدند انتہی عرض کشت و کرامات آنحضرت
 بیحد است تا کجا نویسم و خلفائے ایشان بسیار بودند ہمہ کامل و مکمل کہ تفصیل آن در اینجا نمیشم و عمر
 آنحضرت ثصت و رسال شدہ بود بتاریخ پانزدہم شہر ربیع الثانی سنہ یکہزار و ہشتاد و چہار ہجری
 انتقال فرمودند و منقولست کہ عمر آنحضرت از شصت و سہ سال زیادہ بود پس زیادہ عمر خود را بشخصہ
 دیگر دادند و خود فوت کردند انتہی۔

بیان حال حضرت شاہ فتح قلند جو پوری قدس سرہ

بدانکہ ایشان از اعظم خلفائے حضرت شاہ بخاقلند قدس سرہ اند و برادرزادہ حضرت شاہ عبدالقدوس قلند جو پوری
 ایشان در ایام طفلی در عین پوی بندست علم بزرگوار خود بودند و تربیت می یافتند و علم ایشان بسیار متوجہ تربیت ایشان
 بودند گویند کہ چون وقت وفات حضرت شاہ عبدالقدوس رسید ایشان عرض کردند کہ منم بزرگوار مرا بعد ازین
 کہ ام کس تربیت خواہد کرد آنحضرت فرمودند کہ من بعد وفات خود در زمان مکان نزد شاہ خاتم آمد و تربیت
 خاتم کہ پس بعد وفات روح آنحضرت مجسم شدہ در همان مکان موجودہ آمدہ تربیت میکرد و تا پهل روز
 این کیفیت ماند بعد از وفات کہ حالشانمت خانہ ان دادار شاہ بخاقلند را لہر ولدی بگریذ و آخافہ
 تربیت شو پس ایشان بوحسب کم آنحضرت در لہر پوی بندست شاہ بخاقلند قدس سرہ رشتہ کاشتنی
 از امور و اسرار غیبیہ تربیت پذیرفتند و درینا سبیل اصغیا است چون حضرت شاہ فتح قلند بوحسب
 از روح پر فتوح علم بزرگوار خود بخدست شاہ بخاقلند رفتند و طلب شاد و تلقین کردند حضرت شاہ بخاقلند
 کہ نزد شاہ میر لہوری روید پس حضرت شیخ فتح قلند عرض کردند کہ اگر سن آتین انشااںم سہ صد و شصت

پشواہ میر لاہوری برآرم بموجب امر خود برائے حصول علم خاندان پیش آنحضرت آمدہ ام اینقدر گفته اند
 آنجا جہاد شدہ بیرون الہر پور در تہانہ رفتند و بیا دہم بد گوار خود مشغول شدند و گریہ کردند بچہ و این حال آنحضرت
 شاہ بجاقلندہ در حوٹیکر پیدا شد چون یکم جنین دید گفت کہ مرض نیست چیرے از طرف بزرگان شما است پس
 آنحضرت متوجہ بجاقلندہ شد حضرت شاہ عبد القدوس را دیدند کہ میفرمایند کہ شاہ فتح قلندہ بچہ یک ماہیہ
 گرفتہ شد خاندان خود پیش شما آمدہ بود چرا تریش نکردند چون حضرت شاہ بجاقلندہ این حال دیدند ہما وقت
 ہنگام شب برائے تلاش شائع قلندہ بر فراستند و بجا یکا ایشان نشستہ بودند رفتہ ہمراہ خود آوردند و تربیت
 و تعلیم کما یعنی نمودند بعد تربیت علم باطنی برائے تحصیل علم ظاہری نزد شاہ عبد الرسول چندی کہ
 خلیفہ حضرت بودند فرستادند و تعلیم کناہند و نقولست کہ چون حضرت ایشان از شاہ بجاقلندہ بخوبی
 تربیت و تعلیم تکمیل یافتند روزے حضرت شاہ بجاقلندہ را از ایشان پرسیدند کہ شما اینقدر طاقت دارید
 کہ حضرت شاہ عبد الغزیز کی را بسیدہ سازید یا عرض کردند کہ آنحضرت برائے یکے میفرمایند اگر حکم شود
 از الہر پور تا جوہر ہمہ روزگان را بسیدہ کنیم و از اینجا تا آنجا حشر بر پاکتم پس حضرت فرمودند بس کنید می دانم
 کہ شما را خدا اینقدر قدرت دادہ است اما اظہار نباید کرد کہ مصلحت نباشد و منقولست کہ آنحضرت
 سارہ نہرہ را کہ بفلک سوم است نزد خود بچہ نور زمان طلبیدند و مردمان آزادیدند و باز دیرا
 بکمان آن فرستادند آنحضرت را در دعوت اسما و ادعیہ بسیار قدرت بود و اہل دعوت سارہ سیم را
 بر زمین بطلبیدہ و آن بشکل انسانی حاضر شدہ بتعیت اختیار میکنند مخفی مباد کہ بچکر از خلفائے شاہ
 بجاقلندہ بر مرتبہ شاہ فتح قلندہ بنود کہ صاحب طبقہ و خلافت کبریٰ بودند چنانچہ از دست خط حضرت شاہ
 بجاقلندہ کہ بر مثال بود ظاہر شد و دآن انیست کہ اخوی اعزی شاہ فتح قلندہ بر مرتبہ رسیدہ است
 کہ پیش ازین ادایا بر مرتبہ و تربیت ایشان را خلافت دادہ و بجاگزادیندہ مرید ایشان مرید
 است و مردود ایشان مردود من است انتہی و معنی خلافت کبریٰ و صاحب طبقہ بجائے دیگر

نوشته ام منقول است که آنحضرت را چهار برادر مرید صاحب تصرف و کشف و کرامات در ممالک عالم بودند
و بست بود و غلیفه کامل بودند که اذ ایشان صد مامور پدیدان شدند نام هر یک غلیفه تفصیل در مناقب الامم
مرفوع است و آنحضرت را چهار زوجه بودند از هر یک اولاد شدند که نام کل چهار پسر بودند و یک دختر نام
پسران شاه بهار الله و شاه علیم الله و شاه پیر محمد و شاه محمد و اصل و نام سبیه بی بی فاطمه که کاتبه خسر بود
از چهار پسر وجود آمدند سیم شاه غلام نبی و شاه قطب الدین و شاه موت و شاه حیات و همه کامل بودند
حالات شان در از بود در پنجانوشتم گویند شیخ نجیب نامی در انجمنه عددی اولاد حضرت ایشان بود آنحضرت
در حق فرمودند که هر چهار پسر من شش پیکر بشیران اند هر کس که بغیر ندان من ایذا رساند و قاصد مفتی که
طرفداری شیخ نجیب کند عذاب را تا در کتم هم در حیات دهم بعد مات خود انتہی

بیان حال حضرت شاه الہدیہ احمد قلندر قدس سرہ

بدانکه ایشان غلیفه حضرت شاه فتح قلندر قدس سرہ و برادر زاده و فرزند الطفی حضرت شاه مجاقلندر قدس
سرہ بودند منقول است که وقت وفات حضرت شاه مجاقلندر مردم خانه آنحضرت بگریه و زاری شدند
که فرزند منم که جانشین آنحضرت شود و بقول بعضی حضرت شاه حسین برادر آنحضرت عرض کردند در
جوابش فرمودند که حق تعالی در نصیب من پسر داشته است من اورا بشما وادم و دست خود بر پشت ایشان
نهادند و فرمودند که نام پسر الہدیہ احمد و نصیب ارادت و کثود و من نزد شاه فتح قلندر است پس بعد و ما
حضرت شاه مجاقلندر حضرت شاه الہدیہ احمد قلندر از سلسلہ حسین متولد شدند چون ایشان بن پونج
رسیدند بخواندن کتابہائے فارسی و عربی مشغول شدند ہر گاہ طلب مرشد پیدا شد پیش ہر درویش گریستند
یا آن درویش ازین عالم رخت میکرد یا از و ناخوشی بیان می آمد چند جا رفتند بہین اتفاق شد آخر در
گفتند کہ حضرت شاه مجاقلندر قدس سرہ علانیہ بایران و برادران وقت وفات خود فرمودہ بودند

که نصیب ارادت و بیعت الہدیہ احمد از شاہ فتح قلندر راست پس ایشان با تسماع این سخن از مردم معتبرین نزد حضرت شاہ فتح قلندر رفته رسم بیعت و ارادت بجا آورده تربیت و تعلیم و تلقین کما حقہ گرفتند و با اجازت و خلافت سلاسل بوسه شریف شدہ و نصحت و طعن یافتند و بکار خود مشغول شدند حالاً و کمالات و تصرفات و ریاضات و مجاہدات ایشان نہ چندان است کہ بجز تخریر آیہ تطہیر و فت خود بودند چنانچہ منقولست کہ روزی حضرت شاہ فتح قلندر قدس سرہ از شاہ بہار الحق خیر آبادی کہ خلیفہ حضرت شاہ فتح قلندر و برادر خالہ زاد شاہ الہدیہ احمد قلندر بودند فرمودند کہ مبارکباد را بنویست برادر خالہ زاد شمار از حضرت رسالت پناہ و علی رضی اللہ عنہما طہیت مرحمت شدہ کذا فی فضل المسعودیہ و حضرت امیر شاہ ضابطش قدس سرہ میفرمودند چنانچہ شنیدہ شد بلی ما شنیدہ بودم حضرت شاہ احمد قلندر را دیدیم و یافتیم از جناب حضرت امیر المؤمنین علی رضی اللہ عنہما بقی سخن اسرار حضرت شاہ الہدیہ یافتیم کہ جناب حضرت امیر فرمودند کہ انچہ اسرار شاہ الہدیہ احمد بیان میکنند حق است و صدق است و از جناب یحییٰ پاک خطاب آنحضرت نقل بہ العارفین دعوت العالمین بہ و فقیر مولف از باب حضرت والد خود شنیدہ است کہ میفرمودند حضرت شاہ الہدیہ احمد را تخلق با سوار و دودن نام باری توالت بسیار بودہ است و حالات عجیب داشتند و ذات ایشان تبارخ بہت و دویم ذبحہ سبہ کبیر از دیکسہ و چہل و ہفت ہجری چنانچہ مولوی عبدالغادر گو کہ پوری تاریخ آن گفتہ اند۔ **قطبہ**

شاہ الہدیہ احمد شیردارش مرتبہ قاب و قوس | بہر سال ہوا حضرت خوان قرآن یہ تون العروس

عرض خلفائے آنحضرت بہار بودند علما و فضلا از انجملہ یکے حضرت شاہ باطل علی قلندر از آبادی بودند

بیان حال حضرت شاہ باسط علی قلندر الہ آبادی

این شاہ دوم ماہ قلندر کہ خلیفہ حضرت شاہ مجاہد قلندر قدس سرہ بودند بدانکہ منقولست کہ والد ایشان

شاه محمد ماه قلندر چون از خدمت پیر خود شاه مجاهد در تبعید کمال اجازت و غلالت یافته خدمت
 شدند حضرت شاه مجاهد قلندر فرمودند که فرزندان من از سلب شما جدا پرست می بینم شما را که خداوند
 عز و است این سخن را یاد باید داشت پس بعد مدتی در ازو سیر و سفر بسیار با ندهان و سی سید فیض الله
 برادر خود و چون بوطن آمدند بموجب حکم پیر در شد خود اراده شادی کردند و در انصره سن مبارک و رب
 ثبوت سال رسیده بود پس اول بخانه خال خود شادی کردند و ازین زوجه دو فرزند متولد شدند اول
 سید نورالدین که بطفلی نمرود و دوم خلق محمد دین آنرا این زوجه بعد پس در پیدایش آن فرزند متوجه شدند چون عرض
 به رساله رسیدن آن حق پرستی در و سندیده فرمودند که حکم حضرت شاه مجاهد در بنجاح دیگر است پیام
 شادی خود بخانه لاله میان این سید احمد دادند و در انصره سن شریعت از فقها و گذشت بود مردم اقبای آن طرف
 بسبب درازی عمر آنحضرت انکار کردند این خبر حضرت شنیده فرمودند که اینهمه جوانان رو بر دهنه من خواهند
 مرد من زنده خواهم ماند آخر همان شده و همانجا شادی فرمایند پس از آن زوجه سیر متولد شدند اول
 سید محمد و ارث دوم سید عبدالباسط سیوم سید محمد و اصل چون حضرت شاه محمد ماه قلندر قیافه حق پرستی
 در صورت شاه عبدالباسط دیدند شکر کردند و از آن وقت ایشان را دوست داشتن اختیار کردند و
 سیر و سفر گذاشته در تربیت و تعلیم ایشان مشغول شدند چنانچه ایشان در رساله انشا پوریه نوشته اند
 که در وقت حاکم علی آباد تا بابت سال در حضور حضرت سید گاه دوم دگاه است از حکم ایشان انحراف
 نکردم و قبله گاه برین شیفته و فرشته چون بعقوبت پیوست بودند روزی شخصی از قبله گاه عرض کرد
 که فرزند خود را می بینم که کند فرمودند مرا از خود نهائی کار نیست من حکوم امر الهی ام پس بی در مرتبه
 برساند در ایانت نصیب ایشان شدند در همان عالم صورتی شخیصه نورانی ظاهر شد پیر سید که نام سما
 حبیب آن صورت گفت الهی نام دارم و در زاده شاه مجاهد قلندر و فرزند لطفی ایشان ام شمام
 ازین معنی واقف هستی مقصود شما چیست فرمودند که نصیبه بیعت فرزند خود را در این عالم می جویم که

بدست کمیت فرودند که پیر و مرشد فرزندانم و امانت شان نزد من است هرگاه خواهند بگردید چون از مرآت
 باز آمدند این حال بیان کردند بعد مدتی چون حضرت شاه الهدیہ احمد قلندر در آباد تشریف بردند
 حضرت شاه محمد ماه قلندر بهما نجا بودند این خبر شنیده فوراً بلا زمست حاضر شدند و با یکدیگر گفتار ملاقات
 بجاء آوردند روز دیگر بر سر ملازمت حضرت ایشان رفتند و با هم مذاکره افکار و افکار را نیات مشرب
 عالیه قلندریه در موز الهیه کردند وقت عصر باز از آنجا بر مکان خود آمدند و هر روز همچنین میشد هر چند حضرت
 شاه الهدیہ احمد قلندر میفرمودند که هر روز در ایام مرا شمارا در آمد و شد تکلیف نشود بهتر است که همین
 جا باشند در جوش شاه محمد ماه قلندر میگفتند که دل من متعلق به دروفا است اگر در جنوبی آنحضرت بیوسته باشم
 با باطرا را نه بنیم و اگر آنجا باشم مجا صاحب را نه بنیم پس درین آمد و رفت مرا عین راحت است باز آنحضرت
 فرمودند خیر اگر همچنین است سواری از اینجا فرستاده باشم عرض کردند انتظار سواری عین برهم کاری است
 الزم آنحضرت یکماه در آنجا تشریف داشتند بعد مقدمه شایه جان آباد کردند و در غرض ملاقات حضرت
 شاه باسط علی قلندر بیان نیامده اند و درین چه سر و چون شاه الهدیہ احمد قلندر روانه آنطرف شدند
 شاه محمد ماه قلندر عرض کردند که مرا حضرت فرمایند آیا با باسط را از طرف ایشان تعلیم تلقین نایم پس حضرت
 کردند و گویند حضرت شاه محمد ماه قلندر برائے تحصیل علم ظاهر حضرت شاه باسط علی قلندر بسیار مصروف بودند و
 گفتند که علم ظاهر در دست مدیده اهل میوه و علم باطن یک سخن است که کثرت شود بر آن استقامت دست و پد پس
 بظاہر علم تربیت مصروف بودند و باطن هم همیشه با شایسته آگاه میکردند و در شاه باسط علی قلندر و از دلد خود
 پرینه که طریق وصولی الله و تربیت در شریک است فرمودند که بدین تمثیل که شخصی چادرے داشت و در شالنگنه اما
 از غفلت فراموش کرد و میداند که گم است پس بشوق تمام بتجسس افتاد و یک شخص دانگفت که آن چادر را اگر فراموش کرده
 است بگردش تو افتاده است دی همتنه شده و دید که نزد من است پس نیکین یافت انتہی غرض باین اشارت بیان حقان
 و معارف میکردند چون آنحضرت وفات کرد حضرت ایشان بخدمت شاه الهدیہ احمد قلندر در صحنیکه آنحضرت در آستان

قلندری بود و در فتنه پس تعلیم اذکار و اشغال گرفتند چون قصد بیعت آمدند خواب دیدند که دریا می آید و گفتی است کشتی
 اما طایفه موجود نیست چون این خواب بجهنم رسید خود عرض کردند که دریا معرفت الهی است و کشتی امور طریقت
 میسر است اما وقت بیعت بالفعل نیست آنحضرت فرمودند که راست گفتی بالفعل وقت بیعت نیست برادر
 الّا باو کسب علم مشغول شود و بعد از آنکه نادیده اذکار و اشغال را تعلیم کرده ام مشغول باش من بعد آمده امانت خود از
 من بگیر مگر موجب کم از من می آید آباد آمدند و سال باز کسب کرم طاهری مشغول شدند و با امور باطنی نیز
 پرداختند و در هر حال عجیب و غریب رویداد کتاب هدایه خواندند ناگاه شب حضرت پیر و مرشد خود را
 خواب دیدند که میفرمایند در راه خدا چرا دیر میکنی بیا و امانت خود از من بگیر چون پیای این ندا بگوش رسید
 عرض مهم کردند نزد حضرت پیر و مرشد خود در اعظم کد طهر رسید پس آنحضرت فرمودند که اکنون امانت خود را بگیر و در آن
 سال تنه مباش که وعده من با تو رسیده است انتظار سال تنه کن پس حضرت شاه الهدیّه تلند که
 یعنی تربیت و تعلیم ایشان متوجه شدند و شب در وقت لطفین اشغال و اذکار و اسرار تلند و دیگر اشاعت
 عالی میفرمودند در سائل تصوف و مرآة العارفین می خوانانید و درین اشارات آنحضرت که کسب و ریاضت
 مشغول بودند بارها از غیب این ندای شنیدند که شاه باطل علی تلند از خود درست و بحق پیوسته هفت ماه برین
 دیر گذشت در ماه ششم خود حضرت پیر و مرشد ایشان فرمودند که در کم سال قصد بیعت واری عرض کردند در
 آنچه آنحضرت مناسب دانست فرمودند که فراموش کردی حضرت غوث الاعظم قدس سره فایز وقت در مراقبه
 دیگری تو کرده بودی پس بدقت عصر در سلسله فایز رضویه بیعت کردند و اجازت سلسله سیر دادند
 منظور کردند که الحال بجای گوش نشینی اختیار کنند وقت شام در دل ایشان در خطر گذشت یک
 آنکه علم طاهری باطنی نیز حاصل کنیم و دیگر آنکه براسه استقامت ما مور بال آباد شود و پس حضرت مرشد
 ایشان مشرب بخاطر ایشان شده فرمودند هرگاه علم فایز بچندین محنت حاصل کردی تحصیل تمام
 این نمودنانه و حاجی صفت الله خیر آبادی رفته فرایاید که بعد از بیعت الّا آباد رفته استقامت باید

غرض صبح آن خدمت شدند پس از آنجا بخیر آباد پیش حاجی صفت الشکر خیر آبادی در سن یکم هزار و یکصد و هجده و چهار
 هجری آمدند تا پنج سال بعد است ایشان مانند و جلبدین آخرین بدایه و بقیه کتب در بیابانند شرح موافقت و تفاهات
 و احادیث خواندند چون فرغ حاصل کردند حاجی موسوف پربند معالاجرا داده است اگر تکمیل معاش کنید بر سر شما
 فکر است کم در سر کار غنی است این امور دارم گفتند اراده کن گوشه گزینی است پس دستا و گفتند که قول مرشد
 من حضرت عبدالقادر سیراج است که هر که گوشه گزینی اختیار کند اگر پیش جنبه بگرانجند بعد از آن یکماه شده بود که میر
 محمد و ارث صاحب بلاد کلان ایشان جویان بخیر آباد رسیدند و آنحضرت را بتعقید و آرزو است تمام بچانه
 بردند پس آنحضرت در صحن مکه ده رفته استقامت کردند و بهما بخاشاوی کردند در آنوقت عترت ایشان سی و شش سال بود
 بعد از آن انگاه از راه عازم ریافتند و چاکشند و در آنکه عرصه داد در دین پناخه باید و شاید دادند و تقاره و کلاه
 و کشف و کرامات و قدرت و افضند در آنکه پیکر که بقا و دیگر خوزه بود در بیداری حضوری روح و الدبزرگوار شاه
 محمد ماه قلندری مانند و بدو زیست و بنجم دست عصر بنخ حضرت شاه الهیدیة احمد قلندر بصورت ظاهری پناخه
 مشهور بود و بیداری بود و شد و فرمودند که شکر جمیع قلندران حاضر و پیشین ایشان چشم سر شاه کرده اند که از
 حضرت شاه فرخ قلندر تا حضرت شیخ عبدالعزیز لکی همه شکل نورانی مانند آفتاب نصف النهار میبود و اندوخته
 شاه الهیدیة احمد قلندر شکل روح بنجم بصورت اصلی خود موجود و دهم قلندران اسم باسم می شناسانند چون ایشان
 همه را دیدند و شناسانند باز حضرت شاه الهیدیة احمد قلندر فرمودند که چون حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی از طرف
 مابین مغرب و شمال می آید و افواج حضرت الامین علیهم السلام از طرف مابین مغرب و جنوب می آید فی القدر آن
 افواج حضرات در رسیدند و ایشان مشاهده کردند و بقیه بوی شرف شدند و با انواع ارشاد و تلقین کامیاب
 شدند چون آنحضرت فوایدش کرده و مراجعت فرمودند ایشان تسلیمات و شکرانه بجا آوردند و دست نه ند قادیار
 و محالست بکوه صندب و جوش و خروش مانند آنوقت حضور حضرت شاه الهیدیة احمد قلندر بکوه صندب و دست
 میسری مانند هر ساعت بهر اثر تلقین میکردند و طریق ارشاد فانی شیخ و قناتی الله و عذرا عن اسرار میفرمودند

و هر جا که در اذکار و انگار و مراقبات و حرکات و سکات ادعیه و اسماء الهیه سبوی واقع میشد گاه میگردید تا باران
محمدی مرقضوی مالال و بمقتضای فائز گردیدند چون سال دیگر قصد چله کردند بشرط آیین کردند و
قبل از شروع چله در دسراحت شد پس سوره بقره بطرف پیر و مرشد خود شدند حکم شد که چله یکش در دسراحت خط و شیطانی
است آخر در دفع شد و چله نشستن چله پنج ماه اتفاق شد بشرط تمام و درین چله انچه افکار غیبیه و شایسته است تدبیر
دادند و فیوضات کلامیه حاصل شد جزو تکبیر و حضور و سوره بقره مرشد و تلقین و ارشاد و مرشد در عالم بیداری
بحکم بدو توبان بود چون قصد بیرون شدن از چله کردند از پیر و مرشد پرسیدند که حضور می مبارک تا که خواهانند
فرمودند همیشه روز بروز زیاد خواهد بود چنانچه در عالم ظاهر وقت رخصت ایشان بخیر آباد فرمودند که همراهی من
باشم تا ابد است العوض بهمین طریق چله باشد بسیار کشیدند آخر حکم پیر و مرشد شد که حالا اشارت حاجت چله نیست که
خلوت و جلوت شایکسان است و همیشه در چله ای پس موقوف کردند تا تمام عمر صدقند و انداد الهام قلبی و حضور
عالم ارواح در عالم بیداری میسر میآید همچنین است در رساله نیشاپوریه که آنحضرت خود نوشته اند و در رساله
فصول معدیه است که آنحضرت فرمودند که قبل ازین انفقیر از جناب امین علیهما السلام لقب اسرار الهیه حضرت
شده بود روزی در یاد خاص بودم که بعضی سخنهای دیوخی شنیده خاطر منقص شد فوراً حضرت امین
در عالم بیداری تشریف آوردند فرمودند که لقب اسرار الهیه است ترا اگر روگه و طلال خاطر چنان پس
باز طبیعت بدو فتوحال بحق شد و میفرمودند که این فقیر را از عالم ارواح در رساله و جواب ارشاد و تلقین اکثر اکابر
خطاب اسرار الهیه سمع میشد و با اسم شاه باسط علی قلندر نیز اکثر در عالم ارواح مخاطب شده ام چون
حضور حضرت شاه بوعلی قلندر شد آنحضرت خطاب بابا صاحب مشرف را خست چنانچه والد شاه
محمد ماه قلندر نیز بهمین لقب خطاب میکردند و از حضور امیر سید علی قوام شاه عاشقان بلقب کلید عرفان شرف
شده ام انتهی و مخفی میباد که آنحضرت را اجازت اسماء و ادعیه خاندان خود و بطاهر از پیر و مرشد که خود پیشتر
غود بوده است و بیاطن از ارواح آن بزرگان که آن اسم ثنوب با ایشان است اجازت یافته اند

و همیشه حضوری ارواح می بود هر چه بخواهند از عالم ارواح می پرسیدند و عجب مقام و استعداد آنحضرت
 بود که کم کم که از ادلیار اچنین نسبت بوده است تفصیل آن اینجا نوشتن مصلحت ندیدم لهذا نوشتم اگر خواهی
 در کتاب اصول المقصودیه بین به آنکه بر حضرت ایشان حالت الوهیت غالب بود و صاحب جسد به
 اویسیت و وجد و عشق و توحید بودند که نمند و سرودنی نشیدند میفرمودند که اگر کلام پاکم در آن برلے تیز کردن آتش
 عشق بجای باد کشت است سه کسانیکه بزدان پرستی کنند با دوازده لاکستی کنند درجه بخت
 داشتند اگر در صحبت ایشان کسی تیر که حق میکرد و شورش پیدا میشد و گفت از دلمان مبارک جاری
 میشد و سخن دنیا در مجلس ایشان کم کسی میکرد و هر کسی را جرأت نمیشد تا دیر صحبت نشید یا بی تکلف
 هر چه خواهم پرسید همیشه حق است این از خلق نیست به هیت این مرد صاحب و لایق است
 گویا در شان ایشان بود و ایما با وضو منقبیل قبله مجلسه فلندریه می نشستند در وقت غلبه حالت کسالت
 الیه نیار اطلب کرده چیز نکلیم از دیکر و نه تا تیزی حالت میفرمودند که تا یکی الیه دنیا
 در دل تر میکنند لبند امر و دنیا دار را زیاد پیش خود نشستن روا نمیداشتند غرض با عالم ارواح
 نهایت مناسبت میداشتند هر گاه که میخواهند حضور می ارواح میشد و در وقت حضور می ارواح
 حالت تنویر میشد و وجد و شورش پیدا میگشت و هر وقت که حضرت بر اے کاری متوجه بروج بزرگی
 میشدند فی الفور روح آن بزرگ حاضر میشد و تکلم میکرد و همیشه از غیب صد اراده الهام قلبی و
 حضور می عالم ارواح در بیداری دست میداد و برین رخ و الد بزرگوار و پیر و مرشد همه وقت
 موجود میماند و بانی ارواح در اندک لاجه حاضر خصوصاً ارواح بختن پاک علیهم السلام و حضرت
 غوث الثقلین نهایت حضور حاصل بود اینقدر کم کسی از ادلیار ابوده باشد اتفاق است
 که بیکروز تنها شل طفلان کتابی در نقل گرفته نزد اوست و میرفتند در راه ذنی گفت که مرا فرزند
 نمیشود از والد خود بر اے من بگو ایشان گفتند من ترا پدر دادم و روان شد پس آنگهان شد که

گفته بودند بعد بدست باز از آن راه سیگه شدند و دیدند که آن زن همراه زنی دیگر ایستاده است
آن زن صورت ایشان را دیده گفت ای فلان زبان این طفل چه تاثیر دارد که بگفته و بپرسد
از زبان و بپرسد که این طفل چه خواهد داد در نصیب من بود حضرت با سماع این کلمه رحم شده
گفتند اگر من نداده ام می گیرم و باز روان شدند پس آن طفل مرد قصه کوتاه که حرف عزیز و بیچارگی از
ایشان شنیده باشد و کسی نبود که از ایشان قصه فریادیده باشد با وجودیکه با اختیار خود قصه فریادیده
و در اخفا میگوشتند و میفرمودند که هر روز از جانب لاهوت ندای آید که آنچه تو خواهی بکن و فقیر میگوید
که آنچه تو خواهی بکن غرض که امانت و کشف ایشان با کجا نویسم و فتری باید که بیا شد و تا به پنج هفتادم
ذی الحجه سنه یک هزار و یکصد و نود و هجری از اینجهان انتقال کردند و اصل حق شدند کیفیت وفات
آنحضرت عجیب و غریب که کم کسی از اولیای اتفاق شده باشد حاش مفصل در اصول المقصود نوشته ام
مجملاً نیست که در حیات خود گاه گاه میفرمودند که فقیر منتظر است هرگاه که خواهد از بخار و دواگر خواهد بود
اگر رفتن ضرور است که سنت محمدی در مضمونی است و نیز قبل از وفات بعضی کلمات چنین میفرمودند
که شعر اطلاع از انتقال و من آنحضرت میشنیدم که منی ننمیدم و زیک انتقال اهلان آنحضرت
شد و بدو دست چار پائی قیل و مرأت و مسائل نشسته بودند و از وقوع این حادثه هیچ نفهمودند
یکایک ز خانه بیرون آمدند تیفه غش و سید مظفر علی صاحب همراه آنحضرت شدند و فرمودند که
آب و کلوخ بیا ریتا از حاجت بشری فراغت کرده شد و پس از حاجت بشری فارغ شده و معنموده
چار پائی طلبیده بدینتر خانه نشسته و فرزند گلان شاه مسعود علی قلندر را که آنوقت نزدیک نشد و الله
خود نشسته بودند طلب کردند چون حاضر شدند دست مبارک خود را در گردن ایشان انداخته
بجانب خویش کشیدند و بر چارپایه بجای خود نشاندند و مبارک خود را بر سینه ایشان
نهادند و بیدم شدند آخر معلوم شد که انتقال فرمودند گویند که چون در حجره مبارک هر دو قبر

کنده شد از خاک قبر بوسه کافوری آمد صد ہار دم آرا بوسیدند و تینیکہ حضرت شاہ محمود علی قلند
نعلش مبارک را در گور فرو آرد و دند مکانے مصفا و نور آگین و خوشبو از بوسے کافور یا فندق و پھر

مبارک را چون آفتاب در نشان دیدند سبحان الله اویلعلی الله لا یقولون بل یقولون من

دار الحی دار دیگر تصرفات و کمالات کہ قبل مرگ و بعد وفات بطور آدھ نویسم اگر خواہی در کتاب اصول

بین تاریخ بوسے و نوات ہم از قرآن و ہم از کلمات دیگر مولوی عبدالقادر گوہر لوری گفتہ اند و مولوی

نجم الدین صاحب کن کا لوری کہ عالم تخریروند فاسکن انت و ذو جلیسہ الجنتہ ابدًا گفتہ اند دیگر

تا کجا نویسم روزے حضرت والدیم را کہ خلیفہ اکبر آنحضرت بودند و چیلہ بطور الہام معلوم شد کہ اگر کسی را

حاجتے پیش آید برائے حصول مراد مت حضرت شاہ باسط علی قلندر دس سترہ ناید و توشہ

آن ادا سازد حاجت روا گردد چنانچہ تا اینوقت از آنوقت این منت جاری است و بخیر

می آید ترکیب توشہ این است کہ پنج آثار مانده و سہ آثار شکر دہ آثار رعن در دینتہ مالیدہ

سازد و بر آن فاتحہ حضرت شاہ باسط علی قلندر کردہ سلمانان را بخوراند اگر صاحب مقدر باشد

بوزن پنختہ جنس باشد و اگر نہ بوزن خام کہ این ہم رداست -

بیان حال حضرت شاہ محمد باہ قلندہ و اندر گواہ حضرت شاہ باسط علی قلند قدس سرہ

بدانکہ حضرت ایشان خلیفہ کامل شاہ باطلندر دس سرہ بودند و بر سالہ نیشاپوریہ است کہ حضرت قبلہ

ہواریہ ریاضت و مجاہدات و اذکار شائستہ اشتغال میداشتند و با اینہم کمالات پادراز کردہ نمی گفتند

و اگر کسی سبب آن می پرسید میفرمودند پادراز کردن در قبر بس است و کہ ام عمل و ریاضت بجا آودہ

کہ بخاطر جمع بر آن اعتماد کردہ پادراز کنیم و آنحضرت را چنان قرب الہی و حسنہای محمدی در نشانی

حاصل بود کہ اگر شخصی بے ریاضت را حواسی بنمای محمدی و مرتضوی شرف ساختی تا

دے حل مشکلات از آنجا پرتو دی و خود آنحضرت قدرت ایصال الی الله و تعلیم اسرار و
 تاثیر کلمات و بخیزان ذوق و حال سلوک و جدایا مانند اولیای سابقین داشتند و آنچه از خوارن
 عادات آنحضرت که حکم ناطق داشتند این فقیر ساحتها ساحتها لیسلا و کفاد آنجسم خود وید
 تا کجا نسیم بدانکه روش آنحضرت چنان بود که گاه گاه خلوت میرفت و طعام و پیرایه خوردنی و نوشنی
 با خود نمی برد و در خلوت را بند میکرد و وزن هم نمیداشت و بعد چهل روز یا زیاده اگر هر قدر که
 اتفاق میشد از خلوت بیرون می آمدند و صحت و توانائی و قوت و در شش شش قبل در آمدن
 غلوت می بود بلکه زیاده اذان و دردت مانند آنحضرت جسم آنحضرت مانند مرده انشاده می
 بود و روح آنحضرت بخرج میرفت لهذا آنحضرت قبل از خلوت بجنور مردمان علانیه و وجه
 یار با واز بلند میگفتند که من خلوت در می آیم و آنجا نه چیز می خواهم خورد و نه خواهم نوشید اگر کسی
 مرا مرده دانسته و فن خواند که و گنگار خواهد شد و این را بتا کید تمام میفرمودند و نیز میفرمودند
 و نمیکه خواهم مرد قبل از آن علانیه یا شما یا ان خواهم گفتند آنحضرت یکبار دیگر بطور مذکور
 در و نمیکه باور کلان من یعنی والد برادر من سید خلق محمد زنده بودند خلوت نشسته بودند
 و بعد چهل روز برآمدند و یکبار در حضور من بچین خلوت کرده بودند بیست و هشت ماهه
 گذشته و براسه شادی کنجائی برادر من محمد و ارث سه روز با پنهان زده بودند مردمان
 و زمان را اضطراب تمام پیدا شد بعضی مردم بنحیه در آمدند که آنحضرت شاید رحلت فرموده
 باشند که بیست و هشت ماهه گذشته است آخر الامر صدای نوحه مردم شنیده از خلوت آوردند و دادند که
 چه نوحه و فغان است مردمان گفتند که در شادی دور و زبانی مانده اند و حال شما این است چکار
 شادی خواهد شد فرمودند که در خلوت باز گفتند چه اگر در خلوت اینهم و طاعت بنده بود و در وزن
 در نیز از گل بند بودند چون در کشا و ندا آنحضرت از خلوت برآمد غسل کرده فاتحه بخشن پاک و

قلندران بخود را که میخواستند در راه کار می بیند الی آید پیاده پا از سوزن الی آید که چنانکه
 راه بود چنان روز رفتند و صبح آن از آید بسوزن آمدند و از آنجاست بد گداز رفتند و در یک روز
 راه ده کرده قطع کردند بقیه شش چون صبحی آن برات حضرت شده یازده کرده راه قطع کردند و
 متعجب شدند که پاپا ده است کرده راه بعد است بهشت فاذ کردند و تیغ از حرات معلوم شد
 جاسی تعجب است فرمودند که من بر مرکب جان بودم بهیم یعنی روح من بر مرکب جان یعنی بدنی که
 صفت مرکب از دو است پس تعجب مردمان و فریاد شد اثنی و بد آنکه از جمله کرامات حضرت دالید
 آنست که یکبار برن چنان باریده بود که دریا پر از برت شده و آبش از سیلان باز مانده همدر آن
 زمان آنحضرت در دریا به الی آید غل کردند و از تاثیر برت تمام بدن عیس و حرکت شد قاصی
 غلام رسول چه بخوری قاصی الی آید که بر مکان شان حضرت دارد و بودند حکما را طلبیدند آنها گفتند
 که دوا پذیر نیست مگر آنکه اگر نخه گویانیدن منظور باشد از هر چنانک داده شود و بعدش سید زندگی نیست
 آنحضرت تقریر حکما شنیده نزد خود طلبیدند و اشارت کردند که هر یک از یارید آنحضرت سید خور و نده زبان
 کشاده شرف نمودند که یکبار سوره نزل خوانده بر آب و میده مراد میزند بجز دوشیدن آب صحت
 کلی شود و دیگر اینکار میخواست بر شکل جسم آنحضرت آماس کرده مردمان گفتند که وقت ایشان
 با خورید فرمودند و نجات مرد سال باقی است و این آماس خود بخود دفع خواهد شد همچنان شد
 که بعد دو سال و نجات کردند و آنچه وقت و نجات عجایب کرامات دیده شد تفصیل آن اینجا ننویسم
 و عمر شریف ایشان یکصد و بیست و پنج سال شده بود۔

بیان حال حضرت شاه محمد ارث برادر کلال حضرت شاه باسط علی قلندر

بدانکه حضرت شاه باسط علی قلندر قدس سره در سال تحفه پوریه نوشته اند که مبارک باد درم سید محمد ارث

روزی عمل بمرور منزل زوالده و شاه محمد ماه قلندر در خواستند آنحضرت فرمودند که آنچه من بخت در دست
 علی آن پیدا کرده ام آن را بخت در یا صفت بابا با سطر اخو احم دادا اگر شما میخواهید بخت دریا
 بگیرید پس لایزال علی آن بطورے ارشاد کردند که در یک سال تمام شود و شرائط آن بسیار است و در وقت
 عمل پریشانی بسیار لاحق میشود ایشان همه قبول کردند و بجای آوردند و در روز و رتای علی بانی مانده
 بود که ایشان در بیماری دیدند که حضرت امیر المومنین علی رضی کریم الله و همه و شیخ عبدالقادر
 جیلانی و حضرت قبله گاه پید محمد ماه قلندر حاضر اند و دیدست حضرت قطب ربانی خزنه و عصا
 از میر محمد وارث پرسیدند که چه میخواهید دنیا میخواهید یا فقر حقیقی ایشان گفتند که فقر حقیقی میخواهم
 پس حضرت قطب ربانی فرمودند که این خرده و عصا بگیرید در آنوقت حضرت شاه محمد ماه قلندر
 گفتند که یا قطب ربانی بابا محمد وارث از دنیا بیدار شده است همه لباس با تن او لباس فقر است
 اما این ترا بر لباس ظاهری باید داشت پس حضرت قطب ربانی فرمودند که بهتر است ایشان
 بر لباس ظاهر باشند اما فقر ایشان را سلم است پس ایشان از آنوقت حضورے جناب برتضوی بیار
 می بود و مشکلات خود را از آنجناب حل میکردند بعد از آن حضرت شاه محمد ماه قلندر که
 نصیب شماند حضرت شاه پیر محمد ابن حضرت شاه فتح قلندر است پس نزد حضرت شاه پیر محمد قلندر
 رفتن تلقین امر ادا و کار و افعال یا نشسته و رفته و وصول الی الله حاصل کردند و بیعت در سلک قلندر
 کردند و بخدمت پیر خود ده سال ماندند آهسته و تیز در آن کتاب حضرت شاه با سطر علی قلندر نوشته اند
 که بتاریخ ذی القعدة و ششم روز چهارشنبه سنه یک هزار و یکصد و هفتاد و هجری این فقیر را از جناب برتضوی سلم
 شد که میر محمد وارث بر رتبه سلطان العارین با یزید بطامی است قدس سره انتهی مخفی سباد که
 ایشان و شهنشاه قلندر تازیست بنامی برادر خود حضرت شاه با سطر علی قلندر سیگند را بنده جانچ
 آنحضرت بارها از زبان مبارک خود میفرمودند که هر دو بادران بسیار خدمت طے ما کرده اند۔

نقل است حضرت شاه باط علی قلندر قدس سره روزی در حالت الوهیت بودند و ناله و نورش
 و وجد میفرمودند سید محمد داشت آنوقت حاضر بودند بطرف ایشان متوجه شده فرمودند که بخواجه هر چه
 خواهی گفتند فقر محمدی و مرتضوی بخواجهم آنحضرت فرمودند مبارک مبارک از آن روز یک روح غیبی
 در خواب و بیداری ایشان تلقین میکرد آنکه کار ایشان با انجام رسید بعد یکسال از روح نمودار
 نشد با وجودیکه ایشان از علم ظاهر عاری بودند اما در حقایق و سموات سخن می گفتند که بعینه
 در خصوص و غیره بوده باشد بے تکلف معنی مخصوص میگفتند وفات ایشان عزه ماه رمضان است
 و قبر ایشان در وادگده در روضه شهنشاه قلندر است۔

بیان حال سید محمد و اصل شهنشاه قلندر

بدانکه ایشان مجرد بودند و مادر زاد ولی در ریاضات شاکه نموده اند چنانچه اکثر روزه طے سه پیاپی
 میداشتند و تفسیر ترازج و ضعف بدن نمی آمد از آیام طفلی از ایشان خرق عادات بسیار بوقوع
 آمده است نقل است که در دایره میان حبیب الله که در ال آباد است نگه بود زیر زمین که
 برائے بر آوردن آن بزرگس جمع شدند تا هم بر بنی آید پس شهنشاه تنها آنرا بر آورده و چو کلوخه
 ده را نگه اند و گویند در اد ائل حالت و جد بسیار میداشتند چنانچه روزی آواز سرد شنیده بود
 آمدند و از مکان و منزلت بر زمین جیند مجلس عرس بود و قریب دو هزار کس بودند همه قصد گرفتن
 ایشان کردند با حاطه کس نیامدند و همچنان در وجد و بیقراری ماندند آخر الامر بوجوب نالاش
 مردمان حضرت شاه محمد ماه قلندر ایشان را مرتبه تکلیف بخشیدند که سالک مجذوب و مجذوب
 سالک شدند و در حقیقت نصیبه بیعت ایشان از والد بزرگوار خود شاه محمد ماه قلندر بود
 که دوسه بار آنحضرت در حیات خود بر اے بیعت ایشان گفته بودند لیکن بسبب سن طفولیت

اتفاق نشد آخر وقت وفات فرمودند که درست بابا با سطردست من است چون بعد وفات والد بزرگوار حضرت
 شاه باسط علی قلندر برادر اوسط الیثان قصد بیعت ایشان کردند دست حضرت شاه محمد ماه بصورت دست
 آنحضرت تجلی شد تا بیعت کردند و به نیابت والد ایشان تربیت و تلقین کرده لباس فقر پوشانیدند و
 لقب بر شاهنشاه کردند پس ایشان شب و روز بخدمت برادر مشرف و می ماندند و خادم تکیه بودند
 نهایت وسیع مزاج بودند چون خود فریب وفات رسیدند همه باب خود را پنهان بر میان دادند و چیزی بمانی
 نگذاشتند سه روز قبل از وفات حضور رسد ارواح رسالت پناه و جناب علی رضی و شیخ عبدالقادر
 جیلانی و خواجہ مصطفی الدین چشتی و شاه ابوعلی قلندر و شاه بدیع الدین مدار و شاه مجاهد قلندر و شاه
 ماه قلندر و شاه الهدیه احمد قلندر و سراسر جمیع قلندران دست داد و سه شبانه روز حضور می
 این بزرگان ماند پس بتاریخ دیم و یک روز چهارشنبه وقت شب سه پاس گذاشته وفات کردند و بروز
 پنجشنبه تاریخ میوم در موضع دکه طبع در باغ خود که بنام غوث الاعظم آراسته بودند مدفون شدند و آنکه در رساله
 نیشاپور حضرت شاه باسط علی قلندر خود نوشته اند که بتاریخ هفتم و یکم بعد از سیزده روز وفات
 شاهنشاه قلندر فقیر خواب بود که شاهنشاه قلندر بحال روشن و تازه و توانا و با برهنه چنانچه در ایام
 حیات می بودند و گویی در بر میداشتند حاضر شدند و باشتیاق با فقیر معانقه کردند پس فی الفور
 گشتم و بدل خطه گذشت که بسبب برهنگی در انعام صیبت یککلیک باز شهیناه قلندر در بیداری
 بحکم روحانی آمده نشستند و از زبان خود جواب خطره من دادند که لباس من حله نوری و کافوری
 است اما اگر این لباس ظاهر میشد شامی شناخته میشد و در تکیه که دیده بودند آدم بعد سخنان
 چند گفتند از آنجمله یک آنست که در احوال و افکار قلندریه متحول باید بود و دیم آنکه مقصود علی و
 عطا علی را در تعلیم و تلقین از کار مفید باید بود و دیم آنکه تجربه خود را مرتب باید ساخت که جاب
 منبرک است و تجربه من مکان آیند و روند است چهارم آنکه نگذری و تاج من همراه

و نق در تحت و تصرف خود کردند تا طالبان را معلوم شود که چنانکه لباس آن آنحضرت بپوشان است
 دلق نیز است پنجم آنکه اگر مقدس نزد والد شریف در بزرگداشتن سیکرند بهتر می بود لیکن این
 مکان و حجره من در دنگله از من خانی میشد ششم آنکه من یکم از مرچیل برداران حضرت رات
 پناه علیه السلام ام و پنجین در کنگر سواران از جانب و از آنجا که سوارانم شرح خوانده برین
 فقیر رسید گفتند که شما در کار خود مشغول شوم من در کار خود روم پس سواران بنیاد کرده از نظر فقیر
 غائب شدند غرض سواران لفظ مرچیل برداری ایشان معلوم شد که یکم از مرچیل بردارانم بودیم
 از دایم معصومه در عالم ادراج معلوم گردیده میوم یار از شاه الهیدی احمد قلندر در عالم ارواح
 همین خبر شنیده شد التفت کمالات و کرامات ایشان که در حیات و بعد از وفات ایشان دیده شد
 بحریرانی گنج و تبایح نسبت و ششم روز چهارشنبه جمادی الثانی سنه یک هزار و یکصد و هشتاد و هجری
 از جناب مرتضوی این فقیر را معلوم شد که پیدایش شاه مرثیه خواجده و پس قرنی داشتند انتهای
 عبارت التحفه دهم درین کتاب آنحضرت بجای دیگر نوشته اند که این فقیر در آخر شب بخشنه جادی
 سنه مذکور در بیداری بر زنج شاهنشاه قلندر بزرگ سرخ و سفید شکل شکل جوانی پیران سفید
 پوشیده و تاج سفید بر سر نهاده حاضر شد و چشم سپیده نمودم که ایشان مرچیل بر خشن پاک میکنند
 باین طریق که اول پیمبر خداوند و زده پهلوت آنحضرت حضرت خاتون جنت و بعد ایشان اما این
 و بعد ایشان حضرت علی مرتضی اند و معنی مرچیل برداری فاضل از شهنشاه پیریده شد گفت یعنی
 حاصل آنست که کدام ولی را قدرت نیست که بخشن پاک را باین طور مرچیل کند مگر خواص و زندگان
 بعد از آن حضرت شدند من سجده شکر بجا آوردم انهنی غرض تصرفات و کرامات ایشان قبل از مرگ
 و بعد از مرگ یکسان بوده است چنانچه نقل است که در حین حیات ایشان شیخ شنگلی هرگاه بصحرای
 دفع حاجت ضروری میرفتند ایشان همراه میشدند و راه خود نمکشند بعد از وفات ایشان رود

شیخ مذکور براسی رفع حاجت ضروری زانند و گفتند که حیف میان شاهنشاه صاحب نیستد حالاکدم
همای دمد و گاری من خواهد کرد فوراً آواز برآمد که ما همراه شمایم خاطر جمع دارند و هیچ اندیشه نکنند
آنچنین است در حصول خودیسه.

بیان حال حضرت شاه عبدالرحمن جانیاز قلند لاهیوری

در ساله مناسبت خلفا است که چون امام احمد عمار الدین که بمکه و بسبت و پنج سال رسید و وقت
وفات خود نظام الدین پسر خود را خرد داد و گفت سلسله سهر در دس پدران ما از تو منقطع خواهد شد
ولایت این ملک را عبدالرحمان داده در آنوقت دس چهارده ساله بود و تصرف ولایت خود را
و انشور عظیم القدر کرد و در گذشت پس دس بعد از وفات پدر بزرگوار خود بملی رفت و پیش شیخ
عبدالله مصنف بدیع المیزان ماند شیخ عبدالله گفت شما را احتیاج خواندن نیست بدرس
و افاده مشغول شوید دی آنجا دوازده سال بپیش فاده مشغول شد بعد از آن سکندر دس و سی اورا
بمهاجرت خود برگزید یکجندی در صحبت او بود که یکا یکا و راجه بر رسید بطن خود آمد بعد چند دس در
بابر بادشاه هند و ستان اتفاق شد بعده باز آنجا عیدیه رسید که بخرید نموده در لاهیور آمد و بدرس و
افاده مشغول شد آخر و حایت پدر بزرگوارش فرمود که ای فرزندم عبدالرحمن وقت و بس وفات نیست
وقت آنست که بروی فرجه جهان شوی بروی شیخ عبداللهم در جو پنچ پس بجارفت گویند شیخ عبداللهم
پیش از رسیدن از چهل روز نگفتند که طالب خدا بحر العلوم از فائدان بنوت و ولایت ترک و بخرید
نموده می آید استقبال و کرده آرد و مخاطب بجایان کرد و بخرید خطابین است که چون دس از لاهیور
بجویند آمد و بکار گومی رسید در آن زمان پل گومی بند و گشتی هم در آنوقت موجود و پس ایشان که
بر رفته سوار بودند از رفته بان گفتند که رفته در دریای گومی بنیده از دس متحیرانده توقف کرد

آنحضرت فرمودند که اگر پیر من بر حق است بهمین طور عبور در یک کیم آخرش رهت را در دریا انداخته چنانکه
 رهت را بخت میسر اندند همچنان بدیامیر اند تا بکناره دریا رسیده در علین پور بخدمت شیخ عبدالسلام
 حاضر شد می فرمود بیا عبد الرحمن جان باز که سن منتظر توان دیر بودم با عزاز و اکرام بمنزل خویش آورد
 در ظل تربیت جاد و در لبت روزگارش تمام کرد و اذن ارشاد داد غلیظه خود کرده رخصت وطن
 و افسس آنحضرت بوسن خود آمد و تلبیقین در ریاضات و مجاهدات مشغول شد.

بیان حال شیخ محمود قلندر لکهنوی

وے از اصحاب شیاه عبد الرحمن جان باز قلندر بود و جامع علوم ظاهری و باطنی و عقلی و نقلی حضرت
 قطب جهان و از وے ادب بخدمت شیخ عبد السلام فرستاد حضرت قلندر صاحب ایشان خلعت
 داده و خرقة پوشانیده مخاطب بقلندر گردانید و پیش قطب جهان فرستاد گویند که می سی سال چنان
 ریاضت و مجاہدہ کرده کم کسے کرده باشد چنانچه دوازده سال هیچ نخورد و دنیا شامید شاد
 نظام الدین ایٹھوی سالها در خدمت وے بود عمرش دراز شده بود قبر وے در لکهنو در نیگالی
 باغ زیارت گاه خدایان است انتہی۔

بیان حال حضرت شاه محمد کاظم قلندر که والد مؤلف و خلیفہ اکبر حضرت شاه بطل علی قلندر

الہ آبادی بودند

حالات ایشان از طفولیت تا وقت انتقال غفل در کتاب اصول المقصود نوشته ام اینجا جملاً بقل می آید
 بد آنکه آنحضرت سمید از لی و مادر زاد دلی بودند که از صغر سن انوار ولایت و آثار سعادت از ایشان پیدا
 و پیدا بود۔

مصرعه - سالی که نکوست از بهارش پیداست - زبانی شیخ محمد نواز صاحب اسم ایشان کر
 شنیده ام که فاضل محمد حافظ صاحب قاضی پرتک کاکوری که صاحب دین و دیانت و علم و تقویت
 بودند و جد مادی آنحضرت در هنگام طفولیت دست ایشان دیده میگفتند که دست این طفل با
 دست محمد شیخ عبد الکریم قدس سره همانند صینی چنانکه شیخ عبد الکریم در اولاد حضرت محمد امیر
 نظام الدین شیخ بهیک در پیش مادر شهر و ممتاز بودند که دیگر از اینان جنس همسر ایشان نبود همچنان
 این طفل در اولاد محمد شیخ عبد الکریم خواهد شد که در شجرت و فضیلت و کمالات ولایت بدلی
 خود نخواهد داشت و از شیخ محمد کاشف والد بزرگوار ایشان مسموع است که میگفتند من شصت
 در کچوچ بدگرگاه حضرت سید الشرف جهانگیر قدس سره رفته بودم هنگام عرس بود جمعی کثیر و انبوه
 عظیم آنجا بودند چنانکه آمد و شد مردم زایلین فرصت در روضه رفتن نبود متوقف بودم بخيال اینکه
 ظاهر افلاک وقت نزول رواج میشود پس همانوقت اندرون روضه خواهم رفت اتفاقاً آنجا بدوشی
 صاحب کشف و کمالات فرزندان حضرت شیخ علاء الحق پندوی که تبریب عرس دارد بودند
 برین خطره ام مشرف شده فرمودند شما به ایستادگی ایستاد و ساعتی را فقط بگذرانید و اینک رسید
 پس فی الفور اندرون روضه رفته تا آنکه خوانده شود و بیرون آمده پیش آن بزرگ نشستم آنوقت شصتی
 از اهل وطن که همراه من بودند از ایشان عرض کرد که با حضرت پسر شوق خواندن نمیکند دعا
 عنایت کنند که درین باب بتوجه گوید آن بزرگ به خواش هیچ متوجه نشدند بلکه گفتند من شصتی
 فی لطف اسم باز خود بخود پیوسته شده گفتند که شما این عابری است پس خود یاد کرده گیرند و فرمودند
 من بعد سعد فی لطف اسم این شصتی نهایت خوش شانس و آنرا بر خود دار محمد کاظم یاد کرد اینم فقط
 و نیز از پدر بزرگوار حضرت ایشان کمرع است که میگفتند روزی در عهد شیر خوارگی بر خورده
 محمد کاظم من بخانه بودم و این طفل در کنار والدۀ من بود که او شان بخانه بخاری دیگر

مشغول شدند و از من گفتند که تا آنکه ششما نزدیک نشسته باشید پس نشسته ماندم یکایک و از حق حق از
 دهنش برآمد و تخریج شدم که اینوقت در اینجا جز من و این طفل کسی دیگر نیست این آواز از کجای آید مگر
 بقرینه داسم که آن دهان طفل برآمد و ما شد چونکه وقت گویای آن نبود و درم نمیشد تا روزی بخواب
 دیدم که شخصی میگوید که آنروز که آواز حق می شنیدی از زبان این طفل بود پس داسم که این طفل نیک
 شدنی است انتهی الترضی چون بن هشت سالگی رسیدند از درس قرآن فارغ شدند بنماز و وظائف
 مشغول شدند با وجودیکه با تنصائے سن کو دکی لهو و بازی نیز میکردند لیکن نماز قضا نمیشد و در عین
 بازی شاغل و طیفه و دردی مانند چنانچه خود میفرمودند که یکبار در بازی بختیلت نماز جمعہ ترک شد
 آنروز بسیار متالم و متأسف شدم و گریان بخواب شدم و در واقعه دیدم که مجلس حضرت رسالت پناه است
 و آنجناب متعذرازانند بوسه فقیر دیده فرمودند که طفل تو نماز خوانده گفتیم نه فرمودند بیا و همراه من
 بخوان پس من خواستم که در پس جماعت که آداب طفلان است ایستاده بشوم حضرت علی مرتضیٰ کرم الله
 وجهه مرا برابر خود جانب راست کشیدند پس شریک جماعت شدم چون بیدار شدم شکر حق کردم که
 مشرف بجمال رسالت پناه شدم فقط در بیان این واقعه حضرت و الدم میفرمودند که ایستاده
 کردن حضرت علی مرتضیٰ مرا برابر خود در جماعت جانب راست شعر بر آنست که من از اولاد علی مرتضیٰ
 ام انتهی و نیز آنحضرت میفرمودند که من در عهد طفلی روزی جانب باری عز اسمہ را بخواب دیدم
 که بهشته است چنین و چنان و در آن بهشت جانب باری عز اسمہ بر تختی مکلف ببلوه فرماست پس
 مرا جسد خود طلبیده آشته انارے مرحمت فرموده چونکه میدانستم که در بهشت بے مردن کس نمیرود و
 متعجب شده گفتم یا اسماء! یا من مروه ام که اینجا رسیدم فرمودند تو زن ده پس انار گرفتیم و گفتم که بواله
 خود خواهم داد تا بیدار شدم متعجب میاد که این قسم ر دست از بنس رویت مشاهد می باشد که اخضر را
 بود در خواب یا مرا بقیه چنانچه اکثری از مشایخ کبار حق تعالی را بخواب دیده اند از آنجمله قول سلطان

ابراهیم ادهم است که رایت ربی مائت و عشرين مرة و امام اهل سید محمد ترمذی گفت که من
 هزار بار حق تعالی را بخواب دیدم بهر کیفیت این واقعات در عالم صبا محض علما
 نیک بخن و حسن استعدادی و معاد و تمتندی حضرت ایشان بود بد آنکه بعد از دوس و آن و غیره
 شروع علم عربی کردند و اذلا قدری از حافظ عبدالعزیز صاحب خوانند که از یگانگان ایشان
 و خلیفه شاه محمد عامل بسز پوش بودند بعد چندی بخمدت مولوی حمید الدین صاحب که از اصفا
 صورت و نیکو سیرت بودند و هم از یگانگان شروع کردند بر مکان مولوی صاحب طالب علم مولوی
 شوق الله نام متقی و پر همیز کار و صلاحیت شمار دار بودند ایشان بر جمال صورت حسن سیرت
 ایشان نظر کرده خیلی مشتاق شدند و به لحاظ حسن استعدادی ایشان خود متوجه
 بر تربیت و تعلیم شدند چنانکه از علم شریعت و طریقت کما یبغنی آگاه کردند و کتاب کیمیا سعاد
 و منهاج العابدین و زاد الاخرت و غیره من کلام حمزه الاسلام امام محمد غزالی خوانانید پس صحبت
 و تربیت ایشان مزاج و دگرگون شد که طلب حق و معرفت و شوق سلوک پیدا شد هر چند در آن
 عمر ایشان کم بود اما طلب راه حق معرفت خدا را زیاد تر بود و نهایت تسلیم الطبع و ذلین بودند که باو
 بے شوقی علم ظاهر از دیگر طلبه هم عصر خود که بیا رستند و محنت کش بودند سبقت می بردند چنانچه
 مولوی حمید الدین که اشد و علم ظاهر بودند غایبان بزرگ طبع و صفائی ذهن ایشان می ستودند
 و می گفتند که این کودک لائق تربیت است اگر خواند و از موانع غفلت بگذرد چنان مینماید که
 بر تحصیل مهران خود گوئی سبقت برد و غرض در ایام طفولیت بدیگر علوم یکتا بودند و در علم موسیقی
 و خوش الحنی بے بدیل هر کس نغمه ایشان می شنید بقرار میکرد دید و ستود بود که هرگاه از او جدا شده
 بنحانه آمدی اکثر در راگ دنگ میگذرانید و آواز چنان خوش بود که هوش از سامعان می برد
 یکبار بر کنار دریا بر آگ بلا دل نرم میکردند ناگاه مارے از زمین سر بر آورده می شنید

چون از ترنم باز ماندند بار بجای خود رفت و نیز شهنش می گفت که من روزی نزد یک دوست خود
 قدرت اندر بلگرامی که بر مکان رای سوسن راست بود نشسته بودم که ایشان یکایک با شیخ
 فضل نشد و غیره باران خود آنجا رسیدند باین صورت که آستین چیده دکامنی در دست گرفته
 بالاس دروازه کلان راسته مذکور که اکثر نشست و برخاست ایشان بهمانجای بود بایستادند
 دوستی برداشته سر دروازه گرفته عاشق دار را گس ملار سر کردند از بس که ترنم بولول عشق و در
 بود و خود یکایک بے اختیار شدند چندانکه روح از قالب قصد عروج کرد و پا از زمین
 بلند شدن و اندام نغزیدن گرفت قریب بود که بهوش غده بر زمین افتد مردم حاضرین
 بگرفتند و گناشتند باز بافت آیدند با وجودیکه موسم طار نبود اما چنان تاثیر کرد که ابراز ملک
 نمودار شد و تقاطر اطراف گردید و شیخ فیض بخش صاحب نقل میگردند که من بچشم خود دیدم که در
 در موسم بهار گن در شب ماه حضرت ایشان بر دروازه قلعه شیخ جارا نشسته بودند بباران
 خود شیخ هدایت علی اینکلمه برآمد که در نغمه چنین تاثیر باشد که اینوقت باران بار و ایشان بتر
 شان بجنب آمده ملار شروع کردند پس یکایک بر نمودار شد و تقاطر اطراف گردید عجب وقت
 کیفیت بهار پیدا شد که یکطرف روشنی شب ماه و یکطرف تقاطر اطراف غرض نهنگام ترنم چنان
 ولول در و محبت حق در ایشان جوش میگردند که نتوان گفت در همان ایام معمول بود و در روز
 بیستم باز اطراف ترنم میگردند باز در دستوار می نمودند و میگردیدند که حیف مرشد چنان
 بدست آید که راه حق نماید گویا این همه را گدازنگ نغمه و چنگ سلمان عشق حقیقی بود چنانچه خود
 بارها میگفتند که مراد چیز فقیر کردیکه شوق را گدازنگ دویم خوف مرگ بید رنگ هرگاه می سرورم
 عشق از درونم جوش میزد و الهقه حال طفولیت ایشان چه نویسم دفتری باید که یاه شود و چون
 جوان شدند والد ایشان در زمره سواران نوکر کنا میده متعینه بخشی ابوالبرکات خان که خان

ایشان بودند که نمایندگانی بختی صاحبناظم سرکار گورکھپور بودند در آنجا هم بطلب حق میگذاشتند
دستور ایشان بود که هر جا فقیری و بزرگی میدیدند میرفتند و ملاقات میکردند و شغل از وی میخواستند
که مرشدی کامل که بهم رسد در خدمت گذرانند و تعلیم گیرند آخر بمقتضای من طلب و بعد فوج
روزهای زیادی رفعت الشاه صاحب تعریف حضرت شاه باسط علی قلندر آبادی شنیدند
که چنین و چنان اند پس ایشان مشتاق شدند اما آنکس که ظاهر نکردند فرصت و وقت می جستند
تا خود را بطور آسجارساوند آخو پچنین شد که مخفی از بختی صاحب از همه دوستان خود پیاپی
پا از گورکھپور گرفته در موضع دگله که مکان حضرت شاه باسط علی قلندر بود افتاد و خیران رسیدند
اتفاقاً آنروز حضرت شاه باسط علی قلندر آنجا بودند در موضع که تهار بنانه مریدی تشریف برده
بودند پس ایشان بهمانجا رفتند پس آنحضرت ایشان را دیده فرمودند بیایا دوران باجر در خدمت
نزدیکان بے بصر دور و با انواع اقامت و جهات و الطاف نوازش فرمودند و بر دزدیم در سلسله
قادریه عالی مرید کردند و ذکر مجرب و تعلیم کردند و به بخت ایشان که بدین جلدی باین دولت
سریعی فائز شدند که دستور آنحضرت نبود که بزودی کسی را مرید میکردند آخر الامر از پیر و مرشد خود
مخفی شده با فزون و بختی صاحب آمدند که هر کاره و مردم بختی صاحب نیز حیا و جوان و توان
کنان آنجا رسیده بودند و بدید که یک نفرین یافته بودند بدان مشغول شدند و فائده با ازان
برداشتند چنانچه خود ایشان میفرمودند که من ذکر مجرب و پورا بهفتاد و دم رسانیده بودم و بهر
هفتاد بار میکر دم در آن ایام عالم چنان شده بود که اگر وقت شب رضای بر و فرو همیشه
می خفتم و بزرگ سطح خانه می بودم ستاره های آسمان را بیجا بچشم ظاهر میدیدم در آن عرصه همانجا
از شاه فطرحین نامی بزرگی از یاران مولوی غلام حسین نقشبندی اتفاق صحبت افتاد و او
بسیار بهر بانی میکردند تعریف او شان زبانی حضرت ایشان بسیار شنیده ام که میفرمودند که

شاه مظهر حسین درویش با کمال و صاحب تاثیر و قومی الحال بودند بطا سہ بصورت ملامت بودند
 مگر بیاطن صاحب کثف و کرامات نسبت جذبہ و پیروی داشتند از بسک صفت جلالی برای ایشان
 غالب بود پس خورده خور را یکسہ نمیدادند چنانچہ ششہ خور و ببرد و ششہ خورده دوسہ روز بخورد
 بیہوش ماند و روزے حضرت ایشان از گتائی ببرد و لقمہ از دست ایشان گرفتہ بخورد پس شاہ
 موصوف از این حرکت ناخوش شدہ بجای دیگر رفتند و ترک ملاقات ایشان کردند پس حضرت
 ایشان از این حرکت خود پشیمان شدہ بکگل نشستند و از راز اگر لیتند آخرا دشان مشرف بدیخال شدہ
 فردا در جنگل بر سر ایشان رسیدند و شقی نمودند و گفتند کہ شما اینجا کردید کہ بزور لقمہ از کسم گرفتہ خوردید
 مگر خیر گذشت کہ من بلاے شما بر سر خود گرفتم باز گاہے چنین حرکت نباید کرد چون حضرت ایشان
 معذرت کردند عفو نمودند و باز بدستور آمد و شد بر مکان ایشان کردند و حضرت والدہ میگفتند
 کہ من روزے از ایشان درخواست تو جہ کہ دم پس متوجہ شدہ اند لیکن بر من اثرے نکرد و گفتند من
 لاچارم کہ بد بخ پیر شما مانع است کہ عمر ایشان صغیر است تحمل این احوال از ایشان نخواہد شد
 خیر چندے صبر نمایند فقط و روزے ایشان از بختہ صاحب گفتند اگر شما ہمراہ من بکوبستان بزم
 ملک گیری روید آنجا محل و دخل شما بخوبی کنایندہ دہم بخشی صاحب اقبالین امر نکردند پس شاہ موصوف
 از والدہ گفتند کہ این اقتدار و حکمت بخشی صاحب در نیلک از چندے بیش نیست عنقریب زوال
 می پذیرد و اگر یزان سلطہ میثوند چہ کم مرا حکم خرابی نگریزان نیست کہ این ملک از غیب حوالہ ایشان شدہ
 است آخردر عرصہ قریب همچنان شدہ کہ میگفتند بیانش مفصل در اصول المقصود نوشتہ ام چون بخشی صاحب
 از دست انگریزان شکست خوردند حضرت والدہ را عبرت عظیم و حشتی سخت پیدا شد کہ جہاں
 و کار جہاں جملہ تیج در تیج است ہا الوقت انسرودہ خاطر شدہ اسبابے احباب خود را گذاشتہ
 بے اطلاع مردم آنجا از آنجا غائب شدہ و تنہا رخ بطرف پیر و مرشد خود کردند تا کہ سے غائب

که چه شدند و کجا رفتند گرفتار ماندند صاحب که همدوم و هم از ایشان بودند و از پیشتر از ایشان شنیده
 بودند که سن انتظار دیدن یک جنگ دیگر دارم باز هرگز اینجا نخواهم ماند و بجنود مرشد خود خواهم رفت ازینجست
 ایشان در پس ایشان تعقب کنان رفتند تا در راه ملاقی شدند و با هم شده نزد حضرت پیر و مرشد رفتند
 مردم وطن که همراه بخشی صاحب بودند ایشان را آنجا نیافتند و دانستند که در جنگ کشته شدند چنانچه یکی از
 اهل وطن چون بکاوری رفت هرگاه والدۀ ایشان پیشش حال و دریافت خبریت پسر خود کرد و دیدی که
 دست گفست که قتل شدند حال آنکه این خبر غلط بود در آنوقت آنچه پدر والدۀ گذشت چه گویم و چه نویسم که زار
 زار میگریستند بعد دو چهار روز خط حافظ معز الله صاحب از دکن آمد بنام والدۀ ایشان بکاوری مثل
 این معنی که من همراه محمد کاظم بجنود حضرت پیر و مرشد رسیدیم شما هیچ اندیشه نکنند اکنون ایشان را بجای
 دیگر رفتن خواهیم داد اگر قصای ایشان بوطن رفتن نیست لهذا مناسب است که بجنود حضرت پیر و مرشد شما از طرف
 خود عرضی ارسال داشته ایشان را بوطن طلب دارند چون بدست قاصد خط نزد والدۀ صاحب رسیده
 جان بقالب آمد ولی خاطر دست داد پس والدۀ صاحب خط در جواب خط حافظ معز الله صاحب نویسانند
 باین تقدیر که بهر نوعیکه شود فرزندم را بوطن همراه خود آورند و بجنود حضرت پیر و مرشد عرضی ارسال کردند
 و بزبانی قاصد هم التماس کردند که احمد الله فرزندم در سلک مریدان آنحضرت منسلک شود و به سعادت
 دی اکنون از حضرت همین التماس دارم و امید دارم که دی را از حضرت وطن فرمایند و ارشاد نمایند
 که بوطن رفته شادی کتختانی خود کن و خانه والدین خود آباد نما چون عرضی بنظر گذشت آنحضرت
 ایشان را طلب داشته فرمودند که زود بجا نه به و شادی کتختانی بموجب امر والدین خود نما که فرمان بپادشاه
 والدین واجب است آنوقت ایشان از حضرت پیر و مرشد عرض کردند که مرا شادی کردن منظور نیست
 فرمودند چرا گفتند بعد شادی این ذوق و شوق من بیج خواهد ماند آنحضرت فرمودند اگر همچنین ذوق
 و شوق است که از شادی کردن میرود پس چه ذوق است و چه شوق برود و در کمن لاچار شده -

از حضرت مرشد مخفی شده بوطن آمدند آخر بعد چندی بحکم مرشد و اطاعت والدین شادی کردند من بعد
 چندی دیگر در سلک سواران روزگاد کردند آخر الامر ترک روزگار کرده بخانه استقامت کردند و با ذکار
 و اشغال و اعمال و طریقه مراقبه و مشاهدۀ آنچه از مرشد خود تعلیم یافته بودند بر آن مشغول شدند که هر سال
 بمحرمت مرشد خود در فتنه چهار پنج ماه در دنگله قیام میکردند و باز بخانه آمده بکار خود مشغول میشدند و غرض
 تا وقتیکه در حضور مرشد خود میمانند خوب بشنودند کار قلندر میگردند که اذکار قلندر بر چه خلیه شکل است و سخت
 دشوار تا وقتیکه طالب از صحبت مرشد دست تعلیم نگیرد و هرگز جمله درست نیاید چه جائی درستی آواز ^{ذکر}
 در فصول مسعودیه است که ده سال مجتهد آمد و شد میماند بعد از آن از حضور مرشد لباس فقر پوشیده و غلامان
 سلال سبوع یافته مامور با قاضی و دین شدند چون بخانه آمدند اول زکیزان و غلامان عذر
 تقصیرات کردند و ناگفته خود گفته عفوکنایند بعد بالکل زیاران و برادران انقطاع کرده خلوت
 گزیدند و طریقه توکل و زهد و فقر و قناعت پیش گرفتند و بر یا صافات و مجاہدات کمر بستند همدین
 عرصه از نصاب و زکوة جمیع اسرار خاندان خود بشراط تمام فراغت گرفتند لیکن تا وقتیکه تکیه و خانقاه
 نباشد بود و روز در مسجد شیخ عبدالرقتیب که نزدیک محل سرالودی ماندند و همنجا یاران و طالبان
 خود را تربیت و تعلیم میکردند و بسبب بخانه خودی ماندند آنجا هم قریب خانه مکانی ساخته بی بی عبرت
 که در قرابت عمه ایشان بودند نشست برخاست می ماند و متورات که مریدان بودند آنجا آمده تربیت
 و تعلیم میکردند اگر چه اسماء میکردند بی بی موصوفه خود خدمت میکردند هرگاه چله اسماء آنجا میکردند شیخ محمد
 تقی صاحب کبریا در حال زاد مادر ایشان بودند عادی ایشان میکردند که آب از دریای آوردند
 و طعام از دست خود می پختند دست برین و تیره گذشت و نیز دست نشست و برخاست در مدینه
 شاه صبغت الله صاحب ماند همنجا مریدان جمع میشدند و تربیت و تعلیم می یافتند تذکره تصوف
 هم آنجا می ماند هرگاه چله اسماء میکردند همنجا شب و روز میگذشت آنجا شاه صبغت الله صاحب

که برادرزاده و جانشین شاه شکر الله قلندر بودند خدمت چله میگرداند که آب از دریا بر سر خود می آوردند
و کما یبغی خدمت ایشان میکردند و حضرت ایشان را با شاه صیغت الله بسیار دوستی و محبت بود
چنانچه هر کس را از غیب میکردند که بیعت از شاه صیغت الله بایند که و چنانچه برادر خود را مرید
اوشان کنایند و هم والده ابن فقیر را و حال ابن فقیر او دیگر بنی اعلام خود را مرید اوشان کنایند
تا شیخت شاه صاحب خوب پیدا شد چنانچه خود شاه صاحب میگفتند غایبانه که شیخ من از با عشت نامه
محمد کالم بجای پیداشد و حضرت شاه با مطاعلی قلندر با تبار دوستی شاه صاحب که با حضرت والدیم بود و خود
اوشان در پله میفرمودند که معلوم شد که شاه صیغت الله بسیار بی فضلند که چنین دوستی و خدمتگذاری
شما می کنند القه حضرت والدیم بعد و در ایام حسب مصلحت وقت در باغ جدی که محل سقا بر بزرگان
بود مکانی علیهم که در و را آباد می بود ساغند و سکونت اینجا اختیار کردند در آن مکان از صبح تا
نماز عصری مانند باز بنحان می آمدند در آن مکان بسبب دوری از آبادی و خوف مار و کژدم
و غیره گزندگان والدین ایشان را و او را اندر این شب میشدند آخر آن مکان بسبب حامی و سیرستی منهدم
شد پس روزی مردی غیبی را آنطور گذشت از فقیر که در آن باغ بر اے نگهبانی میماند پرید
گیا این مکان چرا ویران افتاده است از کالک می گویند که این را ویران ندارند زمین آزار و شکن و
آباد من منهدم پس حضرت ایشان از شیخ محمد بقا صاحب علم خود گفتند که اینجا کو خوری تیار کرده دهند پس
اوشان بقدر گذران یک شخص بهما بنجا تیار کرده دادند باز اینجا چونکه در شب آن مکان خالی میماند روزی دزدی که از
آزار و بقیه ساخت باز طبیعت حضرت نفیض و از غم موصوف گفتند که اکنون این مکان خالی میباشد که می آید آن
کنه گیرند و الا با آن دزدی خواهد بود چه حاصل پس شیخ صاحب همچنان کردند که ایشان بخواستند خود در جلی میمانند
و در یاد حق و تربیت و تعلیم طالبان بسر میکردند و قتی که در و مکه هر بحضور شد خود رفتند عرض کردند که حضرت
سلامت مکانی مختصر ساخته بودم آن هم نماند و ویران گردید پس بر زبان مبارک گفتند که ویران

گو آبا بدخده است و خواهد شد عرصه زیاده نکشد که مہاراجہ کی کیت راس دیوان نواب آصف الدولہ بہادر
 کہ خادم و معتقد حضرت شاہ باسط علی قلندر بود رجوع بسوی حضرت ایشان کرد ایشان نیز پیر بہار
 خود نہستہ شتاق ملاقات ایشان شد و ہم حضرت پیر و مرشد از وی فرمودہ بودند کہ من از تو در ہم
 میان شاہ محمد کاظم در گفتگو نزدیک اند بخد مت ایشان حاضر باش و متوقع دعا ہا داد او شان بش
 وی کہ روز بخد مت ایشان حاضر شد و دید کہ مکانے نہ دارند عرض کرد کہ میخوام براس حضرت شہانقا اس
 تیار کردہ و ہم ہر جا کہ ارشاد شود پس در باغ مقابر جدی خود کہ ملصق از تالاب است بالائے وہیپ
 یک جڑ تنگ و تاریک فرمایش کردند مہاراجہ یک دالان پنختہ مع چار دیواری پنختہ و یک جڑ چنانچہ
 میخواستند تیار کنند داد اذ آنوقت سکونت آنجا مقرر شد شب و روز مع چند خادمان و چلہ ہم ہما نجا میزد
 چون کثرت خادمین و مسافران بسبب جاہ خادے مہاراجہ بسیار شد خواستند کہ مکانے بالائے این
 دالان ساختہ خود ہما نجا باشند و مردم دیگر در دالان ایام گمرانی بود شیخ طفیل علی بالا خانہ تیار کنند
 دادند پس تا آخر عمر سکونت حضرت ہما نجا ماند بہنگام تیار می آن مکان فقیر کہ عزد سال بود فقیر علیہ السلام
 مثل مزدوران فو کہ بر سر بنادہ بالا خانہ می بر بند مزدور سے گفت کہ این پیغمبر علیہ السلام اند کہ
 بر سر گو کہ میدارند نیامات بجا آرسل داسب بجا آوردم چون این واقعہ از حضرت صاحب بیان کردم
 بسیار خوش شدند و فرمودند کہ این یشاری است عظیم یقین ہاست کہ این مکان پایدار و متبرک
 باشد از آنوقت تا آیندم آن بالا خانہ قائم است فقیر ہما نجا میگذارد غرض این مکان کہ تا حال
 موجود است ساختم مہاراجہ است از آنوقت تا آخر عمر ہما نجا سکونت و قرار گاہ شد در ابتدا حضرت
 بادوسہ خادم شب و روز ہما نجا می بودند و بتوکل میگذراندند و در ابتدا مردم اقربا و اہل وطن
 بسبب معاشی ایشان حیر می پنداشتند چون مہاراجہ معتقد شد و یہی معاف گنایندہ داد کہ بر
 صرف آیند در دند و اہل عیال شد پس رنگ دیگر شد کہ ہر یک را اعتقاد و در سوخ پیدا شد و بے

وطن مرید شدن اختیار کردند حال آنکه اهل وطن و اقربا که معتمد کس می شوند بلکه از حسد این امیرها نند کم که
 در پیش در وطن خود مانده چنین صاحب ارشاد و ملقبین شده باشد و هیش همین است که آنحضرت را
 که پیرایشان امر بقیام وطن کردند بوجوب امر غیبی بود گو یا صاحب ولایت آنجا کردند که خود از زبان
 آنحضرت شنیدیم که چون میرا پیر و مرشد لباس فقر عطا کردند عرض کردم که یا حضرت تحمل بار این خرقه از
 من نتواند شد بخواست فرمودند که برداشتن از تو گناه داشتن از ما دین فرموده بودند که غنچه بر آمانند
 روم و شام از شرق تا غرب نام تو شهرت خواهد یافت عرض هر چه از زبان پیر و مرشد برآمد بنظر آورده
 اگر چه آنحضرت بخمول و گنای میگویند و هرگز آنها را شجاعت خود نمیکردند حتی که در ابتدا توقف
 در بیعت گرفتن هم بود چون این خبر بحضرت مرشد رسید فرمودند چرا توقف در بیعت گرفتن میکنی
 هر که طالب تو شود بے تکلف و دستش بگیر و راه خدا بنما نیز حضرت ایشان از مرشد خود وقت
 یافتن خرقه خلافت و پوشیدن و عرض کرده بودند که اگر حکم شود بکوهستان رفته مشغول سخن شوم
 فرمودند بحدوب شکی نخواهی این هرگز نخواهد شد از تو ارشاد و ملقبین خواهد شد باز عرض کردند
 خیر بکنور حاضر باشم فرمودند این هم نتواند شد که دو آفتاب یکجا نمی تابند و دو باد شاه در آفتاب
 نمی گنجد تو بطن خود برو و آنجا استقامت کن و مردم را ارشاد و ملقبین و هدایت نما که از غیب برآ
 تو همین حکم است باز عرض کردند که بطن بعضی مردم مخالفان من هستند فرمودند بگو کدام کسانی اند
 آنها را از آنجا بیرون نایم در آخرت آنحضرت متامل شدند و ترسیدند که مبادا چه اینوقت بزبان
 سوارک گند و پس بهانه کردند و گفتند بیچک نیست در جوابش فرمودند چرا بیچک نیست مخالف بود و باشد
 علی و بنی را اقربا مخالف شدند که سبب آن نوبت مهاجرت از کربلا رسیدن رسیده القهقهه لا جواب
 شده اقبال بود و باش وطن کردند بدین در تنگی سحاش گذارینند و توکل اوقات بسیر میکردند
 و طالبان را تربیت و تعلیم میکردند و اوقات خود را در ذکر و فکر و جلای اسرار الله با شرائط مظهر

میداشتند رفته رفته ذوب بشهرت و سخت آنقدر رسید که شهره جوار دیار شد و نیز فرمودند که در ایامیکه
 فقیر شده بوطن نشستم از تنگی معاش بنظر انبای جنس نهایت حقیر بودم و عیال هم از محتاجی
 تنگ میشدند لیکن گاهی از پیر و مرشد خود استدعای فراغت و اظهار تنگی میکردم و نه خود و نه مرشد
 گاهی ازین حال بی پریدند یکبار بر ادرم عرضی از طرف والدہ بخدمت پیر و مرشد نوشته حواله
 رساند بان بر من که همراه من یکبار رفته بودم که در دوسه به نظر گذرد ایند پس حضرت مرشد
 از من برگشت پریدند عرض کردم فرمودند تو متوجه شو بغیب تا درین باب چه ظاهر میشود
 عرض کردم که یکبار متوجه شده بودم که از غیب ندایم آمد که تو خود فکرا بل و عیال خود کن بمن بگذار
 که من بخارم پس آنحضرت فرمودند که من خود فهمیده جوابش خواهم داد پس غیب متوجه شده دریافتم
 حکم شد ظاهر با شریعت آراستہ و باطن با حقیقت پیراستہ عنقریب کنور روزی میشود و بلاکند
 بلاست احدی دوران وقت شان الوهیت بود این مصرعہ بزبان میرانندند
 مصرعہ - بلا دانش علی تحت حکمی پس عنقریب اباب معشیت بخواهش حضرت ایشان هت باشد
 که بهار اجلیکت راے دیوان اصف الدوله بها در معتقد ایشان شد و آن پیر بهای حضرت
 ایشان بود بنایت حضرت شاه باسط علی قلندر ندس سره باین دولت در تهر رسید و بود
 حضرت ایشان نیز از طرف مرشد خود مامور بآمدن و توجیه بحال چهار اجه می شد ازینجهت چهار
 مذکور خانقاه بنابر کنایه بود و دیهی در جاگیر ایشان از حضور ذاب کنایه بود پس در کتب
 اجتماع طالبان هم بیار شد و آمد و شد سفارش طلبیان چهار اجه بکثرت اتفاق افتاد و شیخی و
 شهرت و کثرت جاه علماء مشایخ را فراغت ظاهری لازم است که در تنگی معاش از اوستاد بچاید
 و ادش اگر چه شود پر آکنده روزی پر آکنده دل نقل است که حضرت شاه الهدیہ احمد
 قلندر لاهر پوری که از پیران پیر حضرت ایشان بودند معمول بود که هر طالبیکه بحضور شان برآید

استفاده می آمد حب مال و سه چیز و وظیفه آن مقرر میکردند تا فروع البال و بفکر از عیال
 شده تربیت گیر و مشغول سخن گرد و چنانچه دو صدر و پیر سالانه حضرت شاه باسط علی قلندر را نیز
 مقرر فرموده بودند و موید این معنی است آنچه صاحب مرصاد العباد در شرائط شریفه نوشته اند که شیخ
 را باید که بایحتاج مرید قیام نماید از ماکول و ملبوس تا مرید را فراغت باشد در کار دین انتهی و در همین مقام
 حضرت و ادم حاشیه نوشته بودند آن نسبت که شیخ را باید که صاحب مال هم باشد از فضل حق تعالی بے
 تلاش والا شیخ مفلس چه آید و چگونه دل مرید را فانی گرداند از مایحتاج و نزد این فقیر شیخ اگر غنی باشد
 در ظاهر و باطن بهتر است از شیخ مفلس صورت و السلام محمد کاظم عفی الله عنه انتهی غایت مانی الباب
 آنکه صاحب ارشاد و تعلیم را فراغت ظاهری ضروری است که مشغول پیری مفلس کم دیده و شنیده
 شد هرگز حق تعالی این تخت می بخشد و هدایت خلق از دس بجواید فراغتش میدهد پس حضرت ایشان را
 اگر چنانچه شغلت و جاه و رند و دنیا بکار بود اما مشیت الهی خلاف غلبش ایشان بود و آفرینان شد که مرشد
 ایشان میفرمودند آرزو و غم و غمنا می ایشان بکنار ماند و شغلت ایشان خود بخود پرده از رخ
 برداشت ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم باید دانست که حضرت ایشان
 مقام قطب الارشاد می میداشتند و ظهور قطب الارشاد مخص بر اے همین باشد تا راجع اسلام از ذات او
 بکمال رسد چنانچه مجدد الف ثانی در تعلقین قطب الارشاد نوشته اند که عبارتش بعینه این است بدانکه
 قطب الارشاد که جامع کمالات فردیت شد بسیار عزیز الوجود است و بعد از قرون بسیار بوجو و می آید
 و عالم ظلمانی از نور ظهور او نورانی میگردد و نور به ایت و ارشاد او شامل تمام عالم است از خوش تا
 فرس هر کس را که رشد و ایمان و معرفت دهد ایت حاصل میشود و از راه اومی آید بے توسط او و میسر
 باین دولت نیست و نور به ایت او مثل دریای محیط تمام عالم را افزو گرفته است و آن دریا گویا بنجم است
 که حرکت ندارد و شعله که متوجه آن بزرگ است و با او اخلاص دارد و با آن بزرگ خود متوجه مال و دست و

توجہ روزی و طلب کثافت و مشغول بقدر توجہ و سلاسل زبان دریا سیراب می شود یا که بذکر الہی مشغول است و با تفرغ از صلا
متوجہ نیست نہ از انکار بلکہ میداند آنجا ہم فادہ حاصل می شود لیکن در صورت اول بیشتر و اگر شخصے منکر آن بزرگ
است و با آن بزرگ از و بیزار است ہر چند بذکر مشغول می باشد از ہدایت محروم است همان انکار او سدا رہ
است بے آنکہ آن بزرگ متوجہ عدم فادہ شود و قصد ضرر او نماید و جماعتے کہ اخلاص و محبت پان بزرگ
دارند ہر چند از توجہ مذکور و ذکر الہی غافل باشند فور ہدایت در شدہ سیر قطب بادلان اسطہ بقایے دعوہ عالم
است تطبیق و تزیین و دفع بلیات و امر من حصول عافیت از فیض و است ہدایت و ارشاد و ایمان و
توفیق خدات ہر فیض قطب الارشاد است قطب بادلان ہمہ وقت در کار است اگر یکے رود بجائے او دیگرے
آیت قطب الارشاد لازم نیست کہ ہمہ وقت بود و وقتے باشد کہ عالم از ایمان و ہدایت یا کھل خالی بود و فردا کل از
اقطاب ارشاد بر قدم خاتم الرسل است علیہ السلام و کمال و مطابق کمال دمی است علیہ السلام فرق در ہر دو کمال
با صالت و نبوت است لانیر و حضرت رسالت پناہ در وقت خود قطب الارشاد بودند و قطب الاقطاب آنوقت
عم اکبر قرنی بود رضی اللہ عنہ انتہی پس طلوی منزلت و کمال دلالت ایشان دریافت باید کرد و غفلت
کبرئی و دستخط مرشد ایشان باین لفظ کہ بیچ دلی را پیش ازین مرتبہ و رتبہ نیست و دیگر اشارت مرشد ایشان و دیگر
اہل مکاشفہ ہمہ موید این حال است چنانچہ باز داریم کہ در آیام مضبوطے عیاش کہ نواب سعادت علیخان کردہ بودند
حضرت ایشان در کھنجر بیکان راجہ ہوا سراسرے وارد ہو و مذکر میان شاہ فقیر احمد صاحب ہرزاوہ و صاحب کافہ
شاہ عبدالحق ہر دو لوی برائے ملاقات حضرت ایشان آمدند و گفتند کہ مستحب واقعہ دیدہ ام کہ آنحضرت مثل منہ
درخت اند و ہمہ عالم ہیچ شاخہا با شما مربوط است چنانچہ کہ شجرہ انساب از پس ازین واقعہ چنان میدانم
کہ معانی ہر کسان و کتبہ سعافہ ایشان است اگر شما متوجہ شوند کہ ہمہ مردم گذاشت شود در جوش ہر چہ مناسبت
دانستہ آنحضرت فرمودند چون ایشان بخصت شدہ بیکان رفتند آنحضرت متوجہ بطرف این فقیر شدہ
فرمودند کہ این واقعہ نیشار نہ است عظیم و آریستے بہ انتقام کہ حضرت مرشد ارشاد فرمودہ اند یعنی مقام

قطب الارشاد و خاصه ان مقام است که روح بر او ایست آنوقت مرتبط بر روح من مستفیض از من باشد انتهی و بشا
حضرت شاه باسط علی قلندر زبانی دیگر معتبران دگبے از زبان مبارک ایشان هم شنیده ام مگر حضرت خود
بسیار اخفا میگردند مگر از خاصان خود اگر گاهی این فقیر را که دیگر از یاران مقبول آنحضرت بسبیل تذکره استفسار
حال و لیله اهل خدمت میکرد در جواب آن میفرمودند که ما را در باب اهل عبادت سخن نیست ما از جانب مرشد
خود بیشتر قطب الارشاد شده ام امید دارم که همه او لیله اینوقت را تبصیر از روح من خواهد بود و من بحسب حال
از او لیله وقت خود مطلع میشوم انتهی و نیز آنحضرت میفرمودند که یکبار بجنور پیر مرشد رفته بودم که مراد دیده فرمودند
بیامر حیا از چند روز منظر تو بودم که از غیب در حق تو بشیر و ملهم میگفته قطب الارشاد شده ام و خلعتش داشته ام
پس فردا لباس ملهوس خاص خود را بپوشانیدند و فرمودند که مبارک قطب الارشاد دو گانه شکرانه بخوان
پس آداب بجا آوردم و دو گانه شکرانه ادا کردم بوقت رخصت بشارتهای دیگر دادند انتهی و نیز میفرمودند که
روزهای روبرو حضرت پیر مرشد نشسته بودم ناگاه بر آنجناب حالت جذب و شان الوهیت غالب شد
در جوش و خروش شده فرمودند عبادت بالاتر نخواه هر چه خواهی فقیر عرض کرد که حضرت تمام عبودیت میخواهم
و دیگر این پس نوره زدند و فرمودند مبارک مبارک عبیده و رسول انتهی بدانکه عبودیت مقایسه است
بزرگ معنی آن و دام آگاه است بخت چنانچه در شجاعت است که خواجهم عبید الشرحا فرمودند عبادت عبارت از این
است که ابد امری نماید و از نوای اجتناب کند و عبادت از دوام توجه اقبال است بجناب حق بجا نواله
و در بعضی کتب فرق میان عبادت و عبودیت است که عبادت ادائے وظائف بندگی است و عبودیت منسوبیت و انکساری
بر توحید و مقصود از خلقت انانی تعبدت و ملامت و انکار است بجناب حق در همه احوال تبعیت تضرع و خشوع انتهی
و نیز آنحضرت میفرمودند که یکبار وقت رخصت این فقیر و بابو صاحب یعنی شاه سعود علی قلندر یکجا بجنور
پیر مرشد نشسته بودم که متوجه حال من شده فرمودند ترا علم اولی و آخرین مکتوف خواهد شد و هیچ ولی زمان
بر تو پوشیده نخواهد ماند و بقدر مراتب هر یک که قدر و پاسداری کنی و ترا از حق نواله قدرت عطا شده است

هر چه خواهي بگوي باز فرمودند چنانكه قطب الارشاد في توبه مشر شده ام در حق بابو صاحب نيز از جناب محبوب سبحان
 مشر شده ام كه قطب وقت خود خواهد بود و الايشا نيز از جناب محبوب سبحاني رد اے مبارك عطا شده است و
 مخفي مباد كه آنچه حضرت شاه باسط علي قلندر در حال حضرت والدم خبر داده اند كه از حق تعالى قدرت
 عطا كرده است مخفي نماند كه تضرعاتي در عالم هر چه خواهي بگوي و فرق در تصرف و كرامات كه هر دو از
 اوليا بوقوع مي آيد آنست كه هر چه از دلي بقصد و سهو خرق عادت ظاهر شود آنرا تصرف گويند و هر چه بے قصد
 عطا باشد آنرا كرامت نامند و كرامت را لازم نيست كه صاحب آن اذن مطلع باشد و صاحب تصرف را علم
 لازم است تفصيل آن در اصول المقصود ديده است مختصر اينقدر بس كه نوشتم الغرض از ذات بابر كرامت حضرت
 ايشان در كمالي بسيار و احوال دين اسلام شد كه گاهي نبوده باشد قبل از ظهور ايشان آنچه حال بے وضعي مردم
 اينجا بود چه نويسم كمتر كسي نماز و روزه و ديگر امور شرعيه را پابند بوده شب و روز غرق مكرات و مهيئات من ماندند
 زباني مولوي محمد متعالي صاحب كه در آن عهد از علماء محترمين اينجا بودند بارها مسوع شد كه ميگفتند كه من معتقد
 كس در كوشل بن زمان نيستم الا شاه محمد كاظم كه مصداق حال ايشان است الشيخ في قومه كما النبي في امته
 بكونه بجا كوري در ماه رمضان آمده بودم ديدم كه همه مسلمانان اينجا بے روزه اند الا چهار كس و هر طرفي كه
 مي بينم مجلس تاراجي و جنگ در باب است هر كس را كه مي بيند ميخواند كه گرفته شريك اينكار سازند احوال حال ديده
 چنان است كه هر طرف چه نماز و روزه و صلاحيت است پس بفرموده داري بركت و فيضان شاه محمد كاظم
 است پس مسلمانان را چه گويم صلوات الله و اجبت ايشان مطيع الاسلام و صاحب دين و صلاحيت شدند الحمد لله على
 ذلك مخفي مباد كه از اوقات ما ايندم همچنين حال صلاحيت مردم اينجا است اللهم زد و زد و لا تنقص
 فقير تفصيل حال هندوان «اينجا نوشتن مناسب نيندازد صاحب رياضت و مجاهده و چاكش و ذليف خوان
 و عامل سار و شاعلي فكر و افكار خاندان ما كه بدليل خود را اشتغال نام بنام حال و شان بنينوا نم نوشت كه اينجا بخائے
 راز مناسب است غرض از حال آنحضرت چه نويسم كه در ظاهر و باطن از دين و دنيا هزارها مردم بدست ايشان

فیضیاب نشدند از بهار اجماع و هر دم را سفارش کردند که سیاب ساقند و دیگر دوده و رفته سفارش را تو
میرسید گا به خود رفته پیر و بهار اجماع میکردند از دقتیکه فقیر هو شیاری شد امر خود که شما از طرف ما رفته بای سفارش
هر که خواهد بے تکلف نوشته داده باشند باین القاب و آداب و زیادتى و مبالغه نباید نوشت فقط ادائے
مطلب راست بر است پس بچنان می نوشتم که آنحضرت می پسندیدند۔

بیان حال غلبه توحید ایشان

که در ابتدا بود بد آنکه در ادانل بر حضرت ایشان نهایت غلبه عشق و توحید و ترک و بجز بود در باب توحید
نهایت سخن بلند میفرمودند بعد از حضرت شاه فتح قلندر قدس که در غلوی توحید ایشان در سلسله قلندریه
کس نبوده باشد با حفظ شریعت هر گاه با طالبی درین باب سخن در آمدی دو و هر یک بحث گشتی
تا هم سخن آخر نمیشدی آخر لغوه زدی و بشورش در آمدی و چندان مشت و ملکه معرفت پیدا شده و حقیقت
در رگ و پی ایشان سراپت کرده بود که در خواب و بیداری یک حال بود چنانچه در خواب از زبان
ایشان بے تکلف کلمات حق و حرف ذوق شوق شنیده میشد مردم می پنداشتند که آیا بیدار اند یا که
در گفتار چون کس از بی حال استقامت میکرد از علم و هوش خود انکار مینمودند عرض در باب توحید نهایت
غلومیداشتند در همان عرصه یکبار پیغمبر علیه السلام را بخواب دیدند که میفرمایند سخن توحید اینقدر بر ما نباید
گفت عرض کردند یا اخلاف حق و خلاف لغض الامر میگویم فرمودند آنچه میگوئی همه راست است اما چندان
نلوداد است انتی و میفرمودند از دقتیکه فیض مرشد بر دلم اثر پذیرفت و ذائقه حقیقت چشیدم خود بخود
ذائقه را گزنگ و نغمه و جنگ در من نماند بحدیکه یکبار حضرت پیر و مرشد پرسیدند که فلانی مال ترا شوق
را گزنگ نمی بینم گفتند حضرت سلامت از فیض ویدار حال مبارک همه از خاطر نوشید فرمودند کاری
دیدن مرشدان همین است که از عادت خود بگذرد و دوش مرشد بگیرد یعنی تا به صحبت همین است

و بس میفرمودند که در ابتداء غلبه حال مرادیده حضرت پیر مرشد فرموده بودند که بر بولطن و زکوة اسم
 باط بشر اطرا کن پس همچنان بجا آوردم و نیز فرمودند که اگر گاهی بر تو غلبه حال شود چیزی از خانه
 که قوال گرفته باید خورد و فرود خورده شد غمی مباد که پیران اطبا اے باطن مریدان میباشند انچه بهت آنحضرت
 حکم زکوة اسما خوانی کرده بودند که در نیکو طبیعت متوجه بطرف دیگر میشود و از مرتبه اعلی که بجهتی دو دوام حضور
 و بخطرگی محض است فرود میاید و هم لقمه حرام خوردن بسبب نقصان حال میشود که حالت ربانی در حرام خور
 هرگز ربانی بنیما نبخیزد حالت شیطانی و اے بر جانان که حالات خود را در خلاف شرعی مترقی می یابند بچنین
 کس را صاحب حال شیطانی باید گفت و بس -

بیان حالات مقامات حضرت ایشان که از عنایت شریفند از بشارت دیگر در ایشان نمین

حضرت ایشان میفرمودند که یکبار از وطن بخجست حضرت پیر مرشد میرفتم لاله مجلس رے نیز همراه بودند
 از راه مصطفی آباد گذرانفا و آنجا فقیری صاحب کشف و کرامات بود در راه نشست چون مرا دید پیش
 خود طلبید گویم میخواست مگر خاطر دوسر نفتم دیدار دیدم که بصورت مداریان فقیری هست به عالم بسیار توجه
 کردا بنیستم آنجا اول آن فقیر کل انتقال روح خود مرا بخنید و طریقت تعلیم کرد من در آنوقت ثقل تنزیر صرف
 مشغول بودم فرآیدی رخ بویم کرده گفت که بابا آفتاب ابله پرده نتوان دید که چشم خیره شود پل زین
 سخن دهنم که این مرد صاحب کشف است که از نسبت با ظلم آگاه شد باز گفت که شمارا چنین و چنان نعمت
 از مرشد خود رسیده است دیگر هم خواهد رسید و آنچه از نعمت مرشد باقی مانده است این بار آن نیز بشما
 خواهد رسید که آن بدیگر رسیده است و این شعر سندی بر زبان راند -

هر دره نجر تهلک سون جون آفتاب بکوا

جو وقت لے سز بجن توبے حجاب بکوا

پرسیدم که آن کدام وقت خواهد بود بخواستش دست بر ریش خود نهاده گفت هرگاه شما این عمر خواهید رسید
 و در آن وقت موسی ریش و ریا و سفید بود چون رخصت شدم گفت معاودت نیز از همین راه باید کرد
 لیکن باز انعام از آن طرف نشد بمرست از آنجا راهی منزل مقصود خود شدم چون بخدمت پیر و مرشد رسیدم
 واقعی نعمت تازه از مرشد خود یافتیم که دیگر نیافته بودم آنوقت چشم مبارک گشود اشت از دست خود
 چیزی جز بر کردن نمی توانستند بجا یک کتاب را و او خود را کشاده بمن دادند فرمودند که این عبارت
 از طرف من بنام خود بنویس چون آن عبارت دیدم تامل کردم پرسیدند چرا گفتیم من لائق این عبارت
 نیستم فرمودند اگر من در حق تو دروغ گویم راست شود چه جای آنکه از غیب دریافته میگویم پس لاچار شده
 آن عبارت نوشتم و آن عبارت بعینه همان است که حضرت شاه مجاهد رشت سره بشاه فرخ قلندر
 سره نوشته داده بودند ذلک فضل الله یوتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم و آن
 عبارت این است که اخوی غری شاه محمد کاظم قلندر بمرتب رسیده است که پیش ازین ادبیا را مرتبه دهنه
 نیست ایشان را خلافت داده و مجاز گردانیده مرید ایشان میدن است و مردود ایشان مردود
 من است انبیا دیگر آنست که یک از فضیلتان آنحضرت که صاحب کشف بود میگفت که مراد و زک کنون
 شد که کسی میگوید که شاه محمد کاظم را معراج خواهد شد انبیا پس معراج عبارت از قرب حق باشد که از انبیا
 و اولیا خالی از قرب نبوده بقدر مرتبت خود چنانکه تفصیل آن در کتاب اصول المقصود کرده ام اینجا
 اینقدر می نویسم که معراج انبیا میشود و اولیا را نیز گرانبیا را بحکم باشد اولیا را بهمت اسرار معراج عبارت
 از قرب باشد پس کسی که از انبیا و اولیا خالی از قرب حق نباشد بقدر رتبه تفصیلش نیز در کتاب اصول المقصود
 نوشته ام و نیز همان کس میگفت که یکبار دیدم که بهشتی چنین و چنان عجیب و غریب است پرسیدم
 که این چیست گفتند این بهشت توسلان شاه محمد کاظم است انبیا و نیز همان کس میگفت
 که یکبار دیدم که شخصی میگوید که هر دلی بر قدم بنی باشد شاه محمد کاظم بر قدم محمد مصطفی علیه السلام انداخته که

حضرت غوث الاعظم بودند و عمو یحیٰ صاحب قیل و سگفتند که در عالم روزگار حضرت صاحب که معنی غفلم گند
بودند در انصره آنجا میزدی و بی کامل بودی حضرت صاحب آید به باستیجاب گفت: فان الله این
روح پس از صد سال ظهور کرده است گویا این کلام شعر بر آن بود که قط بلار شاو پس ز قون پیدا شود و نیز
زبانی عمو یحیٰ خستیدم که حضرت شاه باسط علی قلند از من فرمودند که تو بجا رفت با الله که در حق
فرزندان خود از طرف فقیر دعا کرده باشد و توجیه حال ایشان مانند وزیر کبار جناب مستطاب سر داده بودند
که اولاد عارف با الله بخواند و اما این فواید شدنی و آیتهاست حضرت شاه باسط علی قلند قدس سره
زبانی دیگر معبران و گاه به از زبان حضرت ایشان نیز مگر سماع شد اگر چه خود اختفا میکردند و گاه به
ازین نوع سخنان بر زبان می آوردند مگر از خاصان خود و نیز حضرت ایشان میفرمودند که من با وجودیکه
چندین کشف و کرامات و قدرت پیر و مرشد فرمودیدم لیکن گاه به از دوسه این امور نمیشد از آنکه
در ابتداء و زبانی بخدمت پیر و مرشد خود عرض کردم که یا حضرت مرا شغل تعلیم فرمایند که از کسب آن اثر
خاطر دست دهد پس بدینچه اگفتم شاید گاه به برائے طالبه حاجت افتد فرمودند ازین شغل من امر حاصل
میشود لیکن من کردم که شغل از منقسم کردی بدت بکسب آن بر مدعا فایز شدی باز برائے طالب دیگر
حاجت دیگر شود که بهو اطیران کنی یا سجاده برد یا بگسترانی پس برائے حصول آن بدت دیگر محنت کردی
تا حاصل شد پس تمام عمر خود را درین کار صرف کردی بگو خدا را که یا و خواهی کرد و در کن این اندیشه و
بگذر ازین خیال چرا نه خود را در یاد حق نگم میسازی که او جامع جمیع کمالات است اگر حق تعالی هدایت
کے دست تو نهاده است دی خود بخود طالب و معتقد تو خواهد شد و اگر نه هیچ کس معتقد تو نخواهد شد اگر
بنی باشی فائده نمکند که لا الهی من الا الله و لیکن الله یهدی من یشاء کافران هر چند
معجزات انبیاء و پندایان نیا و چند چون این سخن از زبان پیر و مرشد شنیدم فوراً این اندیشه از دل من دور
و دانستم که کمال انسانی در عبودیت است و بی انهی و نیز فرمودند که من گاه به اسکی از اسرار انصرا برائے

حاجت نخواهد ام داراده هم گاه نمردم که از دعوت اسما تخری که کم چنانکه در اکثر خاندان شایع معمول
 مگر حکم مرشد بود که ما این همه اسما انصاب و زکوة داده ام و انداز دل بزرگان اجازت یا نه ام هنوز
 غلبه زنده نمانده است تو نیز زکوة هر یک بده و وظیفه آن دار لهند اهل آن همه اسما بشرائط تمام ادا کرد
 و بسبب ادای شرائط آن از صوم و خلوت و خیره برکات بسیار دیده ام و صفاتی باطن حاصل که ده ام
 گویا بدین چار پیوسته بگذرد فکر مشغول میمانم چون بعضی شرائط مثل محبت لب مگر فتن و موسی هبانی
 نسر و نیا چهل روز خلاف شرع دانسته از حضرت پیر و مرشد از وطن عرضداشت کردم جوابش
 بخط خاص خود اقام فرمودند که ترا این همه تکالیف معاف است هر چه بطبع تو گران افتد بگذران
 و نیز آنحضرت میفرمودند که در حیات حضرت پیر و مرشد یکبار بخالم گذشت که اگر اتفاق شود از کسی چشمتی اجازت
 سوره فاتحه بگیرم پس در واقعه دیدم که حضرت پیر و مرشد میفرمایند که شمارا اجازت سوره فاتحه دادم چون
 عند الملامت از حضرت پیر و مرشد این واقعه عرض کردم فرمودند شمارا حاجت اجازت دیگر بود
 هرگاه که در سلسله چشمتی شما مجاز من اند هر عملی که از خاندان چشمتی بود بهر اجازت است انتهی و نیز حضرت
 ایشان میفرمودند که در ابتدا اے حال روزی بجنوب پیر و مرشد بودم و از آنحضرت قصیده عین القضا
 میخواندم آنحضرت در بیان معنی لَمَنِ الْمُلْكُ لِيَوْمَئِذٍ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ فرمودند که این اشارت
 به تجلی قهری است و کیفیت این تجلی نمایان روزی مشغول خواهم شد پس در همان عصر روزی در حجره خواجه شمول
 بودم در دایره غنیمت یکایک دوازده قرآن گوشتم رسید نهایت بلند و مهیب از و هشت آن لرزه بر اندام افتاد
 نهایت سهمناک شدم و در همان حالت دیدم که جسم لطیف ازین جسم عنصری من برآمد و ازین
 جسم و در بر افتاد در آن جسم هم دیدم که آن آواز مهیب جاری است در همان لرزه دامن گیر است
 باز دیدم که از آن جسم نوری جسمی دیگر لطیف از آن برآمد و آن صدا هم چنان جاری است و عالم
 همچنان مضطرب از آن جسم از آنجا برآمد و در نوری غرق شد اما آواز همچنان است لیکن در خیال

خوف کم شد به نسبت سابق باز می بینم که زیر آن نور داره خورداست که میگرد و ازان دایره
 آواز می آید ساعتی بافاقت آدم خواستم که از پیر و مرشد عرض نمایم آن روز اتفاق نشد روز
 دیگر در همان مکان و در همان زمان باز به تورا سابق و بعینه همان حال رود و بعد دیر می چون
 بافاقت آدم بجنور پیر مرشد عرض کردم فرمودند که تجلی تبار می همین بود آنچه سابق از تو گفته بودم
 برو روزی شام کیفیت آن خواهید رسید آن همین است و این گرده داره عرش بود بنظر تو اینقدر
 خور و می خورد این صدا آواز گردش و بوده است انتهی و در ایام خور و سالی من و یکبار آنحضرت
 خواستند که زکوة اسم با سطرابطریقیکه در هفتاد و بار با شراط میخوانند در وطن خود ادا نمایند پس
 در موضعی بالائے دریائے بیتا که قریب از کاکوری است بر مکان بهادر علیخان که زمیندار آن موضع
 و پیر بهای آنحضرت بودند چله کردند و مستکف شدند و دو سه روز نگذشت که در واقعه دیدند که
 شش میگوید که درین مکان چله کن که ترا ضلعه خواهد رسید پس موقوف کردند آنرا معلوم شد که در آن
 حجره ناپاکی بود چون ازین نصیحت بحضرت مرشد خود اطلاع کردند جواب آنکه خوب کردند و رینولا
 طبیعت من نیز عللیل بود متوجه بوسه تو نمیشد انستم شاید بجا بیاورد و بروی من زکوة این اسم بد
 پس سال دیگر مع سوز و سامان چله بایران چند باستانه مرشد خود رفتند حضرت دالیم میفرمودند
 که بقصد چله بودم روزی قبل ازین من و برادر عزیزم وقت شام بجنور پیر و مرشد نشست بودم که بعد
 دو چهار گلهی جناب شدم بر آنقه شدند و بر لای من بوسه عالم غیب متوجه شدند یکایک حضور
 ارواح پیران سلسله مثل شاه فتح قلندر و غیره شد در آنوقت رنگ جناب تطاب در گون
 شد تا بچش و خوش آمد فرمودند که اینوقت ارواح پیران مثل شاه فتح قلندر و غیره حاضرند
 میفرمایند باین الفاظ هند می بنایا بنایا عرش سی فرش تک بنایا مگر این الفاظ بر زبان آوردند
 پس علی الصباح آن حکم اعطای شد پس روز موعود از فرزند کلان خود شاه مسعود علی قلندر فرمودند

شاه همراه ایشان بجزیره بروید و از طرف من آنجا به نشانی سپید و شان همچنان گردند انتهای دوزخ
 شاه خدا بخش صاحب فرزند خود را آنحضرت شنیدم که میفرمودند که جناب مستطاب وقت رخصت
 شاه محمد کاظم بر اے چله گفتند که شما ایشان را همراه خود بخانه برده از والدہ خود بگوئید که این وقت چه
 بطور شگون از دست خود بدارف باللہ بدهند که موجب فتحیابی و ترقیات ایشان شود پس بخانه
 بردم والدہ صاحبہ یک سیرہ پان از دست خود دادند و عالمی سرسری و کامیابی کردند
 الغرض چون حضرت ایشان بچله نشستند و معکف شدند و در روز بگذشت که یک بیک در دمر
 بایشان لاعت شہ تیاب شد بخصور مرشد خبر کردند پس حضرت مرشد بعالم غیب متوجہ شدہ دریافتند
 کہ عارضہ بدنی است و فرمودند کہ از عارف با اللہ بگو کہ این درد سراز عارضہ جسمانی است از طرف
 جبرئیل و میکائیل ہرچہ از دو خواہی عمل آرد شوالیاش و نیز بروز نشستن چلہ از مظلوم شاہ فرمودہ بودند
 کہ برو بدرگاہ شہنشاہ فلندہ عرض کن کہ عارف باللہ بچله نشسته است چنان توجہ باید کرد کہ بخوبی باتمام
 رساند پس مظلوم شاہ را از درگاہ معلوم شد کہ بخیر و عافیت و بخوبی تمام از چلہ فراغت خواہند کرد اہتلی
 آسمان در دسر بعد دو یکروز خود بخود زائل شد چون ہفتاد و دو روز میآید چلہ تمام گشت حضرت پیر مرشد را
 فرحت و بشارت حاصل شد حتی کہ در آئندہ از صبح خود غسل کردند و جامہ سفید پوشیدہ در مکان نشسته
 ہشاش و بشارت میفرمودند کہ امر و نرجح الکبر است زیارت عارف باللہ خواہد شد و از عارف باللہ
 گفتہ فرستادند کہ بر اے ملاقات من جلدی نباید کرد کہ این وقت تازہ از چلہ برآمدہ اند تا بدین شما
 نہ ارم حضرت ایشان کمال شائق بودند بر ایشان این امر شائق بگذشت زبانی عمویہا صاحب شنیدم کہ میگفتند
 کہ من در آن وقت بخدمت جناب مستطاب شہ بودم کہ مروے پایلی از جنس ثابت فانی کہ لباس نیکین
 می پوشید بخصور در رسید جناب مستطاب پیر شہ لباس دادند کہ عارف باللہ می آید فوراً اورا دیدہ
 برخاستہ و گفتہ بسم اللہ چون بخور دیدند شخصہ دیگر بود پس از عمویہا صاحب فرمودند کہ بابا میرزا

که در شب چهلین مویرگ گذشت تاب دیدار لیلی کجا که رو بر شوی لیلی وجود همچون نیمه اند و نیز عمو صاحب میگفتند که من
 بکنور انجمن استخمسه بودم آن روز طبیعت میان علی نظهر نیره جناب متطاب بسیار علیل شده بود صبح آن روز
 روز تمامی چله حضرت صاحب بود و جناب متطاب این دو سه روز پیشتر بیماری پوشاک کرده بودند و میفرمودند
 که بر دهنه زیارت عارف بالله است گویا حج اکبر است و چنین است و چنان و امر در علی نظهر بیمار است
 در این صورت طبیعت با او صاحب بشویش خواهد شد بهتر است که همین روز شفا شود بار بار اینک میفرمودند تا آخر
 همان شد که در آن روز شفا یافتند هفت گناه چون حضرت صاحب بکنور و حاضر شدند جناب متطاب ایشان را بخوش
 تمام در بغل گرفتند و دعا کردند من چه کنم شد که اندرون خانه بروید قدم در ایشان ردو بلا است همین عبارت است
 حضرت ایشان اندرون خانه رفتند باز حکم شد که بالا خانه باینز باید رفت که آنجا محل سکونت بالخانه فرزندان است
 آنجا هم رفتند چون فرو آمدند فرمودند حالا از زبان خود در حق دادا من دعا کن دوست همه داشته بگوهر که مخالفت ایشان
 باشد خراب شود پس حضرت ایشان همین دعا کردند عرض کردند که حضرت سلامت در حق من دادا من چنین
 فرمایند فرمودند آری در حق تو و دادا تو و طالبان تو نیز همین سخن است عرض آن روز بسیار عنایات و توجهات
 مبذول شد بعد از آن چند روز دیگر در حضور خود داشته تقویت مزاج از طعام چرب میکنانیدند بعد از نعت
 وطن کردند و این ملاقات آخری بود که بعد از آن اتفاق ملاقات نشد و وقت رخصت عصای مبارک خود
 عنایت کرده فرمودند حالا از احتیاج چله دیگر نیست کار است تمام شد و بس انتی و حضرت و الدم میفرمودند که دیگر
 حضرت پیر و مرشد از من جایزه ادکار قلمندیه هو با اگر گفتند همیشه معمول بود که هرگاه از وطن بکنور میرفتیم یکبار
 مشروباته از کار قلمندیه بگرفتند این دوبار گویا مشربتا کید از کار و نهاده آخری دیدار خود بود و عصای ایشان
 ظاهر دلیل بر شجاعت دادن بود که در خاندان چنین معمول است که هر کویا پیران عظامی بخشد و در این عطا میکنند
 انتی و نیز آنحضرت میفرمودند که درین چله بسیار بکات دیدم چنانکه در تمام چله عالم ارواح مشهور و مانند
 هر یک متعذ گویائی بود اما حکم نیکو چون این حال از حضرت پیر و مرشد گفتم فرمودند که فقیر عالم ارواح را مانع

از گویائی بود اگر نه همه شتد کلام با تو بودند پس اگر حکم میکردند ترا ذوق و شوق و بحالت سستی چنان پیدا
 میشدی که کتاب چله بر آوردن نامندی لهذا فقیر مانع بود از گویائی نیتی و زبانی شاه عاشق الله شنیدم
 میگفتند خدمت لوح شستن از من متعلق بود لهذا از جلالی پر میز میکردم روز عید الفی بود که براسه سلام
 جناب بستاناب بجنور رفته بودم بسیم دیده فرمودند که تو شوق گوشت داری گفتم آری فرمودند بگریه
 از جره پخته خوب سیر شده بخور چون این سخن از میران میافصاحب گفتم منع کردند که نباید خورد و احتیاط نظر
 است این سخن در این است بر کمال قدرت و طاقت آن حضرت که هیچ از ایند لایه موکلان خطره نیاوردند
 و نیز شاه مذکور میگفتند که همراه من که باری برائے آب دریا آوردن بر دست دریا از آنجا بمقاصد رسد
 بود آن که در دزدی سپید آب می آورد در راه از نادانی خمر نوشیده بهنگی آب گرفته بمکان می آمد در راه
 یکایک سپید با خود بخوبی شکستند معلوم شد که از همین بے احتیاطی چنین اتفاق شد و نیز او شان میگفتند که
 معلوم بود چون بدریا میرفتیم از مکان نادریا دست رفتن سخن نمیکردم که همین حکم بود بعد مراجعت محالقه
 بنو حکم میکردم و چله بے احتیاط کرده میشد طعام میران میافصاحب از دست خود با احتیاط نمی پختند و دست
 شستن کناسیدن و آب گرم کردن غفلت از محمد روشن خادم حضرت بود و بدله خیاط و شیر علی شاه و غیره
 بپختن نگهبان حجره و غیره می بودند غرض همه عظیم بود چون تقاضای اذان روید می میشد بخوبی انصراف کرد
 پس در مقام مناسبی نمایه که چیزی از نشر الطایفه بنویسم امروز خبردار شوندم که در چله چه قدر ریاضت و مجاهدت
 است بپختن اندام هر چند شرائط آن بتفصیل تمام در کتاب تعلیم الاسرار نوشته ام مگر در بعضی اختصار اینچنین
 می نویسم آن نیست بدانکه از شرائط عامل است طهارت ظاهر و نفسیه باطن و اکل حلال و صدق
 مقال و صفا دل و حسن اعتقاد و اتصال اسناد و حرم نیت و اجازت مرشد و صدق اسم یعنی اعتقاد و کمال
 بر اسم و اغلاص بر مرشد و تصحیح دعا و جایی مصفا که بگل خوشبو لیسیده باشد و خلوت تام یعنی هم از خود و هم
 از خلوت و تنگی و تاریکی مقام و صوم دوام و قنوت کلام و قنوت منام و عمل خورات و استعمال عطریات

و شجاعت در نموداری و کتمان اسرار و استمداد مرشد و گذاشتن جان و ازار از تنید صیاد و صدقه دادن و
اکل و شرب و گفت و شنود از خاد میمنه داشتن و نگاه داشتن بینی چشم از بوسیدن و دیدن
گوشت نشستن بر پوست و ظاهر بودن جامه و جایگاه دیدن ابا حست مکان بینی از مالک زین
اجازت خواستن شدت بنفس خود کردن و همیشه با وضو بودن و گاهی از حجره بیرون نشدن مگر بضرورت
و تعلیم چوبی پوشیده رفتن و بر سرش بوریان نشستن و ندیدن جنبه عایقه و هر چیز غلیظ و سخن گفتن
و دل از احد و کینه و کبر و عداوت و بغل و حقد و غضب منوبه بد و فاسد خالی داشتن و ترک جمالی کردن
یعنی از تنم گوشت دماهی و بیضه و سکن مسک چون صد می دآب دلود مشک و کفش و موزه و دوسه کاروانه
شلخ یا ماهی دندان یا فیل دندان و دنی کتاب زچرم و جام و غیره و ترک جمالی کردن شل و من
زر و شیر و جغوات و سر که ذمک و خرما و عنبر و قبله و مسه و غیره ترک بکروا تنزیه می کردن یعنی سیر و بلبل
و حلینیت و گندزد و زرب غیره و ترک محرمات احرامی مانند تمه و پیشینه و آراستگی مزین و بریدن ناخن
تراشیدن مو سمر و غیره و کشیدن خون و پیش زدن و شاخ درخت شکستن و بر پلنگ قدم نهادن و بهر طوطی
دورش تالیمه و غیره نشستن و جامه و دهنه پوشیدن و غیر آن اگر شرطی از این شرائط خصوصاً در ترک حیوانات
و اجازت مرشد قوت خود و خطر عظیم ردی نماید در فوت اکثر از این شرائط بیم جان است خصوصاً در وقتیکه
دعوت تسخیرات باشد درین باب اتفاق در ویشان است این شرائط ذات عامل است و شرط آب کبر لای
بختن طعام و نوشیدن و غسل کردن و وضو داشتن است و دیگر است و شرط بهیضم و شرط طعام و شرط آورد
و شرط آدند و شرط خادم دیگر است که اینجا نوشتم اگر خواهی و تعلیم الاسما و لفه فقیر بنگر پس قیاس کن که چنان
در جمله اسما ریاضت شکل است اینجهت است که شهنشه از شاه فتح ملند قدس سره گفت که بعضی
مردم آنحضرت را اهل دعوت میگویند در جوابش فرمودند بطریق دعوت هم آسان نیست گفته باشند پس حضرت
دادم هم اسما خانده ان خود را بهمین شرائط ادا کرده بودند و آن حکم اخیره بود که در بر و سمر مرشد خود را

کرده بودند بعد از آن تمام عمر همیشه چله ساده میکردند یعنی روزه داشتند بخلوت میگذاشتند اینند آخر آخر
 ممدول شده که یک هفته معتکف میشدند و یک هفته ترک بخلوت میکردند و میفرمودند که حالا ترتیب
 مرگه میوم بخوام که مشق تنهایی کرده دارم تا وقت رفتن از اینجا با کسی اعتنا نداشته باشد بسمان
 از همه عزیمت در بهار در سنگی غرض از ابتدا میفرمایند ایشان برای خدمت و مجاهده گذشت حال
 شرائط چله در یافتی که چه قدر شکل است و محنت و سختی بر نفس روز و شب با این همه یکبار بر سر
 نفس شکنی چنان کردند که از این چله نکرده باشد که چله باشرائط را در دو سه روز باقی مانده بودند
 که دفعه از خلوت برآمدند مردم حیران شدند و درین محنت این بود که مردم دانستند که از ایشان هیچ
 نشد یک چله تمام و کمال نکردند گرامت تکل و محنت نبود دیگر از ایشان چه خواهد شد پس در آخر
 چهار چله کنگلی نفس شده بود یکبار در پنجمین چله باشرائط فرزند از فرزندان شاه فتح قلندر یک
 آمدند پس ترک چله کرده ملاقات کردند یکبار شاه ضامنش صاحب در گفتویر مکان بهار ابد گیسای
 تشریف آوردند و حضرت در چله بودند و چهار روز باقی بود که آنرا گذاشته بگفتند تشریف میروند و تکرار
 گفتند این چه کردید و چهار روز دیگر هم تمام میکردند در جواب فرمودند که کلیل چله همین شد که لازمت
 ایشان کردم این آداب پیرزادگان را خیال باید کرد مردم این زمانه خود را پیرزادگان
 و مرتبه زیاده می تراشند نمی فهمند که آب می تیم بر خاست در حضور مرشد زادگان همچنین باید
 و هرگز اظهار شجاعت خود نباید کرد محمول بود که هرگاه با شان مبارک مرشد میرفتند چون نزدیک گاه میرسیدند
 از میان فرود می آمدند و پیاده پادشاه قدوسی عامل میکردند و هرگز شکر مرسته حضور مرشد زادگان
 نمیشدند و اینجهت است که مرشد زادگان ایشان را بجای پیر بزرگوار خود می نهیدند و هر قدر که ایشان
 مقبول پیر خود بودند کسی دیگر نشد باشد فقط در حال خوابه پارسا دیده ام که ایشان نیز همچنین
 محبوب پیر خود بودند چنانچه از کتبشان واضح میشود و حضرت و الدم از کمال محبوبیت و حریت

مثل فرزندان شده بودند که بجائے مرشد هیچ یک از ایشان حجاب پرده میکردند بحدیکه اهلخانه حضرت
 مرشد ایشان میفرمودند که کاظم شاه با او چشم بسیار من است و تو چشم بینی و خود حضرت ایشان بیان
 میکردند که بعضی وقت حضرت والد مرده من مرا پیش خود نشاند و بگو فرزندان خود و طعام بخورند
 و از دست خود و کس میرانند و از مردم پرده کرده طعام بخورانیدند تا نظر کسی بر من نیفتد باذن شفقت
 مادر می پرورش میکردند و هم آنحضرت می فرمودند که شفقت و پرورش مرشد بر من چنان بود که توان
 گفت در ادکل هرگاه در شوق و ذوق خود بجای باز نمیگردد مردم سامعین غرض شده بحضرت میراند
 خبر میرسانید نه خوش لحنی مرا می ستایندند و نه کسی حضرت پیرو مرشد از من فرمودند و وقت
 بیوقت پیش هر که ترم مکن مبادا کسی از نظر حسد و چشم بد تو نگردد چشم زخمی رساند آخر بعد چند
 سال چنان نویست رسید که عاشق دار با من میامد میفرمودند چنانکه هرگاه در حضور میر شمع و گدازگویی
 حق میان می آوردم جناب مستطاب را اندر شوی وستی پیدا میشد نفره میزدند و گاهی میفرمودند که عاقل
 بالله چون آفتاب است ترا زیاد چگونگی نزد خود دارم کرد و آفتاب بجا نخوان بود دیگر روز حضور
 بودم وقت وظیفه خواندن فرمودند و از اینجا دور نشین تا وظیفه ام خوانده شود چون بوجوب حکم از
 علیحدگی خود بوظیفه مشغول شدند بعد ساعتی پس پیش دیده ارشاد کردند بر میند که فلانی هنوز
 نزدیک نشسته است بگو از دوسه که از اینجا دور نشین که گری تو اینجا میرسد وظیفه خواندم نمیدهد پس
 از اینجا برخاستم و در نشستم و گاهی از من میفرمودند چنانکه من ترا دوست میدارم اهل وطن نیز دوست
 داشته باشند و الا ترا یکدم از چشم خود دور و جدا نمیکردم همیشه پیش نظر خود میداشتم و این معنی اهلار
 تعشق و محبت بود که چندان شیفه بودند و نشن جناب مستطاب با حضرت رضا حبیب چنانکه در حیات
 بود بعد مات نیز همچنان بوده است عمو رضا حبیب نقل میکردند که در آیامی که من همراه حضرت
 قبله در دنگه بودم ما جوی غیب و یم که روزی حضرت رضا حبیب از دالان خانقاه که

متصل درگاه است برخاسته زیارت مزار شریف میفرستد بگوشته چوپره درگاه رسیده بودند که از نظر دیگر هندی بقصد زیارت روضه پیش پیش حضرت ایشان بگذشت دوسه قدم پیش گذاشته بود که بگوشتش از درون روضه آواز رسید که در شود در شولپس آنکس شنیده دلرزه برانداختن تا در چو حضرت ایشان این حال دیدند منعش کردند که اینوقت قصد زیارت نکن باز گرد وجه عتاب همین بوده باشد که در آنوقت روح مبارک ایشان طرف حضرت ایشان متوجه بوده باشد و هنگام مراجع و مشافه یکدیگر آنکس مائل و حاجب گردید لکن غیرت عشق و جلال نگذاشت که فیما بین عاشق و معشوق روادار حجاب چنین مرد بیکانه و نالایق باشد اینقدر مقبولیت آنحضرت در دل پیروز خود بود.

بیان بعضی واقعات آنحضرت

بر آنکه آنحضرت در واقعات اکثر بایمیر علیه السلام شرف ملازمت حاصل کردند و انواع راز و نیاز و اسرار با هم بمیان آمدند و روزی در واقعه و مکاشفه با حضرت رسالت پناه علیه السلام ملافتی شدند در باب تنازع سوال کردند بجوابش سرفراز شدند که سابق در عهد برادر مومسی و عیسی علیه السلام تنازع بود اما در عهد و بعثت من ازین پاره زمین موقوف شد یعنی از مکه مدینه و یکبار دیگر شرف حضور یافتند عرض کردند که یا حضرت از من بنودان بسیار را تباط دارند و من آنها را تربیت و تلقین در دیکم فرمودند چه قدر در عرض کردم که هر روز هزار بار فرمودند برائے نجات شان اینقدر کافی است دیکبار دیگر مشرف بملازمت شدند جناب رسالت پناه نظر بر خط سبب ایشان کرده از انگشت مبارک خود اشاره کردند که اینقدر باید داشت از آنروز هماغذر که فرموده بودند از حجام گفته اصلاح خط میکنند غرض اکثر بخنور رسالت پناه و اولیای کرام در واقعه بهره یاب شدند

بعضی از آن که در حین حیات مرشد خود دیده بودند میگویند وقتیکه فقیر در آستانه و گداه بعد از وفات حضرت اول
 خود بر اے بیعت از حضرت شاه مسعود علی قلندر رفته بودم در بیاض آن حضرت هر چه نوشته دیدم دستخط حضرت
 ایشان در آن بر چه اینقدر لفظ حضرت شاه باسط علی قلندر بخط خود نوشته بودند که بموجب امر مرشد خود
 نوشته اند از آن فقیر در بنجا بعینه نقل میکنند این است قبله من بشارت بیا راست پنج چهارمین یکبار
 در رویا دیدم که با خاتم الانبیاء در جور دم از سخن وحدت و جوهری غنیمت فرمودند که علانیه نباید گفت خود
 غلطیدند و پاهای دراز کردند من می مالیدم و مصاحبه عرض میکردم که نباید نوشته آخر غنیمت که فقر می
 و مرض می رسد و راضی است دست پر پشت من گذاشته فرمودند که بی فقر ما نصیب شماست
 دیگر بار دیدم با چند یاران در دلم آمد که اگر کسی نمی بود چیزی نمیگفتم آخر یاران را جدا کردند و ما را پیش خود
 نشاندند فرمودند که گردن تو سفید ملاحظه باید کرد باین پرسیدند که شما چه طوطی ملاحظه دارید غنیمت هیچ
 نمی بینم و میگویند فرمودند نسبتی یا خدا بالا را این نیست یعنی آنچه من داشتم پسند افتاد دیگر بار که رسیده
 بود و حالت من تغییر شده باز دیدم که بر سوا می پریم و بالا می بای خود بدو دست نشسته اند غنیمت عرض کرد
 که حالت متغیره من بحال خوابیده فرمودند بل بحال خوابیده بعد ساعتی یک حقه سر سبزه نقوی بن
 دادند از من کشاده شد باز پس دادم که خود بدو دست کشاده دهند باز من دادند که شما بکشاید آخر کشادم
 در آن حقه مصری پر بود اول خود عوز دم بوازان برادر میرن دادم بمنین عالمی اسیدام و بار دیدم لیکن بشارتها
 همین بود یکبار در قیلوله بودم هنوز خواب نیامده بود که شیخ محی الدین غوثی را دیدم که بر طرف راست
 من ایستاده اند میفرمایند که من منظر دلاست مقیده محمدی ام گفتم که بوده باشید باز چه می بینم کایتا ده
 بگردند و درون ماطول کردند اندک در بدن من گرانی معلوم شد باز دیدم که بهانجا دو کس دیگر
 ایستاده اند میگویند که این دلاست در تو آمد باز و دیگر دیدم که شاه بجا قلندر در میان نوری غرق
 بر چهارپائی من نشسته اند از من سوالها کردند جواب دادم باز گستاخان عرض کردم که در احوال شریف

شریف اند که کسریاتی بود فرمودند راست میگوئی ولیکن در گوشت خواب را بنیست این گفته مع آن
 نورانی چه چشم در آمدند و من در خواب و بیداری بودم که بیدار شدم یکبار روح شاه صفی را
 دیدم که در گوشت که شمار اخلاقه پشت و اجازت یعنی دادم و یک سجده دادند و بگریه و افتاد
 دیدم که از زبان گفتن مناسب نیست آنچه از ظاهر و باطن مرشد بشارت های یافته ام نمی نویسم و خدا
 شاهد است که هیچ فریبده است و در مژده شده ام که نیکو بداند دل من حال را بر حاسته و همه
 بجای خود نیک بنظر آمده مگر اینقدر بوجوب حکم عالم نوشته ام و بسیار حیا می آید امید و افضل و کم
 آنست که در باد حق بمریم و هیچ نمیخوانم چنان نشود که در یاد غفلت آید و من دعا و الهام و واقعات را در دفتر
 یاد چون بگذشت المانهی لایزال انتمی و نیز حضرت ایشان میفرمودند که در واقعه روزی دیدم که در
 درگاه حضرت شاه بینا لکنوی رسیدم و منظور است که آنجا اعتکاف می کردم پس یکایک حضرت شاه بینا
 لکنوی قدس سره از فیض برآمدند و با من مصافحه کردند و فرمودند بسیار از بارت دیگر بزرگان
 کنم پس بمکان پایین زیر زمین مثل خانه بروند آنجا رفتم دیدم که چند لاشه با شکل مرده غلطیده اند
 پس هر یک چون زندگان برخاستند و از شاه موصوفه رسیدند که ایشان از فقر ای خاندان
 مانده دیگر ادشان فرمودند که شمار ازین چه کار بر خیزید و حال آنکه کتبی بسیار هستند و چشم من بگو
 دادند و با من مصافحه کردند و گفتند که جای شما تمام شد و کامل بر آمد انتمی و نیز حضرت ایشان
 فرمودند که است و واقعه با هر رنگی که ملاقی شدم با او و همه ملاقات کردم و به شکفته با هم
 گفتگو و شتم و هر کتابی تازه که در ابتدا مطالعه میکردم از مصنف آن البته در واقعه ملاقات
 میشد چنانکه یکبار تصانیف مجد و الف ثانی میدیدم و مشرب و شان که شهید دس بودند و قابل
 به تفریح و سرگشته بودند سخن میدادند و شتم یکروز در واقعه دیدم که خوشنیت ام با نصورت که یک پایه من
 در آن است و یک کتیه و یکایک مجد و الف ثانی در آمدند و بر این من بمقابله و بر نوشته خواستم

کہ پائے خود را کہ بسوی او شان دراز است از راه ادب برگشتم کہ خود حضرت مجدد منیع کردند
 و همچنان داشتند و خود نیز همچنین نشستند کہ یک پائے خود بجانب من دراز کردند و یک پائے کشیدند
 من پائے او شان را بویدم و از او شان سوالها کردم کہ آنحضرت کہ قایل بنسب یہ صرف اند و صفات
 حق زائد بر ذات یگوشند چه معنی است بچکدام ذات بے صفات نیست مثلاً زیدی مہبت
 کہ او نہ چشم دارد و گوش نہ دارد نہ پا و غیرہ جو اسرار همچنین ذات حق باشد کہ او را هیچ شیون و
 صفات نہ باشد گویا این تزیینہ شما از تجرید ذہن است کہ فرض کردہ اید پس معقول شدند
 گفتم مشغولے من باین قسم است کہ آنجا هیچ وجود و شہر در اخیال نیست فرمودند کہ مشغولے من نیز چنین
 است پس نانی از پیش خود بر آوردند و آن روئی بود نصف از آن بن دادند و نصف خود گرفتند
 گفتم این حصہ شریف است ہمہ خود بخورند گفتند نہ نصف شما بگیرد و نصف من خواہم خورد پس
 بیدار شدم و نیز آنحضرت میفرمودند کہ روزی در واقعہ دیدم کہ قیامت قائم شد نامہ اعمال ہر
 بنظر میگذاشتند این بنمایم آمد کہ نامہ اعمال حضرت پیر و نگیر غوث الاعظم بہ بنم پس ملاحظہ کردم در آن
 دیدم کہ در ذکر صحیح یاد بایاتی ہمہ عمل خالص اللہ بود از علو مرتبت آنحضرت گفتم کہ یا حضرت سلامت
 بر نامہ اعمال آنحضرت خبر دوز کہ دیگر بیکار نیافتم سبحان اللہ کہ از بد و عمر آخر ہمہ حرکات و سکنات و اعمال
 و انحال خلصا للہ بود پس آنحضرت فرمودند و افعی بچنان بود انتہی باید دانست کہ مشاہدہ نامہ اعمال جز باقر و اقطار
 میشود چنانچہ حضرت محی الدین عربی چنین نوشتہ اند و نیز حضرت ایشان میفرمودند کہ من ہمیشہ سہول داشتم کہ درود
 و غیرہ دماہ محرم بسیار خواندہ نیاز حضرت امام حسین علیہ السلام میکردم روزی دماہ مذکورہ دیدم کہ قیامت
 آمد و حشر ہما شد و من بصورت حضرت امام حسین علیہ السلام ام با بلیست در عرصات حاضر مرفوع
 از تن جدا بدست گرفتہ از خدا فریاد و مناجات میکنم و بسبب انتہی و نیز میفرمودند کہ بیکار در چلہ بودم
 واقعہ رو داد کہ دریابے دیدم از نور متلاطم و موحش پس برائے فلاح میرن میان مناجات

کردم یکایک موجب زان دریا جدا شده در گوش من درآمد و بصورت جدا شده و صدایش این بود
 که تو کیستی که بر لای اودعا میکنی من مالکم دے بنده من است لاجواب شدم فقط و نیز آنحضرت
 میفرمودند که در ابتداے شوق راگ و رنگ گاهے در مجلس غنیمت که پیش شیخ محمد بقا صاحبی آمدند
 نمی نشستم و سرود آنها می شنیدم در بهانہ نوحه روزے جناب رسالت پناه را دیدم که منع میفرمایند
 که ترا در مجلس غنیمت نشستن و سرود آنها شنیدن نیاید درین اثناء شغفے در مجلس شریف آمد و بزبان
 عربی لغوی آغاز کرد و من معنی آن پرسیدم عرض کردم که یا حضرت من نیز همچنین میگویم پس خود بدست
 بنیم شده سکوت فرمودند فقط و میفرمودند که یکبار در هنگام استری مقدمه دیرینه معافی و ایام محط
 سالی معتکف بودم در واقعه دیدم که حضرت پیر مرشد شاه با ساطی قلندر قدس سره تشریف
 آوردند و لباس زرین پوشانیدند و هر پنج اذقم سلاح در کمر بسته دیک گفتند چو بی نیز خنجرند
 پس پرسیدم که این گنگه بچه کار آید فرمودند اگر بر سر ظالم و مخالف خود که بسند فرسنگ در باشد اینجا
 بزنی آنجا سرش بشکند و دل نهی مخفی مباد که این واقعه را تا نیز بختم خود دیدم که تفصیلش اینجا
 نمی نویسم و نیز میفرمودند که من وقتی در حین حیات حضرت مرشد خود در واقعه دیدم که ملک الموت
 بصورت درویش پیش من آمد پرسیدم چه منظور است گفت فیض روح شما گفتم اگر هلمته دهی و همنو
 کنیم هلمته دادا و صو کردم و متوجز حق شده سغدر مرگ خود شدم پس ملک الموت در کنار خود گرفته
 دست بر سینه من نهاد و خلع روح کرد لیکن بوضع کمر ایچ کختی و بر کبی معلوم نشد فقط بدن مشا
 من از تن بیرون آمد و دیگر هیچ نگفتم آیا فیض روح کردمی گفت کردم گفتم مرایچ معلوم نشد
 باز بچنان کرد و آفت دیدم که چیزے در دماغ من آمد و بند شد و دماغ مثل گنبد گردید چون بر دست
 ملاقات پیر مرشد این واقعه بیان کردم فرمودند که این واقعه تو نوعی از کشف است یا دایه داشت
 که تمام وقت در حالت همچنین اتفاق خواهد شد که ملک الموت ستر فضاے تو فیض روح تو خواهد کرد و

ترا از پیشتر بزرگ تو مطلع خواہد کرد انتہی و مخفی مباد کہ نزد آنحضرت رویے صالحہ و واقعات و کشف کرامات را بہرگز قدرے و اعتباری بنویسد ہذا کم با کسے انہما را آن میفرمودند اگر برسبل تذکرہ گاہے بر زبان میگذاشت میگذاشت والا اکثر خصوصاً در اعتکاف و اوقات و حالات عجیب و غریب مشاہدہ میشد اگر جمع کردہ میشد کتابے بیشد نقد کوناہ طریق حضرت ایشان ظاہر و باطن ہمہ موفیق کتاب دست بود و مطابق شریعت و طریقت و حقیقت و داب تربیت و تعلیم مریدان ہمہ مثل مشائخ متقدمین و کامل و دیباے پیشین حسن اخلاق ایشان با عورتان و بزرگان و استاد و دوستان تفصیل آن در کتاب اصول المقصود بہ بین کہ از ابتدا تا وقت انتقال ہمہ در آن فیشتہ اینجا بہین قدر اکتفا کردم۔

ذکر بعض مجاہدین و ملاحظہ تقدیم پادشاہ الہی علیہ

بخاری پسر شیخ حاجی عبدالوہاب بخاریت سکر کی طارخ و حالت غالب اشت زمانے کہ تحصیل علم کردی با طالب علمان سبقت درس التماس کردی و اعتنا نمودی کہ شما دائم خواہید خواند و مرا اعتنا و بر فرست وقت نیست خدا داد کہ چہ حالت پیش آید بسرعت ہر چہ تمام تر بہ اکثر شب سدا و عبور نمود و بعد ازان اورا جذبہ پیش آمد و از ہمہ کار با باز ماند نقل است کہ وقت تمام روزتان در خانہ ایشان پختہ بودند تا بہاگم شدہ ماندہ بودی آمد و ہر دو پاسے را بتاہا نہاد تا مدتہ ای تا دوازان اثرے در پاسے شرفیش ظاہر نگشت نقل است روزے زیاد پیران خود رفت و گفت اگر نصیب است فردائیز در ملازمت شمایرسم از اینجا خانہ آمدہ پیش والدہ رفت و پرسید کہ ناما پیچ میدانید کہ من سیدہم گفت بابا نوسیدہ پدر تو سید فرمود کہ از جدہ پدر کی پرسد من ہم یا بعد ازان خدمتگار را پیش خود طلبید و گفت برائے صاحب خود چہ

لغ خواہید گریست باری بگریستہ ہا زوز یار دزدیگر و اللہ اعلم رحلت نمود

میان معروف و مجذوبے بود

در مقام حضرت خواجہ قطب الدین در گنبد قدیمی که نزد یک بقیر شیخ بر مان الدین بخت می بود
با وجود حالت سکرو جذب در علم تکیه آیت بود از آیات الهی در وقت شیر شاہ طلوع دہلی را ویران
کرد بحدوشنیدن این خبر غائب شد کہ هیچ جا نشانی از او پیدا نشد۔

شیخ علاء الدین مجذوب

اور شیخ علاء الدین بلادل نیز گویند او در کشف حال و اطلاع صائمہ آیت بود ہر کس کہ خدمت
او رسیدہ است البتہ چیزے درین بایان و سے دیدہ در ادان مال طالب علمی میکرد بیشتر
احوال در سامانہ بود و مدتی در دہلی نیز میان طالب علمان می بود بعد از ان کہ او را کہ
حالت جذب در گرفت در اگرہ افتاد مدتها مجرب بود بعد از انکہ بسبب ظهور کرامات و امارات مردم
را با دوی رجوع افتاد و خادمان برائے او خدمتگاران بخریدند و در خدمت او میگذاشتند
بمقتضای بشریت میلی میفرمودند و از بعضی از آنہا ولد می نیز پیدا می آمد خدمت عمی شیخ
رزق اللہ قدس سرہ میفرمودند کہ یکبار از جہت اخبار بعضی فرزندان کہ غائب بودند
مترود بودم و میخواستم کہ برائے خیریت او تصدق کنم با قرآنے بخوانم یا اسمے از اسماء الہی را
در دگریم در زمین تزد و پیش شیخ علاء الدین رفتم تا بہرچہ ایشان اشارت کنند بر آن عمل نکام
بجو دیکہ مرادید فرمود قرآن عظیم از ہم فاضلتر است فافروا ماتیس من القرآن میفرمودند کہ
روزے بخندش عرض کردم کہ ما ایک شغولی فرمایند کہ آزا کار بہ بندم فرمود شمارا تختہ
عشق بس است حاجت بجز دیگر نیست و خدمت ابوی قدس سرہ میفرمودند کہ یکبار می
از صحبت باری جدا مانده بودیم و بنایت اشتیاق او داشتیم و آن یار در دہلی بود شبے در خوا

می بینم که من دکان بار و خدمت شیخ علاء الدین شمس الدین من دست آن باریگیرم پیش شیخ می آورم
 و میگویم که بر دست بوسید شیخ میگوید که شایسته دوسید که عاشقید حق تمامه او را قبولی خواندند و صبح
 آن شب بخدست شیخ رسیدیم دیدم که در ایستاده است از دور میاید و فریاد کرد و گفت میاید زود
 میاید که مشتاق شما اند و اینک را گفت که خبری در میان سماعت عزیمت و بی مصمم گردیم و متوجه شدیم که
 از من نه تگزار همراه بود و تفحص آن اند که توقفی بایست کرد چون اشیان عظیم غالباً مدعیان نشان
 در سرای فرود آمدیم تنه پیش آمد گفتیم نام تو چیست و کجا میروی گفت نام من خیر دین است و بهی میروی
 بخوایم که خدمت باشم چون منزل دیگر رسیدیم تنه دیگر پیش آمد که بهی میرفت نام دس نیز خیر دین است
 سران لفظ خیر دین که شیخ کرد فرموده بود اکنون ظاهر شد آن هر دو خیر دین همراه باشند چون بهی رسیدیم
 آن یار بسیار اشیان ظاهر بود و خوشحال شد و تاریخ و نوات او علاء الدین مجذوب که نهصد و چهل و هشت

مسعود نحاسی

دیوانه بود در بد اول شیخ نظام الدین اولیا سیفر مانده خواجسه زین الدین ساکن مدرسه
 روزی او را گفت مارافانده بگو گفت شراب بیار خواجسه زین الدین غلام را فرستاد و شراب آورد و پیش او
 نهاد و دیوانه گفت بر کنار آب برویم آنجا خیریم رفتند و بر لب آب نشسته دیوانه خواجسه زین الدین را گفت
 بر خیز ساقی شیر غاست بر میگرد و سید او دیوانه خور چند آنکه مست شد گفت جامه کشیم دور آب برویم چون از
 آب بیرون آمدند خواجسه زین الدین را گفت بر تو یاد کردیم خلعت را ملاحظه کنی یک در خانه کشاورزی
 بر سر هست دوم مطلق الوجه پیش آنی در حباب بشارت نمائی یوم هر چه میسر شود در رنج نداری
 از قیل و کثیر پیش آری چهارم آنکه با خود یکس نه ایی دیم آنکه بار کسان راتن دروپی.

شیخ حسن مجذوب

از هبه بری بود در دلی سیر میکرد با سلطان سکنه و لودی عشق می باخت گویند که او را چند بار سلطان

نذکور در بند بخانه نهاد و در بست روز دیگر دیدند که در بازار میگرد و میسر میکنند یکبار دیگر سلطان سکندر در محل
خاص نشسته بود که او یکایک پیدا شد فرمود که اینجای بے رخصت ما چون آمده گفت من عاشق توام
بجهت دیدن تو آمده ام منتقلی پر آتش در پیش بود که درین دیوانه گرفت و درین نقل نهاد و زانے
طویل بر خیال گذشت بعد از آنکه سیر برداشت اثر سے آتش در دے ظاهر نمود

شیخ حسن بودله دہلوی

از اولاد بعضی اہالی و اکابر شہر بود از اول فطرت مجذوب آمد و از او صنایع و اطوار این عالم
غافل و فارغ افتاده بود و وضع عجیب و حالت غریب داشت اکثر احوال بر پنے بودی و صنو
مخصوص او کہ مردان را باشد ہرگز انتہا نہ کردی گویا کہ غلو گلی را در دیوار زدہ اند ہر چہ از
زرد جامہ پیدا شد ہمہ را بقوالان مہر کہ حاضر بودی بخشید می باد و جو این حالت جنون
و دیوانگی در مظاہر صورتی کہ در محافل حاضری بودند نگران بودی و ذوق تہا کردی بعضی از
علمائے دقت اورا در خواب دیدند کہ در خدمت سرور کائنات صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
حاضر است و آنحضرت را و صنو میکنند و بعضی دیگر گویند کہ بعضی حاجیان از کہ آمدند و گفتند
کہ ما او را در حرم کہ دیدیم ذات او در حد دوسہ ہنصد و شصت پہار باشد و قبر او در بازار
دہلی نزد یک ہر دہنہ خواصیانت و این خواصیان از موالی شیر شاہ بود و در سخاوت
و صلاح از افراد وقت بود اوصاف و احوال است باوصف دارد و بسبب شہرت
و کثرت برہمن قدر اختصار افتاد و اورا سلیم شاہ بن شیر شاہ شہید ساخت ورنہ
ہنصد و پنجاہ و ہشت رحمتہ اللہ علیہ۔

شیخ عبد اللہ ابدال

دہلوی مردی بود مشہور مجذوب و صاحب حالت در بازار بلہ رقص کنان شنی و دہرہ

سندی ساده موافق حال گفتی و همراه او مردم با و فہار با بہا میگشتند نقل است کہ دے روزے بیمار بود و پختانہ او او را معہ چند کس دست در بغل کردہ برخیزانیدند و بردہلیر خانہ نشانہند و درون خانہ باز آمدن ہمان لمحہ دیدند کہ او غائب شد و اثرے از دے پیدا نگشت خدمت محی شیخ رزق اللہ میفرمودند کہ چون مدیجرات رفتہ از مردم ذکر او و دودہرہ ہاے او بسیار شنیدم گفتہ ام اینجا کجا آمد او در دہلی بود گفتند اکثر احوال نیجا بود او بدہلی کجا رفت شیخ از قزاق تیان بابود با جہ فقیر نسبت خواہر زادگی داشت ہر گاہ جہ مرا در حالت سکر و جہ بہ دیدی متوجہ شدی و گفتی کہ تو شیخ حقیقی مائی تجلات اگر برادران دیگر را دیدی کہ از مشرب معرفت و محبت بیگانہ بودند اصلاً متوجہ نگشتی۔

میان مونگر لاہوری

از مجاہد سب وقت بود نفسی کبیر و جزیہ قوی داشت خدمت حاجی محمد میفرمایند کہ در وقتے کہ بابلا رفتہ شیخ حسن بہ سبب محبتے کہ با ما داشت ہمراہ ما بود روزے در مجلس نشست بود ناگاہ شیخ مونگر رسید چون نظر او بر شیخ افتاد گفت تو اینجا کجائی تا بدیجا چہ تعلق است بہین گفتن بود کہ شیخ حسن از اینجا کہ تخت و از اینجا کہ توقف بدہلی آمد و قرار گرفت۔

بابا کیور مجذوب

باصل زکالپی است در ابتداے حال طریق سلوک بسیار مددیدہ و سقائے کردہ شہا بنانہ ضعیف میگشت و ہمہا پر آب سیکر و آخبر مدی رسید و حالت جذبہ نصیبے شد و گویا رماند و ابواب فتوح برے مفتوح گشت و دلہائے اہل عالم بوے رجوع ہمیشہ شدت نقل است کہ وے اکثر احوال در استغراق بودی مگر بہ بیضنے از حوائج طبعی و را قدرے افاقست دست میداد بعد از چند روز چیزے از جنس حبوب تناول میکرد و از لباس ستر عورتے اکثفا کردہ بود و اکثر ادوات آنہم نہ داشت جا بہاے نفس پیشرو می آوردند مردم ہی خشید اغنیاء ابو خود کمر راہ میداد و بجا عالم دل را ہی داشت

و از سبب خوارق عادت بسیار نقل میکنند و انساب و در سبب سلسله شاه مداد بود کبریا رسیده بود و از
 امر بسیار خبر میداشت و تاریخ فوت او بعضی از فضلا عصر کبود مجذوب یافته اند علیه الرحمته

باین مجذوب

در اجیر بود در خواججه عین الدین افتاد بودی و از ناله بود در اجیر شریف او را جذب الهی دست داد نقل است از شیخ حمزه
 و هر سوه میگفت که چون در اول حال تو بزیارت خواججه عین الدین قدم سر نهیم این باین مجذوب بزمی که در گرد داد
 بودند گفت میان می آید مردمان هر جانب نگران شدند تا که خواب بود ناگاه از گوشه من پیداشد گفت این میان آمد چون
 نزدیک رسیدم گفت بیان نزدیک بسیار رسیدم گار در کمر داشتم گار را گرفت و گفت این چیست
 گفتم این سلاح است سنت پیغمبر گار را بگذاشت اند که خرج داشتم از گره من بگذاشت و گفت این
 چیست گفتم گوشه راه است این هست پیغمبر صلی الله علیه و آله سلم مراد و شانه بود هر دو را آورد و شانه
 سر را و در تهر تاپ کرد و شانه ریش را بدست من داد باین اشارت همانان مخلوق شدم درین
 اثنا شیخ احمد مجتبی خبر یافت که پسر قاضی کریم الدین نازک شده آمده است مراد خانه همان بود میان
 باین در مجلس حاضر بود هر یک را با اهل مجلس فی المبدأ و دیگران از دست او تبرک بر میگرفتند که در آن
 میان گفت که این همان است او را چون خروم میگذاشتید طبقه که پیش و بود تمام برداشته و
 داد و گفت هر کس را نفقه و میان را تمام طبع همین که از آنجا برخاستم مردم مرا میان حمزه گفتن گرفته
 و فتح باب من هم از آن روز شد نقل است که چون سلطان بهادر بادشاه گجرات در زمان شاهزادگی
 از پدر رنجیده به بیاراجه آمد بزیارت خواججه رفته و اجیر در آن زمان بدست کافران بود مقام
 خواججه را معبد ساخته بودند و با سبب آن کرده سلطان بهادر در دل خود نذر کرد که اگر مرا حی بجان
 و تقاضای بادشاه سازد و آنچه حد انتقام است از من کافران بگیرم میان باین هم در انجایی بود
 بدایه خود که شادان نام داشت زیاد زد و کشتادان شادان سخت بلند بنه کمرغ دریائے

رسیده است سلطان بهادر این را تفاول گرفت و برگشت و بعد از آن چون بادشاه شد بهر این ولایت بمقتضای عهدی که داشت و ناگرد و از کفار آن دیار انتقام کشید۔

الهدین مجذوب

در آن روز بود صاحب این و اکثر اوقات در بازار نول بودی الا آن تو دوم در آنجا است و هر جا که نشسته تا چند روز بر آنجا
دبا خود در آن بودی گاهی در گریه بودی گاهی در خنده و گاهی با خود در آنجا نشسته بودی و گاهی در خانه زدی و بدلهای نعلانی
گفتی زنده کن و چرخین رشتی و در دست پاهای پوشیدی و در وقت تکلم و خطاب چنین گفتی خدایا بیار خدا یا
برترین که سخن کردی و چنین گفتی در آنجا نول میگفت که مادر من میگفت که تو طفل شیرخواره
بودی کیسار چنان بیمار شدی که امید حیات منقطع شد الهدین دیوانه نزد یک محله ما بگذشت بیک
گل کوزه داد و گفت برو و این گل در خانه فلان ببر آنکس گل آورد و من ادرا تعویذ
ساختم و در بازار دس تو بستم حق تو ای تو صحت داد پدر تو برنت و الهدین را بنجانه خود آورد
تا چیزی بخوراند الهدین گفت خدایا چیزی گرم و چیزی سرد و چیزی ترش و چیزی شیرین بده
تو فی الحال برنج بخت و شکر و جرات حاضر آورد و خورد و باز گشت گویند که در سر بازار کوزه
بر پا کرده بودند و سبزه را پای در کشیده دیدی و او را خلاص کردی و پای خود در آن کردی
و هم ملا محمد میگفت که روزی من فلوس چند نذر کرده بودم و در طلب می آمدم در آنجا
دیدم نیافتم ناگاه در گوشه شهر در میان دیدم که شخصی ژند بر سر کشیده افتاده است در خاطر من
رسید که گم کرده افتاده است چون نزدیک رسیدم زنده جنبید و آتم که زنده ایست سر از زنده
بر آورد و گفت خدایا بیار چه آورده چنان فلوس که بر نیت او آورده بودم او دست از
خوف بر آورد و آن فلوس از دست من پسندید و گفت خدایا باز گرد اینجا من را بیا که در طلب او
در سده است و از لعین و سح ما است در پانزدهم ماه شعبان شب برات نزدیک بمیدان

صبح تاریخ وفات او مجذوب صادق است قدس سره

شاه منصور

مجنوبی بود در پارسند و صاحب کشف علی و تصرف غالب نفل است که گفته که بهایان بادشاه متوجه بکرات بود که آنجناب
فرستاد تا تفادے دین باب گیر چون آنجناب پیش و در آمد تیری از ترکش آنجناب گرفت و پرستے او را بر کند هم در ترکش نهاد چون
آنجناب که سلطانی باز آمد کیفیت حال از خود بادشاه فرمود که این نشان آنست که مارانخ نشود و شوکر به سامان گردد و لیکن درین
اشارت است که اگر چه شکر ما پریشان گردد و دابر شود و لیکن اصل ذات ماسلامت ماند و پلاست
بجای خود باز رسم و حضرت شیخ عبد الوهاب میفرمودند که این شاه منصور مجذوب آب وضو
شاه بهکماری که صاحب لایت بر پا نمود پور بودند خورده بود و این حالت از آنجا باینکه بود
و میفرمودند که در ابتدا ے حال که عزیمت بر سلوک این راه داشتم و همّت بر اختیار فقر و مجتهد
می گماشتم بخدمت شاه منصور رفتم تا تفادے و نفقے از ایشان بگیرم همین که در پیش و ے
نشستم پرسید که تو بهکری میتوانی بخت و بهکری در عرف و احوال آن دیار نان با جارا آگویند و آن
خاصه فقر است که بدست خود بپزند و بخورند باز خود گفتند بهکری بختن شکل است بصد بخت با جو
بدست آوردی و آن را اس کردی و خیر ساختی و بهیزم هیچ کدی و آتش آوردی و آتش می
افروختی در نیگرفت ناگاه در گشت سروریش دردی بر سوخته شد بهکری بختن شکل است همین سخن
بزبان هندی شکست که ایشان داشتند مجذوبان را نکرار میکردند هر بار که ایشان این سخن میگفتند ما در
دل خود گفتیم بپزیم انشاء الله تعالی بعد از آن سر برداشتند و گفتند اگر بزند تو اند بخت همین لفظ را بجا و شصت بار
تکرار کرد هر بار که میگفتند راجعت بر اختیار فقر و بخت بیدار نه تربش دیگر از پیش ایشان برخاستم و بکار خود رفتم.

شیخ یوسف

مجنوبی بود در لاهور و محفوظ الاوقات حرف بلند نامت جمیع و بهیبت عظم و سار بزرگ سرباست و در مخلوق میداشت صاحب کشف

حلی و اشراق باطن شیخ تطیب عالم میگفت کرد و نهی او را در نخاس لاهند دیدم ایاده و سخن بلند
 و امر را رجمند میگوید و چیزها از حقیقات احوال من بمن گفت که غیر علما اینقب را بهمان اطلاع
 بنود روز دیگر بقصد ملازمت اورفتم تا در باب سفر تفادول گیرم و او را در جائے که بمستم نیافتم
 بمنبرے که قیام داشتم باز آدم و بیاران خود از سرگذشت احوال چیزے میگفتم ناگاه وے در آنجا رسید
 و وے بمن آورد و گفت ز بهار سفر نکنی که مبارک نیت مردم اینجا میگفتند که شیخ امروز
 بعد از دوازده سال اینجا آمده است و درین مدت هرگز او را عبور برین مقام واقع نشده حمت الله علیه۔

سویہ من دیوانہ

بود اہل حال و صاحب کشف و تصرف باصل ان قوم گورده بود مسلمان شد و مجذوب گشت در خدمت شیخ علاء الدین ابوہنی افتاد
 و مدت عمر در خدمت و مقام خواجہ قطب الحق الدین بسر برد روز بارے گذشتے کہ چیز خوردی نوشیدی و قہا بودی نزدیک بچند من طعام
 فرو بردے تمام شک آشامیدی و نفعی اور ادیدند کہ در اینبار چون افتاده است و چونہ بخورد
 اور آگفتند کہ این چہ بخوری این طعام نیت چہ کنم این بہ بخت حرص بسیار دارد
 و جز بجاک سیر نمیگرد۔

ذکر شاہ صدیقی

مجذوب و لکھنؤ بود و روشی غریب اشتہار پیوستہ برہنہ بودی و خاموش بہیچ چیز تعلق نہدا
 صمدیکہ عی شده بود و بیچ حرکت و سکون یا ادبست نتوان نمود چہ ہرگز در دجا مہرہا
 آدمی در دست با و نمیکرد و اگر کے جامہ دہ برش میکردی پوشید و چون لہو در و ہنش می انداخت
 میخورد اگر نہ روز بارے گذشتے کہ چیزے خوردی و پوشیدی بعضے نگہبانی جامہ وے تا
 رفت خواب میکردند و چون بیشتری از شب میگذشت ہر کہ میخواست میگفت و قہا بود
 گندہ طمی کہ بر بخواسی و چون کے دہنش میگفت بہر طرفے کہ میخواست می بر دغرض کہ

پنج کار او با اختیار خود نیک و دوس در رضا و تسلیم آیین بود و از آیات الهی به خیر و ملک ثواب تخت تاج
 از خود و از غیر خود بی احتیاج غرق بحر عشق از صدق و صفا از خودی بیگانه با حق آشنا
فر شاه پیاری مجذوبی بود در گفتو اکثر اوقات در مقابر به کبر و ان شهر اندیکوید
 و با خود در سخن می بود و مجذوبانه تکرار سخن می نمود و لباس نازند کهنه بستر عودسته آلتفا میکرد
 از خواری بسیار نقل کنند گرسنه بود و از اسرار بسیار خبردار بود این فقیر در صوم
 ایشان را در مقابر گاه نشسته و گاه در شهر دیده است عم کلان محرم طور شیخ بهار این
 شیخ محمد شریف میفرمودند که روزی که جنازه غنایب الدین قدس شاد را در مقابر بردیم شاه
 پیاری دور تر از قبر ایشان بطرز معهود نشسته بود و نزدیک آمد و از یک دست دست دیگر خود
 گرفته بزبان هندی گفتن گرفت که ما به باز و سه من شکست و تا دیر بهمن دستور استاده
 اشک میر سخت دهمان کلمه را تکرار میکرد و آخر از میان مایان پدر رفت و دنبال کار خود
 گرفت یکی از حضار از مشاهده این حال تعجب نمود دست غمی میفرمایند که من با او گفتم چه
 جایی تعجب است فقر را هم است که هر که از مشرب معرفت و محبت بیگانه بود اصلاً بحال و
 سنجیده نشوند و هر که ازین مشرب بهره دارد او را ایگانه خود میدانند هر چند بیگانه باشد و تنها
 اینصورت متحقق است مصداق الفقراء النفس واحد و تائید و ثبات اوان الفضل
 مبین الله که یک هزار و هشتاد است یا نه قبر و در جوار بقعه ملک دم غازی رحمة الله علیها

تذکر بعضی از نسا صالحات

بی بی ساره و آله شیخ نظام الدین ابوالمودب ببار بزرگ بود نقل است که متی اما کابل
 شده بود مردم همه دعا کردند باران نیاید شیخ نظام الدین ابوالمودب رفته از دامن مادر خود دست
 گرفت و گفت خداوند با حرمست آنکه این رشه مادر ضعیفه من است که هرگز چشم نامحرم بود

تفتاده است باران بفرست از شیخ این حرف گفتن و از خدا باران فرستادن قبر او در
پهلوی نمازگاه کهنه است که فی حضرت خواجہ قطب الدین قدس سرہ پس پشت آن واقع است

بی بی فاطمہ سام

از صالحات و قانتات و عارفات مانہ بود ذکر او در ملفوظات شیخ نظام الدین خلفا ایشان بسیارست میگویند کہ
سلطان المشایخ در روضہ فاطمہ سام بسیار مشغول بودی شیخ فرید الدین گنج شکر فرمودی کہ فاطمہ سام اوست کہ او را بصورت
زنان فرستاده اند شیخ نظام الدین فرمود کہ شیر از بیشہ بیرون آید کہے نرسد کہ آن شیر نر است
یا مادہ فرزندان آدم را طاعت و تقویٰ باید خواہ مرد باشد خواہ زن بجدہ در منابت
بی بی فاطمہ سام غلو فرمود کہ در غایت صلاحیت دیکر سن شدہ بود من او را دیدہ ام پس عزیز
عورتی بود او را با شیخ فرید الدین و شیخ نجم الدین متوکل برادر خواندگی و خواہر خواندگی بودہ
است بہت با بر حیل ہر چیزے گفتی این دو مصراع من از دیاد دارم

ہم عشق طلب کنی و ہم جان خواہی | ہر دو طلبی دلی میسر نشود

و نیز فرمودند کہ سن از بی بی فاطمہ سام شنیدم کہ میگفت از برائے آنکہ پارہ نان و زکوٰۃ آب بکے
دہند نعمتہائے دینی و دنیوی بخاراد کنند کہ بعد ہزار روزہ و نماز نتوان یافت و در ملفوظات
میر سید گیسو در از می نوید کہ روزے در مجلس شیخ نصیر الدین محمود سخن در فصاحت بی بی فاطمہ
بود فرمودند کہ بی بی فاطمہ بعد از موت با شخصے حکایت کرد کہ روزے بر مہم و خوش و حضرت
ربا لو بہت میر فتم از طور مکی در گذشتم ناگاہ فرشتہ گفت کہیتی بہ ایست چہ باشد کہ نیک بے باک را
میگذری و من موگنہ خورم کہ من ہما بخاشدہ ام تا خود و ما لوقت تقاے امر انظلمدہ بیشتر
تروم ساعۃ گذشت بی بی غدیر و بی بی فاطمہ زہرا رضی اللہ عنہما آمدند بہ پلے ایشان
افادہ گفتند اسے فاطمہ امروز ہچہ نو کیست کہ خدا تقاے بطلب تو مرا فرستادہ است

گرهی بیرون آمد پیش مادر نهادم گرد باز کرد چهره علیده کرد و گفت این وجه کفن و عقال و برادران
 گور بود و مقدار بست درم مراد او گفت این نایه غمگست پدر تو در باغات رشتی خیارے و سبزی بستی و
 آنرا بفروختی و روزگار بدان گذاریندی و نیز خیارهای و سبزیستانی و بفروشی و جزا و جبهج و جبهج و خوری
 آن مرد این حکایت تمام کرد و دریافت که ادا از ایدال است از هیچکس چیز نیست قبول نکند که از مردوری رفته باشد
 علیه و علی و هیچ الصالحین و کسیر لاد لیا ریلو یکدیگر بی بی ناظر در حوائی قضا و کسب است در وقت او تیل
 حاجات خلق گشته هر طور و ضعیفیدار و کسب است آلاک نزدیک در وازه نخاس بی در خرابه افتاده است که
 هیچکس نمیداند الا ماشاء الله ما یکم مردم آنرا اینهای بی بی سام گویند و بعضی عوام الناس بی بی زهرا گفته
 گویند هر دو تلفظ غلط است نام ایشان بی بی ناظر بیام است رحمه الله علیها

اولده شیخ فریدالدین مکرگنج

بسی بزرگ مستجاب الدعوات بود که چون شیخ شکرگنج در جوین سکونت گرفت شیخ نجیب الدین متوکل از استاد و والده
 را ببار و در آن راه می آمد و در هر هفته فرود آمد درین سیانه آب حاجت شد شیخ نجیب الدین بطلب بفت چون باز آمد
 والده را ندید و چون بخدمت شیخ فریدالدین آمد قصه باز گفت فرمود تا طعام ساختند و صدقه داده است دادند بعد از
 مدت شیخ نجیب الدین مادر را آغوش و گذری افتاد چون زیارت و حجت در آمد در دل او گذشت که درین موضع مردم
 گزشتانی از والده بیام، چنان کرد آنرا چند یافت از عین اشوان آوی با خود گفت باشد که این اشوا اینها
 والده مابود شیر و دوی هلاک کرده باشند این اشوا اینها جمع کرد و در خیط انداخت و بخدمت شیخ آورد و قصه باز گفت شیخ
 گفت که خیط پیش من ببار و ببار در و بیفاند یکبار از ان اشوا اینها هم پیدا نشد

بی بی زینا

والده شیخ نظام الدین اولیا است میفرمود که والده مرا خدا تعالی نشانی بود اگر او را که می بیند می تمام آنکار و خواب بدی
 را اختیار دستا و میداند هر حاجتی که مرا باشد پیش خاک والده خود میروم دارم غالب آن باشد که همه دهفته کفایت شود و کم

گرهی بیرون آمد پیش مادر نهادم گرد باز کرد پیرایه علیحده کرد و گفت این وجه کفن و غسل در بر آوردن
 تو بود و مقدار بست درم مراد او گفت این نه نیست پدر تو در باغات رشتی خیاره و سنبل و بنبری بستاند
 این بفرزنی در روز کار بدان گذرایند و نیز خیاره و سنبل بستانی و بفرزنی او خزان و بهج و بهج و خوری
 آن مرد این حکایت تمام کرد و در یافتیم که او از ابدال سست از هیچکس چیزه قبول نکند مگر از خردوری رشتا الله
 علیه و علی و هیچ الصالحین که سر لاد و لبار و گوی که بی بی زالمه در جوانی قهله در دست گرفته است در وقت او قبل
 حاجات خلق گفته هر طور عرض میداد که قبرش آنگاه نزدیک دروازه نخلستان بی درختان افتاده است که
 هیچکس نمیداند الا ما شرافتند ما که مرم از اینها بی بی بی سام گویند و بعضی عوام الناس بی بی زالمه
 گویند هر دو تلفظ غلط است نام ایشان بی بی زالمه بیام است رجه الله علیه

اولده شیخ فریدالدین شکر گنج

بے بزرگ مستجاب الدعوات بود قال است که شکر گنج در او جن سکونت گرفت شیخ نجیب الدین متوکل از استاد مادر
 و ابیاد و زانما سه راهی آمد و در درخت زود آمد درین میان آب حاجت شد شیخ نجیب الدین بطلب رفت چو بی باز آمد
 والدہ ماند و شیخ ماند چون بخدمت شیخ فریدالدین آمد و گفت فرمود ما طوام ساختند و صدقه داده است دادند بعد
 مدت شیخ نجیب الدین مادر آمد و گدازری افتاد چون زان درخت درآمد و دل او گذشت که درین موضع مرم
 که نشانی از والدہ بیام چنان کرد انخوا نی چند یافت و عنل انخوا آوی با خود گفت باشد که این انخوا انها
 والدہ مابود شیر شد و بی مالک کرده باشند این انخوا جمع کرد و در خط انداخت و بخدمت شیخ آورد و گفت باز گفت شیخ
 گفت که خط پیش من بیار و بیاد در و بنفیانده یکے از ان انخوا انها هم پیدا نشد

بی بی زینا

والدہ شیخ نظام الدین اولیا است میفرمود که والدہ مرا با خدا تعالی نشانی بود اگر او را کسی پیش مدی تمام آنکار و خواب بدی
 را اختیار بدست او میداد و هر حاجتی که مرا باشد پیش خاک الله خود مرند دارم غالبان باشد که هر در هفته کفایت شود و کم

باشد که ما همی بکفایت برسد میفرمود اگر داله مرطوبه بودی پانصد باصله گفتی و آن مبارک خورشید دشتی و حاجت خواستی همچنان شدی
 خواستی که میفرمود داله مرا چنان بود بود در دیکه در خانه مانده بودی مرا گفتی که مرا در زمانه ای خدایم من در دین سخن بودم قضا و امر می کردی که مرا
 غلام خانه آموختند و در روز تو از آن زمان یکدیگر من تنگ آمدم که والد که مرا خواند گفت که ما سر دزد بهمان خدایم تا آن غلام تمام شد
 و داله مرا گفت امر دنا بهمان خدایم یک ذوقی و راحت در من پیدا شد که از او صفت نتوان کرد نقل است که در آن
 ایام که سلطان قطب الدین بن سلطان علاء الدین غلامی خواست که با شیخ نظام الدین اولیا بر سازعت کند و سبب عزت
 آن بود که سلطان قطب الدین مسجد جامع در قلع میری عمارت کرد و در اول حجره به مشایخ و علماء اطلب کرد که در این
 نماز جمعه بگزارید شیخ نظام الدین جواب فرستاد که ما مسجد نزدیک داریم و این امری است همین جا خواندیم که در مسجد
 سیری زلفت و سببیکه آنکه در غره هر ماهی حکم بود که تمامی آنکه مشایخ و صدور را کار به تنبیت ماه فرستاد
 بادشاه میرفتند و شیخ نظام الدین میرفت فلما استقبال خادم میرفت حاسدان انجمنی را با بادشاه رسانیدند
 متشاور عداوت ساخته بودند سلطان قطب الدین را و در بادشاهت در کار آمد و گفت که اگر در غره ماه
 آینده نیایند و ارباب را هم چنانکه دانیم این جز شیخ رسید به شیخ گفت و زیارت داله خود رفت و گفت
 این بادشاه در خاطر این سخن دارد اگر تا غره ماه آینده که با خود ایندای من راست گرفته است کار او
 بکفایت رسد من زیارت شما نیایم از راه ناز و نیاز که باد داله خود داشت انجمنی را بخدمت او در گذرانید
 و بخانه آمد بقصائع الهی غره ماه آینده بلا بهر حال پدیدانیش بدین آمد و خسر و خان پراون که یکدیگر از یقین
 سلطان قطب الدین بود او را بکشت و از بالاسی قهر بیرون انداخت چنانکه مشهور است -

حال بی بی دلیا

انصالحات و فتنه بود و گویند که در غلوتار بعین جیل و نقل با خود برده و در حجره ایست که از غلوت برآمدی چند نقل بکار برده
 و باقی افتاده بودی گویند که سلطان محمد را بوسه افتاد غلوت بود و الله اعلم قبر او بیرون قلعه طائی است و او را دو بسیار اند که
 ایشان را هم بنام او دانند شیخ احمد مروی بود از اولاد او مروی پنجمه و کار کرده و بسیاری از مشایخ را دریافته بود و جز آنکه

حال بی بی فاطمہ

زود بخش احمد خضر و سید بانکہ دی دختر آسیر بلخ بود در طریقت آیت بود چون تو بر کرد بر احمد کس فرستاد که مرا از پدرم بخا
احمد بدان التفات نکرد دیگر با کس فرستاد گفت ا حمد من ترا مردانه ترا زین دهنم که راهی مارا بنائی در این پل احمد کس
فرستاد و داد و ان پدرا و درخواست پدید بکم تهر کلا و را با احمد داد و فاطمہ تهر کن نیا بگفت و بکم عزت با احمد ببار امیدتا قصد
بر نیت بازید که فاطمہ سیر نواف رفت چون پیش بازید رسید فاطمہ فغانا روی برداشت و یا بازید سخن گستاخ میگفت احمد
از ان تنویر شد و پیش گرفت گفت فاطمین چرا گستاخی بود که بازید میکنی فاطمہ گفت تا کلا تو می طریقت منی و بازید محرم طریقت من از تو
دار و بخت ارم و دلیل برین سخن آنست که او از صحبت من بے نیاز است و تو بمن محتاج پس پیوسته بازید
با فاطمہ گستاخ بودی تا روزی بازید را چشم بردست فاطمہ افتاد خا بسته بود گفت ای فاطمہ از برے چه
خا بسته گفت ای بازید تا این ساعت که تو دست خا سے من ندیده بودی مرا بر تو انبساط بود اکنون
که چشم تو بدین افتاد صحبت ما با تو حرام شد چون احمد و فاطمہ از آنجا به نیشاپور آمدند و اہل نیشاپور
با احمد خوش بودند چون یکی بن معاذ بن نیشاپور آمدند و قصد بلخ داشت احمد خواست که او را دعوت
کند با فاطمہ شورت کرد که دعوت کجی را چه بکار آید فاطمہ گفت چندین گا و دو گوسفند و چراغ و شمع و صندل و
اینہ بیت خرنیز باید احمد گفت باری کشن جوہر آگفت چون کریمی بہمان آید باید کہ سگان محلہ را اذان نصیب تو
و این فاطمہ در فتوت چنان بود کہ بازید بگفت ہر کہ خوابد مردی را بیند در لباس نازک بود فاطمہ بگریختی

بیان دختر شاہ شجاع کرمانی

در تذکرۃ الاولیاء است کہ شاہ شجاع را دختر سے بود ملوک دزگا را زبر سے فرزندان خود خواستگاری میکردند تا یکبار
ہمچنین ملکہ کے فرزند بجا شاہ پس شاہ از سے روز بہلت خواست دآن سے روز در ما جد میگشت مادر ویشے را دید کہ نما
نیکو میگذازد و صبر کرد چون و سے از نماز فارغ شد گفت ای درویش ہا اری گفت نہ گفت اہل جمیل و پاسا وطن و قرآن خوان خواہی
مرا پنجین زن کہ دہد از سے ہر ہمیش ندایم شاہ گفت من ہم دختر خود تو سے دم کہ داری یکے ابنان و دیکے را بشیر و یکے بطور عقد کا ح

به بند پس چنان کرد و همان شب بفرمود بخانه او فرستاد چون دختر در خانه آن درویش آمد نانی شک
بر سر کوزه نهاده دید گفت این نان چیست گفت دوش باز نهاده بود و بجهت امشب گذاشتم دختر
شاه قصد کرد تا بیرون آید درویش گفت داشتم که تو دختر شاه کرمانی باشی خواهی بودی
گفت لے جوان من از بینوایی تو میروم بلکه از ضعف ایمان و یقین تو میروم که از دوش برآ
امروز نانی نهاده و اعتماد بر رزان نمیکنی عجب این پدر خود دارم که سبت سال مرا در خانه داشت
و گفت ترا بهر گاری خواهم داد و یکس واد که اعتماد بخدا و درویش گفت مرا این گناه را عذر
هست بخوتا بجا آوردم گفت هست آنگاه که خواهی نان فرود آوردی من که درین خانه من باشم یا نان خشک نمایی

حال بی بی فاطمه

بنت المثنی شیخ محی الدین عزی میگوید که من سالها بنفس خود خدمت دای کردم و سن دس در آنوقت بر نود و پنج
سال نیاوه بدین فرم میداشتم که بر من از نمازگی و نماز کی رخسار دای هر که و میرا میدید ی
پنداشتی که چهارده ساله عمر داشت ویرا با حضرت حق بجانم تعالی عالی عجیب بود مرا
بر همه کس از انبای جنس من که خدمت دس میرسیدند اختیار کرده بود و میگفت شل
فلان کس ندیدم و نشیکد پیش من نمیاید بگمین خود میاید و قنیکد بیرون میرود پیش من هیچ
باقی نمیکند از دهم شیخ میگوید که از دس شنیدم که میگفت مرا عجب میاید آنکس که میگوید با حق
بجانم تعالی را دوست میدارم و بوسه شادمانی نمیکند و حالیکه حق بجانم تعالی مشهور بود
و چشم او ناظر با دوست و هر چیز بیک طرفه العین غائب میشود و این مردمان چون دعوی محبت
میکنند و میگویند یا خرم نمیدانند قرب محبت او اندک هم مفر بان زیاد است پس برآی چه میگویند
یاز گفت لے فرزند چه میگوئی در آنچه من میگویم گفت سخن آنست که تو میگوئی بعد از آن گفت و الله
مرا تعجب میاید چه هست من و آنچه الکاتب از خدمت فرموده است و الله که هرگز مرا فاکت نکند

از دسے شغل بساخه و حجاب بن نشده و هم شیخ میگوید که در میان آنکه با پیش و نمی شستیم صغیفه در آمد
 شهر را نام برد که شوهر من در آنجا رفته است و داعیه داشت که زن دیگر کنم گفتم میخواهی که باز آید گفت
 آری روزه بفاطمه کردم و گفتم ای مادر می شنوی که چه میگید گفت چه میخواهی گفتم قصای حاجت او
 بپایید گفت سمنا اطفا حلالا فاتحه الکتاب را میفرسیم و دی را وصیت میکنم که دی شوهر من زن را
 بیار و فاتحه را خواندن گردت من هم با و سه خواندم و دهم که از ذره فاتحه صورتی جدا انشا کرد
 و برادرش را در وقت فرستادن گفت ای فاتحه الکتاب میروی بطلان شهر و شوهر من زن را می بینی
 دیدم که در آنجا میگوید که از فرستادن فاتحه تا آمدن شوهر و سه بیش از آن فرصت نشد که قطع آن شد
 و آن که و انتهی از مناسبت خلفا مصنفه حضرت شاه مجاهد در لاهر لودی -

بیان حال با صنت البصری رحمه الله علیها

حاش تفصیل در تذکره الادیباست از آنجمله این است که را بعد از سفر اهر بود و چندم این بود که در
 همه را این میگفتند چون مادر و پدرش بودند خواهرش متفرق شدند را بعد به است طالع افتاد و او را
 بندگان میفرمود و منافست آنکس در اینش و درم بجای بفرودخت و آنکس که ویرا خدیکار میفرمود و او
 برنج و مشقت آن کار میکرد و روزی بجای میرفت ناخر می نصدا و که در البصر بگریخت در راه پایش
 برنگ آمد و بیفتاد و دستش شکست گفت باد خدا یا غنیم سافتی و در بند گیم بیند اخفی از بسیاری خود انداخته
 ندادم بقصای تو راضی و بر منای تو می بایدم کرد و اندک تو از من بپایه را منای هستی یا نه آواز می
 شنید که غم خور که فردا بجای رسی که مفر بان آسمان را بتوازش خواهد بود پس را بعد بنماز رفت و بکار شغل
 شد و پوسه روزه داشتی و خداوند خانه را بر در خدمت کردی و چون شب شدی بعبادت حق تمام
 قیام کردی و تا روز در عبادت بودی روزی صاحب خانه بیرون آمد آواز می شنید بر اثر آن

آواز میرفت بخانه که رابعه آنجا بود و عبادت میکرد و از روزن خانه نظر کرد رابعه را که سخن میکند
 چون نظر کرد خانه او را سمع و دید چون روز روشن چون نیکوتر نظر کرد قدیله و دید بے سلسله از
 بالاسراده آویخته و هم خانه از فروغش پر شده و رابعه سر بسجده نهاده مناجات میکند و میگوید کاهلی
 و میدانی که بولای دل من در موافقت زمان است در روشنی چشم در خدمت درگاه تو اگر کار
 بدست من بودی یک ساعت از خدمت تو نیا سودی چه کنم مرا زیر دست مخلوقی ساختی که بواسطه
 خدمت او بجزرت تو دیر محلیم چون خواهم این زاری و مناجات رابعه شنید ترسید و اندر شد که
 من از چندین مدت این سیده را ایندگی میفرایم و او را در حضرت حق چنین قربت است مبادا عالم
 چه شود و این حال زایل خود ظاهر نمود هر دو اتفاق بر آن کردند که دست اندر پس
 رابعه را آزاد داد و ویرا آزاد کرد رابعه گفت چون مرا آزاد کردی اجازت ده تا بجایم که
 و لم خواهم بدم و سورتی داد پس رابعه از آنجا بیرون شده بویرانند که بیچکس در انی
 دانت آنجا عبادت میکرد و هر شب روز سحر در رکعت نماز میکرد و دوگاه گاه مجلس خواج
 حسن بصری میرفتی و تو لایق بودی نقل است که روزی حسن بصری از وی گفت که ای
 سیده رغبت نمائی بر آنکه زناکاح کنم گفت ای استاد عقد نکاح بر وجود آمده است و اینجا
 برخاسته است بلکه معدوم شده است بخود موجود گشته بوی چون چنین باشد خطیبه از و باید کرد
 نه از من من گفت این چه یانمی گفت به ان خبر که همی یافتی ما کم کردم در حسن گفت ویرا
 چگونه دانی گفت بے هیچگونه دانم باز حسن گفت ای رابعه علیها س که نه تعلیم دانسته و نه بشنیدن
 قرآن بلکه آن علیمت بیواسطه خلق بدل تو فرود آمده است با من از و حرف بگو گفت ای
 استاد امر از کلام چند ریسمان ببا زار بدم و بفرستم بدو درم سیم یک از ان بدین دست گرفتم
 دیکه بدین دست گفت درین چه حکمت بود گفت زیدم که اگر هر دو درم را یکجا بگیرم

جفت گرد و مرا از راه سبزه دامن روز فتوح من این بوده است از دس سوال کردند که چرا غم
 نمی خواهی گفت از شام سه چیز می پرسم اگر آنرا جواب گویی بعد از آن زنان شایرم گفتند بگو
 گفت از من بگوئید که بوقت مردن ایمان سلامت خواهم برد یا نه گفت این در غیب است ما
 ندانیم گفت دویم آنکه چون روز قیامت حاضر با پیران شوند نام من بدست راست خواهد افتاد یا چپ
 این هم مرا معلوم نیست و ما ندانیم گفت سیوم آنکه روز قیامت طائفه را بجانب دست راست
 برند و قومی را بطرف چپ پس در آن روز مرا کدام جانب خواهند برگزیدند گفت ما ندانیم گفت عجب که
 که او چنین حال با در پیش بود و چنین ماتم ما نمی دانیم که چه خواهد شد و اے شادی و
 پروائی شوهر و سرور بود و نقل است که رابعه بپیوسته گریان بودی یکبار از دس سوال کردند
 که اے پدیده چندین گریه چرا میکنی گفت از بیم قطعیت از بهر آنکه با خود کرده ام میترسم که مبادا
 مرگ ندا اے آید که اے رابعه تو مرا نمی شناسی آنگاه چه تدبیر تو انم کرد و نقل است که یکبار هفت شبانه
 روز بروزه بود هیچ نخورده و لبش نیز بنحیفه بود و در شغل و از حد گذشته بود که بر در خانه او آ
 دگار و خدونی آورد و رابعه بست و زمین نهاد و برفت تا چراغ آورد چون باز آمد که به آن طعام
 ریخته و از زمین بخورد و گفت ردم و کوزه بیارم در روزه بکشایم چون کوزه آورد چراغ مرده بود
 قصد کرد تا هم در تاریکی آب خورد کوزه از دست بیفتاد و بشکست رابعه آهی برآورد و چنانکه بیم
 آن بود که خانه بسوزد و گفت الهی این چیست که با من بیچاره میکنی آواز اے شنید که بان میخواهی
 که نعمت همه دنیا بتو وقف کنم داند ده خود از دولت بیرون پریم که اندوه ما و نعمت دنیا هر دو یکجا جمع
 نشوند اے رابعه ترا مرادی هست و ما را مرادی مراد ما با مراد تو جمع نکرد و رابعه چون این خطاب شنید
 جهان بردش مرد شد که هرگز خطره آن در دل نمیگذشت و گفت ماسی سال است که نماز میگذارم
 و هر نماز یک میگذارم میدانم که نماز باز پسین من است و نیز که از دس پرسید که چرا بیخوشه نمی

و در دل ظاهر میکنی گفت علیّه دارم در سینه که همه طیبیان عالم از ساجده آن عاجزانند و در سینه کن جز حضرت
وصال دوست است امروز تعللی بی نهایت ما باشد که نزد مقصود رسم اگر چه مرتبه در ایشان ندارم اما بایان
مانند شوم من تشبه بقوم فهو منهم و کمتر ازین نباید بود و دیگر مال دس تا کجا نویسم که در تذکره الاولیاء
بفصیل مرقوم است۔

احوال حضرت بی بی محمد و همسران

مولوی حیون ساکن ایسٹھی که موصوفت کلمات ظاہر و باطن بودند در رسالہ خود در احوال حضرت بی بی
محمد و در جهان اہل بیت حضرت بندگی نظام الدین ایسٹھی قدس سرہ کہ عارف و ولیہ دقت بودند و دختر محمد
شیخ خاصہ بہار اکتی کہ در پرگنہ مذکور آسودہ اند و در ولایت ایشان اتفاق خاص و عام است
چنین نوشته اند کہ نقل است کہ روزی حضرت بندگی و حضرت میان شیخ عبدالزاق ہر دو ایشان
با یکدیگر مہر دم میکردند اما راست نمی آمد حضرت بی بی گفتند کہ جس دم این نوع نباید کہ دو خود
جس دم کردن شرح نموند و فرمودند کہ ما این نوع را از حضرت بابو جیو اخذ کردیم مراد محمد و شیخ خاصہ
ہستند و میدیدیم کہ ہر بار کہ حضرت بابو جیو ذکر کردن شروع میکردند از وہان مبارک ایشان پھول
چنبیلی می نشاندند از من ہر بار کہ حضرت بی بی لالہ میگفتندی غائب میشدندی و چون لالہ
میگفتندی بجای خود آمدندی حضرت بندگی قدس سرہ و حضرت شیخ جیو ہر دو این ذکر را از حضرت
بی بی اخذ کردند انتہی از مراد المریدین۔

بیان حال زوجہ حضرت شاہ محمد ماہ قلند

خلیفہ حضرت شاہ بجا قلند رسامہ پھول بی بی ساکنہ مہنغ سوٹھ علم پرگنہ سکر در مغلہ صوبہ الہ آباد باندگان
مخدومہ از انارصالحات و کمالات بودند و نہایت زاہدہ و خدا پرست بودند بہر کہت صحبت مذوج خود
یعنی حضرت شاہ محمد ماہ قلند قدس سرہ چنان رتبہ پیدا کردہ بودند کہ اکثر حضور سے جناب علی مرتضی

کرم الله وجهه ایشانرا میسر میشد نقل است که در ابتدا بفرغت گذران میکردند روزی از
 نفع خود پرسیدند که گذران جده من حضرت بی بی فاطمه چگونه بود آنحضرت بیان فرمودند
 که در دنیا باین تکلیف و عسرت و زهد میگذرانیدند پس از آن وقت ایشان نیز مستعد
 شدند و گفتند که مرا نیز این دولت و فراغت خوش نمی آید خودم فقر محمدی و مرتضوی را اختیار
 خواهم کرد و هر چند آنحضرت میفرمودند که شما خیال این ریاضت و مشقت کنید که اختیار فقر و
 فاقه کار مشکل است ایشان قبول نکردند و از تزویج خود همین درخواستند که مرا فقر محمدی
 و مرتضوی بآید این فراغت آنچه کار آید ناچار از زبان آنحضرت برآمد که خیر چنانکه میخواهید
 همچنان خواهید شد پس از آنروز در خانه آنحضرت نهایت تکلیف شدن گرفت که بیان
 آن ناکفته به پس درجه ایشانرا لحاظ باید کرد که از خود فقر اختیار کردند و فقر اختیار می
 بسیار مشکل است غرض حال آن محمدی چه نویسم که خای از بیان است و مرید فرزند
 رشید خود حضرت شاه باط علی قلندر قدس سره بودند که خلیفه حضرت شاه العبد المذنب
 بودند چنانچه قدری حال ایشان بخط خاص حضرت شاه باط علی قلندر قدس سره نوشته
 دیده ام که بعینه این است بدانکه بچول بی بی دالده این فقیر مرید در سلسله عالمیه قادریه
 اوصاف مجیده و خصال پسندیده داشتند و ریاضیات شاد و بنفس خود کشیده به حضور مشیر خدا
 و اوالهی شادان بوده عمر بسر بردند و وقت رحلت والد شریفه شکل جوانی نموده شد
 سرود بطریق سول شریع کردند مردمان خانه گفتند که درین وقت آواز سول چیست
 فرمودند که فرزند خان بابا مقصود علی غفریب پیدا خواهد شد بر لب او سرود سول میکنم
 بعده کلمه گفته جان بحق تسلیم کردند چون رحلت فرمودند چهل روز نگذشت بود که فقیر
 در باغ حضرت غوث الاعظم که تکیه فقیران است و مکان آیدگان دروندگان است

بود مشغول بود که والدہ شریفہ را یاد کرد و فوراً حضور رسید و پدید آمد و پرسیدم که حاجۃ الدہ
 شریفہ در آن عالم چه حال دارید فرمودند که دے که جان بحق تسلیم کردم فی الغد بحضور
 حضرت خاتون جنت مشرف شدم متہ چند کہ بخدمت خاتون جنت متعین بودند کہ ہمارا
 حضرت خاتون جنت بخدمت من متعین فرمودند چنانچہ شادان شاد بحضوری خاتون
 جنت ہستم، وفات والدہ بتاریخ پنجم محرم ہیر روز برآمدہ در سنہ یکہزار و یکصد و ہفتاد
 و دو ہجری شد مدفون در روضہ شاہنشاہ بعد قبر شاہ محمد دارش پادہ کلان این فقیر
 طرف مغرب شدند۔

در حال بی بی عاصمہ زوجہ حضرت عباس علی قلندر علیہ السلام

یاد آنکہ الشیخان مریدہ حضرت شاہ عبدالرحمن قلندر لاسرپدی در سلسلہ عالیہ قادریہ ولی عصر خود
 بودند و حضور حضرت مرتضیٰ علی شہر قذافی را بسیار میداشتند و از اوقات خود بیشتر مطلع شد
 بودند چنانچہ بعضی کلمات و علامات مشعر بود بر آن در فضول مسعودیہ است کہ حضرت والدہ سا
 در روز بیشتر از اتقالی خود روز چہار شنبہ تاریخ چہارم ذی الحجہ کسلبندی بہ نسبت سابق
 زیادہ شدہ بود چنانچہ آن روز بیحسب سخن گفتند و حالت غشی طاری ماند چون بوقت
 شام افاقہ آمد بجناب حضرت علی مرتضیٰ علیہ السلام رجوع کردہ دست بدعا ہنشد کہ یا
 شاہ از مرگ و روز مہلت بخواہم کہ آغاز کار سید سعید علی است تا در آن پہنچ خلل نیفتد از اینجا کہ
 دعا خاصان حق رد نمیشود دعا حضرت والدہ سحاب شد انتہی کتاب ہذا بدست محمد علی
 بتاریخ ۲۶ ماہ ربیع الثانی سنہ ۱۲۹۳ ہجری مطابق ۲۱ ماہ می سنہ ۱۳۶۱ روز یکشنبہ ہفتام
 پذیرفت

صحت نامه کتاب طب مجربات الاولیا

صفت	غلط	صحت	غلط	صفت	غلط	صحت
۲	۹	ایک هزار	یک هزار	۵۶	۲	افطوره فی الاخره
۳	۵	یا نفس	بالنفس	۶	۶	تبرک
۷	۱۹	قرب را	قرب	۴۰	۷	میگفتند
۸	۷	پیش	پیش	۶۲	۲	بنوب
۱۱	۷	حازم	ابوحازم	۶۳	۱۰	شایسته باید
۱۴	۳	سوی	سوی	۷	۱۱	سخی بود گفت
۲۱	۶	یاد کردم	یاد کردم	۷	۱۳	گران است
۷	۸	و بایستی	و بایستی	۶۵	۸	گذاشته
۲۳	۱۷	نمیکند	نمیکند	۶۶	۷	دید ه به
۲۶	۳	نیاند	نیابند	۷	۹	عالمیان
۲۷	۶	بروئے	بروئے	۷	۱۱	قوت
۳۳	۱۵	بنازد	بنازد	۷	۱۹	را
۳۵	۳	ببندند	ببندند	۷	۴	در باب
۳۸	۱۷	دونا	دوتا	۷	۱۵	نفس نیرود
۳۹	۶	نماند	نماز	۷	۱۸	مقطعی
۴۰	۱۹	ربا	رأبا	۷	۲	ام نه
۴۶	۲	دروع	دورع	۷	۱۲	برخواست
۴۹	۱۶	اعمال	ععمال	۷	۱۴	از دم

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۷۵	۱۰	گندواکین	گندواکین	۱۱۱	۴	کوہ آتشین	ہزار کوہ آتشین
۷۸	۱۸	کوزہ	کوزہ	۱۱۲	۷	گفت آن چیت	گفتم آن چیت
۸۰	۹	من زنا	من ترا	۱۱۶	۶	متلاشی نشود	متلاشی شود
۷	۱۰	تبرک شغل	تبرک شغل	۱۰	۱۰	ٹوری	ٹوری
۸۱	۱۱	باید	باید	۱۲	۱۲	"	"
۸۲	۵	برود	برود	۱۹	۱۹	"	"
۸۳	۴	و بر سر ملک	و حق تعالیٰ بر سر ملک	۱۱۷	۱۴	رسا یند	رسا یند
۷	۷	نہند از دواز	نہند از دواز	۱۱۹	۱	ٹوری	ٹوری
۸۶	۴	افروختہ اندی نیم	افروختہ می بینم	۱۲۰	۱	تغظیم شفقت	تغظیم شفقت
۷	۱۵	عافل	عافل	۹	۹	در نقا	در نقا
۹۰	۶	بادگر	یادگیر	۱۲	۱۲	گزد	گزد
۷	۹	ازد و زوختی گفت	درخواستی	۱۲۱	۵	لے	بے
۷	۱۳	و میت	و صیت	۱۲۳	۱۳	بیامی	بہاری
۹۱	۲	مجاہد آناز	مجاہد آناز	۱۵	۱۵	کلی	تجلی
۹۲	۸	موضع	موضع	۱۲۴	۷	ویک پسر	ویک پسر
۷	۱۲	کوزہ	کوزہ	۱۸	۱۸	از خود	اد خود
۹۵	۲	الموع	الموع	۱۲۸	۸	زائل	زائل
۷	۷	نیاید	نیاید	۱۲۹	۶	سمنون	سمنون
۹۸	۱۴	و آن تو	و جو آمدی تو	۱۳۵	۵	در ہمہ دنیا	کہ در نہ داشت
۱۰۸	۱۱	ذکر	ذکر	۶	۶	کہ در نہ داشت	کہ در نہ داشت

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۳۶	۱۳	این نہ از جرم نیست	این نہ جرم تست	۱۵۴	۵	منصور حلاج	حسین بن منصور حلاج
"	۱۷	کہ ما گفتیم	کہ ما کفتم	۱۵۷	۳	نکردم	کردم
۱۳۸	۱۰	در نطق آمد	در نطق آید	"	۲	کہ ہم	کہ ہم
"	۱۷	را نشاید	را بشاید	۱۶۰	۳	گفت	و گفت
۱۴۱	۱۲	آن در ہم لمے پیش	آن در ہم پیش	"	۷	نیامدی	نیامدی
۱۴۲	۱۲	را گفت	را گفتیم	"	۱۷	زیر کوہ	رکوبہ
"	۱۲	زدی گفت	زدی گفتیم	۱۶۱	۱۲	حرارہ نیست	ترارہ نیست
"	"	گفت دستم	گفتم دستم	"	"	درین	ازین
۱۴۳	۱۲	و گفت	گفت	۱۶۲	۷	مادر	تامر
۱۴۴	۱۳	با من بگویند	با من بگویند	۱۶۴	۱۲	آوردند	آوردند
۱۴۵	۱۲	ظاهر ای توانست	ظاهر را نمیتوانست	۱۶۵	۱۳	دگفت	گفت
"	۱۲	وازان شاپوشیدہ	وازین بر شاپوشیدہ	"	۱۲	عبارت	عبادت
"	"	است این سر از ان	است این سر و ان	۱۶۶	۲	بنالید	نہ بالید
"	"	جوان پشتر است	جوان ہزار بہتر است	"	۱۳	برے من	برائے من
"	"	و گفت این ساعت	داین ساعت	۱۶۸	۲	مردان	مردن
"	"	در لمر بادشاہ او خواند	"	"	۱۷	بہتر بود	بہتر بود
۱۴۷	۸	بلے اما خانہ	بلے ما خانہ	۱۶۹	۶	یا تو	با تو
۱۴۸	۱	در دل	در دل	"	۱۳	مشاد	مشاد
۱۴۹	۸	مراز	مرا از	۱۷۰	۱	فراستی	فراستی
۱۵۰	۱۸	خادم را گفت	خادم گفت	"	۲	اورست	ادست

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۴۰	۵	بته	بسته	۱۸۱	۱۲	گرماتے	گرما
"	۱۸	ابواخیز	ابواحسن	"	۱۸	یاما	باما
۱۴۱	۱	ضایغ	صایغ	"	"	باری دین	باری ازین
"	۴	محببت	محببت	۱۸۲	۶	شونیز به	شونیز به
"	۶	کشته	گشته	"	۷	تا عهد	تا عهد
"	۱۴	تا کجا	کجا	"	۱۵	هر سه	بر سه
۱۴۲	۱۴	میثوم	میروم	۱۸۳	۳	بروند	بیرند
۱۴۴	۶	بجمله	بجمله	۱۸۶	۱۱	شد حب	شناخت
"	۱۵	پرزر	پرشکر	۱۸۷	۱	نخورد ه نام	نخورد ه ام
"	۱۹	زد	ذر	"	۴	خرانه نه پس	فراتر نه پس
"	"	بخواهند	بخوانند	"	۵	تسید	تشنید
۱۴۵	۱۴	بداروی و دریان	بدار و و دریان	۱۸۸	۸	خداوند او	خداوند او
"	۱۶	کار رم	کارم	"	۱۱	بقای	لقای
"	۱۷	نادا	نادان	۱۸۹	۱۰	آمد	آید
۱۴۸	۶	کنیزان	گبران	"	۱۱	دستاد	فرستاد
"	۶	سلمانان	سلمان	۱۹۰	۱	نگریت	نگریت
۱۴۹	۴	از حسن	از حس	۱۹۱	۹	هر	بر
"	۵	بقدر	بقدر	"	۱۲	کشید	کشیدند
"	۱۷	سخت ترا	سخت تر	۱۹۳	۶	بغرض	تعرض
۱۸۰	۲	پس	بس	"	۱۸	نخورد دم	نخورد دم

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۹۵	۱۱	ضیانت	صیانت	۲۰۵	۳	دشته	نوشته
"	۱۲	ویرا	و ویرا	۲۰۶	۱۵	ای الشف	ای للشف
"	۱۶	ثواب	ثوب	"	۱۷	لقد	وقد
"	۱۹	بفروشد	بفروشد	۲۰۸	۱۲	خیر	حیر
۱۹۷	۱۰	او	از	۲۱۰	۹	چنین	چین
"	۱۱	نشته	نشسته	۲۱۲	۱۳	بیایید	بیایید
۱۹۸	۱۸	ازو	از	۲۱۴	۱۸	سطار	سطار
۲۰۰	۲	از پس	از پس	"	۱۹	کنم غم	کنم غم
"	۱۰	لم بر	بر	۲۱۶	۷	بلقب خود	بلقب
۲۰۱	۳	سغا	سغا	۲۱۷	۱۲	وحید	وحید
"	۷	سغن	سغن	۲۲۱	۵	انفقر	آن فقیر
"	۸	و خدا	خدا	۲۲۳	۱۱	میشند میفرمود	شدند فرمودند
"	"	بابا	بابا	"	۱۷	ذکر از خانه باز	ذکر از خانه بیرون
"	۱۱	کرد	کردم	"	"	بیرون آمد	آمده
"	۱۳	میکنند	میکنند	۲۲۴	۱۲	مناسب	مناسب
"	۱۷	ریاضیات	ریاضیات	۲۲۶	۱۷	اندا	ایدا
۲۰۳	۷	اخض	اخض	۲۲۷	۱۰-۹	بایفتم که	کردم
"	۱۷	بر دلی	بر دل	۲۲۹	۵	هر روز	هر روز
۲۰۴	۸	انتقاع	انتقاع	"	۶	شود	میشود
"	۹	بابریزید	بابریزید	"	۸	باباسط	بابا باسط

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲۲۰	۸	عظیم گدھ	اعظم گدھ	۲۵۰	۱۶	برادرے	برادری
"	۱۷	شود	شوم	۲۵۱	۱۵	لی بی	لی بی
"	۱۹	تہ و	نزد	۲۵۲	۸	سفار	مقابر
"	"	کرد	کرد	"	۱۱	میشند	نہ میشند
۲۳۱	۲	آخرین	اخیرین	۲۵۳	۸	اذ	از
"	۸	ولات	ولایت	"	۱۵	آیندم	ایندم
"	۱۱	مشہود	مشہود	۲۵۶	۵	وآن نیست	وآن نیست
۲۳۵	۶	عالم متحیر	عالم متحر	۲۵۷	۳	وبا	ویا
۲۳۷	۱۴	مردوسال	مرادوسال	۲۵۸	۱۴	عبودت	عبودیت
۲۴۰	۱۸	مفید ملپہ	مفید باید	"	۱۵	"	"
۲۴۲	۰	۱۴۲	۲۴۲	۲۵۹	۳	مبادا	مباد
"	۱	نینه	نہینند	"	۱۳	می بیند	می بینند
"	۵	کہ بعر	بعر	۲۶۰	۸	دو دوپہر	دو دوپہر
"	۸	خو	خود	۲۶۱	۳	اطباے	اطباے
۲۴۳	۴	گارش	کارش	۲۶۳	۵	مردوہ	فرمودہ
"	۵	بولن	بوطن	"	۱۸	دورث	دورشد
۲۴۶	۳	دوس	دس	۲۶۴	۱۱	من اند	من آید
۲۴۷	۱۴	نکہ	کہ	"	۱۸	عالم	حالم
"	۱۹	کنائیدہ	کنائندہ	۲۶۵	۶	من دیکبار	من یکبار
۲۴۹	۰	۱۴۹	۲۴۹	۲۶۶	۴	باللہ	باللہ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲۶۶	۸	باللہ	باللہ	۲۷۵	۱۲	بہرہ	بہرہ
"	۱۲	"	"	"	۱۳	ما آخر	ما آخر
"	"	"	"	"	۱۹	مثلاً ناموض	موضن
"	۱۸	"	"	۲۷۶	۱۹	سر ضائی	باستر ضائے
۲۶۷	۱۵	ومرمن	ومرث	۲۷۷	۱۲	ب	نکتہ
"	۱۶	مزد	مزد	۲۷۸	۹	کہ اورا	کہ اورا
"	۱۸	مرد مشہود	مراش	"	"	کہ	کہ
۲۶۸	۱۶	رآن	وآ	"	۱۱	دا	را
۲۶۹	۱	ضیاد	صا	۲۸۱	۳	اٹوے	اٹوے
"	۳	ظاہر	طا	"	۱۶	شت	شد
"	۷	چونہ صدے	چونہ	۲۸۳	۶	بیار	بیا
۲۷۰	۱۶	سربتہ	بر	"	۱۵	زندہ جنبید	ژند جنبید
۲۷۱	۲	بیار	"	"	۱۶	خلوص	فلوس
"	۱۱	باللہ	با	"	۱۸	است	ست
"	۱۳	بہ بیند	بہ	۲۸۶	۱	آیت	آیت
۲۷۲	۱۳	شرت	ش	"	۱۳	باشند	باشد
۲۷۳	۱۵	غزلی	ی	"	۱۲	اکنفس	کنفس
"	۱۹	کر	"	"	۱۲	زکوۃ	کوزہ
۲۷۴	۱۷	ومشرب	دب	"	۱۶	چا	چرا
۲۷۵	۱۰	نامہ	"	۲۸۸	۱۹	چھینز	چھپر

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۸۹	۱۵	این	آن	۲۹۳	۱۵	کر داند	که داند
۲۹۰	۲	که میفرمود	میفرمود	۲۹۴	۴	خبر	چیز
۲۹۱	۴	بایزید	بایزید	۲۹۵	۴	حسامه	نامه
"	"	برم	برسم	"	۸	اتفاق	اتفاق

آخری درج شدہ ناویح پریہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔

کہتے ہیں کہ
 جامعہ اسلامیہ
 ۱۔ اگرچہ اس میں ایک بڑی کتاب ہے مگر اس کی کتابوں کی تعداد زیادہ ہے اور ان کی قیمتیں بھی زیادہ ہیں۔
 ۲۔ اس میں جو کتابیں ہیں ان کی قیمتیں بھی زیادہ ہیں اور ان کی تعداد بھی زیادہ ہے۔
 ۳۔ اس میں جو کتابیں ہیں ان کی قیمتیں بھی زیادہ ہیں اور ان کی تعداد بھی زیادہ ہے۔
 ۴۔ اس میں جو کتابیں ہیں ان کی قیمتیں بھی زیادہ ہیں اور ان کی تعداد بھی زیادہ ہے۔
 ۵۔ اس میں جو کتابیں ہیں ان کی قیمتیں بھی زیادہ ہیں اور ان کی تعداد بھی زیادہ ہے۔
 ۶۔ اس میں جو کتابیں ہیں ان کی قیمتیں بھی زیادہ ہیں اور ان کی تعداد بھی زیادہ ہے۔
 ۷۔ اس میں جو کتابیں ہیں ان کی قیمتیں بھی زیادہ ہیں اور ان کی تعداد بھی زیادہ ہے۔
 ۸۔ اس میں جو کتابیں ہیں ان کی قیمتیں بھی زیادہ ہیں اور ان کی تعداد بھی زیادہ ہے۔
 ۹۔ اس میں جو کتابیں ہیں ان کی قیمتیں بھی زیادہ ہیں اور ان کی تعداد بھی زیادہ ہے۔
 ۱۰۔ اس میں جو کتابیں ہیں ان کی قیمتیں بھی زیادہ ہیں اور ان کی تعداد بھی زیادہ ہے۔

